

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕРКАСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА СПІЛКА ВЧЕНИХ-ЕКОНОМІСТІВ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УНІВЕРСИТЕТ «ПРОФ. Д-Р АСЕН ЗЛАТАРОВ», М. БУРГАС, БОЛГАРІЯ
КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ЗАПОРІЖЖЯ
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ХЕРСОН
ЧЕНСТОХОВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, М. ЧЕНСТОХОВА, ПОЛЬЩА
КАРЛІВ УНІВЕРСИТЕТ, ЧЕХІЯ

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ»

Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції

20-21 листопада 2018 року

Черкаси, ЧДТУ, 2018

УДК 336 (477) (063)

ББК 65.261я431

А 43

Актуальні проблеми фінансової системи України // Матеріали XV міжнародної науково-практичної конференції: Черкаський державний технологічний університет, 20 - 21 листопада 2018 року. – Черкаси : ФОП «Чабаненко Ю.А.», 2018. – 210 с.

Основною метою конференції є вирішення актуальних проблем та вдосконалення фінансової системи України, грошово-кредитних механізмів регулювання економіки, управління фінансово - економічним потенціалом суб'єктів господарювання, розвитку банківської системи та інших актуальних проблем економічної науки.

Подані матеріали містять методологічні та методичні підходи, що можуть заслуговувати на увагу широкого кола фахівців.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Голова організаційного комітету: *Григор О.О.* – к.н.держ.упр., доцент, ректор Черкаського державного технологічного університету.

Заступник голови: *Демиденко В.В.* – к.е.н., доцент, декан факультету економіки та управління.

Члени оргкомітету:

Данилевський В.В. – начальник управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації.

Гончаренко І.Г. – д.н.держ.упр., професор, завідувач кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

Березина О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

Петкова Л.О. – д.е.н., професор, завідувач кафедри міжнародної економіки та бізнесу Черкаського державного технологічного університету

Кендюхов О.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри управління персоналом і маркетингу, академік Академії економічних наук України, голова Всеукраїнської спілки вчених-економістів, віце-президент з економічної стратегії Українського Національного Комітету Міжнародної Торгової Палати, член Міжнародної комісії з оподаткування Міжнародної Торгової Палати (Париж).

Покатаєва О.В. – д.е.н., професор, проректор Класичного приватного університету, м. Запоріжжя.

Сидельникова Л.П. - д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи і страхування Херсонського національного технічного університету, радник податкової служби II рангу.

Бережна Л.В. – к.е.н., доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

Mihaylov Iv.M. – PhD, Assoc. Prof in Department of Economics and Management of University «Prof. Dr. Assen Zlatarov» (Burgas, Bulgaria).

Dorota Jelonek, – PhD, Czestochowa University of Technology, Department of Management (Czestochowa, Poland).

Wadim Strielkowski - Ph.D., associate professor at Charles University, Prague, Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences Charles University in Prague, Prague (Czech Republic), University of Cambridge, Cambridge Judge Business School.

Голова секретаріату: *Шевченко Анна Михайлівна* – к.е.н., доцент кафедри фінансів Черкаського державного технологічного університету.

Організаційний комітет вважає за доцільне повідомити, що не всі положення і висновки окремих авторів є безперечними. Разом з тим, вважаємо можливим їх публікацію з метою обговорення.

СЕКЦІЯ 1. Розвиток фінансового ринку в умовах глобалізації

Березіна О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

ЕНЕРГЕТИЧНА КОМПОНЕНТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

В «Енергетичній стратегії України на період до 2030 року» (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 1071), окреслено основні чинники, які перешкоджають зниженню енергоємності ВВП:

- високий ступінь фізичного зношення основних фондів і технологічне відставання в найбільш енергоємних галузях і житлово-комунальній сфері;
- невідповідність тарифів і цін на енергоресурси до видатків на їх виробництво, що ускладнює модернізацію енергетичних об'єктів;
- неефективність функціонування природних монополій;
- високий рівень втрат енергоресурсів при їх передачі та споживанні;
- обмеженість стимулів до зниження споживання енергоресурсів при відсутності приладів обліку;
- низький рівень впровадження енергоефективних технологій і устаткування як у промисловості, так і серед населення [1].

Висока енергоємність регіонів України є наслідком особливостей структури регіональної економіки, зміщеної у бік більш енергоємних галузей, істотного технологічного відставання більшості галузей економіки від рівня розвинених країн, а також цінових викривлень на внутрішніх енергетичних ринках. В умовах залежності країни від імпорту таких енергоносіїв як газ та нафта, висока енергоємність обмежує конкурентоспроможність національного виробництва й лягає важким навантаженням на економіку. Крім економічної й екологічної доцільності, збільшення енергоефективності є необхідним Україні для зміцнення національної енергетичної безпеки, а також для приєднання до європейського та світового енергетичних ринків. Зниження енергоємності економіки має стати однією з пріоритетних цілей державної політики в області енергетики.

Загальною для всього періоду є тенденція інерційності енергоємності ВВП. Так, у 2009 р. обсяг загального кінцевого енергоспоживання в Україні сягнув у 2009 р. 3 ЕДж. На промисловість у 2009 р. припала найбільша частка від загального кінцевого енергоспоживання – 29% [2]. На другому місті такі сектори, як будівлі, транспорт та централізоване тепlopостачання, які споживали до 15 % Подібною є тенденція споживання природного газу за секторами економіки впродовж 2009-2013 рр. З 2013 року частка кінцевого

енергоспоживання промисловості постійно зменшується через вимушене скорочення обсягів виробничої діяльності підприємств Донецької та Луганської областей. Що стосується інших секторів, структурні співвідношення зберігаються, але загальною тенденцією є поступове зменшення обсягів енергоспоживання, що з одного боку, може бути охарактеризовано як позитивний чинник (зменшення потреби в енергетичних ресурсах), а з іншої, з огляду на обсяги падіння ВРП, споживчого попиту, експорту – як негативний, що свідчить про погіршення економічної ситуації в цілому.

Слід зазначити поступове зменшення частки імпорту енергії від загальних обсягів поставок, починаючи з 2011 року. Так, у 2011 році цей показник становив від поставок – 45,92%, а від виробництва 67,91%, у 2012 відповідно імпорт енергії від загальних обсягів поставок становив 37,98%, а від виробництва 54,57%, у 2013 році – 34,26% та 46,23% відповідно. При цьому номінальний ВВП за відповідні періоди зріс з 1302 млрд. грн. у 2011 році до 1449,4 млрд. грн. у 2013, а кінцеве споживання електроенергії зменшувалось з 882,16 млрд. кВт х год. (2011 р.) до 850,23 млрд. кВт х год (2012р.) та 809 млрд. кВт х год (2013 р.) [2].

За даними НАК «Нафтогаз України», за рік спожито 31 мільярд кубометрів природного газу (без врахування тимчасово окупованих Криму і районів Донбасу) [3], тоді як за даними державної служби статистики, в окремі роки імпорт становив 50 млрд кубометрів газу при власному видобутку 21 млрд. [2]. Скорочення споживання газу значною мірою відбулося за рахунок переходу на інші види пального і скорочення виробництва, а не тільки завдяки підвищенню ККД кінцевих газових приладів.

Отже, пріоритетними завданнями забезпечення енергоефективності для сталого розвитку регіонів України є: реальне скорочення споживання газу; укладення контрактів на імпорт газу з Європи; забезпечення технічної можливості щодо збільшення обсягів добового «підйому» газу з ПСГ; забезпечення постачання газу через Польщу (Польща вже забезпечила отримання зрідженого газу і задекларувала будівництво газопроводу з Норвегії). Все це можна виконати за 3-4 роки.

Література:

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 1071) – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80>
2. www.ukrstat.gov.ua
3. www.naftogaz.com

Березіна О.Ю. – к.е.н., професор, професор кафедри фінансів
Бондаренко А.О. – магістр

Черкаський державний технологічний університет

СТРАТЕГІЧНІ СЦЕНАРІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Домінування енергоємних виробництв, зношеність основних засобів значної кількості підприємств та житлово-комунального господарства, застарілі технології виробництва – всі ці чинники негівтивно впливають на стан регіональної економіки. Тому модернізація є важливим інструментом оновлення промислової й технологічної бази регіональної економіки, підвищення її енергоефективності і конкурентоспроможності.

Модернізація енергоємних галузей промисловості, які є основою економіки України, нерозривно пов'язана з енергозберігаючими технологіями. В умовах різкого зростання цін на імпортовані енергоносії для багатьох підприємств впровадження енергоефективних технологій – це питання економічної доцільності й забезпечення конкурентоспроможності продукції [2].

Здійснюючи модернізацію, підприємства одночасно вирішують низку важливих завдань – збільшення ефективності виробництва, економія дорогих енергоресурсів, зменшення викидів в атмосферу, підвищення безпеки обладнання і праці. В масштабах країни це забезпечить покращення загального енергобалансу, підвищення енергобезпеки й поліпшення екології.

Основний дорожній документ підвищення енергоефективності в Україні – «Енергетична стратегія України на період до 2030 року» містить прогностичні паливно-енергетичні баланси України на 2015-2030 рр., які розраховані за трьома сценаріями – базовим, песимістичним та оптимістичним [1].

Подальший розвиток економіки України і відповідна до нього зміна споживання та виробництва енергоресурсів розглядаються з позиції сценаріїв економічного зростання і структури ВВП, розрахованих на основі прогнозів Уряду України. Сценарії лежать у діапазоні від песимістичного, при якому реалізується безліч ризиків, пов'язаних із уповільненням виходу економіки із кризи, зниженням темпів відновлення світового попиту на продукцію металургії й інших галузей (прогнозоване середнє щорічне реальне зростання ВВП до 2030 р. - близько 3,8%) до оптимістичного (аналогічний показник - близько 6,4%). За базовий взято сценарій, при якому середнє зростання ВВП складе 5% на рік до 2030 р. Усі сценарії враховують ефект від детінізації економіки.

У всіх сценаріях економічний розвиток України відбуватиметься двома етапами: високе посткризове економічне зростання і досягнення докризового

рівня ВВП; зниження темпів економічного зростання разом з поступовою зміною структури ВВП у бік зростання сектору послуг економіки.

За базовий сценарій для розрахунку прогнозів ринків взято сценарій із середнім щорічним реальним зростанням ВВП у 2010-2030 рр. – 5%. Разом з цим при регулярному оновленні Енергостратегії слід відстежувати фактичний розвиток ринків і ВВП і, при більш швидкому зростанні, ніж передбачено в базовому сценарії, потрібно проводити коригування прогнозів.

У базовому сценарії співвідношення ВВП сфери послуг з ВВП промисловості до 2030 р. наблизиться до рівня розвинених країн (сфера послуг складе 70% ВВП, промисловість близько 21%, решту 9% складе сільське господарство). Відповідно до базового сценарію, ВВП України в 2030 р. досягне 2,9 трлн. грн. Оптимістичний сценарій передбачає більш інтенсивний індустриальний розвиток, при якому реальний ВВП України зростає щорічно в середньому на 6,4%, до того ж структура ВВП також зміщується у бік сектору послуг. Основними чинниками зростання стануть зростання ВВП промислового сектору (5,2% щорічно), ВВП сектору послуг (6,9% щорічно) і ВВП сільського господарства (7,1%). При такому сценарії в 2030 р. ВВП досягне 3,8 трлн. грн. У песимістичному сценарії зростання ВВП значно нижче, ніж у сценарному діапазоні, через нижчі показники зростання ВВП у секторах: 1,4% – у промисловому секторі, 4,2% – у сфері послуг і 6,1% – у сільськогосподарському секторі. У разі реалізації песимістичного сценарію розвитку ВВП України в 2030 р. він складе 2,3 трлн. грн. При цьому слід зазначити, що Україна має значний нереалізований потенціал енергозбереження, особливо в промисловості та житловому секторі, енергопостачанні. Україна належить до числа держав світу, які мають запаси всіх видів ПЕС (нафта, природний газ, вугілля, торф, уран та ін.), але ступінь забезпеченості запасами, їх видобуток та використання неоднакові і в сумі вони не створюють необхідний рівень енергетичної безпеки (власними енергоресурсами Україна забезпечує себе приблизно на 47 %). За оцінками експертів енергоємність ВВП в Україні складає 89 кг у. п. на один долар виробленої продукції, що у 3-5 разів перевищує цей показник у Західній Європі [1].

Отже, вирішення проблем забезпечення належного рівня енергоефективності регіональної економіки полягає, насамперед, в підвищенні рівня енергоефективності промислових регіональних господарських комплексів та житлово-комунальної сфери регіонів. Секторами, що споживають найбільшу кількість традиційних паливно-енергетичних ресурсів є чорна металургія, побутовий сектор, хімічна промисловість, транспорт, гірничовидобувна промисловість. Причинами неефективності використання енергії в житлово-комунальному секторі є незадовільний фізичний стан теплових мереж; низька теплоізолююча здатність будівель. До проблем важкої промисловості слід віднести: низький технологічний рівень обладнання; високий рівень споживання, що пояснюється моральною застарілістю виробництва; військові

дії у базовому регіоні важкої промисловості, що призводить до великих матеріальних втрат.

Література:

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 1071) – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1071-2013-%D1%80>

2. Політика енергозбереження в Україні, проблеми і перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.qclub.org.ua/energy-issues/energoberezhennya-politika-energoberezhennya-v-ukraine-problemi-i-perspektivi>

Шокер Р.І. – здобувач вищої освіти

*Науковий керівник – д. е. н., доцент, завідувач кафедри
фінансів та банківської справи Н. О.Слободянюк*

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ СКЛАДНИК ЯК ІНДИКАТОР СТАНУ ТЕХНОЛОГІЧНОГО УКЛАДУ КРАЇНИ

Економічний розвиток країни в умовах інтенсифікації науково-технічного прогресу залежить від частки залучених нею інвестицій. Загальновідомо, що одним із головних індикаторів технологічного укладу держави є саме інвестиційний складник, що пояснюється інноваційністю національної економіки та визначається обсягом й структурою відповідних інвестицій.

В період технологічних розривів розвитку економіки інтенсифікація й залучення інвестицій здатне прискорити заміну діючих технологій відповідно до потреб виробництва.

Інвестиції виступають вкладеннями в різні напрямки, сфери та галузі економіки країни на довготерміновій основі та з метою отримання прибутку від такої діяльності. Виходячи з такого трактування можна сказати, що саме від інвестиційної діяльності країни, залежить її технологічний уклад.

Технологічний уклад – це комплекс технологічних процесів, цілісне, стале утворення, у межах якого здійснюється замкнений виробничий цикл, що охоплює видобування й отримання первинних ресурсів, усі стадії їх переробки і випуск кінцевої продукції відповідної до типу суспільного споживання, що склався [1, с. 25].

Таке поняття дає розуміння того, що саме створення та введення радикальних змін, під якими слід розуміти саме новітні технології (інноваційний розвиток), є основою, так званим ядром технологічного укладу країни. Тому, саме інвестиції є підґрунтям для створення принципово нових, а також розвитку і удосконалення уже існуючих технологій. І саме такий позитивний вплив інвестиційного складника може забезпечити техніко-технологічний прогрес економіки країни та її перехід до більш високих укладів.

Зміна технологічних укладів – це процес розвитку продуктивних сил, домінуючої технології та опосередковуючих їх відносин, який відбувається тоді, коли технологічні та економічні можливості втрачають можливість збільшення норми прибутку [1, с. 25].

Вважається, що кожен технологічний уклад складається з наступних фаз життєвого циклу:

1. Зародження.
2. Монополії.
3. Бурхливого зростання.
4. Згасання.

Так, можна прослідкувати роль та значення інвестиційного складника на кожній зазначеній стадії та під час переходу від однієї до іншої. Це виражається в тому, що збільшення обсягу залучених інвестицій провокує зростання інноваційної активності, швидке підвищення виробничої ефективності та ділової активності і в кінцевому результаті перехід до нового технологічного укладу. Саме готовність до ризикованих інвестицій заради новітніх інновацій визначає подальший «характер» нового технологічного укладу. Слід зазначити, що під час панування в економіці попереднього укладу, з'являється принципово новий. Такий процес слугує приводом до так званої технологічної революції і саме тут відбуваються такі процеси, від яких погіршується стан економіки (наприклад, знецінення капіталу застарілого укладу). Проте, далі відбувається очікувана зміна етапу технологічного укладу. Саме в цей момент інвестиційний складник і відіграє свою роль, адже «оновлена» економіка потребує нових техніко-технологічних відкриттів для яких потрібно залучити все більше вкладень та створити основу для подальшого розвитку уже зовсім нового технологічного укладу.

Виходячи з численних праць науковців можна сказати, що саме інвестиційна діяльність країни є інструментом її прогресивності на кожному технологічному укладі. На даному етапі науковцями виділено шість технологічних укладів і саме виявлення ознак наступного, сьомого, є актуальним питанням сьогодення.

Так, під час переходу до шостого технологічного укладу (початок 1990-х років) почали виділятися такі характерні йому риси як біотехнологія, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі та інтегровані високошвидкісні транспортні системи, комп'ютерна освіта, формування

мережних бізнес-товариств [1, с.28]. Все це було чимось новітнім та раніше неможливим, проте сьогодні ця «технологічна новизна» розвивається настільки швидко (особливо в розвинених, провідних країнах світу), що на зміну поступовому переходу до іншого технологічного укладу, прийшла стрімка неоекономічна революція. Такі процеси беззаперечно пов'язані з тим, що сьогодні існує реальна можливість залучення довгострокових вкладень в інноваційний розвиток країни. До створення все нових технологій проявляється все більший і більший інтерес, все це провокує швидкі всеохоплюючі зміни в усіх сферах економіки.

Саме виявлення домінуючого укладу дає змогу зрозуміти економічний стан країни та темпи його розвитку. Чим вищий уклад тим швидші темпи зростання. Для України питання інвестиційного складника як індикатора стану її технологічного укладу є дуже важливим. Це виходить з того, що для економіки нашої держави характерною є наявність елементів декількох технологічних укладів (наприклад: добувна, металургійна промисловість від третього; хімічна та нафтохімічна промисловість від четвертого; деякі ознаки п'ятого в танкобудуванні, атомні енергетиці та інше). Проте, національна економіка характеризується також складовими, що відповідають першому та другому укладу.

Для національної економіки на сьогоднішній день характерним є те, що розвиток п'ятого економічного укладу знаходиться на початковій стадії зародження. Основним недоліком економіки нашої країни є те, що вся увага зосереджена на середніх та низьких технологіях, які не мають важливих для її подальшого розвитку перспектив на конкуруючих ринках. Україна є споживачем високотехнологічної продукції більш розвинених країн, проте, вона не намагається створити самостійно таку конкурентоспроможну продукцію. Розвиток національної економіки напряду залежить від залучення інвестицій, адже наша країна має переваги природно-ресурсного потенціалу серед інших країн і може самостійно вирішувати питання щодо продовольчої, енергетичної та економічної проблем. Тому, насамперед Україні необхідно зростити власне ядро технологічного укладу.

Інноваційна допомога може послугувати саме тим складником, який допоможе стрімкими темпами перейти до вищих технологічних укладів. Виходячи з світового досвіду Україні слід визначити найбільш пріоритетні галузі, розвиваючи які, вона зможе конкурувати та впроваджувати новітні технології. Важливим має стати питання зрощення експорту і зосередження уваги на спосіб виробництва, в якому мають бути задіяні новітні інновації.

У нашої країни є багато можливостей і саме впровадження техніко-технологічний інновацій допоможе їй прорватися на світовий ринок та конкурувати з іншими країнами. Так, науковці вважають, що залучивши всі необхідні можливості національна економіка зможе «перестрибнути» цикли свого розвитку і стрімкими темпами досягти високого рівня розвитку. Якщо

наша країна зможе співпрацювати з іншими, при цьому залучаючи іноземні ресурси та впроваджуючи інновації та використовуючи на повну міру власний інноваційний потенціал, то вона зможе прогресувати на перехід до наступного технологічного укладу.

Отже, виходячи з вищезазначеного можна сказати, що технологічний уклад країни визначає рівень її економічного розвитку. Основним показником технологічного укладу є техніко-технологічний процес. Введення сучасних інновацій, новітніх технологій та відкриттів провокує перехід від одного укладу до іншого. Інвестиційний складник є важливим індикатором стану технологічного укладу, адже саме обсяг залучених інвестицій впливає на стан інноваційної розвиненості країни. Для національної економіки є характерним недовикористання власного інноваційного потенціалу та ще невичерпаних можливостей. Саме підтримка з боку розвинених країн та залучення їх капіталовкладень в економіку нашої держави дасть змогу зосередити увагу на перспективних сферах та галузях і стрімкими темпами перейти від одного технологічного укладу до наступного.

Література:

1. Інноваційно-інвестиційні засади стійкого розвитку базових галузей національного господарства : колективна монографія / за заг. ред. В. П. Ільчука. – Чернігів : Чернігів. нац. технол. ун-т, 2016. – 396 с.
2. І. М. Джадан. Альтернативні стратегії промислово-технологічного розвитку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5898>
3. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та ін.] ; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 304 с.
4. Федорова Ю. В. Перспективи інноваційного розвитку України: технологічні уклади / Ю. В. Федорова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – № 1. – С. 123–126.

В. Копилець – студ. 5-го курсу, факультет економіки та управління

Науковий керівник – д.н.держ.упр., проф. Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей,

забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Саме тому Україна визнає освіту пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку суспільства.

Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Закон України «Про освіту» визначає : освіта - основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави [4].

Сутність бюджетного фінансування освіти найпростіше зрозуміти через призначення бюджету в державі. Воно виявляється в системі фінансових відносин, структура яких така: між державою і підприємницькими структурами в процесі мобілізації доходів, накопичень і фінансування з бюджету; між державою і населенням у процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту; між ланками бюджетної системи при бюджетному регулюванні.

Дослідження і аналіз структури зазначених відносин дають можливість зрозуміти економічний зміст бюджету, глибше виявити його роль у розподільчих процесах та економіці держави в цілому.

Бюджет є важливим інструментом впливу на розвиток економіки і соціальної сфери. За його допомогою держава, здійснюючи розподіл і перерозподіл валового внутрішнього продукту, змінює структуру виробництва, впливає на результати господарювання, здійснює соціальні перетворення.

В умовах переходу до ринку, бюджет є основним інструментом регулювання соціально-економічних процесів. Надходження до бюджету прямо залежать від стану виробництва. У свою чергу, можливість утримувати соціальну сферу, забезпечувати соціальні гарантії населенню залежить від стану надходжень до бюджету. Формування дохідної та видаткової частин бюджету пов'язано з основними макроекономічними показниками економічного і соціального розвитку держави на відповідний рік. Але, як уже зазначалося, і в умовах перехідної економіки провідна роль бюджету в перерозподілі фінансових ресурсів, як і валового внутрішнього продукту в цілому, є об'єктивною реальністю. Це зумовлено тим, що бюджет якраз і є тим інструментом, за допомогою якого здійснюється регулювання економічних процесів, чого не можна досягти іншими методами, в тому числі суто ринковими.

Державні фінанси і насамперед система бюджетів держави в умовах переходу до ринку є одним із найдієвіших інструментів впливу на темпи та пропорції розвитку економіки й соціальної сфери.

Бюджет має значні можливості щодо впливу на темпи та пропорції розвитку економіки при фінансуванні витрат на її розвиток.

Значним є вплив бюджету на темпи та пропорції розвитку економіки й соціальної сфери завдяки фінансуванню соціальних витрат і науки. З бюджету фінансується надання громадянам безплатних послуг у галузях освіти, охорони здоров'я, підготовки кадрів, науки, здійснюється соціальний захист громадян тощо.

Фінанси місцевих органів влади є інструментом забезпечення частини функцій, які виконує держава. Фінанси місцевих органів влади є важливим інструментом впливу на всі процеси в економіці та соціальній сфері держави.

Необхідність бюджетного фінансування освіти впливає з розуміння сутності самої освіти та її місця в українському суспільстві. Оскільки в Україні існує три рівні державного управління (державний, обласний, районний), то і фінансування освіти також здійснюється з бюджетів, що формуються на цих трьох рівнях: державному, обласному та районному.

Фінансове забезпечення освітньої галузі повинне ґрунтуватися на пріоритетності витрат на розвиток освіти з державного та місцевих бюджетів, використанні залучених коштів державних і приватних підприємств, громадських організацій та батьків, громадян, міжнародних освітніх фондів, програм і благодійних організацій, коштів, одержаних за надання додаткових освітніх послуг, виконання науково-дослідних робіт, доходів від виробничої та комерційної діяльності, кредитів і банківських позичок тощо.

Складовими фінансової політики у сфері освіти є: визнання пріоритетності освіти у проведенні державної політики; встановлення нормативно-правової основи фінансової політики; асигнування фінансових ресурсів згідно визначених обсягів за нормативами; визначення формул формування місцевих бюджетів освіти; визначення нормативів видатків на одного учня різних навчальних закладів; визначення основних правил залучення та норм використання школами позабюджетних коштів.

Література.

1. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період : монографія / Т. М. Боголіб. - К. : Міленіум, 2013. - 506 с.
2. Василик О.Д., Павлюк К.В. Державні фінанси України: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2014. – 608с.
3. Ніколаєнко С. М. Вища освіта – джерело соціально-економічного і культурного розвитку суспільства / С. М. Ніколаєнко. - К. : Знання, 2005. - 319 с.

Кобзарь Т.С. – студ. економ. факультета

Научный руководитель - к.э.н., доц. Захарченко Н.В.

Приднепровская государственная академия строительства и архитектуры

ПОВЕДЕНЧЕСКАЯ ЭКОНОМИКА: НАУКА НА СТЫКЕ ПСИХОЛОГИИ И ЭКОНОМИКИ

На сегодняшний день эта тема является довольно молодой и все еще находится на стадии развития. Поведенческая экономика охватывает две науки: психология и экономика. Она стремится объединить поведенческие и психологические теории с традиционным подходом к финансам, чтобы представить виденье того, почему люди принимают нерациональные финансовые решения.

Поведенческую экономику многие считали наукой второстепенной. Однако нобелевский лауреат 2002 года Даниэль Канеман утверждал, что индивиды время от времени ведут себя неразумно, нерационально и на это всегда есть теоретические объяснения. Даниэль Канеман изучал то, каким образом люди принимают решения. Он задавал своим студентам такую загадку: «Бейсбольная бита и мяч вместе стоят доллар и 10 центов. Бита стоит на 1 доллар больше, чем мяч. Сколько стоит мяч?»

Большинство людей быстро отвечает 10, но даже те, кто ответил правильно (5 центов), в других жизненных ситуациях часто сначала принимают решение, а потом разбираются в его правильности [1].

Его знаменитая статья «Теория перспектив: анализ принятия решений в условиях риска», написанная в соавторстве с профессором Стэнфордского университета Амосом Тверски, перевернула представление экономистов о рациональности человеческого поведения.

Авторы статьи представили результаты большого количества проведенных ими экспериментов, в ходе которых оказалось, что очень часто люди не способны рационально оценивать выгоды и потери от принимаемых ими решений. Были сделаны неожиданные для классической экономики выводы. Например, люди склонны по-разному реагировать на ситуацию, в зависимости от того теряют они или выигрывают. Так, радость получить выигрыш равный 100 рублей для человека оказывается меньшим, чем горечь потери тех же 100 рублей.

Даже очень хорошо знакомые с математикой люди склонны заблуждаться при оценке вероятностей тех или иных событий, принимая во внимания общепринятые стереотипы и заблуждения, а также собственные ощущения [2].

Также большой вклад в исследование экономического поведения сделал американец Ричард Талер, который в 2017 году стал лауреатом Нобелевской

премии. Он утверждал, что поведенческая экономика изучает влияние социальных, когнитивных и эмоциональных факторов на принятие экономических решений отдельными лицами и учреждениями, а также последствия этого влияния на цены, прибыль, размещение ресурсов [3].

Согласно его теории, человеческим поведением можно манипулировать без запретов и приказов, поскольку люди сами совершают выбор либо рационально, подумав, либо автоматически, особо не задумываясь. По мнению Талера, человека всегда можно развернуть в нужную сторону, сделав его выбор автоматическим.

Поведенческая экономика рассматривает человека как абсолютно нерациональное существо. Более того, она утверждает, что рационального «человека экономического» не было, нет и скорее всего никогда не будет [4, с.4-8]. Самое главное заключается в том, что эта иррациональность не случайна и не бессмысленна. Напротив, она вполне систематична и предсказуема, что дает повод надеяться на ее успешное применение, например – в рекламе для дальнейшего продвижения товара. Необходимо также понимать, что информация, заключенная в рекламе, не безлична и не абстрактна – она имеет человеческое измерение и потому воздействует на сферу чувств. Чем больше таких положительных эмоций, тем эффективнее будет реклама товара (услуг).

Достижения науки поведенческой экономики имеют первостепенную важность для индивидов, руководителей компаний, поскольку они заставляют их переосмысливать традиционные модели принятия решений человеком, которые движут многими решениями компаний. Хочется верить, что эта весьма значимая наука наберет важности в этом современном мире и будет эффективно использоваться в разных направлениях. Возможно поведенческая экономика связана не только психологическими и экономическими факторами, но и биологическими [5, с.25-29].

Что же касается пользы поведенческой экономики для обычных людей, то она выражается в том, что поведенческая экономика подталкивает нас с вами к совершению более рациональных экономических действий. Она дает нам важные знания для лучшего понимания финансово-экономических механизмов, помогает принимать более правильные решения и намного эффективнее выстраивать свое поведение.

Литература.

1. Как работает поведенческая экономика и за что Ричард Талер получил Нобелевскую премию [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://realist.online/article/kakrabotaetpovedencheskayaekonomikaizachtorichardtalerpoluchilnobelevskuyupremiyu>

2. Международная лаборатория экспериментальной и поведенческой экономики [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://epee.hse.ru/prov>

3. Экономическая правда: Поведенческая экономика Нобелевского лауреата и как это работает в жизни [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2017/10/13/630098/>

4. Белянин А. В. Дэниел Канеман и Верной Смит : экономический анализ человеческого поведения (Нобелевская премия за чувство реальности) // Вопросы экономики. 2003. -№ 1.- С. 4-23.

5. Либман, А.М. Социальный либерализм и поведенческая экономика / А.М. Либман. – М.: Вильямс, 2012. – 267 с.

Кульчицька Н. Є. – к.е.н., доц.

Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу ТНЕУ

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА - НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ВЕДЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Сучасна епоха характеризується розвитком електронного середовища та переходом до інформаційної цивілізації. У зв'язку з цим розвинуті країни світу значну увагу приділяють розвитку цифрової економіки. Базовим орієнтиром для країн ЄС при побудові цифрової економіки є Цифровий порядок (2010), який визначив заходи по досягненню конкретних цілей до 2020 року. Важливою складовою Цифрового порядку ЄС є створення Єдиного цифрового ринку (Digital Single Market). [1]

На сьогодні цифрова економіка виступає ефективною основою розвитку системи державного управління, економіки, бізнесу, соціальної сфери і всього суспільства. Формування цифрової економіки – це також питання національної безпеки і незалежності України, конкуренції вітчизняних компаній, позиції країни на світовій арені на довгострокову перспективу. Поняття цифрова економіка з кожним днем впевненіше входить в наше життя. В майбутньому вона здатна повністю витіснити матеріальну базу. Багато хто вже звик використовувати безготівковий розрахунок і робити онлайн покупки. У чому суть цифрової економіки і чим загрожує електронна економіка людству? Цифрова економіка - що це?

Даний вид економіки прийнято розглядати як якусь модель, яка вже певною мірою функціонує. Цифрова економіка - це така економіка, де в якості виробничого комплексу, виробничої системи створює продукти і послуги, які забезпечують життя і комфорт людини, населення виступає якась кіберфізична система.

Особливе місце посідає цифрова економіка в міжнародному бізнесі, оскільки, багато починаючі підприємці хочуть знати, чи дає цифрова економіка нові можливості для бізнесу. Розвиток цифрової економіки здатний впливати на

внутрішню і зовнішню сферу міжнародного бізнесу. У галузі інформаційно-комунікаційних технологій відбуваються кардинальні зміни, які не можуть не відбиватися на різних напрямках функціонування компаній. Завдяки інтернету, навіть нові і невеликі з них можуть реалізувати власну продукцію по всьому світу. Маючи незначні вкладення, компанії з'являються і ростуть швидко.

За допомогою інформаційних технологій є така можливість знижувати витрати і при цьому підвищувати ефективність і продуктивність праці в багатьох сферах економіки. При цьому положення компаній на ринку з урахуванням цифрової економіки стає все більш вдосконаленим. Збільшуються ризики і рівень невизначеності під час виконання завдань та прийняття стратегічних рішень. Дану ситуацію пов'язують з не дуже стійкою кон'юнктурою через динамічні зміни на технологічному рівні, збільшенням конкуренції, впливом держави на економіку.

Властиві цифровій економіці технологічні зміни можуть створювати нові ринкові правила для ведення бізнесу як виробників так і покупців. У подібному середовищі компанії повинні шукати нові конкурентні стратегії і збільшувати результативність конкурентної боротьби. Щоб виживати і при цьому розвиватися в нових умовах, компаніям доводиться підвищувати власну компетентність в сфері цифрових інформаційних технологій.

Далеко не кожен сучасний початківець і вже досвідчений бізнесмен бачить ефективність цифрової економіки. Є й ті, хто впевнені, що вона становить загрозу для населення. Так, є думка, що прояв цифрової економіки - масове впровадження у виробництво і в сферу послуг роботів.

Нещодавно навіть міжнародні організації обрахували ризики, які здатні принести за собою роботи у сфері економіки, оскільки вони практично витісняють людей. За прогнозами в найближчі десятиліття в країнах третього світу залишаться без роботи дві третини людей. Не випадково проблема торкнеться цих країн, оскільки тут переважає матеріальне виробництво, яке піддається роботизації.

У західних країнах роботизація входить в нову фазу. У нинішній час після завершення роботизації матеріального виробництва починається роботизація сфери послуг. Всім відомо, що велика частина населення тут зайнята в сфері послуг. Даний процес проявиться в галузі банківського обслуговування, транспорту, торгівлі. Згодом людей витіснять машини, роботи.

Ще в кінці минулого століття безготівкові цифрові гроші були офіційними. Їх емітували центральні банки і вони називалися депозитними грошима. Зараз починає з'являтися новий клас грошей, так звані приватні цифрові гроші. Першою ластівкою можна назвати біткоіни. На думку багатьох фахівців, це не зробить простішим життя людей. При цьому суттєвим можна назвати вплив молоді на цифрову економіку, якій простіше пристосовуватися до нових технологій, ніж людям старшого покоління.

Кабінет міністрів України прийняв Концепцію розвитку цифрової

економіки і суспільства України на 2018-2020 роки та затвердив план заходів щодо її реалізації. За словами першого віце-прем'єр-міністра - міністра економічного розвитку і торгівлі Степана Кубіва, перехід України на цифрову економіку допоможе залучити нові інвестиції. У свою чергу прем'єр-міністр Володимир Гройсман запевняє, що завдяки розвитку цифрової економіки до 2021 року можна забезпечити додаткові 5% до ВВП України. Втім доступного пояснення, що це за «цифрова економіка», як вона відрізняється від традиційної і що взагалі дає Україні? - поки немає. Щоб розібратися в цих питаннях, Укрінформ звернувся до фахівців - представників бізнесу і ІТ.[2]

Сьогодні Україна знаходиться на унікальному етапі розвитку, коли є шанс зробити так званий «цифровий стрибок» в ключових сферах економіки. Тобто, швидко перейти на новий щабель розвитку в цих сферах, минаючи проміжні стадії, і почавши використання відразу сучасних систем, минаючи кілька поколінь технологій. Україна або відстане на все життя від світу, або інтегрується в загальний тренд. Оскільки ми концептуально рухаємося в західний і в цілому глобальний світ, у нас немає іншого шляху. Глобальна економіка вже там, і мова зараз про те, щоб не опинитися на її узбіччі. У нас є можливість відразу взяти кращі технології і почати їх використовувати для розвитку. Буде правильно не упустити таку можливість. Водночас, який потенціал і який поштовх для розвитку невеликих районних центрів дав би, наприклад, безкоштовний тотальний доступ до інтернету через 4G. Це можна було б порівняти з появою асфальтованих доріг в країні. З введенням цифрової економіки наші підприємства стануть більш конкурентоспроможними на зовнішньому ринку. Поки це вдається невеликій кількості підприємств в історично великих галузях [3].

Для успішного розвитку цифрової економіки в Україні потрібна ефективна державна політика щодо подолання «цифрового розриву» та стимулювання розвитку цифрової економіки. Ключовою стратегією щодо «цифровізації» України має стати роботом з внутрішнім ринком, а ключовими ініціативами – формування у споживачів (бізнес, держава, громадяни) мотивацій та потреб у «цифрових технологіях». Потрібно затвердити на державному рівні проект «Цифрової адженди України – 2020», в якій передбачити активну роль держави у впровадженні реалізації стратегії розвитку цифрової економіки, цифровізації всіх сферах діяльності, активному впровадженні Індустрії 4.0, формування необхідних професійних навичок. Країна не може бути успішною в розвитку цифрової економіки за відсутності необхідної нормативно-правової бази, стратегії розвитку економіки, що базується на цифрових технологіях. Але не менш важливим є формування професійних навичок, базової ІКТ грамотності, підготовка до професійної кар'єри, сприяння навчанню протягом усього життя.

Література:

1. Digital Economy and Society Index 2017 [Electronic resource] – Access mode: [https:// ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi](https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi)
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-novosti-zakonodatelstva-1-konceptiya-razvitiya-cifrovoj-ekonomiki-i-obshhestva-ukrainy-na-2018-2020-gody>
3. Україна переходить в цифрову економіку [Електронний ресурс] – Режим доступу <https://www.ukrinform.ru/rubric-society/2385951-ukraina-perehodit-na-cifrovuu-ekonomiku-cto-eto-oznachaet.html>

Мережко О.А. – студ. 2-го курсу, гр.ФКМ-017

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА НА СВІТОВОМУ РІВНІ

Сьогодні на світовому ринку зерна склалася стійка спеціалізація: виробництво зерна концентрується в розвинених країнах, а багато країн, що розвиваються, не в змозі вирішити свої зернові проблеми і змушені йти на масштабний імпорт зерна. У результаті росте світова торгівля зерном.

На тлі негативних очікувань щодо валового збору зернових в Україні внаслідок складних погодних умов першої половини літа 2018 року попередні звіти виглядають досить заспокійливими для вітчизняних сільгоспвиробників. Загальне світове виробництво зерна буде мати тенденцію до зниження у порівнянні з рекордним минулорічним врожаєм. Що особливо важливо, розмір валового збору зменшиться приблизно однаково і в Україні, і у країнах – конкурентах України на світовому ринку. Це стосується як топ-5 міжнародних постачальників зерна (США, Аргентина, Австралія, Канада і ЄС), так і найближчого конкурента у Чорноморському регіоні – РФ.

Як зазначено у черговому звіті USDA «Світова сільськогосподарська пропозиція та прогноз попиту», очікується, що загальні експортні поставки пшениці у 2018/2019 МР скоротяться у порівнянні з попереднім маркетинговим роком приблизно на 9,3 млн.т внаслідок негативних прогнозів рівня збору культури, який, за ствердженням сільськогосподарського держдепу США, буде найнижчим за останні три роки [1].

Зокрема, світове виробництво культури становитиме понад 736 млн.т, а глобальний експорт – більш ніж 185 млн.т. При цьому споживання пшениці у

світі залишиться на рівні близько 750 млн.т, що природно викличе зменшення перехідних запасів майже на 6 млн.т. Загальне зниження виробництва здебільшого буде сформовано за рахунок меншого валового збору пшениці у ЄС – на 4,4 млн.т у порівнянні з 2017/2018 МР. Також знизяться врожаї культури в Австралії (на 2 млн.т), РФ (на 1,5 млн.т). Головна причина, як і в Україні, – весняно-літня посуха, яка спостерігалася цього року майже в усіх головних зернозосереджених регіонах планети. На мільйон тонн менше збере і Китай, але за рахунок скорочення площ посіву пшениці [1].

Як наслідок експорт пшениці тільки з перелічених країн скоротиться на 4,4 млн.т, який приблизно наполовину буде компенсований за рахунок збільшення вивозу культури з США і Канади, що мають великі перехідні запаси з вдалих попередніх років.

Що стосується України, то її загальні позиції на світовому ринку пшениці не зміняться або майже не зміняться. За прогнозом USDA, валовий збір культури буде меншим за минулорічний на мільйон тонн – 25,5 млн.т. Але при цьому експорт залишиться на рівні 2017/2018 МР – близько 17 млн.т.

Також досить сприятливий прогноз дали американські фахівці стосовно валового збору та експорту кукурудзи з України. Вони очікують, що загальне українське виробництво зерна кукурудзи у цьому маркетинговому році буде на рівні 30 млн.т, а експорт – до 24 млн.т (обидва показники більше за минулорічні приблизно на 20%). Такі оцінки значно перевищують прогноз Української зернової асоціації, яка вважає, що врожаєм кукурудзи буде на рівні 26 млн.т, а експорт становитиме 19 млн.т. Дещо гіршими виглядають з точки зору USDA українські перспективи щодо пропозиції на світовому ринку соняшникової олії. За попередніми підрахунками, загальна пропозиція цього продукту зменшиться на 2,9 млн.т за рахунок зниження врожайності соняшника в Україні та Російській Федерації через несприятливі погодні умови цього літа.

При цьому на світовий ринок рослинних олій взагалі буде мати великий вплив тиск пропозиції соєвої олії внаслідок торговельної війни США і Китаю. Нагадаємо, що КНР ввела додаткове мито на соєві боби і продукцію з них із США. Зараз вже укладені контракти між китайськими покупцями і постачальниками сої з Бразилії, які цього року розширюють посівні площі під культурою [3].

Цілком вірогідно, що ситуація рикошетом вдарить і по Україні – традиційні покупці української соняшникової олії можуть частково замінити її соєвою з США. Втім, як обмовляються автори звіту USDA, його не треба розглядати як остаточний прогноз – черговий звіт буде вже у вересні. Крім того, у документі, в частині оцінок експорту, враховані лише ті дані, які на момент складання звіту вже були оприлюднені у вигляді контрактів або офіційних заяв. Ця інформація буде коригуватися і змінюватися.

Трохи раніше за американських колег з прогнозом світового ринку зерна виступила FAO, що базується у Римі. Фактично обидва прогнози збігаються у

загальних оцінках – є лише незначна різниця у визначенні окремих параметрів. Так, фахівці FAO вважають, що світовий валовий збір усіх зернових у сезоні–2018 буде нижчим за попередній рік на 2,4%, у першу чергу за рахунок меншої врожайності кукурудзи. Оскільки це буде відбуватися на тлі загального незначного росту споживання зерна (приблизно на 1%), наслідком стане чергове зменшення перехідних світових запасів.

Зокрема, негативний прогноз щодо врожаю FAO зробила для європейського континенту [2]. Очікується, що загальне виробництво пшениці, кукурудзи та ячменю у країнах ЄС, Україні та Російській Федерації буде меншим у порівнянні з сезоном минулого року на 24 млн.т. За останні два місяці FAO вже вдруге переглядає власний прогноз валового збору зернових у бік зменшення, і не виключено, що остаточні цифри будуть навіть меншими за липневі оцінки. «Якщо поточний прогноз буде співпадати з реальною ситуацією, то виробленого зерна виявиться недостатньо для задоволення очікуваного попиту у 2018/2019 МР і перехідні запаси зерна, накопичені за попередні п'ять років, знизяться до 749 млн.т. Це буде на 7% менше у порівнянні з рівнем початку сезону. Як наслідок – співвідношення запасів до споживання скоротиться з 30,6% у 2017/2018 МР до 27,7% у поточному маркетинговому році. Очікується, що серед основних зернових культур найбільше скоротяться запаси кукурудзи, і загалом це стане першим подібним зниженням за останні чотири роки», – зазначено у звіті.

При цьому аналітики FAO вважають [2], що вказані негативні тренди не позначаться на світовій торгівлі сільськогосподарською продукцією. Активність укладання контрактів на зернову групу щонайменше не впаде. Зокрема, внаслідок високого попиту на кукурудзу, ячмінь і сорго обсяги відвантажень можуть навіть перевищити минулорічні. Обсяги світової торгівлі пшеницею, хоча і не досягнуть рекордних позначок 2016/2017 маркетингового року, будуть вищими, ніж показники минулого сезону.

З огляду на досить стримані результати звітів про поточну ситуацію дещо дивними виглядають цінові прогнози світового ринку зернових. Так, загальний індекс продовольчих цін FAO у червні становив 173,7 п., що було на 1,3% нижче, ніж аналогічний показник травня. У липні Організація звітувала про чергове зниження індексу на 3,7%, незважаючи на загальне погіршення прогнозів виробництва зернових і прогнозоване збільшення попиту на зерно у світі. При цьому цінове падіння торкнулося навіть котирувань кукурудзи і пшениці, прогнози по яких зараз найгірші.

Як пояснюють у FAO, загальним понижувальним фактором світового продовольчого ринку у найближчій перспективі буде залишатися торговельна війна між Китайською Народною Республікою та США, а підвищення курсу долара на міжнародних валютних біржах останнім часом лише посилює цей ефект. Хоча у першу чергу торговельні бар'єри у американо-китайських відносинах стосуються сої, рикошетом це б'є по ринку продовольства в цілому.

Окрім несприятливих для вітчизняних експортерів аграрної продукції зернових індексів можна також відзначити негативний тренд індексу цін на рослинні олії, що вкрай важливо для України як постачальника продуктів переробки соняшника №1 у світі. За розрахунками FAO, цей індекс просів у порівнянні з червневим на 3% і досяг свого найнижчого показника за останні 2,5 року. Причому вказані фактори поки повністю нейтралізують поступове підвищення котирувань нафти, яке б за логікою повинно було мати позитивний ефект на зернові ціни. Подорожчання бареля відбувається занадто повільно для того, щоб надати швидкий поштовх зерновому ринку.

Хоча, як зазначають у інформаційно-аналітичному агентстві «АПК-Інформ», зниження світових запасів зернових, безумовно, надасть деяку підтримку цінам. Але зменшення запасів не буде критичним і не викличе цінового буму. Статистика світових ф'ючерсних майданчиків поки доводить правильність такої обережної оцінки – котирування мають різноспрямований характер. Так, за даними компанії «УкрАгроКонсалт», вересневі котирування кукурудзи на СВОТ (Чиказька біржа) знизилися за останній місяць майже на 6,6 п., у той час як на пшеницю зросли майже на 17 п. (дані на 23 липня). Водночас на французькій MATIF осінні котирування кукурудзи підвищилися за вказаний період більш ніж на 9 п [3].

Цінова невизначеність вже найближчим часом буде мати неабиякий вплив на стан і українського аграрного ринку. Адже, за прогнозом «АПК-Інформ», у цьому маркетинговому році Україна може посісти четверте місце серед провідних постачальників зерна у світі. Очікується, що країна експортує близько 15 млн.т пшениці, 18–19 млн.т зерна кукурудзи і понад 4 млн.т ячменю.

Втім, нафтовий ринок може мати значний вплив на ціни контрактів на українське зерно у цьому сезоні. Як повідомляє «АПК-Інформ» з посиланням на експерта фрахтового ринку компанії S&P Global Platts Олександра Юрневича, ціни на бункерне паливо у портах Чорного моря з 2016 року зросли на 186%. Тут треба враховувати і зростання котирувань на нафту, і зворотний вплив, який має збільшення експорту зерна з чорноморських портів на паливні ціни.

Якщо врахувати, що витрати саме на паливо можуть становити до 70% витрат судна під час перевезення вантажу, стає зрозумілим, що ставки фрахту цього року також будуть суттєво зростати. Точних розрахунків для Чорноморського басейну ще немає, але є приклад фрахтових ставок перевезення зернових з Бразилії до Китаю. У порівнянні з травнем 2017-го у травні цього року вони подвоїлися.

Можна припустити, що таким чином будуть поводитися і ставки фрахту з чорноморського узбережжя до того ж Китаю чи країн Південно-Східної Азії. За даними Укрстату, до КНР з України минулого року відвантажено зернових на \$477 млн, Республіки Корея – на \$157 млн, Бангладеш – \$372 млн, Індонезії –

\$397, Індії – \$266 [3].

Звісно, експортери мають дуже обмежений вплив на ціни продукції, які формуються на світовому ринку. Тому збільшення ставок фрахту призведе до зменшення прибутковості операцій, особливо на маршрутах до азіатських країн. На думку Юрневича, українським постачальникам зерна слід ретельно проаналізувати склад маршрутів відвантажень з урахуванням збільшення ставок, тому що, скоріш за все, ця тенденція у 2020 році буде тільки посилюватися.

Література:

1. <https://landlord.ua/news/propozitsiya-zerna-na-svitovomu-rinku-u-novomu-marketingovomu-rotsi-bude-nizhchoyu-2/>.

2. Звіт ФАО 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/worldfoodsituation/ru>

3. Grain: World Markets and Trade // United States of Department of Agriculture / Foreign Agricultural Service, FG-04-12, April 2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usda.gov/wps/portal/usda/>.

4. Скрипник А.В., Зінчук Т.Ю. Тенденції світового ринку пшениці та ризику розвитку експортного потенціалу України / А.В. Скрипник, Т.Ю. Зінчук // Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 139.

Пріхно І.М. – д.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

ІНСТРУМЕНТАРНО-МЕТОДИЧНИЙ АПАРАТ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

В основі процесу фінансування соціальної сфери лежить діяльність організацій та установ, які шляхом взаємодії забезпечують фінансовими ресурсами такі галузі: освіту, науку, культуру, охорону здоров'я, соціальне забезпечення, фізичну культуру і спорт, громадське харчування, транспорт та зв'язок. Всі ці галузі взаємопов'язані між собою і в сукупності визначають спосіб і рівень життя населення.

Наявність значної кількості джерел фінансування соціальної сфери та їх дефіцитність вимагають розробки дієвого механізму фінансування соціальної сфери та встановлення компонентів такого механізму та способів їх взаємодії. Такий механізм доцільно представити у вигляді інструментарно-методичного апарату.

На нашу думку, інструментарно-методичний апарат механізму фінансування соціальної сфери є цілісною структурно-функціональною

системою зв'язків і відносин відповідних форм і методів сприяння підвищення рівня життя соціально-незахищених верств населення.

Оскільки основою фінансування соціальної сфери в Україні є бюджетні кошти, то і основою механізму його реалізації є бюджетний механізм.

Бюджетний механізм у сфері соціального захисту населення являє собою сукупність методів, засобів, важелів та інструментів впливу на виконання програм (як державних, так і регіональних) соціального захисту за допомогою коштів бюджету. Він включає дві підсистеми – бюджетне забезпечення і бюджетне регулювання [1].

Бюджетне забезпечення здійснюється у формі соціальних виплат, розмір яких визначається на підставі соціальних нормативів (прожитковий мінімум, споживчий кошик, мінімальна заробітна плата). Суттєвим компонентом механізму у складі блоку бюджетного забезпечення фінансування соціальної сфери є система міжбюджетних трансфертів та субвенцій.

У блоці компонентів бюджетного регулювання варто виділити систему цільових податків та зборів, зокрема, єдиного соціального внеску, а також систему соціальних пільг. Важливим компонентом механізму фінансування соціальної сфери є система бюджетного планування та прогнозування.

Проте доцільно відзначити, що нині, враховуючи наявність низки проблем у бюджетній сфері, зокрема, нестача фінансових ресурсів, недосконалі механізми міжбюджетних трансфертів, відсутність можливості точного прогнозування доходів і видатків, необхідним є застосування багатоканального фінансування соціальної сфери.

Нині значно підвищується роль приватного сектора у фінансуванні соціальної сфери, як у частині формування грошового потоку, так і в частині надання соціальних послуг. У зв'язку з браком бюджетних коштів та недосконалістю системи управління поступово погіршується якість медичних послуг та освіти. На зміну державному сектору приходить система приватної медицини та навчальних закладів. Приватні медичні заклади часто пропонують високотехнологічні методи лікування, що є недосяжними для комунальних лікарень та поліклінік. Відповідно, такі форми медичної допомоги, зважаючи на їх вартість, стають недоступними соціально-незахищеним верствам населення. Вважаємо, що система страхової медицини могла б забезпечити покриття всіх або частини витрат на лікування.

Приватний сектор економіки інтегрується в систему соціального забезпечення ще й у формі корпоративної соціальної відповідальності. Все частіше роботодавці пропонують своїм працівникам фінансування внесків до недержавних пенсійних фондів, як додатковий метод мотивації для кваліфікованих кадрів. Відповідно, цілком можливим стане на підставі соціального діалогу залучення бізнес-структур до фінансування реформаційних процесів соціальної сфери.

Надання соціальних послуг приватними установами на умовах державних

закупівель також має низку власних переваг. На відміну від об'єктів соціальної сфери, які знаходяться в державній і муніципальній власності, об'єкти соціальної сфери в приватній власності, як правило, мають цільову функцію, пов'язану з отриманням прибутку. Об'єкти соціальної сфери в приватній власності, при інших рівних, мають також ширші можливості у використанні механізмів багатоканального фінансування. У рамках цільових програм, що реалізуються державою і регіональними адміністраціями, а також органами місцевого самоврядування, на об'єкти соціальної сфери цього типу можуть бути покладені деякі соціальні зобов'язання за умови бюджетного фінансування. Об'єкти соціальної сфери, що знаходяться в приватній власності, можуть також займатися виробництвом соціальних послуг у рамках приватного страхування.

У процесі аналізу інструментарно-методичного апарату компонентів механізму фінансового забезпечення соціальної сфери виявлено низку факторів, що впливають на їх стан та перспективи розвитку:

- 1) економічний – збільшення фінансування об'єктів соціальної сфери за рахунок коштів підприємств матеріального виробництва та страхових внесків;
- 2) інституціональний – підвищення рівня законодавчої стабільності та модифікація мережі установ соціального захисту;
- 3) науково-технічний прогрес та розвиток ринку – призводить до виникнення новітніх соціальних потреб та зниження актуальності потреб існуючих соціальних послуг;
- 4) демографічний – зростання рівня освіти та кваліфікації населення на тлі несприятливих демографічних перспектив.

Отже, на підставі виконаного аналізу можемо встановити інструментарні складові механізму фінансового забезпечення соціальної сфери. До них, на нашу думку, варто віднести:

- систему соціального страхування;
- субсидії;
- соціальні виплати;
- соціальні послуги;
- соціальні нормативи;
- програмно-цільовий метод планування бюджету соціальної сфери;
- соціальні пільги;
- державні закупівлі.

До методичних складових механізму фінансового забезпечення соціальної сфери, на нашу думку, варто віднести:

- бюджетне фінансування;
- субвенції та фінансові трансферти;
- страхування;
- приватну благодійність.

Узагальнити всі інструменти та методи можемо шляхом візуалізації

функціонування пропонованого механізму фінансового забезпечення соціальної сфери (рис. 1).

Розроблений механізм містить сучасні компоненти та напрями їх взаємодії (принципи, функції, методи, інструменти, об'єкти та суб'єкти), дозволяє здійснювати планування, а також додатково охоплює сферу контролю та аналізу результатів, інституційні компоненти та канали руху коштів. Тобто в процесі розробки механізму використано системний підхід, застосування якого при фінансуванні соціальної сфери дозволяє розкрити складний взаємозв'язок численних та різноманітних проблем життєдіяльності людини, встановити їх природу і характер суперечностей та виробити й обґрунтувати найбільш ефективну стратегію його формування, а також забезпечує досконале і цілісне вивчення різних аспектів, складових, елементів єдиного об'єкта.

Застосування на практиці запропонованого механізму фінансування соціальної сфери сприятиме зменшенню рівня безробіття та збільшенню рівня зайнятості в країні; переведенню неефективної системи соціальних послуг на комерційну основу із заміною адресною допомогою; зростанню показників соціальної захищеності населення та поліпшенню якості їхнього життя.

Рис. 1. Інструментарно-методичний апарат механізму фінансування соціальної сфери

Джерело: розроблено автором

Література:

1. Тимчишена Н.Д. Шляхи вдосконалення фінансового механізму державного управління у сфері соціального захисту / Н.Д. Тимчишена // Державне будівництво. – 2012. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-1/doc/5/06.pdf>.

Коваленко А. Г. – студентка 5 курсу, гр. ФКМ-018

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Серватиинська І.М.

Черкаський державний технологічний університет

ТІНЬОВИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Від самого початку незалежності й перехідного періоду Україна зіткнулася з проблемою тіньової економіки – не контрольованого суспільством виробництва, розподілу, обміну й споживання товарно-матеріальних цінностей і послуг, тобто приховуваних від органів державного управління й громадськості соціально-економічних відносин між окремими громадянами та соціальними групами.

В Україні існує дві економіки – офіційна (легальна) і не офіційна («тіньова»). Тіньова складова економічної системи держави перейшла допустиму межу. Вона як за розміром, так і своїми можливостями здійснює значний вплив на всі сфери життя в державі, суспільстві, в тому числі й політичну.

«Тіньова економіка» стала небезпечним фактором для прогресивного економічного і політичного розвитку України. Ця небезпечність посилюється тим, що у сфері «тіньової економіки» переважає, так звана кримінальна складова. За оцінками Національного банку України поза контролем банків знаходиться в обігу 4,8 млрд. грн., що складає майже половину грошової маси – це один з показників «тінізації» економіки України. Гроші, які знаходяться в обігу поза банками, обслуговують товарообіг, що не оподатковується, тобто тіньову економіку.

За підрахунками фахівців, до 50 % фінансового капіталу в Україні має «тіньове» походження, а неофіційний внутрішній валютний обіг (поза банками) становить близько 10 млрд. доларів США. Розвиток «тіньової економіки» є надзвичайно складною та великомасштабною проблемою перехідного періоду. Ця проблема пов'язана з економічною і соціальною безпекою України і потребує як економічного, так і соціального державного регулювання.

Серед основних чинників і умов, які визначають надзвичайне зростання

обсягів «тіньової економіки» на сучасному етапі розвитку держави, можна назвати: 1) соціально-економічна криза в країні; 2) непослідовність економічних і соціальних реформ; 3) нерегульованість суспільно-економічних відносин; 4) недосконалість фіскальної політики держави; 5) відсутність стабільного законодавства, яке регламентує економічну діяльність; 6) серйозні прогалини в чинному законодавстві; 7) небезпечний рівень корумпованості державних службовців; 8) бартеризація взаєморозрахунків між суб'єктами господарювання [2, с. 29].

Серед основних причин розростання тіньового сектора на час реформування економіки в Україні слід виділити недостатнє правове забезпечення роздержавлення та приватизації власності; надмірну централізацію народногосподарського комплексу; адміністративно-командні форми управління економікою та всією країною в цілому; недостатність офіційних стимулів і мотивів до трудової діяльності громадян і виробничої діяльності підприємств.

Домінуючими сегментами сучасної тіньової економіки та основними механізмами одержання тіньових доходів стали:

- нелегальний експорт капіталів;
- одержання тіньових доходів шляхом прихованого вилучення з обігу різниці між офіційними і реальними цінами на товари й послуги;
- корупція; - нелегальні валютні та зовнішньоекономічні операції (контрабанда); - випуск і реалізація необлікованої продукції та послуг;
- кримінальний промисел (вимагання, розкрадання і грабежі тощо);
- фінансове шахрайство; - незаконна приватизація державної власності;
- розкрадання на державних, акціонерних і колективних підприємствах.

Саме високій рівень організації вчинення злочинів є найбільш небезпечним чинником, який характеризує сучасну економічну злочинність. Чітка організація, стійкі зв'язки членів угруповання – це саме ті елементи, які дозволяють вчиняти з найбільшою ефективністю економічні злочини, створюючи при цьому складні та запутані схеми. Тому організована злочинність представляє найбільший інтерес при розробці методик попередження економічної злочинності [1, с. 68-71].

В першому кварталі 2018 року рівень тіньової економіки був на 4% менше, ніж за аналогічний період 2017-го – про це свідчать підрахунки Міністерства економічного розвитку і торгівлі.

За даними МЕРТ, за перші три місяці 2018 року рівень тіньової економіки склав 33% від офіційного ВВП, тоді як на початку 2017-го ця цифра становила 37% і протягом року поступово знижувалась.

В міністерстві вказують на те, що зниження рівня тіньової економіки є можливим завдяки наявності головних ознак макроекономічної стабільності. У звіті відзначається, що на період лютого-березня 2018 року припало помірне уповільнення споживчої інфляції та зміцнення курсу гривні після січневої

девальвації.

Світова практика свідчить, що обсяги тіньової економіки країни є своєрідним індикатором її дієздатності: чим слабша держава, тим більші масштаби тінізації. А отже конкретні дії з детінізації мають містити заходи не лише з оздоровлення економіки, а й зі зміцнення дієздатності держави.

Література:

1. Носова О.В. Національна економіка: підручник // Центр учбової літератури, 2013. – 512 с.
2. Литвиненко В. Економіка і «тіньовий» сектор / В. Литвиненко // Закон і бізнес. – 2001. – № 22. – С. 29.
3. Озерський І. Місце тіньової економіки у сучасному економічному середовищі / І. Озерський // Економіка. Фінанси. Право. – 2003. – № 6. – С. 25–28.
4. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/kontrolno-perevirochna-robota>.

СЕКЦІЯ 2. Грошово-кредитні механізми регулювання економіки

**Лісненко А.О. – студентка 2-го курсу освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління**

Науковий керівник – д.е.н., професор Захарченко В.І.

Черкаський державний технологічний університет

РОЛЬ ПРОГНОЗУВАННЯ У ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ГРОШОВО- КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Планування монетарних показників – це процес визначення цілей на майбутнє та розробка шляхів їх досягнення. Планування слугує основою для розвитку грошово-кредитної системи України з урахуванням впливу зовнішніх чинників і є однією з функцій менеджменту НБУ. Планування потребує всеохоплюючого та інтегрованого оцінювання стану банківської системи – сильних і слабких сторін, фінансових результатів, фінансової стабільності, наявних і можливих ризиків.

Основою планування – є обґрунтування за допомогою економіко-математичних методів і моделей числових характеристик, які включаються в документально оформлені стратегічні і тактичні плани НБУ під назвою «Грошово-кредитна політика на наступний рік/ період». Математичне доведення отриманих перспективних орієнтирів відбувається за допомогою методів прогнозування.

Як відомо, прогнозування в економіці – це наукове визначення ймовірнісних шляхів і результатів розвитку економічної системи, оцінка показників, які характеризують цей розвиток протягом більш чи менш віддаленого майбутнього [1].

Мета економічного прогнозування – передбачення майбутніх наслідків господарських рішень, які приймаються в поточний момент часу.

Для управління економікою, для вчасного реагування на різні виклики, ризики, шоки, збурення потрібен прогноз високої якості. Особливо це є актуальним для Національного банку України. Адже саме НБУ відповідає за стабільність національної грошової одиниці, яка піддається значним коливанням внаслідок несприятливої економічної, фінансової і політичної ситуації як на світових ринках, так і в середині країни.

Типовими питаннями, які постають під час розробки макроекономічного прогнозу є:

- 1) Який поточний стан економіки (оцінка позиції макропоказників порівняно з їх потенційним рівнем)?
- 2) Як рівноважні рівні компонент змінюються в часі (і наскільки це узгоджується з додатковою інформацією)?

3) Які шоки відхиляють інфляцію від цілі (шоки, які минули, нинішні шоки та очікувані в майбутньому)?

4) На які з шоків потрібно реагувати, а які ігнорувати?

5) Які можуть бути альтернативні сценарії розвитку?

Необхідно відмітити, що одним із найвідоміших індикаторів питання куди прямує економіка, і яка поточна швидкість економічного зростання є реальний квартальний ВВП. Статистична інформація щодо нього оприлюднюється зі значним запізненням по завершенні кварталу, проте процедура прийняття рішень із питань економічної політики потребує інформації про поточний стан економіки фактично в реальному часі. Міжнародний досвід свідчить, що отримати таку інформацію можна за допомогою так званих наукастингових моделей, які дають змогу оцінити стан економіки до оприлюднення офіційної статистики. Під наукастингом розуміють прогнозування даних за поточний період часу. Така практика набула застосування в більшості центральних банків розвинутих країн світу. Враховуючи наявність часового лагу між змінами в монетарній політиці та впливом на економіку, центральні банки потребують якнайшвидших оцінок поточної економічної ситуації. Зокрема, вчасне виявлення економічних поворотів необхідне для досягнення та утримання цінової стабільності.

Основна риса монетарної політики за режиму інфляційного таргетування – сфокусованість на досягненні інфляційної цілі. Водночас сигнали від ключової ставки транслуються в економіку не миттєво, а з суттєвим лагом.

Аналіз літературних джерел свідчить, що забезпечити інфляцію на рівні цілі в поточний момент та найближче майбутнє практично неможливо, оскільки:

- різноманітні шоки сильно впливають на інфляцію (особливо шоки пропозиції);
- нейтралізувати їх дію миттєво або неможливо або це потребуватиме дуже різких змін політики, що несе негативні наслідки для економічного зростання.

Національний банк України в своїх розрахунках на перспективу користується квартальною прогножною моделлю, яка базується на основних 4-х взаємозалежних рівняннях, які в спрощеному вигляді відтворюють структуру макроекономічних зв'язків [2].

Крім квартальної прогносної моделі (КПМ) НБУ застосовує і складний модельний інструментарій (рис. 1).

Аналіз літературних джерел свідчить, що роль макроекономічних моделей при проведенні монетарної політики полягає у такому:

1. Формалізація у математичних формулах бачення функціонування макроекономіки та монетарної трансмісії (через необхідний рівень спрощення).

2. Структурування процесу прогнозування та прийняття рішень з монетарної політики для забезпечення послідовності та узгодженості цих

рішень із цілями.

3. Визначення траєкторії інструментів монетарної політики та наслідків для економіки.

4. Генерування узгоджених альтернативних сценаріїв (оцінка впливу окремих шоків на інфляцію та інші показники).

5. Стимулювання досліджень та розуміння економічних явищ, структурування дебатів на єдиному понятійному апараті.

Рис. 1. Модельний інструментарій НБУ

Поряд з цим, основними вимогами, що висуваються до системи прогнозування на основі моделей є:

✓ Прогноз – це «гра», що повторюється. Послідовність (систематичність) надзвичайно важлива.

✓ Потрібна довіра з боку членів Комітету з монетарної політики (КМП)

- внутрішня консистентність та викладення прогнозу у вигляді історії.
- ✓ Гнучкість – необхідна можливість інкорпорування суджень.
  - ✓ Оцінка ризиків – важлива частина процесу.
  - ✓ Розвиток – система має постійно удосконалюватись (відображаючи роботу над минулими похибками).
  - ✓ Система має справлятися з проблемами у важкі часи (кризи, структурні зміни).

При цьому перед прогнозистами постають такі виклики:

- Оцінка рівноважних рівнів макропоказників (суттєві структурні зміщення);
- Адміністративні рішення по ЖКГ тарифам суттєво впливають на профіль інфляції (значні зміни у відносних цінах);
- Значна еластичність інфляції до сільськогосподарських шоків пропозиції (велика частка продовольства в споживчому кошику);
- Значна реакція економіки на зовнішні шоки (сировинна орієнтація експорту – металургія та сільське господарство);
- Короткі історичні ряди з активною монетарною політикою (необхідно орієнтуватися на досвід подібних економік);
- Слабкий процентний канал (слабка банківська система);
- Значна роль валютних інтервенцій та обмежень по руху капіталу.

Таким чином, стає очевидним, що система прогнозування на основі макроекономічних моделей – це важливий елемент проведення монетарної політики центральним банком на засадах інфляційного таргетування, адже прогноз є ключовим внеском до процесу прийняття рішень. Тому в подальших дослідженнях актуальним може бути завдання використання прогнозних моделей для розробки стратегій прийняття рішень Національним банком України щодо застосування тих чи інших інструментів грошово-кредитної політики в умовах інфляційного таргетування.

Література

1. Бережна Л.В., Снитюк О.І. Економіко-математичні методи і моделі у фінансах. – Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. – К.: Кондор. – 2009. – 301 с.
2. Груй А., Лепушинський В. (2016). Застосування валютних інтервенцій як додаткового інструменту за режиму таргетування інфляції: приклад України. Вісник Національного банку України. № 238. С. 41-59.

Очеретяна Аліна Сергіївна – студентка 5 курсу, гр. ФKM-018

**Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів
І.М. Серватинська**

Черкаський державний технологічний університет

ІНФЛЯЦІЯ ЯК ОДНА З НАЙБІЛЬШ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Інфляція – тривале зростання загального рівня цін, що відображує зниження купівельної спроможності грошової одиниці [3]. Здобуття Україною незалежності спричинило гіперінфляцію, внаслідок якої інфляційні процеси в Україні набули хронічного характеру. Оскільки високий рівень інфляції має негативний вплив на економічну сферу життя суспільства, це підкреслює актуальність досліджуваної проблематики.

Зарубіжними науковцями, які досліджують економічний стан життя соціуму є: С. Фішер, Дж. Кейнс, Р. Кембелл тощо. Вітчизняними ж вченими, які займаються вивченням інфляції як однієї з найбільш актуальних проблем фінансової системи України є: С. Панчишин, Т. Волинський, А. Гриценко, Л.В. Тівєриадська та інші.

Враховуючи вище зазначене, необхідно проаналізувати інфляційні процеси в Україні, оцінити їх рівень та вплив на економіку країни, запропонувати напрями оптимізації рівня інфляції в Україні.

Аналіз інфляційних процесів в Україні проведено на прикладі порівняння середньої заробітної плати та рівня інфляції за 2014-2017 роки.

Існують такі класифікації інфляції:

- за формами прояву (девальвація, цінова інфляція, інфляція заощаджень);
- за темпами знецінення грошей (повзуча, помірна, галопуюча, гіперінфляція, супергіперінфляція);
- залежно від ступеня передбачення (очікувана й неочікувана);
- залежно від зростання цін (збалансована та незбалансована);
- залежно від поширення інфляційних процесів (локальна та світова) [3].

Основними чинниками інфляції є інфляція попиту й інфляція пропозиції.

Методами прогнозування інфляції є метод експертних оцінок, метод побудови простих регресійних рівнянь, метод прогнозування інфляції в складі структурної моделі, метод по компонентного прогнозування інфляції, векторно-авторегресійний метод. В Україні основним методом визначення рівня інфляції є побудова рівняння, основними показниками якого є розрив виробництва, очікуваний рівень інфляції, ставки непрямих податків, імпорتنі ціни.

Проте українські науковці схиляються до запровадження інфляційного таргетування, тобто, цільового управління інфляцією. Це дасть змогу визначати

рівень інфляції, забезпечувати цінову стабільність, підвищувати прозорість монетарної політики та розробляти монетарну стратегію, що, в свою чергу, приведе до можливості управляти інфляційними процесами та сприяти зниженню їх рівня [2].

Проаналізуємо індекси інфляції в Україні та їх співвідношення за 2014-2017 роки.

Таблиця 1

Аналіз індексів інфляції в Україні за 2014-2017 роки

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2015/2014 рр.		Відхилення 2017/2016 рр.	
					Абс. грн.	Відн. %	Абс. грн.	Відн. %
Індекс інфляції	124.9	143.3	112.4	113.7	18.4	14.7	1.3	1.6

Джерело: пораховано автором на основі індексів інфляції поданих Міністерством фінансів за 2014-2017 рр. [1].

Отже, з проведеного аналізу індексів інфляції (індексів споживчих цін), тобто, показників, що характеризують зміни загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання, можна зробити висновки, що у 2015 році, порівняно з 2014, рівень інфляції зріс на 14.7%, що на 9.7% перевищує допустиме, згідно даних Міністерства фінансів України, значення. Проте у 2017 році, порівняно з 2016, рівень інфляції зменшився до 1.6%, що знаходиться в межах допустимого значення.

Далі проаналізуємо зростання рівня мінімальної заробітної плати в Україні за 2014-2017 рр.

Таблиця 2

Аналіз мінімальної заробітної плати в Україні за 2014-2017 роки

грн.

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Відхилення 2015/2014 рр.		Відхилення 2017/2016 рр.	
					Абс. грн.	Відн. %	Абс. грн.	Відн. %
Мінімальна заробітна плата	1218.0	1378.0	1600.0	3200.0	160	13.1	1600	100

Джерело: пораховано автором на основі даних Держбюджету України про мінімальну заробітну плату в Україні за 2014-2017 рр. [1].

Отже, з проведеного аналізу зростання мінімальної заробітної плати в Україні, у 2015 році, порівняно з 2014, рівень мінімальної заробітної плати зріс на 160 грн, що у відсотковому співвідношенні становить 13.7%. проте у 2017 році, порівняно з 2016, мінімальна заробітна плата зросла на 1600 грн, тобто, на

100%.

Тепер можемо проаналізувати відсоткове співвідношення рівнів інфляції та мінімальної заробітної плати в Україні за 2014-2017 роки.

Таблиця 3

Аналіз співвідношення рівнів інфляції та мінімальної заробітної плати в Україні за 2014-2017 рр.

2015/2014 рр.		2017/2016 рр.	
Рівень інфляції, %	Рівень мінімальної з/п, %	Рівень інфляції, %	Рівень мінімальної з/п, %
14.7	13.1	1.6	100

Джерело: пораховано автором на основі даних таблиці 1 та таблиці 2.

Отже, після проведення аналізу співвідношення рівнів інфляції та мінімальної заробітної плати в Україні, можемо зробити висновок, що у 2015 році, порівняно з 2014, рівень інфляції на 1.6% перевищив рівень мінімальної заробітної плати. Але у 2017 році, порівняно з 2016, рівень мінімальної заробітної плати зріс на 100% та на 98.4% перевищив рівень інфляції.

На основі проведених досліджень можна стверджувати, що рівень інфляції в Україні в останні роки суттєво знизився, проте інфляційні процеси в Україні, починаючи з 1991 року, мали хронічний характер, й наслідки інфляції досі негативно відображаються на фінансово-економічному стані життя населення. Тому інфляція досі залишається однією з найактуальніших проблем фінансової системи України та потребує активного ведення антиінфляційної політики, основним елементом якої є інфляційне таргетування, яке дасть змогу управляти інфляцією та підтримувати її на помірному рівні.

Література

1. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
2. Гриценко А.А., Інститут таргетування інфляції: зарубіжний досвід і перспективи запровадження в Україні / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська, О. І. Петрик. – К., 2011. – 272 с.
3. Тівєриадська Л.В. Інфляційні процеси та соціально-економічні наслідки в Україні / Л.В. Тівєриадська, А.М. Якименко // Економічний простір. – 2015. – № 93. – С. 175 – 188.

Вікол Л.Г. – магістр

Науковий керівник – к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ЗАСАДИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Грошово-кредитна політика – це сукупність заходів у сфері грошового обігу і кредитних відносин, які проводить держава з метою регулювання економічного росту, стимулювання інфляції, забезпечення зайнятості і збалансування платіжного балансу.

Об'єктами, на які найчастіше спрямовуються регулятивні заходи монетарної політики, є такі змінні грошового ринку: пропозиція (маса) грошей; ставка процента; валютний курс; швидкість обігу грошей та ін.

Головним суб'єктом грошово-кредитної політики є Національний банк. Як передбачено Конституцією України (ст. 100), Рада НБУ самостійно розробляє основні засади грошово-кредитної політики та здійснює контроль за її проведенням.

Основними напрямками грошово-кредитної політики є:

- 1) політика грошово-кредитної рестрикції (політика “дорогих грошей”);
- 2) політика грошово-кредитної експансії (“дешеві гроші”).

Основними інструментами грошово-кредитної політики є:

- 1) визначення та регулювання норм обов'язкових резервів для комерційних банків та фінансово-кредитних установ;
- 2) процентна політика;
- 3) рефінансування комерційних банків;
- 4) управління золотовалютними резервами;
- 5) операції з цінними паперами на відкритому ринку;
- 6) регулювання імпорту та експорту капіталу [1].

Низька і стабільна інфляція є головним внеском у збалансований фінансовий розвиток держави та в стає економічне зростання, який може бути забезпечений центральним банком.

Формування низькоінфляційних очікувань є одним з ключових елементів поліпшення макроекономічного середовища та нарощення економічного потенціалу України.

Середньострокова ціль щодо інфляції (приріст індексу споживчих цін у річному вимірі) установлена на рівні 5% з допустимим діапазоном відхилень ± 1 п. п. і досягатиметься протягом 2018 – 2020 років.

Середньострокова ціль щодо інфляції є вищою, ніж у розвинених країнах, але близькою до інфляційних цілей країн з ринком, що розвивається.

Установлення середньострокової цілі на рівні 5% пов'язано з історично високою та мінливою інфляцією в Україні та вищою амплітудою інфляційних шоків. У міру досягнення середньострокової інфляційної цілі у 5% надалі її рівень може бути знижений для створення кращих передумов подальшого зниження номінальних процентних ставок.

Траєкторія цільових показників для річної зміни індексу споживчих цін окреслює поступовий процес зниження інфляції до рівня середньострокової цілі була оприлюднена в Основних засадах грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу і залишається незмінною:

грудень 2018 року – 6% з допустимим діапазоном відхилень ± 2 п. п.;

грудень 2019 року – 5% з допустимим діапазоном відхилень ± 1 п. п.
грудень 2020 року і надалі – 5% з допустимим діапазоном відхилень ± 1 п. п.

Поступовість зниження інфляції до середньострокової цілі в 5% пов'язана з необхідністю мінімізувати можливі короткострокові негативні наслідки від стрімкого зниження інфляції для відновлення економічного зростання та зайнятості населення.

Цілі щодо інфляції встановлені на грудень відповідного року в річному вимірі. Водночас передбачається така орієнтовна поквартальна траєкторія приросту індексу споживчих цін у річному вимірі для досягнення відповідних кількісних цілей з інфляції:

березень 2018 року – 7.5% з допустимим діапазоном відхилень ± 2 п. п.;

червень 2018 року – 7% з допустимим діапазоном відхилень ± 2 п. п.;

вересень 2018 року – 6.5% з допустимим діапазоном відхилень ± 2 п. п.;

березень 2019 року – 5.75% з допустимим діапазоном відхилень ± 2 п. п.;

червень 2019 року – 5.5% з допустимим діапазоном відхилень ± 2 п. п.;

вересень 2019 року – 5.25% з допустимим діапазоном відхилень ± 2 п. п.

З грудня 2019 року середньострокова ціль щодо інфляції на рівні 5% з допустимим діапазоном відхилень ± 1 п. п. стає неперервною в тому розумінні, що Національний банк докладатиме зусиль для її досягнення постійно (для показника приросту індексу споживчих цін у річному вимірі), а не на кінець року [2].

Очікується, що досягненню і підтриманню інфляційної цілі на неперервній основі сприятимуть стабілізація і подальше поліпшення інфляційних очікувань економічних агентів, зменшення ефекту впливу з боку обмінного курсу та цін виробників на інфляцію, послаблення сезонної компоненти в динаміці окремих складових індексу споживчих цін, зниження частки адміністративно регульованих цін, які коректуватимуться вгору.

Неперервність досягнення інфляційної цілі має перевагу в поліпшенні формування очікувань, підвищення прозорості дій Національного банку, що має відобразитися на більш коректному включенні інфляційних ризиків у структуру процентних ставок та їх подальшому зниженні. Прогнозованість інфляції та зниження надбавки за ризик інфляційної волатильності сприятимуть

кредитному ринку та розширюватимуть можливості позикового фінансування інвестицій.

Аналізуючи інфляційні процеси в країні, Національний банк братиме до уваги динаміку інших показників інфляції, у тому числі дефлятора ВВП та індексу цін виробників. Досліджуватимуться причини зростання цін виробників та їх фактичний і потенційний вплив на споживчі ціни. Для оцінювання інфляційного тиску, зумовленого значною мірою монетарними умовами, Національний банк спиратиметься на показник базової інфляції. Базова інфляція є менш вразливою до зовнішніх і внутрішніх шоків, які є поза контролем грошово-кредитної (монетарної) політики, зокрема з боку пропозиції продовольчих товарів чи адміністративних рішень щодо регулювання тарифів.

Національний банк використовуватиме гнучкість режиму інфляційного таргетування, сприяючи не тільки поверненню інфляції до цілі, але також опікуючись впливом монетарних рішень на економічне зростання. Інфляція може відхилятися в короткостроковому періоді від задалегідь оголошених цільових значень у зв'язку з впливом зовнішніх і внутрішніх шоків, які є поза контролем грошово-кредитної (монетарної) політики, зокрема таких, як зміни цін на сировинні товари та інші високоволатильні компоненти індексу споживчих цін, відхилення адміністративно регульованих цін від раніше заявленого рівня тощо. Заходи грошово-кредитної (монетарної) політики спрямовуватимуться на запобігання впливу вторинних ефектів цих подій на інфляційні очікування та приведення прогнозу інфляції до цільового рівня протягом певного періоду часу і таким чином сприятимуть збереженню цінової стабільності в середньостроковій перспективі [3].

Фінансова стабільність – стан фінансової системи, в якому вона здатна належним чином забезпечити можливість ефективно виконувати свої ключові функції, такі як фінансове посередництво та забезпечення здійснення платежів, і таким чином сприяти стійкому економічному зростанню, а також протистояти негативному впливу кризових явищ на економіку.

Діяльність Національного банку з підтримки фінансової стабільності спрямовуватиметься на сприяння стабільності фінансового ринку України як в цілому, так і його окремих сегментів; ефективного перерозподілу ресурсів фінансовою системою; адекватній оцінці та сприйняттю ризиків учасниками ринку; а також на підвищення стійкості фінансової системи, зниження ймовірності системних криз.

Національний банк досягатиме цілей зі сприяння фінансовій стабільності шляхом належного мікро- та макропруденційного регулювання та нагляду.

Національний банк розбудовує макропруденційну політику, що полягає у виявленні та оцінці системних ризиків для фінансової стабільності та вжитті упереджуючих заходів з мінімізації цих ризиків на основі застосування відповідних інструментів.

Національний банк здійснює постійний моніторинг стабільності

фінансової системи в цілому, використовуючи для оцінки ризиків кількісні та якісні індикатори, модельний інструментарій, професійне судження.

Національний банк застосовуватиме буфери капіталу та інші інструменти макропруденційної політики для згладжування циклічних коливань та коригування негативних зовнішніх ефектів, таких як надмірне зростання боргового навантаження та концентрація ризиків. Також розглядатимуться альтернативи щодо застосування до банків додаткових економічних нормативів, спрямованих на зниження рівня доларизації.

Важливим кроком у посиленні мікропруденційного регулювання є розбудова ризик-орієнтованого наглядного підходу в Національному банку. Метою цього процесу, що розпочався у 2016 році, буде як посилення комплексного нагляду за банками, так і подальша координація мікро- та макропруденційних заходів та дій Національного банку.

Національний банк застосовуватиме монетарний інструментарій для нівелювання впливу шоків на фінансову систему України. Це, зокрема, відбуватиметься в рамках виконання Національним банком функції кредитора останньої інстанції для стабілізації очікувань та подолання ринкової дисфункції в періоди фінансових стресів. Використання ключової процентної ставки та валютних інтервенцій матиме допоміжний характер.

Національний банк продовжуватиме ініціювати зміни до законодавчих актів, спрямовані на посилення захисту прав кредиторів і вкладників, підвищення рівня корпоративного управління та чесної конкуренції у фінансовому секторі, посилення результативності наглядових функцій, стимулювання безготівкових розрахунків, інших заходів, передбачених Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року.

Національний банк вважає пріоритетним посилення фінансової стійкості як банківської системи в цілому, так і окремих банків, а також скорочення обсягів кредитування пов'язаних осіб до рівня, що не загрожує роботі банків та банківської системи [3].

Література:

1. Івасів Б. С. Гроші та кредит: підручник. – [Вид. 3-тє, змін. й доп.] – Тернопіль: Карт-бланш. – К. : Кондор, 2008. – 528с.

2. Основні засади грошово-кредитної політики на 2018 рік та середньострокову перспективу. – Електронний ресурс. – Режим доступу: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=2ahUKEwjX47_okqbfAhWIo4sKH99CA0QFjACegQICRAC&url=https%3A%2F%2Fbank.gov.ua%2Fdoccatalog%2Fdocument%3Fid%3D55564681&usg=AOvVaw3oe8XhOiqCMDcMCzSZuD1q

3. Основні засади грошово-кредитної політики на 2019 рік та середньострокову перспективу – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=2ah>

[UKEwjX47_okqbfAhWIo4sKHY99CA0QFjADegQIBxAC&url=https%3A%2F%2Fbank.gov.ua%2Fdoccatalog%2Fdocument%3Fid%3D77912166&usg=AOvVaw1JtNj_d2knFWXoluDK-p_j](https://bank.gov.ua/doccatalog/document/Fid/3D77912166&usg=AOvVaw1JtNj_d2knFWXoluDK-p_j)

Голиш В.М. – студентка 2 курсу магістратури

Науковий керівник – к.е.к., доц. А.М. Шевченко

Черкаський державний технологічний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Високий рівень відкритості національної економіки та темпи світової фінансової глобалізації вимагають формування нових підходів до функціонування механізму валютного регулювання. Валютна лібералізація – це необхідна частина реформування, що сприятиме залученню іноземного капіталу та впровадженню позитивного досвіду монетарного регулювання провідних країн світу в Україні.

Лібералізація валютного регулювання – це поступове зняття валютних обмежень на поточні та фінансові операції платіжного балансу, а також зменшення втручання центрального банку та органів влади у функціонування валютного ринку [1, с. 29].

У процесі лібералізації інструменти валютного регулювання прямого впливу поступово заміщуються непрямими важелями, які діють опосередковано – через вплив на поведінку суб'єктів валютно-фінансових відносин, а саме шляхом створення таких економічних умов, за яких суб'єкти господарювання в процесі реалізації свободи власного вибору були би зацікавлені у виконанні дій, які відповідають обраним цілям загальноекономічної, у т. ч. валютної, політики держави.

Упродовж останніх десятиліть країни з розвинутою економікою цілеспрямовано лібералізували свої фінансові ринки та скасовували обмеження на взаємну інтеграцію. Цей процес розпочався у США, згодом отримав свій розвиток у Великобританії та Франції. Рух до лібералізації й інтеграції фінансової та банківської діяльності отримав новий імпульс зі створенням Європейського Союзу, а зі середини 1990-х років ці тенденції поширилися й на країни з економіками, що розвиваються [2, с. 43].

До основних переваг і позитивних результатів лібералізації валютного регулювання слід віднести:

- доступний вихід на міжнародний фінансовий ринок;
- розширення обсягів національних фінансових ринків;

- зниження рівня монополізації фінансових ринків;
- здешевлення вартості внутрішніх позичкових ресурсів;
- розширення іноземного інвестування та відкриття доступу до довгострокових надходжень на внутрішній фінансовий ринок;
- технічне переоснащення виробництва та підвищення кваліфікації персоналу;
- стимулювання економічного зростання країни-реципієнта та підвищення добробуту її населення.

Але, як правило, фінансова відкритість провокує ризики, які пов'язані з:

- порушенням макроекономічної стабільності внаслідок підвищеної чутливості до зовнішніх шоків;
- циклічним рухом іноземних короткострокових капіталів та раптовим реверсом капіталу;
- імовірною концентрацією іноземних інвестицій в окремих, переважно сировинних, галузях економіки при їх нестачі в інших галузях (так званий “синдром голландської хвороби”);
- домінуванням іноземного банківського капіталу на внутрішньому фінансовому ринку.

Проведена деталізація чинників, які негативно впливають на лібералізацію валютного регулювання, дає змогу виокремити низку заходів для можливості її успішного проведення в Україні, які за сукупністю ознак можна згрупувати наступним чином:

- макроекономічні: відмова від сировинно-орієнтованої структури експорту вітчизняної економіки, виробництво конкурентноспроможних високотехнологічних товарів на інноваційній основі та товарів з високою доданою вартістю;
- монетарні: досягнення та підтримка у тривалій перспективі середньострокового показника інфляцій на рівні $5\% \pm 1\%$; стабілізація валютного курсу гривні шляхом використання режиму м'якої прив'язки із можливими коливаннями курсу $\pm 5-10\%$ навколо його рівноважного рівня; зменшення різниці між розмірами світових і вітчизняних процентних ставок; підвищення ефективності процентного каналу монетарного трансмісійного механізму;
- фінансові: урівноваження державних фінансів шляхом оптимізації надходжень і раціоналізації видатків, скорочення дефіциту Державного бюджету до $\leq 3\%$ ВВП, уповільнення темпів зростання державної зовнішньої заборгованості, удосконалення функціонування та розвиток вітчизняного фондового ринку та ринку деривативів;
- нормативно-інституційні: підвищення незалежності та транспарентності НБУ, відновлення довіри населення та бізнесу до вітчизняної банківської системи, удосконалення нормативно-правової бази. Реалізація перерахованих заходів має сприяти сталому економічному зростанню, врівноваженню

платіжного балансу, збільшенню припливу в Україну валютної виручки та довгострокових надходжень, а також збільшенню пропозиції іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку та стабілізації курсу національної валюти.

Висновки. Національна валюта України не належить до вільноконвертованих валют, які користуються сталим попитом на світових фінансових ринках, а переважна частина зовнішньоекономічних розрахунків резидентів здійснюється у доларах США та євро. Необхідність визначення черговості напрямів використання валютних ресурсів у державі за умов їх обмеженої пропозиції обумовлюватиме те, що валютна політика і валютне регулювання є невід'ємною складовою державної економічної політики України. Поетапна лібералізація механізму валютного регулювання має стати одним із актуальних напрямів структурного реформування економіки, оскільки цей процес сприятиме інтеграції України у світовий фінансовий простір. Успішне проведення лібералізації валютного регулювання забезпечить фінансову відкритість за умов зваженого макроекономічного регулювання. Поєднання цього процесу з технологічним розвитком національної промисловості на інноваційній основі зможе привернути увагу іноземних інвесторів із провідних країн світу, оптимізувати доступ довгострокових надходжень із-за кордону до реального сектору вітчизняної економіки та забезпечити стабільний економічний розвиток в Україні.

Література:

1. Белінська Я. Можливості і наслідки валютно-фінансової лібералізації в Україні / Я. Белінська // Вісник Національного банку України. – 2006. – № 1. – С. 28–34.
2. Боришкевич О. Міжнародний рух капіталу та проблеми зовнішньої заборгованості / О. Боришкевич // Вісник Національного банку України. – 2012. – № 10. – С. 40–47.
3. Офіційне інтернет-представництво НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.
4. Гриценко А. Системна криза як наслідок базової деструкції економіки України і шляхи її подолання / А. Гриценко // Вісник Національного банку України. – 2014. – № 5. – С. 8–12.
5. Ковальчук Т. SOS – в Україні неокolonіальна модель валютної політики / Т. Ковальчук // Економіка України. – 2014. – № 10 (635). – С. 4–13.
6. Фурман В. Як посилити роль Національного банку в економічних процесах [Електронний ресурс] / В. Фурман // Forbes Україна. – 01.02.2017. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1427657-yak-posiliti-rolnacionalnogo-banku-v-ekonomichnih-procesah>.

СЕКЦІЯ 3. Проблеми розвитку фінансового ринку, фінансових посередників

**Скуратова І. Г. – студентка 2-го курсу освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління**

Науковий керівник – к.е.н , доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Прагнення України інтегруватись у світову економічну спільноту, де біржові ринки відіграють значну роль в економічному розвитку та плануванні, справляє стимулюючий вплив на подальший розвиток біржового аграрного ринку.

Станом на 1 січня 2016 року в Україні зареєстровано 555 біржі, з них 104 універсальних (18,7%), 391 товарно-сировинних (70,4%), 24 агропромислових (2,7%) та 18 фондових (3,2%). За 1995 – 2016 роки кількість бірж зросла на 464. У структурному розрізі найбільше зросла кількість товарних та товарно-сировинних, а також універсальних бірж – відповідно на 367 та 81.

На біржах працювало майже 5,1 тис. осіб, крім того за сумісництвом – 179 осіб. Фонд оплати праці працівників бірж складав 16,3 млн. грн. На кожній з бірж у середньому діяло по 8 брокерських контор [3, 4].

Говорячи про специфіку напрямів розвитку біржової діяльності в Україні та вихід біржової торгівлі на новий рівень, необхідно вирішити низку таких питань:

- скорочення кількості товарних бірж шляхом їхнього злиття в торгові дома й аукціони;
- впровадження сучасних видів біржових угод: ф'ючерсних і опціонних;
- чітке визначення спеціалізації кожної діючої товарної біржі;
- створення всередині кожної біржі своєї розвинутої інфраструктури.

Реалізація цих і деяких інших завдань дасть змогу підсилити роль біржової торгівлі в ринковій економіці України, збільшити темпи зростання біржового обороту і його частку в загальному товарообігу країни.

Результати аналізу сучасного стану біржового ринку України дозволяють говорити про сприятливі передумови його розвитку: зокрема, спостерігається позитивна динаміка зростання обсягів біржової торгівлі та зацікавленість економічних суб'єктів у використанні переваг біржової торгівлі.

Подолання виявлених недоліків функціонування товарних бірж України необхідно пов'язувати, в першу чергу, із запровадженням ринку товарних деривативів, що забезпечить формування реальних ринкових цін та гнучкої

системи управління фінансовими ризиками як основи функціонування цілісних інвестиційно привабливих ринків базових товарних активів [1]. Новітні технології поступово трансформують основні принципи традиційної ринкової економіки, не оминули вони і біржову сферу. Не зважаючи на всі досягнення науково-технічного прогресу, комп'ютеризацію та глобалізацію фінансового та товарного ринків, майже до 90-х років ХХ ст. на провідних фондових та ф'ючерсних біржах світу зберігалася публічна торгівля з фізичною присутністю торговців у біржовій залі. Однак з початком 90-х років ХХ ст. провідні міжнародні біржі інтенсивно займаються впровадженням електронного трейдингу [2].

В сучасних умовах все більше біржових операцій здійснюється з допомогою інтернету і в майбутньому ця тенденція посилюватиметься.

Комп'ютеризація біржової торгівлі руйнує її закритість, дозволяє здійснити глобальну концентрацію біржового товару в одному місці земної кулі, де попит врівноважується світовою пропозицією, створюючи тим самим справедливу ринкову ціну, на яку орієнтуються виробники та споживачі товарних ринків, банки, портфельні та стратегічні інвестори. В наш час на світовому біржовому ринку функціонує декілька електронних систем торгівлі [1].

Отже, загалом в Україні необхідно зробити зміни у концепціях становлення товарних бірж, передбачивши широке використання електронного біржового трейдингу. Це завдання стане можливим лише за умови навчання і підготовки кадрів відповідної кваліфікації ВНЗ України. У зв'язку з цим важливою складовою стратегії розвитку електронного трейдингу в Україні повинна стати розробка і впровадження високотехнологічних інструментів та продуктів з метою динамічного розвитку вітчизняного ринку товарних бірж.

Сучасний стан біржової торгівлі свідчить, що вона потребує структурної перебудови, суттєвої технологічної модернізації, адаптації до правових норм європейського законодавства та впровадження кращої практики функціонування аналогічних систем на світових ринках. Тенденції розвитку світових фінансових та організованих товарних ринків свідчать, що біржі як інституції, що управляють регульованими секторами цих ринків, зміцнили свої позиції. Це сталося завдяки процесу консолідації бірж (який підвищує їх конкурентоздатність) і універсалізації їх діяльності. Сьогодні біржі від вузької спеціалізації (подекуди з організації і управління ринком лише одного виду фінансового інструменту чи товару/сировини, щодо яких хеджуються цінові ризики), перейшли до багатопрофільності, об'єднуючи учасників, які прагнуть бути присутніми на різних ринках водночас [2].

Отже, основними шляхами розвитку товарних бірж є, в першу чергу, зменшення їх кількості, спеціалізація бірж, ведення торгівлі за допомогою електронних систем тощо.

Кабінет Міністрів України направив до Верховної Ради України нову

редакцію Закону «Про товарну біржу». В проекті закону враховано досвід країн з розвинутою економікою та наш вітчизняний. Враховано і всі вимоги для подальшого розвитку аграрного ринку.

Активну участь у розробці законопроекту брали фахівці Союзу аграрних бірж України (САБУ). Цією авторитетною організацією розроблюються й інші нормативно-законодавчі акти, що стимулюють подальший розвиток аграрного біржового ринку. САБУ плідно співпрацює з Секретаріатом Президента України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством аграрної політики України.

Генеральним директором цієї організації запропоновано створити центральний регулятивний державний орган виконавчої влади з питань товарного біржового ринку. Концепція цього нововведення полягає у тому, що є нагальна необхідність у подальшому розвитку та вдосконаленні товарного біржового ринку шляхом запровадження системи актуальних організаційно-правових та інших заходів у зв'язку з економічною зацікавленістю товаровиробників у використанні переваг біржової торгівлі

Вони будуть спрямовані на посилення процесу лібералізації та детінізації, прозорості ціноутворення, формування й розвитку інфраструктури товарного біржового ринку (ТБР). А вже важливою віхою у формуванні ТБР є створення й налагоджування системи його регулювання з боку держави.

Розвиток цього сегменту має знайти своє відображення в макроекономічній стратегії країни та відігравати важливу роль у формуванні національної економіки.

Важливим є той факт, що забезпечення реалізації єдиної державної політики в сфері товарного біржового ринку сприяє запровадженню нових біржових технологій, таких як ф'ючерсні та опціонні угоди, гарантії їх виконання (кліринг), а також адаптації вже діючих біржових механізмів до існуючих економічних умов.

Для забезпечення єдиної державної політики, що є найактуальнішим саме в аграрному секторі, у сфері економічної діяльності біржового товарного ринку потрібно створити регулятивний державний орган, який би вирішував питання координації та сприяв організації загальнонаціонального й регіонального фінансового обігу як ключового механізму визначення цін на стратегічні товари. Такий центральний державний орган виконавчої влади потрібен для вдосконалення існуючої системи та подальшої розбудови інфраструктури товарного біржового ринку.

Література

1. Мокляк М.В. Організація біржової торгівлі агропродовольчими ресурсами і вдосконалення механізмів її функціонування / М.В. Мокляк // Економіка і регіон. – 2016. – № 2(21). – С. 139–142.
2. Савощенко А.С. Інфраструктура товарного ринку : [навч. посіб.] / А.С.

Савощенко. – К. : КНЕУ, 2014. – С. 205.

3. Державна служба статистики / Статистична інформація. Внутрішня торгівля. Кількість бірж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

4. Державна служба статистики / Публікації. Внутрішня торгівля. Діяльність бірж [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Преображенський Д.І. – студент

Науковий керівник – к.т.н., доц. А.С. Остапенко

Херсонський національний технічний університет

КРАУДФАНДИНГ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ

У сучасному світі економічний розвиток суспільства і його окремих суб'єктів залежить від багатьох аспектів, з яких важливе місце займає пошук та залучення фінансових ресурсів для розвитку інноваційних сфер економіки. Внаслідок глобалізації і розвитку інформаційних технологій були створені соціальні мережі і нові форми фінансування, які базуються на громадській участі. І тому, на сучасному етапі суспільного розвитку одним із глобальних трендів стає суспільна готовність допомагати людям, проекти, ідеї чи інновації яких надихають. Для цього використовують різні інструменти соціальної взаємодії. Одним із них є краудфандинг, експонентний розвиток якого спостерігається у світі впродовж кількох останніх років.

Краудфандинг – це співпраця, кооперація людей, які добровільно надають фінансову підтримку стартапу, інноваційному проекту, ідеї або організації. Така допомога не завжди є односторонньою та має альтруїстичний характер. Часто особи, які здійснюють грошові пожертви, насправді виступають інвесторами, отримуючи за це певну вигоду [4, с. 235].

Розглянемо особливості та перспективи фінансування освіти в Україні за допомогою краудфандингу, з урахуванням зарубіжного досвіду.

Актуальності в сучасних умовах дефіциту ресурсів в сфері освіти набуває краудфандинг, який може використовуватися для фінансування навчання, співфінансування науки, а також як позика і майбутня інвестиція.

Так у США в середньому кожен вчитель витрачає близько 400\$ щороку на купівлю різних навчальних матеріалів. Платформа DonorsChoose існує у США вже 18 років, за цей час вони «накраудфандили» близько \$684 млн. для 77 000 шкіл. Подібні платформи існують у Канаді, Ізраїлі та Британії.

Також у США існує платформа як GoFundMe, яка стрімко набирає

популярності. Так у 2017 році вона налічувала близько 130 000 вступників та їхніх батьків, які розпочали свої кампанії зі збору коштів для оплати коледжів і при цьому зібрали \$60 млн. на навчання.

Сьогодні в Україні є схожа ініціатива – Ukrainian Global Scholars, яка залучила вже більше, ніж 150 000 грн. для підтримки вступу українських школярів до коледжів США. Минулого року платформі вдалось допомогти 13 школярам вступити до коледжів США і залучити \$4 млн. у стипендіях [1].

В Україні платформі GoFundEd лише 2 роки. Перший проект стартував на платформі у березні 2016 року, за цей час більше 1 700 000 грн. було інвестовано у школи. Найчастішими потребами вчителів є комп'ютерна техніка, проектори, принтери, модульне обладнання класів, набори для хімічних чи фізичних дослідів.

За будь-який внесок доброчинець отримує лист вдячності від вчителя, за внесок, що перевищує 300 грн. – надходить лист вдячності від учнів. У разі, якщо проект не набрав вказаної суми, кошти можна перевести до іншого проекту або повернути назад.

За роки існування на платформі було зареєстровано 59 проектів, з яких 41 (70%) – є профінансованими у заявленому обсязі, з них 50 (85%) – проекти вчителів, 5 (9%) – учнівські, 4 (7%) – громадських організацій. За час існування даної платформи лише 5 (9%) проектів є не профінансованими. На даний час тривають збори для фінансування ще 14 проектів.

GoFundEd – це краудфандингова платформа для освітніх проектів, яка дає можливість освітянам збирати кошти на власні інноваційні проекти [2].

GoFundEd, сприяє тому, що кожен охочий може запустити кампанію і залучити кошти на реалізацію власної освітньої ініціативи або підтримати проект фінансово, таким чином фондуючи позитивні зміни в українській освіті [5].

Найбільш схожою на GoFundEd є платформа PigIt, де також збирають гроші на освітні проекти. З 2012 року існує американська платформа Wishbone.org, де учні з родин з невеликим статком мають змогу зібрати кошти на навчання; таким чином було зібрано понад мільйон доларів [2].

На сьогоднішній день також популярною практикою деяких стартап-шкіл є допомога в підготовці проекту для розміщення на краудфандинговому майданчику. Першою школою, що заявила про власний краудфандинговий майданчик є Tech StartUp School – стартап-школа заснована Львівською політехнікою [3, с. 209].

Щодо співфінансування науки за допомогою краудфандингових платформ, то це є одним із новітніх напрямків використання краудфандингу. Така необхідність виникає тому що гранти, які отримують заклади освіти в науковій сфері на 40-60% «з'їдаються» адміністрацією. Для вирішення цієї проблеми, сьогодні існує платформа Experiment. Платформа має 44,8% профінансованих проектів і близько \$7 млн., інвестованих в науку. Experiment – це майданчик, де

дослідники можуть опублікувати пропозиції своїх експериментів, описати метод дослідження та супроводжувати своїх фундаторів новинками з лабораторії.

Онлайн-маркетплейс для кредитування студентів – стартап UpStart з'явився у 2012 році в США, він надає особисті кредити (від бекерів) з використанням нетрадиційних змінних, таких як освіта та зайнятість, щоб прогнозувати кредитоспроможність. Згідно цього проекту студенти після закінчення навчання в університеті зобов'язуються інвестувати частину свого майбутнього доходу у UpStart. Типові позики викликають чимало стресу у студентів, оскільки мають встановлені часові рамки для їх повернення. Натомість UpStart дозволяє не жертвувати автономією стосовно кар'єрних та життєвих рішень: студенти повертають позику своїм бекерам лише тоді, коли починають заробляти понад \$20 000 на рік [1].

Таким чином, краудфандинг використовується для того щоб отримати підтримку будь-якого проекту, і в тому числі освітнього, і на сучасному етапі розвитку української економіки спільнота починає дедалі активніше використовувати цей потужний інструмент для залучення коштів.

Краудфандинг для фінансування освітніх проектів може вирішувати відразу кілька завдань: фінансове – отримання фінансових ресурсів на втілення проекту, маркетингове – контактна аудиторія дає зворотний зв'язок, зв'язки з громадськістю, реклама проекту. Крім того, краудфандинг є більш «дешевим» видом фінансування, більш простим і зрозумілим видом залучення фінансування.

Отже, розвиток краудфандингу в Україні, у тому числі, у сфері освіти стримується багатьма факторами, серед яких найбільш вагомими є: недосконалість законодавчого та податкового поля, що регулюють краудфандинг; певні складнощі та обмеження щодо переведення коштів через Інтернет; інформаційна та фінансова неграмотність спільноти щодо переваг краудфандингу як джерела фінансування; низький рівень довіри до краудфандингу як різновиду залучення фінансових ресурсів.

Література:

1. Боровец Л. 5 способів використання краудфандингу для освіти [Електронний ресурс] / Л. Боровец. – Режим доступу: <https://ain.ua/2018/04/30/kraudfanding-dlya-osviti/>.

2. Запущено українську платформу для збору коштів на освітні проекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hmarochos.kiev.ua/2016/03/01/zapushheno-ukrayinsku-platformu-dlya-zboru-koshtiv-na-osvitni-proekti/>.

3. Никитенко У.А. Краудфандинг як інструмент залучення фінансових ресурсів в Україні / У.А. Никитенко, Ю.О. Гернего // Проблеми розвитку малих відкритих економік: матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем

міжнародних економічних відносин (в онлайн форматі) (18 квітня 2018 року). – Житомир: ЖДТУ, 2018. – С. 207-210.

4. Повод Т.М. Краудфандинг як перспективне джерело фінансування бізнесу / Т.М. Повод, А.С. Остапенко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. – Вип. 5 (16). – С. 235-240.

5. GoFundEd – фондуємо освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gofunded.org/about/>.

Шокер Р.І. – здобувач вищої освіти

*Науковий керівник – д. е. н., доцент, завідувач кафедри
фінансів та банківської справи Н. О. Слободянюк*

*Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ СКЛАДНИК ЯК ІНДИКАТОР СТАНУ ТЕХНОЛОГІЧНОГО УКЛАДУ КРАЇНИ

Економічний розвиток країни в умовах інтенсифікації науково-технічного прогресу залежить від частки залучених нею інвестицій. Загальновідомо, що одним із головних індикаторів технологічного укладу держави є саме інвестиційний складник, що пояснюється інноваційністю національної економіки та визначається обсягом й структурою відповідних інвестицій.

В період технологічних розривів розвитку економіки інтенсифікація й залучення інвестицій здатне прискорити заміну діючих технологій відповідно до потреб виробництва.

Інвестиції виступають вкладеннями в різні напрямки, сфери та галузі економіки країни на довготерміновій основі та з метою отримання прибутку від такої діяльності. Виходячи з такого трактування можна сказати, що саме від інвестиційної діяльності країни, залежить її технологічний уклад.

Технологічний уклад – це комплекс технологічних процесів, цілісне, стале утворення, у межах якого здійснюється замкнений виробничий цикл, що охоплює видобування й отримання первинних ресурсів, усі стадії їх переробки і випуск кінцевої продукції відповідної до типу суспільного споживання, що склався [1, с. 25].

Таке поняття дає розуміння того, що саме створення та введення радикальних змін, під якими слід розуміти саме новітні технології (інноваційний розвиток), є основою, так званим ядром технологічного укладу країни. Тому, саме інвестиції є підґрунтям для створення принципово нових, а також розвитку і удосконалення уже існуючих технологій. І саме такий

позитивний вплив інвестиційного складника може забезпечити техніко-технологічний прогрес економіки країни та її перехід до більш високих укладів.

Зміна технологічних укладів – це процес розвитку продуктивних сил, домінуючої технології та опосередковуючих їх відносин, який відбувається тоді, коли технологічні та економічні можливості втрачають можливість збільшення норми прибутку [1, с. 25].

Вважається, що кожен технологічний уклад складається з наступних фаз життєвого циклу:

1. Зародження.
2. Монополії.
3. Бурхливого зростання.
4. Згасання.

Так, можна прослідкувати роль та значення інвестиційного складника на кожній зазначеній стадії та під час переходу від однієї до іншої. Це виражається в тому, що збільшення обсягу залучених інвестицій провокує зростання інноваційної активності, швидке підвищення виробничої ефективності та ділової активності і в кінцевому результаті перехід до нового технологічного укладу. Саме готовність до ризикованих інвестицій заради новітніх інновацій визначає подальший «характер» нового технологічного укладу. Слід зазначити, що під час панування в економіці попереднього укладу, з'являється принципово новий. Такий процес слугує приводом до так званої технологічної революції і саме тут відбуваються такі процеси, від яких погіршується стан економіки (наприклад, знецінення капіталу застарілого укладу). Проте, далі відбувається очікувана зміна етапу технологічного укладу. Саме в цей момент інвестиційний складник і відіграє свою роль, адже «оновлена» економіка потребує нових техніко-технологічних відкриттів для яких потрібно залучити все більше вкладень та створити основу для подальшого розвитку уже зовсім нового технологічного укладу.

Виходячи з численних праць науковців можна сказати, що саме інвестиційна діяльність країни є інструментом її прогресивності на кожному технологічному укладі. На даному етапі науковцями виділено шість технологічних укладів і саме виявлення ознак наступного, сьомого, є актуальним питанням сьогодення.

Так, під час переходу до шостого технологічного укладу (початок 1990-х років) почали виділятися такі характерні йому риси як біотехнологія, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі та інтегровані високошвидкісні транспортні системи, комп'ютерна освіта, формування мережних бізнес-товариств [1, с.28]. Все це було чимось новітнім та раніше неможливим, проте сьогодні ця «технологічна новизна» розвивається настільки швидко (особливо в розвинених, провідних країнах світу), що на зміну поступовому переходу до іншого технологічного укладу, прийшла стрімка неоекономічна революція. Такі процеси беззаперечно пов'язані з тим, що

сьогодні існує реальна можливість залучення довгострокових вкладень в інноваційний розвиток країни. До створення все нових технологій проявляється все більший і більший інтерес, все це провокує швидкі всеохоплюючі зміни в усіх сферах економіки.

Саме виявлення домінуючого укладу дає змогу зрозуміти економічний стан країни та темпи його розвитку. Чим вищий уклад тим швидші темпи зростання. Для України питання інвестиційного складника як індикатора стану її технологічного укладу є дуже важливим. Це виходить з того, що для економіки нашої держави характерною є наявність елементів декількох технологічних укладів (наприклад: добувна, металургійна промисловість від третього; хімічна та нафтохімічна промисловість від четвертого; деякі ознаки п'ятого в танкобудуванні, атомні енергетиці та інше). Проте, національна економіка характеризується також складовими, що відповідають першому та другому укладу.

Для національної економіки на сьогоднішній день характерним є те, що розвиток п'ятого економічного укладу знаходиться на початковій стадії зародження. Основним недоліком економіки нашої країни є те, що вся увага зосереджена на середніх та низьких технологіях, які не мають важливих для її подальшого розвитку перспектив на конкуруючих ринках. Україна є споживачем високотехнологічної продукції більш розвинених країн, проте, вона не намагається створити самостійно таку конкурентоспроможну продукцію. Розвиток національної економіки напряму залежить від залучення інвестицій, адже наша країна має переваги природно-ресурсного потенціалу серед інших країн і може самостійно вирішувати питання щодо продовольчої, енергетичної та економічної проблем. Тому, насамперед Україні необхідно зростити власне ядро технологічного укладу.

Інноваційна допомога може послугувати саме тим складником, який допоможе стрімкими темпами перейти до вищих технологічних укладів. Виходячи з світового досвіду Україні слід визначити найбільш пріоритетні галузі, розвиваючи які, вона зможе конкурувати та впроваджувати новітні технології. Важливим має стати питання зрощення експорту і зосередження уваги на спосіб виробництва, в якому мають бути задіяні новітні інновації.

У нашої країни є багато можливостей і саме впровадження техніко-технологічний інновацій допоможе їй прорватися на світовий ринок та конкурувати з іншими країнами. Так, науковці вважають, що залучивши всі необхідні можливості національна економіка зможе «перестрибнути» цикли свого розвитку і стрімкими темпами досягти високого рівня розвитку. Якщо наша країна зможе співпрацювати з іншими, при цьому залучаючи іноземні ресурси та впроваджуючи інновації та використовуючи на повну міру власний інноваційний потенціал, то вона зможе прогресувати на перейти до наступного технологічного укладу.

Отже, виходячи з вищезазначеного можна сказати, що технологічний

уклад країни визначає рівень її економічного розвитку. Основним показником технологічного укладу є техніко-технологічний процес. Введення сучасних інновацій, новітніх технологій та відкриттів провокує перехід від одного укладу до іншого. Інвестиційний складник є важливим індикатором стану технологічного укладу, адже саме обсяг залучених інвестицій впливає на стан інноваційної розвиненості країни. Для національної економіки є характерним недовикористання власного інноваційного потенціалу та ще невичерпаних можливостей. Саме підтримка збоку розвинених країн та залучення їх капіталовкладень в економіку нашої держави дасть змогу зосередити увагу на перспективних сферах та галузях і стрімкими темпами перейти від одного технологічного укладу до наступного.

Література:

1. Інноваційно-інвестиційні засади стійкого розвитку базових галузей національного господарства : колективна монографія / за заг. ред. В. П. Ільчука. – Чернігів : Чернігів. нац. технол. ун-т, 2016. – 396 с.
2. І. М. Джадан. Альтернативні стратегії промислово-технологічного розвитку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5898>
3. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток : наукова доповідь / [Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. та ін.] ; за ред. чл.-кор. НАН України Л.В. Шинкарук ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2015. – 304 с.
4. Федорова Ю. В. Перспективи інноваційного розвитку України: технологічні уклади / Ю. В. Федорова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2016. – № 1. – С. 123–126.

Кріпкий Н.М. – студент

Науковий керівник – к.е.н., доцент М.М. Фаріон

Тернопільський національний економічний університет

ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Фондовий ринок України на даний час перебуває на стадії переходу від сфери обслуговування обігу капіталів у незалежний економічний сектор. Науковці стверджують, що фондовий ринок є основним індикатором економічного стану будь-якої країни, який дуже неоднозначно реагує на негативні зміни в країні. Стан фондового ринку залежить, перш за все, від

цілісності інфраструктури, що створює належні умови для випуску та подальшого обігу цінних паперів.

Фондовий ринок України характеризується обігом цінних паперів, які можуть мати документарну та бездокументарну форми, а також бути іменними та на пред'явника. Н. В. Касьянова дає доцільну характеристику схеми фондового ринку: “Для укладення на фондовій біржі чи на організаційно оформленому позабіржовому ринку угод щодо цінних паперів, які випущені в документарній формі, цінні папери знерухомлюються в депозитарії, які їх обслуговують. Іменні цінні папери, випущені в документарній формі (якщо умовами емісії спеціально не зазначено, що вони не підлягають передачі), передаються новому власнику через повний індосамент” [1].

Фондовий ринок в Україні представляється вісьма фондовими біржами та двома торгівельно-інформаційними системами (рис. 1). Фондовий ринок України виконує чотири найголовніші функції та ряд завдань (рис. 2). На жаль, обіг цінних паперів не є однією з найголовніших галузей фінансової сфери в Україні у порівнянні з багатьма країнами світу, оскільки він не має значного впливу на економіку держави, так як це мають інші фондові ринки у високо розвинених країнах. Проте, для досягнення економічної стабільності та росту національного добробуту, фондовий ринок повинен стати складовим ринкової економіки, оскільки може виступати ефективним механізмом акумуляції та перерозподілу серед галузей економіки, вільних фінансових ресурсів.

Фондовий ринок України має власні завдання та принципи. Проте, через нестачу фінансових ресурсів та нестабільність економіки в державі, фондові інструменти в Україні майже не використовуються, фондові відносини та портфелі, які притаманні для передових країн світу, в національній економіці майже відсутні. Нестабільність в економічному та правовому полях залякують іноземних компаній та потенційних інвесторів, а також найголовніших суб'єктів фондових ринків – “біржових гравців”.

З початку формування та впродовж етапу існування ринку цінних паперів в Україні, одним з найактуальніших питань є питання його функціонування. Можна на теоретичному і практичному рівнях окреслювати безліч проблем пов'язаних з діяльністю фондових бірж в Україні, проте, найголовнішими проблемами ринку є неправильний перерозподіл капіталу та низький рівень залучення іноземних інвестицій в економіку країни. Також існує низка інших проблем (рис. 3) [5].

Необхідно відмітити, що у 2018 р. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) представила концепцію законодавчих змін, яка стосуватиметься функціонування інфраструктури ринків капіталу в Україні. Проте, багато науковців [7] вважають, що попри недоліки, фондовий ринок має потенційні можливості для подальшого розвитку, а особливо це стосується ринку державних цінних паперів.

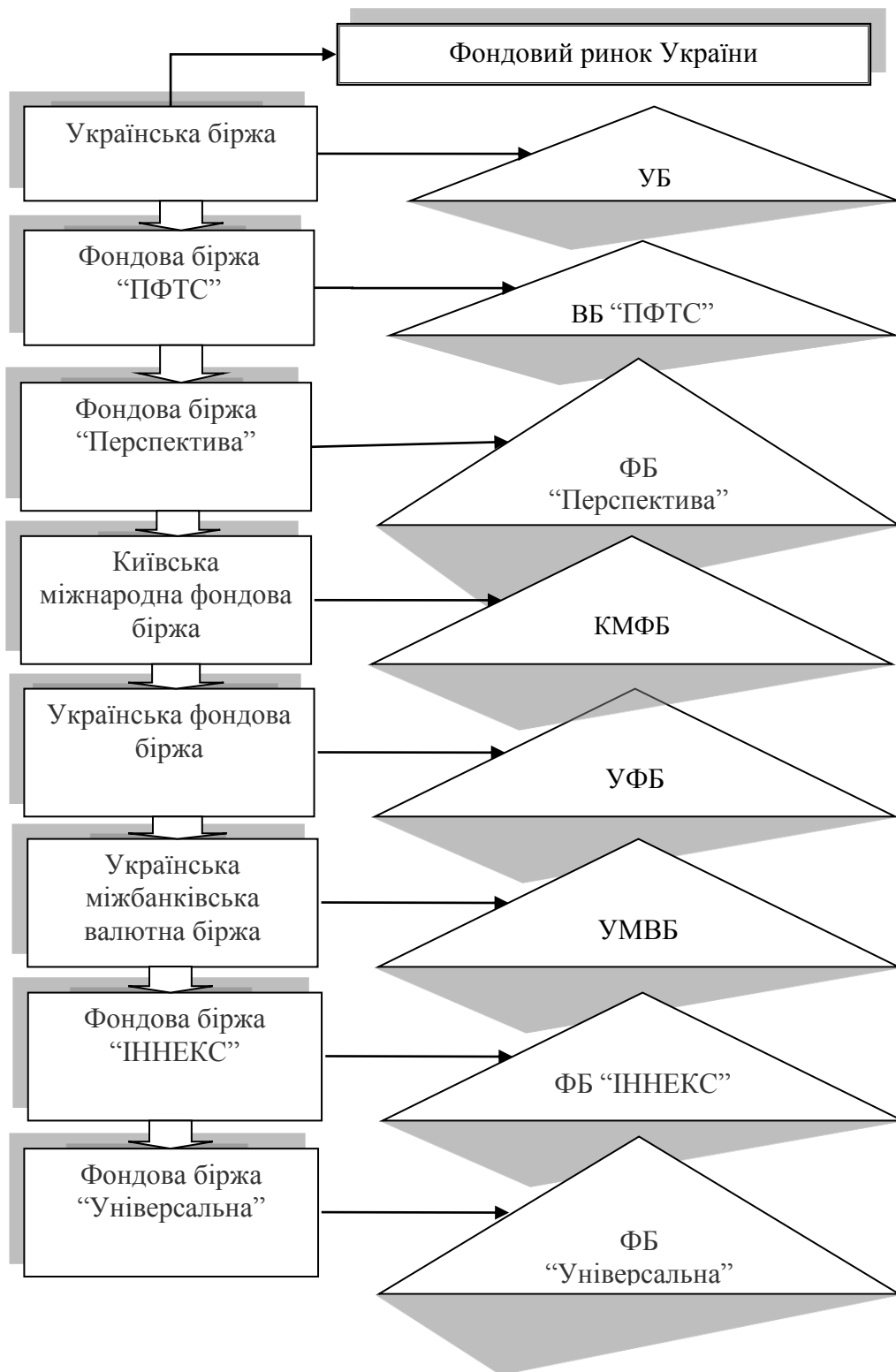

Рис. 1 Структура фондового ринку України [2]

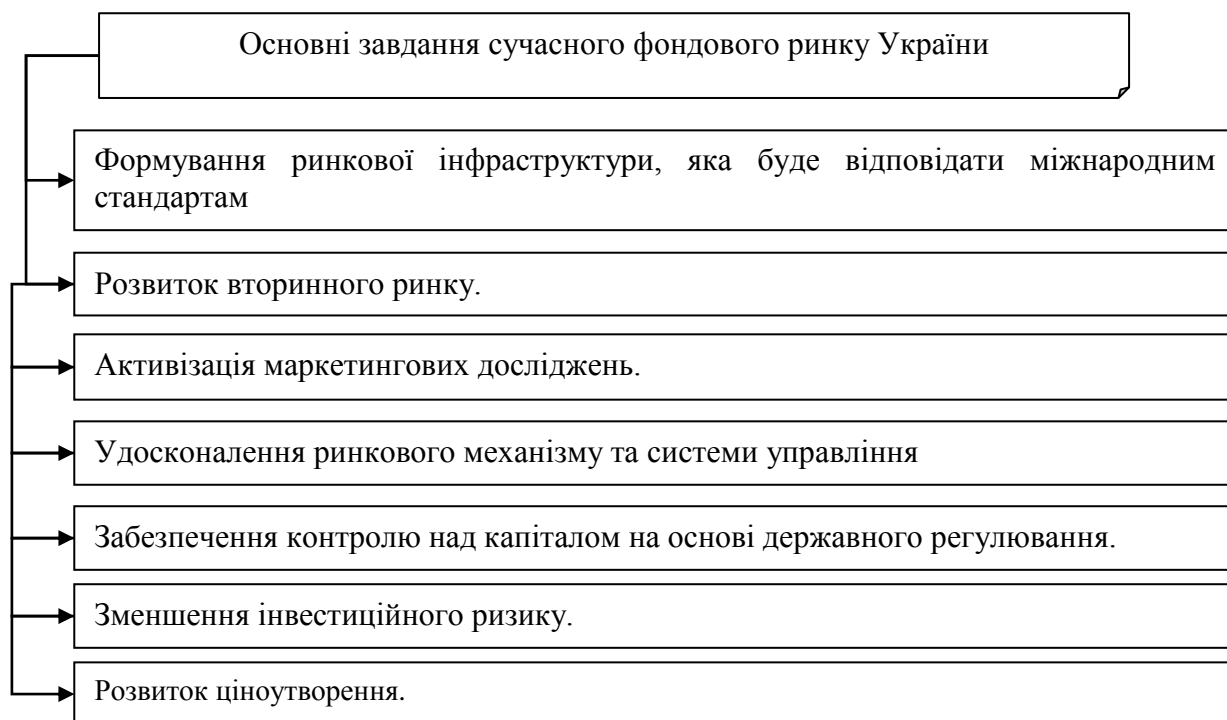
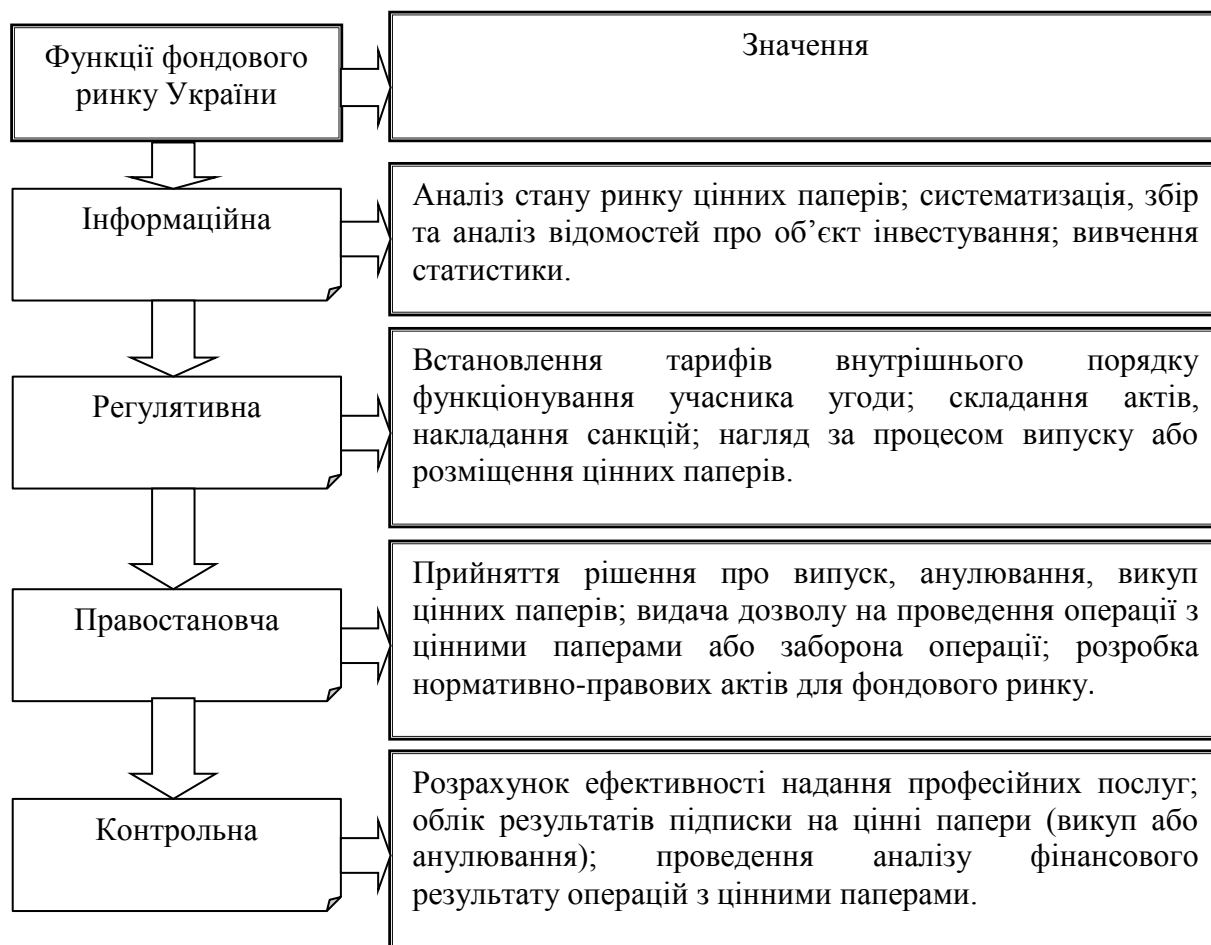

Рис. 2 Функції та завдання фондового ринку України [3; 4]

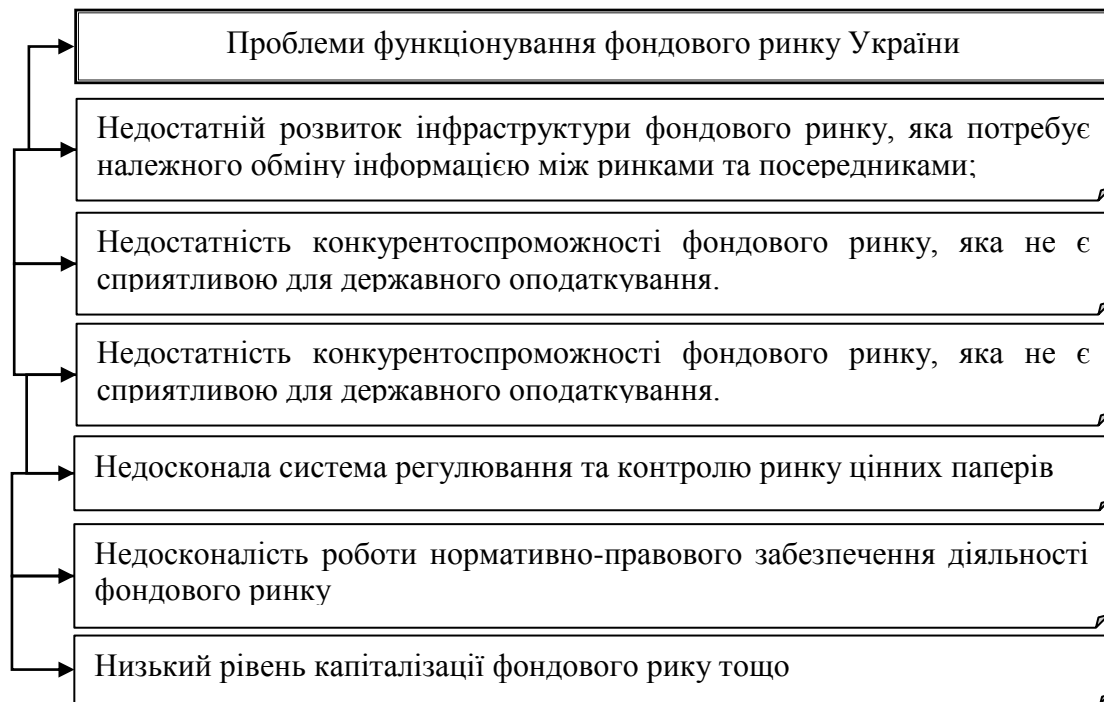

Рис. 3 Проблеми функціонування фондового ринку [5]

Література:

1. Касьянова Н.В. Фондовий ринок: сучасний стан та перспективи розвитку. / Н.В. Касьянова та О.О. Курбанов // Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. Випуск № 10 / 2017. С. 262-265.
2. Пахомова І. Г. Сучасний стан фондових бірж України. / І. Г. Пахомова та Є. О. Ващенко // Ефективна економіка № 11, 2017.
3. Гутафель В., Галушко Н. Завдання та функції фондового ринку в сучасних умовах. Економічний вісник Донбасу. 2010. № 3. С. 86-89.
4. Кудряшов В. Курс фінансів: навч. посіб. Київ: Знання, 2008, 431 с.
5. Кузьмінський В., Плетенецька С., Голюк В. Проблеми та перспективи розвитку фондового ринку України. Вчені записки університету “КРОК”. Серія: Економіка. 2014. Вип. 37. С. 68-76.
6. НКЦПФР презентувала Концепцію “Реформа інфраструктури ринків капіталу в Україні”. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pard.ua/uk/news/4750-nktspfr-prezentovala-kontseptsiyu-reforma/>
7. Харун О.А. Теоретичні аспекти становлення фондового ринку України. / О.А. Харун та Ю.В. Галкіна // Теоретичні аспекти становлення фондового ринку України. Інфраструктура ринку. Випуск 20. 2018. С. 262-267.

Серватинська І.М. – к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСИ ДОМОГОСПОДАРСТВ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Домогосподарство як економічна одиниця є виразником якості життя населення країни та детермінантою рівня її економічного розвитку. В сучасних умовах фінанси вітчизняних домогосподарств, вважаємо, є досить незбалансованими, оскільки значну частину фінансових ресурсів українські домогосподарства недоотримують у зв'язку із прогалинами у функціонуванні фондового ринку, недоліками в системі соціальних виплат, які стали тягарем для державного та місцевих бюджетів, недовірою до банківської системи, повільними темпами економічного зростання, що відповідно позначається на розмірах соціальних стандартів та гарантій тощо.

Відтак, враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку України, актуально продовжити аналіз окресленої проблематики із врахуванням передового зарубіжного досвіду у цій сфері. Проблематика фінансів домогосподарств є популярною серед науковців. Домогосподарства стали об'єктом ґрунтовного дослідження представників економічної науки: К. Бюхера, Т. Мальтуса, П. Самуельсона. Вагомий внесок у розвиток теорії домогосподарств та сімейної економіки зробили Г. Беккер, Дж. Кейнс, А. Маслоу, Ф. Модільяні, І. Фішер, М. Фрідман. Щодо вітчизняних науковців, зазначимо, що проблему диференціації доходів домогосподарств досліджують Г. Азаренкова, О. Барановський, Е. Лібанова, І. Лютий, В. Мандибура, С. Науменкова, Н. Холод та інші.

Відтак, враховуючи вагомий внесок вітчизняних і зарубіжних науковців, вважаємо, що проблема незбалансованості фінансових ресурсів домогосподарств залишається актуальною та потребує ґрунтовних досліджень та врахування передового зарубіжного досвіду. Отже, проаналізуємо вітчизняні та зарубіжні реалії формування та використання фінансів домогосподарств.

Проаналізуємо загальну макроекономічну ситуацію в Україні, що є передумовою формування фінансів домогосподарств. Отже, валовий внутрішній продукт в Україні упродовж 2012 – 2017 рр. систематично зростав (за виключенням реального ВВП у 2015/2014 рр.), однак темпи такого зростання кожного року були різні, тому вважаємо, що визначати середньорічний темп зростання ВВП не є доцільним, оскільки досліджуваний період характеризувався кризовими явищами в економіці. Відтак можемо констатувати, що номінальний ВВП з 2012 по 2017 рр. збільшився на 1 578 251 млн. грн. або 112,4 % [1]. Найбільші темпи зростання номінального ВВП спостерігалися в 2014-2017 рр. (зростання подекуди сягало 25 %, зокрема у 2015/2014 рр.). На нашу думку, такі відхилення не варто приймати за показник,

який характеризує позитивну тенденцію в економіці, оскільки фахівці наголошують на необхідності врахування реального ВВП, який демонструє загальний обсяг виробництва та вимірюється в постійних цінах (тобто на величину цього показника впливає лише зміна обсягів виробництва) [1-2]. Таким чином, реальний ВВП за 2015/2014 рр. зменшився на 104180 млн. грн. або на 10 % (проти 25 % зростання за номінальним значенням). Таке відхилення між показниками номінального і реального ВВП свідчить про інфляційні процеси в економіці, зокрема зростання цін на товари та послуги з одночасним скороченням споживання та обсягів виробництва.

Щодо структури доходів населення зазначимо, що традиційно найбільшу частку в структурі доходів населення України займає заробітна плата (41 %), табл. 1.

Прибуток та змішаний дохід у структурі доходів населення за досліджуваний період складає приблизно 17 %. Доходи від власності упродовж 2012 – 2017 рр. коливалися в межах 73-87 млрд. грн. (3-5 %). Соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти складають доволі значну частину в доходах населення та майже прирівнюються за своїми обсягами до основного джерела доходів населення – заробітної плати. Такі тенденції об'єктивно пов'язані із розширенням кола реципієнтів соціальних трансфертів (насамперед субсидій) упродовж 2014-2016 рр. Крім того, проблема зростання частки соціальних трансфертів пов'язана із підвищенням тарифів на житлово-комунальні послуги, електроенергію та паливо, що призвело до збільшення кількості реципієнтів, яким призначено житлові субсидії. Так, упродовж 2012 – 2017 рр. сума соціальних допомог та трансфертів збільшилася з 542781 млн. грн. до 871365 млн. грн. або на 60,5 % [1-2].

Стосовно структури витрат населення України зазначимо, що найбільші темпи зростання витрат населення спостерігалися у 2015 – 2017 рр. Значна частка витрат населення спрямовувалася на придбання товарів та послуг (82 – 92 %). Поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти упродовж досліджуваного періоду збільшилися на 135 % та склали у структурі витрат від 7 до 9 %. Частка (сплачених) доходів від власності становила від 1 до 1,5 % [1-2].

Нагромадження нефінансових активів за досліджуваний період в основному мало від'ємне значення. Так, лише у 2013 – 2014 рр. спостерігався незначний приріст нефінансових активів населення (0,2-0,3 %), у 2015 – 2016 рр. спостерігалось зменшення нефінансових активів до 9138 млн. грн. Частка приросту фінансових активів у структурі витрат населення мала тенденцію до зменшення. Зокрема, упродовж 2012 – 2013 рр. частка приросту фінансових активів зменшилася з 10,3 % до 7,2 %, у 2014 – 2015 рр. – з 1,8 до 0,9 %, у 2016 -2017 рр. приріст фінансових активів мав від'ємне значення (-9262 млн. грн. та - 63685 млн. грн. відповідно), що на 88 % спричинене зменшенням заощаджень в іноземній валюті та одержаних позик [1-2].

Таблиця 1 – Динаміка доходів і витрат населення України у 2012-2017 рр.,
млн. грн.

Показник/Роки	2012	%	2013	%	2014	%	2015	%	2016	%	2017	%
Доходи – всього	1457864	100	1547873	100	1516768	100	1743979	100	2002383	100	2475826	100
заробітна плата	609394	41,8	630734	40,7	615022	40,5	680152	39,0	837250	41,8	1096835	44,3
прибуток та змішаний дохід	224920	15,4	243668	15,7	254307	16,8	319148	18,3	363898	18,2	433924	17,5
доходи від власності	80769	5,5	87952	5,7	85114	5,6	85455	4,9	82068	4,1	73702	3,0
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	542781	37,2	586379	37,9	562325	37,1	659224	37,8	719167	35,9	871365	35,2
Витрати та заощадження	1457864	100	1548733	100	1516768	100	1735858	100	2002383	100	2475826	100
придбання товарів та послуг	1194791	81,9	1304031	84,2	1316757	86,8	1553757	89,5	1824849	91,1	2297573	92,8
доходи від власності (сплачені)	18567	1,3	21091	1,4	23495	1,5	18583	1,1	20350	1,0	18725	0,8
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	97226	6,7	107345	6,9	145736	9,6	150539	8,7	175584	8,8	228508	9,2
нагромадження не фінансових активів	-2954	-0,2	5378	0,3	2912	0,2	-2117	-0,1	-9138	-0,5	-5295	-0,2
приріст фінансових активів	150234	10,3	110888	7,2	27868	1,8	15096	0,9	-9262	-0,5	-63685	-2,6

На нашу думку, зменшення приросту фінансових активів у структурі витрат населення упродовж 2013 – 2017 рр. пов'язане із інфляційними процесами в економіці, знеціненням національної валюти та кризою у банківській системі України.

Досить корисним у контексті нашого дослідження є аналіз зарубіжного досвіду функціонування фінансів домогосподарств.

Для аналізу доходів і витрат домогосподарств ЄС нами було взято кілька країн, а саме: Литву, Чехію, Хорватію, Румунію, Німеччину. Порівнювати

показники країн ЄС досить складно, оскільки кожна із них має свою специфіку економічного та соціального розвитку. Кожна із досліджуваних країн має різні показники і темпи економічного зростання. Так, переважаюча частина доходів домогосподарств обраних для аналізу країн ЄС формується за рахунок зайнятості, зокрема заробітної плати (від 50 до 65 %), частка доходів від самозайнятості (10-15 %) [3]. Варто зауважити, що не у всіх країнах ЄС спостерігається позитивна динаміка надходжень від власності. Так, найкращий результат спостерігаємо в Німеччині (близько 10 %). У решти досліджуваних країн показник коливається в межах 0,7 – 2,0 %. Значна частина доходів домогосподарств у цих країнах формується за рахунок соціальних трансфертів, насамперед пенсійних виплат (20-28 %), що є співставним із вітчизняною практикою, однак для України така частка соціальних трансфертів є значним навантаженням на державні фінанси. Щодо структури витрат домогосподарств країн ЄС, зазначимо, що переважна частина (70-90 %) – це витрати на споживання, з яких 15-40 % становлять витрати на харчування. Варто зауважити, що витрати домогосподарств на житлово-комунальні послуги є одними з найбільших та становлять 15-35 %. Частка неспоживчих витрат серед домогосподарств країн ЄС коливається в межах від 10 до 30 %, переважна частина з яких належить податковим платежам (15-25 %) [3].

Вважаємо, що для збалансування доходів і видатків, а також покращення їх структури необхідно підійти комплексно до вирішення окресленої проблематики. Для цього пропонуємо стратегію, яка містить в собі два рівня: макро і мікро- рівні. Стратегія має комплексний підхід, оскільки спрямована на загальнодержавний рівень та на рівень окремих домогосподарств одночасно. Вважаємо, що вирішення проблеми збалансованості та достатності фінансів домогосподарств можливе за умови вирішення таких стратегічних завдань, як: стабілізація та нарощування економіки; соціальна відповідальність бізнесу; розвиток фондового ринку; підвищення державних соціальних стандартів та гарантій. Кожна із запропонованих стратегій знаходить своє відображення як на макро- та і на мікро- рівні.

Література:

1. Основні соціально-економічні показники // Статистичний щорічник України за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Доходи та витрати населення у 2017 році [Електронний ресурс]. – Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Офіційний веб-сайт Європейської статистики (Eurostat) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/eurostat>.

СЕКЦІЯ 4. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку

Черницький Е. – студент

Науковий керівник – д.н.держ.упр., проф. Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

РИНОК СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Побудова ринкової моделі економіки шляхом проведення економічних реформ, відновлення приватних засад у господарюванні і формування приватного підприємництва зумовили посилення уваги до інституту страхування як соціально-економічного механізму захисту господарської діяльності від руйнівної дії стихійного лиха, нещасних випадків, несприятливих змін ринкової кон'юнктури тощо. Крім того, небезпека вказаних факторів може зашкодити матеріальним об'єктам життєдіяльності фізичних осіб.

Як засвідчує аналіз історії та сучасного становлення інституту страхування, воно є обов'язковим елементом кожної економічної і соціальної системи суспільства. Без розвинутої системи страхування економіка успішно функціонувати не може. Майнове страхування має стати одним із основних механізмів поновлення порушених майнових інтересів осіб у випадках непередбачуваних природних, техногенних та інших явищ, що позитивно впливає на зміцнення фінансів держави [2].

Особливо актуальною є проблема формування та подальшого розвитку страхового ринку для країн із перехідною економікою, зокрема, для України, де в ХХІ столітті відбуваються кардинальні зміни в економічній системі. Процеси ринкової трансформації національної економіки зумовлюють необхідність проведення наукового дослідження міжнародного ринку страхування та розробки шляхів ефективного використання світового досвіду у галузі страхування для подальшого розвитку ринку страхування України, що забезпечить успішне здійснення економічних реформ, стабільний розвиток національної економіки, подальшу інтеграцію у світове господарство.

Дослідження проблеми розвитку страхування охоплює економічні, правові і соціальні аспекти та має вкрай важливе значення як з теоретичної, так і з практичної точок зору.

У сучасній економіці через страхування реалізується державна політика соціально-економічного захисту населення, а також формуються значні інвестиційні ресурси.

Розвиток страхового ринку і використання його в інтересах сталого розвитку національної економіки в умовах її інтеграції у світове економічне співтовариство та посилення процесів глобалізації є важливим компонентом

національної безпеки. Міжнародна кооперація в страхуванні сприяє функціонуванню таких секторів економіки, як міжнародна торгівля, перевезення, авіація, космонавтика і туризм [4].

На сьогодні можна з упевненістю зазначити, що з кожним роком зростає довіра населення до страхування як інституту реального захисту майнових та соціальних інтересів громадян. Свідченням цього є постійне збільшення активів страхових компаній, кількість страхових відшкодувань та підписаних угод. Проте потенціальні можливості вітчизняного страхування значно більші і вимагають свого розвитку. Цьому могла б сприяти масова пропаганда можливостей галузі, консалтингу послуг тощо. Але засобами рекламних акцій це питання не вирішити. Назріла необхідність створення посередницького ринку між страховиками і потенційними клієнтами.

Страховий посередник діє на страховому ринку поряд зі страхувальником і страховиком. Страхова індустрія використовує різні типи посередників та їхні комбінації. Посередницькі функції можуть виконувати: персонал страхових компаній, агенти, брокери, банки, туристичні агентства, відділення зв'язку, агентства нерухомості, автосалони тощо.

Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996 р. № 85/96-ВР надає таке визначення посередників: «Страховики можуть здійснювати страхову діяльність через страхових посередників (страхових агентів і страхових брокерів).[1]

Ринок страхування в Україні має значний потенціал, використання якого стримується відсутністю державної концепції розвитку цієї галузі, кризовими явищами в економіці, недосконалістю нормативно-правової бази, низьким рівнем добробуту населення і, як наслідок, незначним платоспроможним попитом на страхові послуги. Важливими стримувальними чинниками є також недостатній рівень страхової культури серед громадян та низький рівень довіри до страхових компаній.

Уряд і представники провідних страхових компаній України мають спільно працювати для забезпечення соціального захисту населення та ефективного використання заощаджень громадян для інвестування економіки України. Одним із чинників, що заважають конструктивній співпраці, є відомчо-корпоративні інтереси, які гальмують процес зменшення державної монополії у страховій галузі, встановлення стабільних і прозорих «правил гри» на страховому ринку.

Стратегічними напрямками реформування системи страхування в Україні та заходами, що сприятимуть її розвитку, на думку опитаних експертів, є наступні.

1. Створення нормативно-правової бази для розвитку страхового ринку;
2. Підвищення ефективності державного регулювання страховою діяльністю;
3. Гармонізація відносин на страховому ринку.

Література

1. Закон України «Про страхування» № 85/96-ВР від 07.03.1996.
2. Внукова Н.М., Успенко В.І., Временко Л.В., Кондратенко Д.В. Страхування: теорія та практика: Навч.-метод. посібник // Наталія Миколаївна Внукова (заг.ред.). – Х.: Бурун Книга, 2004. - 371с.
3. Ярошенко С.П. Проблеми становлення та розвитку страхового ринку життя в Україні // Формування ринкових відносин в Україні.- 2008.-№4. -с. 87
4. www.dfr.gov.ua. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.

Кравченко О.В. – студ. 2-го курсу, гр.ФКМ-017

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ ЯК ОДНОГО З ВИДІВ ДОБРОВІЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

У часи складної економічної ситуації в Україні, значної девальвації національної валюти, стагнації всіх без винятків галузей економіки та падіння ВВП, єдиною сферою виробництва, яка демонструє розвиток, є сільське господарство.

Специфіка сільськогосподарського виробництва як виду господарської діяльності в АПК, його сезонність, залежність від природно-кліматичних умов, підвищений ризик збитковості сільськогосподарського виробництва зумовлюють необхідність розробки та впровадження ефективних механізмів страхування ризиків виробництва сільськогосподарської продукції.

Враховуючи те, що сільське господарство в Україні має досить великий потенціал оскільки приблизно 60-70 % земель в Україні використовуються в сільськогосподарському виробництві, тому розвиток цієї галузі є одним із стратегічних напрямів розвитку України, а оскільки в більшості випадків розвиток даної галузі залежить від природних умов, які часто мають негативний вплив, тому розвиток сільськогосподарського страхування в Україні також постає як один з стратегічних напрямів розвитку України.

Сільськогосподарське страхування (далі – страхування) – це економічні відносини щодо страхового захисту майнових інтересів виробників сільськогосподарської продукції (далі – страхувальники) у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених цим законом, за рахунок грошових

фондів, що формуються у страховика шляхом сплати страхувальниками страхових платежів (страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів. Сільськогосподарське страхування визначається наявністю і особливостями ризиків, носіями яких є сільськогосподарські рослини і тварини.

У процесі реформування вітчизняної економіки перед аграрним сектором постала низка завдань щодо створення ринкових засад діяльності сільськогосподарських підприємств та їх збалансованого розвитку. Це обумовило потребу в нових підходах до його фінансового забезпечення.

З відмовою від планової системи надання сільськогосподарським товаровиробникам бюджетних, кредитних, а нерідко і лімітованих натуральних ресурсів, з призупиненням обов'язкового страхування та появою інших негативних чинників обсяг виробництва продукції різко зменшився, а питомі витрати на її виробництво суттєво зросли. Ціни реалізації продукції тривалий час часто не покривали навіть матеріальних витрат. Нееквівалентний обмін та брак зовнішніх інвестицій негативно вплинули на соціально-економічне становище аграріїв. Це великою мірою зумовило значний вплив працевдатних працівників в інші галузі, а також на заробітки за кордон. Країна стала імпортером великої кількості продовольства. Одним з стратегічних завдань виправлення вказаної ситуації та забезпечення дальшого розвитку аграрного сектору є розбудова нової системи страхового захисту господарств аграрного сектору.

На сучасному етапі виникла потреба наукового обґрунтування ролі страхового захисту господарств аграрного сектору в їх економічній стабілізації та розвитку, визначення стратегій і механізмів раціонального формування, розподілу страхових й інших резервних фондів як визначальної передумови упередження та відшкодування збитків, спричинених ризиковими обставинами [1, с. 62-67].

До страхового захисту, крім організації страхування та перестраховання, слід відносити й організацію фондів самострахування, а також централізовані фінансові резервні фонди. Такий захист має давні передумови для виникнення, а найяскравіші форми класичного страхування сільськогосподарських ризиків з'явилися на початку ХІХ століття. Характерною ознакою їх було те, що страховий захист здійснювався переважно у приватно-публічній або колективно-кооперативній формах.

Сучасне страхування аграрного сектору - це система заходів щодо організованого спеціальними страховими державними і недержавними органами захисту майнових інтересів громадян, організацій та установ зв'язаних із виробництвом сільськогосподарської продукції у разі випадку певних подій за рахунок спеціально створених грошових коштів [2, с. 14].

Одним з факторів, що стримує розвиток страхування в сільському господарстві є суперечливий характер страхових відносин між страхувальником і страховиком. Ця суперечність полягає в тому, що і

страхувальник, і страховик мають свої економічні інтереси в здійсненні страхування. Так, страхувальник намагається забезпечити собі максимальний розмір страхового покриття (передати максимальний обсяг страхової відповідальності) при оптимальному розмірі страхових платежів (страхової премії).

Підвищена ризиковість страхування врожаю полягає в тому, що в разі настання страхового випадку втрат можуть зазнати не тільки окремі страхувальники, а й цілі території, внаслідок чого кількість звернень щодо отримання відшкодування може бути занадто великою і негативно позначатиметься на фінансовому стані страхової компанії. Тому можна сказати про те, що даний вид страхування потребує підтримки з боку держави [2, с. 15].

Аграрне страхування в Україні здійснюється, головним чином, у формі страхування застави з метою отримання кредиту. Використання класичного страхового захисту урожаю як способу мінімізації сільськогосподарських ризиків за умови відсутності коштів у аграріїв та підтримки з боку держави є занадто слабким та переважно формальним.

Незважаючи на те, що аграрне страхування в Україні майже не працює, за останні декілька років, які передували економічній кризі, виробники сільськогосподарської продукції все частіше користувалися послугами страхових компаній. Підштовхнули їх до цього погодні умови, які з кожним роком стають дедалі не передбачуваними [3, с. 3].

Українські аграрії в першій половині 2017 андеррайтингового року (сезон осінь / зима 2016/2017) застрахували 343,4 тис. га земель під посіви на загальну суму 895,4 млн. грн.

Згідно з представленими даними в ході круглого столу «Аналіз ринку агрострахування України: висновки та основні тенденції» 30 березня 2017 року, середня ставка премії за вказаний період склала 4,1% [4].

За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC), яка презентувала результати дослідження діяльності ринку страхування агропродукції України, страхування сільськогосподарського ринку в лютому 2017 року здійснювала приблизно п'ята частина всіх компаній, які отримали ліцензію на цей вид страхування [4].

Під час комплексного вивчення страхового ринку України було виявлено, що на сільськогосподарські ризики припадає лише 1 % усіх договорів страхування вітчизняних страховиків і 2,5 % виплачених ними сум. Переважна більшість господарств уклали договори страхування, для того щоб оформити заставу для отримати банківських кредитів.

Ефективність захисту сільськогосподарських підприємств від ризиків, що не охоплює "класичне страхування", значно підвищиться після вдосконалення організації самострахування. Головне завдання самострахування - забезпечити захист від тих ризиків, що не підпадають під страхування через їх малий обсяг або специфічність даного господарства. Вважається за доцільне здійснювати

відрахування у фонди самострахування до межі їх залишку в розмірі 30 % від статутного фонду господарства. Крім того, з метою стимуляції сільгоспвиробників до здійснення відрахувань у фонди самострахування пропонується зменшувати на суму таких відрахувань оподатковуваний прибуток господарств, які не звільнені від податку.

Література:

1. Горіславська І.В. Генезис законодавства, що регулює аграрні страхові відносини / І.В. Горіславська // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». - 2011. - Вип. 165. - Ч.1.-С. 62-69.
2. Алескерова Ю.В. Удосконалення державної підтримки сільськогосподарського страхування I Ю.В. Алескерова II Облік і фінанси. - 2014. -№4,- С. 95-102.
3. Відомості Верховної Ради України. -2013. - № 29. - Ст. 320.
4. Александрова М.М. Закордонний досвід формування та розвитку систем страхування сільськогосподарських культур/ М.М. Александрова// Міжнародний збірник наукових праць. № 2(20). – 2011. – С. 26.

СЕКЦІЯ 5. Актуальні питання розвитку банківської системи

Бережна Л.В. – к.е.н., доц.,
Снитюк О.І. – к.е.н., доц.

Черкаський державний технологічний університет

РОЛЬ, МЕТА ТА СТАН СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Одним із найголовніших завдань Національного банку України є забезпечення стабільності національної грошової одиниці та фінансової системи країни. З 2018 року регулятор запроваджує стрес-тестування (СТ), тобто щорічне оцінювання стійкості банків та банківської системи. Його ключовою метою є – упевнитися, що система готова поглинути збитки, спричинені наслідками можливих макроекономічних шоків. Саме тому, актуальним питанням є дослідити стан та особливості СТ в Україні.

Аналіз літературних джерел свідчить, що стрес-тестування найбільших банків є одним із елементів макропруденційної політики НБУ [1, 2]. СТ в рамках акту Додда-Франка є інструментом кількісної оцінки прогнозного впливу стресових макроекономічних умов на капітал банківських холдингових компаній. Ця програма має на меті інформування фінансових компаній та громадськості щодо потенційної зміни показників достатності капіталу фінансової установи у разі настання несприятливих економічних сценаріїв, що задаються ФРС [1]. Стрес-тестування покликане дати уявлення про наявні несприятливі сценарії, пов'язані із різними ризиками, та розмір капіталу, необхідний для поглинання збитків у випадку настання шокового сценарію [1].

Стрес-тестування включає перевірку якості активів з метою верифікації історичних даних банку. У нормативно-правових актах НБУ аналогічний комплекс заходів визначається терміном діагностичне обстеження банків [2]. Стрес-тестування, проведене у 2015 році, дало змогу оцінити рівень платоспроможності 20 найбільших українських банків та встановити системні ризики, притаманні сектору. Із урахуванням висновків, зроблених у процесі стрес - тестування НБУ упровадив зміни до методології оцінки кредитного ризику та вдосконалив підходи до нагляду за банками. Також НБУ зробив стрес - тестування регулярним і надалі використовує його як один із стандартних інструментів аналізу фінансової стійкості окремих банків та банківської системи в цілому.

Проведення стрес-тестування та докапіталізація на основі його результатів найбільших банків є однією із ключових умов співпраці України із МВФ та Світовим Банком. Методологія стрес-тестування НБУ ґрунтується на міжнародному досвіді та вдосконалюється з кожною ітерацією.

З метою встановлення реальних кредитних ризиків позичальників під час

стрес - тестування упродовж 2015-2017 років НБУ дотримувався кількох ключових принципів, зокрема:

1. Застосування Базельської формули для розрахунку резервів. Під час розроблення методології стрес-тестування були проаналізовані рекомендації і практика щодо формули розрахунку резервів під знецінення кредитів, а саме: нормативно-правові акти НБУ, практика застосування МСФЗ, рекомендації Базельського комітету. Для стрес-тестування великих позичальників у методології НБУ дотримується рекомендацій Базельського комітету в частині оцінки резервів на рівні очікуваних збитків від кредитних операцій. Так, для розрахунку розміру очікуваних збитків НБУ користується такою формулою:

$$LLP = EAD \cdot PD - ColVAdj \cdot PD \quad (1)$$

де

LLP (loan loss provision) – резерв під знецінення заборгованості,

EAD (exposure at default) – валова заборгованість позичальника,

PD (probability of default) – показник ризику, імовірність дефолту позичальника,

ColVAdj – вартість забезпечення, скоригована на коефіцієнти ліквідності.

2. Уточнення якості і прийнятності забезпечення для регуляторних цілей. Під час стрес-тестування визначені ризики недостатньої якості застави багатьох банків з точки зору регуляторних стандартів та концентрація на високоризикових видах застави, зокрема на майнових правах на інше майно. Цей вид застави включає заставу майнових прав на майбутню виручку за укладеними договорами та заставу майнових прав на поступку товарів за контрактами. Під час діагностики виявлялись випадки зловживання банками таким видом застави, особливо в разі кредитування пов'язаних осіб. Наприклад, встановлено визнання застави банками у вигляді майнових прав на виручку на рівні значно вищому, ніж історичний рівень доходів від реалізації компаній-позичальників. Окремі банки також застосовували довільне трактування норм оцінки вартості забезпечення в разі використання застави майнових прав на поступку товарів за контрактами. Зокрема, оцінка вартості застави таких майнових прав часто визначалась в обсязі контрактної вартості без належної перевірки ризиків отримання вигоди за такою заставою.

3. Уточнення принципів оцінки показника ризиків (імовірності дефолту) позичальника. Згідно з нормативно-правовими актами НБУ категорія якості кредиту і, відповідно, ризик невиконання зобов'язань позичальника – суб'єкта господарювання визначаються значною мірою вчасним здійсненням платежів за кредитом, ніж фінансовим станом позичальника. Такий методологічний підхід не запобігає виникненню “кредитних пірамід”. У багатьох випадках було встановлено, що основним джерелом погашення заборгованості позичальників перед банком є нові кредити, а так звана висока якість кредитного портфеля забезпечується лише регулярними платежами, що здійснюються за рахунок нових позичених коштів. Банки уникали визнання високого кредитного ризику

позичальників навіть, якщо їх фінансовий стан був незадовільним, і вони не були в змозі повернути залучені кредити за рахунок коштів від операційної діяльності.

4. Відповідно до міжнародної практики, кредитні ризики корпоративних позичальників насамперед визначаються оцінками фінансового стану позичальника (кредитним рейтингом) на підставі його фінансової звітності, у той час як прострочення платіжних зобов'язань перед кредитором є однією з ключових ознак знецінення або дефолту. Для наближення до міжнародної практики методологія стрес-тестування передбачає прогнозування своєчасності і повноти виконання зобов'язань залежно від достатності прогнозних грошових потоків від операційної діяльності.

5. Уточнення кредитного ризику з урахуванням консолідованої звітності групи компаній. Методологія стрес-тестування передбачає можливість оцінки кредитного ризику на рівні групи компаній з урахуванням консолідованої звітності. Практика оцінки кредитного ризику на рівні групи компаній значно відрізняється між банками. Найбільша перешкода в аналізі кредитного ризику на рівні групи – немає консолідованої звітності або її неналежна якість. Тому практика банків варіюється таким чином:

- банк не здійснює аналізу фінансового стану групи, тому що немає консолідованої звітності;
- банк складає консолідовану звітність групи для цілей власного аналізу;
- банк установлює вимогу до великих позичальників про обов'язкове надання консолідованої звітності групи, яка була підтверджена авторитетною аудиторською компанією та оцінює кредитний ризик на основі консолідованої звітності групи.

У межах індивідуального стрес-тестування великих позичальників консолідована звітність групи використовувалася в прогнозуванні достатності грошового потоку для обслуговування боргових зобов'язань групи. У разі кращої оцінки достатності на консолідованому рівні, ніж на рівні окремого позичальника, оцінка групи підвищувала оцінку позичальника.

Водночас результати стрес-тестування визначили проблемні моменти внутрішніх систем управління ризиками банків. Здійснюючи оцінку кредитних ризиків, банки схильні забезпечувати значною мірою формальну відповідність правилам регулятора і тому часто приховували сутність операції та справжній розмір її кредитного ризику. Перевага виконання деталізованих правил у тому, що зменшується роль суб'єктивності регулятора, але це часто призводить до ігнорування по суті важливої інформації та недооцінки ризиків позичальника. Прикладами такої негативної практики є активне кредитування позичальників із незадовільним фінансовим станом, прийняття ризикових видів забезпечення, здійснення операцій з пов'язаними особами. З метою посилення ефективності пруденційного нагляду НБУ значною мірою використовує норми професійного судження для забезпечення принципу переважання сутності над формою.

Також під час перевірки якості активів виявлено практику окремих банків недостовірного відображення інформації в обліковій системі в частині характеристик позичальників та їх заборгованості. Найбільш наочними прикладами такої практики з точки зору донарахування резервів були випадки недостовірного відображення днів прострочення заборгованості. Це в основному було зумовлено бажанням штучного виконання нормативів.

У 2018 р. НБУ оцінював кожен банк окремо за станом на 1 січня. Оцінювання складалось із трьох етапів [1]:

I. Перевірка аудиторськими компаніями якості активів банку та прийнятності забезпечення за кредитними операціями.

II. Екстраполяція Національним банком результатів першого етапу та оцінка достатності капіталу банку станом на дату оцінки.

III. Оцінка НБУ достатності капіталу банку за результатами стрес-тестування за базовим та несприятливим макроекономічними сценаріями на 3-річному горизонті прогнозування.

У III кварталі 2018 р. НБУ закінчив стрес-тест 24 із 26 найвагоміших банків, зокрема: Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Райффайзен Банк Аваль, Альфа-Банк, Укргазбанк, ПУМБ, УкрСиббанк, Сбербанк Росії, Укрсоцбанк, ОТП Банк, Акціонерний банк, «Південний», Креді Агріколь, Банк Промінвестбанк, Таскомбанк, Прокредит Банк, Кредобанк, ВТБ Банк, Банк Кредит Дніпро, Мегабанк, Банк Восток, А – Банк, Ідея Банк, Універсал Банк, Банк Інвестицій та Заощаджень [5].

Отримані результати дозволили зробити такі висновки:

1) 8-ми з 24-х банків потенційно бракувало 6,1 млрд грн капіталу, тому вони сформувавши програми капіталізації й виконують їх або вже виконали (ОТР – Банк визнали неплатоспроможним);

2) кредити надавались компаніям з незадовільним фінансовим станом;

3) високий рівень концентрації на ризикових видах забезпечення (товари в обороті, майнові права на інше майно);

4) низька частка великих позичальників з фінансовою звітністю, підтвердженою зовнішнім аудитом;

5) низька частка великих позичальників, чий кредитний ризик банк оцінює на рівні групи компаній із використанням консолідованої фінансової звітності;

6) невикористання або обмежене використання в кредитному аналізі звіту про рух грошових коштів позичальників.

За результатами стрес-тестів Національним банком було ідентифіковано «слабкі місця» банківського регулювання та пруденційного нагляду та запропоновано такі кроки:

1. Згідно із положенням про кредитні ризики (Постанова №351) [6]:

- Фокус на фінансовому стані позичальника (vs. історичній якості обслуговування боргу);
- Виключення ризикових видів застави;

- Аналіз позичальників із врахуванням ризику Групи компаній, до якої належить позичальник;
- Визначення непрацюючих кредитів (НПК) гармонізовано із базельським поняттям NPL;
  2. Регулярні стрес-тести.
  3. Реформування функції банківського нагляду.
  4. Робота із пов'язаними особами: графіки зменшення заборгованості ПО.
  5. Створення єдиного кредитного реєстру.

Таким чином, застосування стрес-тестування Національним банком України дозволить йому, враховуючи потенційні кризи і ризики, забезпечувати стабільність банківській системі країни.

Література

1. Звіт про фінансову стабільність (НБУ, грудень 2017 р.) Доступно за посиланням <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561>
2. Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України // Постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 р. № 460. Доступно за посиланням <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>.
3. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України // Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 № 361 Доступно за посиланням <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>.
4. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування системи ризик-менеджменту в банках України Доступно за посиланням https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=45294
5. Підходи НБУ до стрес-тестування банків у 2018 році. Доступно за посиланням <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=65952478>
6. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» №351 від 30.06.2016 р. Доступно за посиланням <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>

Дудченко Н.В. – к.е.н., доц

Черкаський державний технологічний університет

ВПЛИВ ОФШОРНИХ БАНКІВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ КРАЇНИ

Фінансовий ризик – невід’ємна складова діяльності будь-якої фізичної особи та юридичної особи. Оскільки банківська сфера є сферою взаємодії

багатьох економічних суб'єктів та банківської установи, то ризик банків позначається і на інших суб'єктах, котрі взаємодіють з цією банківською установою, тому, на нашу думку, банківський ризик є ризиком підвищеної небезпеки та складності, оскільки він зачіпає інтереси багатьох економічних суб'єктів.

На банківський ризик впливають досить багато чинників, серед яких слід назвати зовнішні та внутрішні. Безперечно, процеси глобалізації та інтеграції не минули таку важливу сферу економічного та соціального життя, як банківську, тобто банківські установи можуть діяти і на міжнародному рівні, а отже, зовнішні ризики таких установ залежать від дій суб'єктів міжнародного рівня, стану на міжнародному фінансовому ринку, договорів держав про спільну торгівлю, податкового законодавства окремих держав, валютних обмежень, політичних домовленостей між окремими державами, міжнародного банківського законодавства тощо.

Окрім банків з іноземним капіталом, досить успішно останнім часом функціонують такі банківські установи, як офшорні банки. Нерідко ТНБ у своїй структурі мають офшорні банківські установи або ж повністю перетворюються на офшорні банки.

Офшорні банки ведуть свою діяльність в офшорних фінансових центрах, забезпечуючи великі потоки капіталів та власні надприбутки, оскільки рахунки цих установ досить часто звільнені від податків та контролю [7]. Безперечно, це має свої позитивні риси, однак поширення діяльності офшорних банків, на нашу думку, є зазіханням на фінансову безпеку світу, тому провідні країни світу та міжнародні фінансові організації намагаються боротися з такими банківськими структурами. Безперечно, якщо б ці структури, несучи таку велику загрозу, не мали жодних переваг для економік окремих держав та світу, а лобіювали лише власні інтереси та інтереси окремих могутніх економічних суб'єктів, на нашу думку, боротьба з такими установами була б більш жорсткою.

Фінансова безпека держави є важливою складовою її самобутності та розвитку, тому, на нашу думку, значне поширення діяльності банків з іноземним капіталом, вивезення капіталу в офшорні банківські центри є посяганнями на фінансову безпеку держави. Вважаємо, що саме тому держава повинна активно підтримувати власні банківські установи, які, безперечно, мають як певні позитивні риси, так і фінансові ризики для країни загалом та для економічних суб'єктів зокрема (табл. 1).

Окремим видом банківських установ є глобальні та регіональні банки, котрі не вважаються центральними, однак їх діяльність не є комерційною. До таких банківських установ належать Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків, ЄБРР тощо. Ці банківські установи мають свою специфіку ризиків, зокрема їх ризики пов'язані з несвоєчасним поверненням кредитів певними державами, невиконанням поставлених програм, під які надавалися грошові

кошти, залежністю від розвитку світового господарства.

Отже, глобалізація та інтеграція в банківській сфері має певні особливості, переваги, генерує фінансові ризики, однак переміщення капіталів у русло надприбутків є неминучим. Важливою перевагою діяльності банків з іноземним капіталом є можливість залучення додаткового капіталу в економіку країни, однак може виявитись, що цей капітал лобіює чийсь інтереси, а деякі важливі для країни галузі залишаються без фінансування, окрім того, використання цього капіталу знижує рівень фінансової безпеки країни. Діяльність офшорних банків, безперечно, є можливістю уникнення податків та контролю виникнення прибутків, однак офшорний капітал – це капітал, що може посягнути на фінансову безпеку держави, світу на шляху отримання надприбутків. Результати проведеного дослідження свідчать про те, що держава та центральний банк повинні постійно тримати під контролем діяльність банків з іноземним капіталом та виведення капіталів окремих компаній в офшорні банки, маневруючи між перевагами їх діяльності та фінансовою безпекою держави.

Таблиця 1

Переваги та ризики комерційних банків, що діють в межах країни,
для країни та окремих економічних суб'єктів

Особливості діяльності	Ризики для країни та окремих суб'єктів	Переваги для країни та окремих суб'єктів
<ul style="list-style-type: none"> - Функціонують в межах певної країни; - діяльність залежить від банківського законодавства та ліцензійних умов певної держави; - діяльність залежить від рішень, що приймає керівництво банку; - перебувають і залежать від дій податкової, судової системи, страхового законодавства певної країни; - діяльність за умов «звичаїв» певної країни; - захист вкладників та банківської установи залежить від законодавства певної держави.	<ul style="list-style-type: none"> - Діяльність залежить від валютних ризиків та обмежень в межах певної країни; - ризики, що залежать від стану економіки певної країни, інфляційних процесів та очікувань; - ризики, що залежать від можливостей технічної оснащеності та забезпечення банків певної країни; - ризики, що виникають за умов конкуренції в межах певної держави, зокрема з банками з іноземним капіталом; - комерційні банки керуються обмежувальними критеріями центрального банку певної держави щодо банківського законодавства та інтерпретацією цим центральним банком Базельської угоди; - ризики, пов'язані з обмеженістю капіталу; - висока вартість капіталу порівняно з іноземним.	<ul style="list-style-type: none"> - Фінансування проектів, важливих для економіки країни; - відсутність тиску на діяльність іншими державами та нерезидентами; - досить легке регулювання діяльності банків центральним банком; - капітал банку більш стійкий до валютних коливань.

Джерело: узагальнено на основі джерел [1; 4]

Діяльність комерційних банків, капітал яких належить резидентам, є запорукою фінансової безпеки країни, окрім того, його легше контролювати національному банку, такий капітал більш стійкий до валютних коливань та враховує інтереси розвитку національної економіки, однак можливості його розширення є вичерпними.

Література:

1. Вдовенко Л.О. Кредитні ризики в системі банківського кредитування. Економічний часопис – XXI. 2013. № 3–4 (1). С. 79–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecchado_2013_3-4%281%29__23.
2. Дмитренко М.Г., Жежерун Ю.В. Вплив іноземного капіталу на розвиток банківського сектору України. Фінансовий простір. 2015. № 2 (18). С. 14–21.
3. Манзюк О.Г. Роль офшорних зон у соціально-економічному розвитку країни. Ефективність державного управління. 2014. Вип. 38. С. 478–483.
4. Ніколаєнко Ю.В. Економічна сутність кредитного ризику у банківській сфері: особливості і проблеми. Економіка та держава. 2015. № 12. С. 42–45.
5. Павлюк О.О. Сучасні тенденції розвитку світової банківської системи. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 9. Ч. 4. С. 22–25.
6. Пилипенко Л.М. Іноземний капітал у банківській системі України як чинник впливу на фінансову безпеку держави: дис. ... канд. екон. наук: спец. 21.04.01. Київ, 2016. 209 с.
7. Стрілка О.В. Аналіз діяльності банківських офшорних зон. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2014. № 14. С. 35–39.

Лисенко В.І. – студентка 2-го курсу освітнього ступеня магістр, факультет економіки та управління

Науковий керівник – к.е.н, доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

ДОВГОСТРОКОВІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Системним джерелом періодичних фінансово-економічних криз в Україні є глибокі структурні диспропорції, які сформовані в країні протягом останніх десятиріч внаслідок дії руйнівних процесів, а саме:

- деструктивна сировинна модель розвитку економіки та деіндустріалізація, що генерує вразливість платіжного балансу і високі валютні ризики;
- кланово-олігархічний устрій, монополізація або олігополізація ринків та

системна корупція на рівні управління державою, яка консервує сировинний тип розвитку економіки;

– перетворення державних органів в неефективного та корумпованого менеджера;

– перманентні проблеми з правами власності, що блокують мотивацію бізнесу до довгострокових інвестицій.

Внаслідок того, що вітчизняна економіка розвивається за моделлю сировинного приросту глобальної економіки і має нерозвинений внутрішній ринок, банківський сектор має глибокі системні проблеми, які відображують перелічені вище структурні диспропорції. Визначення таких проблем з метою розробки стратегічних рішень і дій для стабілізації фінансово-економічних процесів в Україні є актуальним питанням.

У періоди несприятливої кон'юнктури зовнішньоекономічних цін або відтоку капіталу ці проблеми загострюються. Якщо економічна і монетарна влада не має ефективних стратегій реагування на ці виклики і допускає помилки, то заходи регуляторів стають додатковими шоками для банківської системи, як це відбулось протягом 2014-2015 рр., і в країні розвивається фінансово-економічна, валютна і банківська кризи.

Аналіз літературних джерел показав, що до системних довгострокових проблем українського банківського сектору належать [1,2]:

а) системний дефіцит довгих ресурсів (тобто ресурсів, терміни погашення яких перевищують 5-10 років). Це позбавляє банківську систему властивостей інвестиційного кредитора, який може стабільно фінансувати стратегічно важливі ефективні проекти з довгим операційним циклом та, відповідно, мати стабільні прибутки на довгостроковій основі. Це створює фундаментальні проблеми і для банківської системи, і для економіки в цілому;

б) невиконання банківською системою функції головного кредитора для стратегічної структурної перебудови економіки, імпортозаміщення, розвитку потужної високотехнологічної промисловості, малого і середнього бізнесу. Банківська система України переважно спрямована на обслуговування поточних, перш за все, платіжних потреб економічних суб'єктів і короткострокових потреб в обіговому капіталі. Для задоволення інвестиційних потреб реального сектору українські банки не мали достатнього обсягу довгих ресурсів, внаслідок чого їх можливості впливу на розвиток промислової високотехнологічної бази економіки були вкрай обмеженими [1];

с) диспропорції банківських балансів за строками визрівання пасивів і активів (maturity mismatch) – невідповідність коротких термінів зобов'язань банків і більш довгих термінів кредитування. У стабільній макроекономічній ситуації цей системний ризик залишається прихованим, а у випадку загострень, що супроводжуються відтоком депозитів, він різко актуалізується і призводить до ланцюгової реакції розгортання банківської кризи;

д) диспропорції банківських балансів за валютами (currency mismatch) –

невідповідність валюти видачі кредитів і валюти, у якій позичальник отримує дохід для їх погашення. Це створює системну вразливість банківського сектору та його клієнтів до валютних шоків: у випадку девальвації гривні це призводить до неплатоспроможності позичальників, зростання обсягу токсичних активів і трансформується у проблеми банків щодо погашення валютних депозитів. Трикратна девальвація гривні, що відбулась у 2014- 2015 рр., стала тим ударом по банківських балансах, який через канал актуалізації валютних ризиків спровокував системну банківську кризу. Несвоєчасна та невважена реакція регулятора не сприяла оперативному вирішенню цієї проблеми, а спровокувала затяжну ланцюгову реакцію зі зворотними зв'язками, що призвела до поглиблення кризи і зростання соціально-політичних ризиків;

е) прихід банків з іноземним капіталом в Україну після 2005 року не послабив системні проблеми банківського сектору і економіки в цілому. Залучення зовнішніх позикових коштів та інтенсивне зростання споживчого кредитування не призвело до розвитку вітчизняної промисловості і внутрішнього ринку, а спрямовувалось на фінансування імпорту товарів кінцевого споживання, тобто на розвиток економік індустриальних країн. Це поглибило структурні диспропорції сировинної моделі економіки: експорт сировини – імпорт споживчих товарів з високою доданою вартістю – стиснення ринку товарів вітчизняного виробництва і подальша деіндустріалізація. Кінцевим результатом епохи буму споживчого кредитування 2005-2008 років стало критичне зростання зовнішнього корпоративного банківського боргу (за неповних 4 роки – до 42,1 млрд. дол.), загострення диспропорцій поточного рахунку платіжного балансу (від профіциту 2,5 млрд. дол. 2005 року до дефіциту 12,8 млрд. дол. у 2008 році) і після відтоку капіталу (sudden stop-effect) – валютна і фінансово-економічна криза [3]. Через слабкість банківського нагляду та значну частку валютних кредитів під час кризи 2008-2009 років значно зросли неякісні активи банків;

ф) протягом останніх двох років зазначені системні проблеми не виправлені, а тільки загострилися: внаслідок трикратної девальвації гривні структурні диспропорції банківських балансів погіршилися і перетворилися на кризу. Після ліквідації третини банківської системи до існуючих раніше системних проблем додалася нова – погіршення структури банківського ринку: зростання концентрації іноземного капіталу і зниження рівня конкуренції на банківському ринку;

г) згідно з рейтингом глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму за 2015 рік Україна продемонструвала найгірший серед 140 країн світу результат за показником “міцність банків”, що стало подальшим погіршенням у порівнянні з 2014 роком, коли Україна займала 138 місце [2].

Системна банківська криза, що розпочалася 2014 року і поступово вирішується сьогодні, стала проявом неефективної політики НБУ за останні роки та втрачених десятиріч для структурної перебудови і

високотехнологічного промислового розвитку вітчизняної економіки.

Саме тому, необхідно розробити Стратегію розвитку банківської системи України, концептуальний підхід якої полягатиме у такому: банківський сектор повинен стати фінансово стабільною, прибутковою системою, яка виконує функцію оптимального перерозподілу капіталу в економіці і є головним кредитором її інтенсивного розвитку. Тобто банківська система має стати ефективним інструментом досягнення макроекономічних пріоритетів держави. Для цього необхідно - з одного боку, «лікування» застарілої структурної хвороби через реалізацію нового економічного курсу і промислової політики, що створить здорову економічну основу (клієнтську базу) для функціонування банківської системи; - з іншого – виправлення помилок монетарного, валютного і банківського регулювання та перехід до нової концепції центрального банкінгу – стимулювання банківського кредитування інноваційного індустріального розвитку економіки.

Література

1. Ведернікова С.В. Формування механізму фінансової взаємодії банків та підприємств [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3743>

2. Корнеєв В.В. Особливості і нові можливості розвитку банківської системи України/ В.В. Корнеєв / Криза банківської системи: причини і шляхи виходу// Матеріали Науково–практичної конференції, м. Київ, 10 червня 2015 року/ Асоціація українських банків: Університет банківської справи НБУ (м. Київ); відп. ред. С.М. Аржевітін. – К.: УБС НБУ, 2015. – 143 с. – С. 65–67.

3. Офіційний сайт Національного банку України – Банківська статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Литвин О.А. – студент 2-го курсу освітнього ступеня магістр, факультет економіки та управління

Науковий керівник – к.е.н , доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

РОЗВИТОК РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку світової економіки, після важких економічних глобальних та локальних криз до банківської системи будь-якої країни ставляться підвищені вимоги щодо безпеки, стабільності та сталого розвитку. Однією із ланок, що вимагає підвищеної уваги, є ринок платіжних карток України та його платіжна інфраструктура. Постійний розвиток даної сфери за прикладом зарубіжних ринків надасть Україні стабільності.

Першочерговими завданнями є розвиток системи електронних грошей та розбудова систем електронних платежів як внутрішньодержавного рівня, так і міжнародного.

Наразі в Україні й усьому світі відбувається процес розширення застосування безготівкових розрахунків, і його потрібно певним чином упорядкувати і стимулювати. Це зробить процес розрахунків безпечнішим, швидшим і ефективнішим та обмежить обіг тіншової економіки. Поряд з цим імплементація концепції національної безпеки через здійснення регулятором оверсайту над платіжними системами, розробка і впровадження процедур і регламентів, які відповідають інтересам банківської системи і враховують міжнародні стандарти, приведе до зміцнення банківської системи [1].

За статистичними даними Національного банку [2] українці все більше розраховуються безготівково, використовуючи зручні та безпечні інструменти оплати. Як наслідок, за результатами дев'яти місяців 2018 року частка безготівкових розрахунків у загальному обсязі операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, зросла на 5,0 в. п. у порівнянні з підсумком 2017 року (39,3%) та склала 44,3%.

Загальна кількість операцій із використанням платіжних карток за дев'ять місяців 2018 року склала 2,8 млрд шт., а їх обсяг – понад 2 трлн грн. Ці показники у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року зросли на 27,2% та 38,5% відповідно.

Кількість безготівкових операцій становила понад 2,2 млрд шт., з яких 1,1 млрд операцій (51,7%) припадало на розрахунки у торговельній мережі.

Необхідно відмітити, що обсяг таких операцій становив 902,7 млрд грн. та розподілився наступним чином:

- 312,0 млрд грн. припадало на операції у мережі Інтернет (34,6% від загального обсягу безготівкових операцій);
- 300,7 млрд грн. – на операції з переказу коштів з картки на картку (33,3%);
- 267,8 млрд грн. – розрахунки у торговельній мережі (29,7%);
- 22,2 млрд грн. – у пристроях самообслуговування (банкомати, ПТКС) (2,5%).

Такі темпи розвитку безготівкових операцій в Україні відображають реальний попит населення на безготівкові розрахунки та інноваційні технології.

Станом на 1 жовтня 2018 року порівняно з початком поточного року збільшилася загальна кількість:

- платіжних карток в обігу – на 1,3% до 60,6 млн шт.;
- активних платіжних карток – на 5,1% до 36,6 млн шт.;
- безконтактних платіжних карток – на 31,4% до 3,6 млн шт.

У розрізі карткових платіжних систем кількість активних карток у платіжній системі MasterCard становила 24,9 млн шт., у Visa – 11,3 млн шт., у НПС "ПРОСТІР" – 0,4 млн шт., інші – 0,008 млн шт.

Потрібно зазначити, що на ринку України також зберігається стабільний позитивний тренд розширення платіжної інфраструктури.

За дев'ять місяців 2018 року мережа торговельних платіжних терміналів зросла на 13,6% до 263,5 тис. шт. (станом на 1 жовтня 2018 року) [2]. Водночас популяризація таких інноваційних сервісів як Apple Pay та Google Pay стимулює розвиток безконтактної платіжної інфраструктури. На сьогодні вже 78,7% пристроїв торговельної мережі країни (207,3 тис. торговельних терміналів) забезпечують можливість здійснення безконтактної оплати, що на 3 в. п. більше ніж станом на 1 липня 2018 року (75,7%).

Станом на початок жовтня 2018 року в Україні на одну тисячу населення припадало 6,7 платіжних терміналів. Домінують за кількістю терміналів на тисячу населення м. Київ, Дніпропетровська та Одеська області. У м. Київ цей показник становив 17,8 шт./тисячу населення, у Дніпропетровській та Одеській областях – 9,1 та 7,7 відповідно. Але є й області, де цей показник значно нижчий, наприклад, у Тернопільській – 3,8; Закарпатській – 3,6; Донецькій – 2,8; Луганській – 1,6.

Кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, що надають своїм клієнтам можливість здійснювати безготівкові розрахунки за допомогою платіжних карток, з початку 2018 року зросла на 13% до 196,4 тис. од. (станом на 1 жовтня 2018 року).

Аналіз статистичних даних Національного банку засвідчив [2], що у регіональному розрізі за кількістю платіжних карток та платіжних пристроїв для їх обслуговування домінують м. Київ, Дніпропетровська та Харківська області (найнижчі показники спостерігалися у Луганській, Тернопільській та Чернівецькій областях).

При цьому, найбільшими банками-еквайрами та емітентами платіжних карток залишаються АТ КБ "ПРИВАТБАНК", АТ "ОЦАДБАНК" та АТ "РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ".

Безумовно, для розвитку безготівкових розрахунків в Україні, Національний банк має підвищити довіру громадян до банківської системи і всі свої реформи спрямувати на досягнення цієї мети.

Розвиток ринку платіжних карток дозволить залучити кошти до банківської системи, додаткові ресурси для кредитування економіки, зменшити обсяги тіньової економіки, легалізувати доходи населення, дієво боротися з корупцією, збільшити прозорість фінансових потоків та зростання надходжень до державного бюджету. Крім того, розрахунки в безготівковій формі є безпечними для клієнта та дають змогу зменшити витрати держави та банків на готівковий обіг.

Необхідно відмітити, що важливим сьогодні є створення умов для збільшення безготівкових розрахунків шляхом упровадження інноваційних платіжних продуктів і розвитку електронних платежів та їх інфраструктури. Крім цього, ще одним позитивним ефектом від збільшення безготівкових

платежів є зростання споживання, адже за результатами дослідження агентства Moody's, збільшення використання карток на 1% призводить до зростання споживання на 0,056% і ВВП – на 0,032%.

Література

1. Концепція запровадження нагляду (оверсайта) за платіжними системами в Україні [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73881>
2. «Загальні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні» [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=79219

Ременюк А.Р. – студент 2-го курсу освітнього ступеня магістр, факультет економіки та управління

Науковий керівник – д.е.н, професор Захарченко В.І.

Черкаський державний технологічний університет

ОЦІНКА СИСТЕМНИХ РИЗИКІВ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Фінансова стабільність тісно пов'язана з пріоритетним завданням Національного банку – підтриманням цінової стабільності. Сприяння фінансовій стабільності та стабільності банківської системи є однією з ключових функцій НБУ, відповідно до Закону України «Про Національний банк України».

Фінансова стабільність залежить від дій усіх гілок влади та учасників ринку. Її забезпечення потребує узгоджених та скоординованих зусиль усіх сторін, що дозволить підвищити стійкість фінансової системи та допоможе протидіяти наявним та майбутнім ризикам. Тому необхідно здійснювати постійний їх моніторинг та аналіз. Це допоможе краще зрозуміти актуальні ризики, потенціал їхнього впливу на фінансову стабільність, а також принципи дій та наміри НБУ.

За даними Ради з фінансової стабільності НБУ [1, 2, 3] за період II квартал 2015 р. – II квартал 2018 р. стабільності фінансової системи загрожували такі ризики (табл. 1, 2).

Ризики світової економіки: протягом 2015 року на світових фінансових ринках спостерігалась турбулентність – відбулося кілька епізодів падіння фондових ринків, знецінення валют нових ринкових економік. Світове економічне відновлення є повільним насамперед через гальмування економіки

Китаю. Упродовж 2016 р. світова економіка зазнала низки шоків, зокрема голосування про вихід Британії з ЄС («Брекзит»), вибори у США, Франції та Нідерландах та події у Туреччині (спроба перевороту, референдум). Це спровокувало кілька епізодів волатильності фінансових ринків, проте глобальна фінансова система їх успішно пододала. Темпи світового економічного зростання у 2016 році залишались стриманими.

Зростання світової економіки та торгівлі прискорилося у 2017 – 2018 роках відповідно до прогнозів попереднього звіту. Темпи приросту ВВП країн – основних економічних партнерів (ОТП) України залишалися високими

Водночас уведення нових протекціоністських заходів у зовнішній торгівлі та підвищення ключових ставок провідними центробанками можуть призвести до уповільнення глобальних темпів економічного зростання вже в наступному році.

Ризики зовнішнього попиту: уповільнення світового економічного зростання у 2015 р. обумовило падіння попиту та цін на сировинну продукцію та напівфабрикати, у т.ч. на основну експортну продукцію України. Перешкоди у торгівлі з боку Росії стали додатковим негативним чинником для українського експорту. Динаміка цін на товари українського експорту була нерівною протягом 2016 р.

Упродовж 2017 – першої половини 2018 рр. зовнішня кон'юнктура була переважно сприятливою для України, ціни на її експортні товари – високими за історичними порівняннями. Ключовий середньостроковий ризик – глобальні торговельні війни США з Китаєм та іншими партнерами.

Ризики державних фінансів: в оцінках на 2015 рр. домінували невизначеність щодо перспектив реструктуризації державного боргу (перша половина року), ухвалення бюджету на 2016 рік та бюджетної реформи, а також їх наслідків. Ризики, які відмічались протягом 2016 року як потенційно можливі, зокрема загрози різкого скорочення податкових надходжень та збільшення дефіциту бюджету, переважно не реалізувалися. Бюджетна політика була виваженою, показники дефіциту залишалися в межах цільового рівня. Зростання соціальних видатків, нерівномірне надходження та витрачання коштів з Єдиного казначейського рахунку, недовиконання плану зовнішніх запозичень у першому півріччі 2018 року створюють ризики ліквідності державного бюджету. Без відновлення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями (МФО) ситуація з ліквідністю залишатиметься напруженою на тлі значних обсягів погашення зовнішнього боргу, пік виплат за яким припадає на 2018 – 2020 роки.

Таблиця 1 – Еволюція системних ризиків у 2015-2016 рр.* [1, 2, 3]

	2015 р.			2016 р.			
	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
Світова економіка	↗	↗	↗	→	↗	→	→
Зовнішній попит	↗	↗	↗	→	→	↗	→
Економічні умови	→	↘	↘	→	↘	→	→
Державні фінанси	→	↗	↗	↗	↗	↘	→
Валютний ринок	→	↘	↗	↗	→	↗	↗
Геополітика	→	↘	→	↗	→	→	↗

Таблиця 2 – Еволюція системних ризиків у 2017-2018 рр.* [1, 2, 3]

	2017 р.									2018 р.		
	Сі-чень	Бере-зень	Гра-вень	Чер-вень	Ли-пень	Сер-пень	Вер.-жов.	Листо-пад	Гру-день	Січ.-бер.	Квіт.-черв.	Ли-пень
Світова економіка	→	→	→	→	→	→	→	↘	↘	↘	→	↗
Зовнішній попит	↘	→	→	→	→	→	→	↘	→	→	→	→
Економічні умови	→	→	→	→	↗	↗	↗	→	→	→	→	→
Державні фінанси	→	→	→	→	→	→	↗	→	↗	↗	→	→
Валютний ринок	↗	→	↘	→	↘	↘	→	→	↗	↗	↘	→
Геополітика	→	→	→	→	→	↗	↗	→	→	→	↘	↘

* Стрілки вгору - збільшення ризику; стрілки вниз - зменшення ризику.

Ризики економічних умов: у 2015 р. ризики зменшувалися на фоні поступового припинення падіння та початку позитивного тренду ВВП; гальмування інфляційних процесів. У 2016 р. інфляція стабілізувалася в межах цільових значень, темпи відновлення економіки були вищими за очікувані. З початку 2018 року темпи економічного зростання прискорилися завдяки приватному споживанню та інвестиційному попиту. У наступних роках економічне зростання ймовірно уповільниться, зокрема через жорстку монетарну та фіскальну політику, обмежену пропозицію на ринку праці, політичні ризики. Додатковий ризик – брак прогресу у співпраці з МФО.

Інфляція упродовж 2017-2018 рр. залишалася вищою за цільовий рівень протягом звітного періоду, передусім під тиском цін на сирі продукти та зростання споживчого попиту. До кінця 2018 року буде спостерігатися уповільнення інфляції, утім її значення в наступних кварталах імовірно все ще перевищуватиме цільовий показник. Необхідність зниження інфляції до цілі обумовлює жорстку монетарну політику НБУ.

Банківський сектор стабілізувався, тривав приплив коштів у гривні до банків.

Ризики валютного ринку. У 2015 р. ринок знаходився під тиском низьких надходжень від експорту. Епізоди стабільності пояснювалися насамперед адміністративними заходами НБУ. Негативних очікувань додавала пауза у співпраці з МВФ з серпня 2015 року. Двічі протягом періоду – у серпні-вересні та у грудні 2016 року- першій половині січня 2017 року – спостерігалось ситуативне підвищення попиту на валюту та посилення волатильності ринку. Рада підтвердила наявність ознак нестійкого стану банківської системи, а також обставин, що загрожують стабільності фінансової системи. НБУ змушений був зберегти частину антикризових обмежень на валютному ринку. Навесні 2017 року ризики на валютному ринку знизилися, відбулось помірне посилення курсу гривні. Протягом червня 2017 – липня 2018 рр. ситуація на валютному ринку залишалася керованою, що дало змогу НБУ і далі послаблювати адміністративні обмеження. Проте рівновага є крихкою. Відновлення співпраці з МФО – ключова передумова відсутності різких змін на ринку.

Водночас макроекономічна стабілізація, проведення виваженої фіскальної політики, поступове відновлення балансу на валютному ринку дозволили обговорювати кроки з поступової валютної лібералізації та зняття раніше запроваджених обмежень. Перші рекомендації з пом'якшення валютних обмежень Рада з фінансової стабільності сформулювала ще у березні 2016 року. У травні 2016 р. Рада підтримала скасування пенсійного збору при купівлі валюти. Це рішення було ухвалено Верховною Радою у грудні 2016 року. Цей крок сприятиме боротьбі з «чорним» ринком. Одночасно НБУ вживає інших заходів для зняття обмежень та забезпечення прозорої роботи валютного ринку. 1 грудня НБУ оприлюднив концепцію подальшої валютної лібералізації.

Ризики геополітики: після періоду відносної стабілізації завдяки мінським домовленостям, ситуація на сході України знову загострилася з початком нового року. Упродовж 2016 р. ситуація на сході України залишалася напруженою, періодично відбувалися загострення бойових дій, які загрожували

життю людей та завдавали збитків національній економіці. Відчутним було протистояння під Авдіївкою. Додатковим несприятливим фактором є тимчасова невизначеність щодо подальшої підтримки України з боку її ключових західних партнерів у період виборчого циклу. Геополітичні ризики протягом 2017 – 2018 рр. залишилися високими: наслідки виходу Британії з ЄС, торговельні війни США з Китаєм, протистояння між США та Іраном і Північною Кореєю, терористичні акти РФ у третіх країнах. Вирішення тривалого конфлікту на сході України нині не помітно.

Таким чином, за висновками Ради з фінансової стабільності НБУ видно, що основним фактором ризику для фінансової стабільності на сьогодні є затримка у здійсненні реформ, передбачених програмою співпраці з Міжнародним валютним фондом, та надходженні наступного кредитного траншу. Затримка стає на заваді залученню коштів від інших міжнародних партнерів України та ринкового фінансування, а також може спричинити зростання вартості запозичень на зовнішніх ринках. Рада закликала усі зацікавлені державні органи сприяти продовженню співробітництва з МВФ та іншими міжнародними кредиторами.

Література

1. Звіт про фінансову стабільність (НБУ, грудень 2016 р.). Доступно за посиланням <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=40819104>
2. Звіт про фінансову стабільність (НБУ, грудень 2017 р.). Доступно за посиланням <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561>
3. Звіт про фінансову стабільність (НБУ, червень 2018 р.). Доступно за посиланням <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71475860>

**Ситник О.Ю. – студентка 2-го курсу освітнього ступеня магістр,
факультет економіки та управління**

Науковий керівник – д.н.держ.упр., професор Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

РИЗИКИ ТА СТАН КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Кредитний ризик відображає перспективи зміни рівня непрацюючих кредитів у портфелях банків та необхідність додаткового формування резервів під такі кредити. Кредитний ризик протягом 2017 р. помірно знизився відносно червня. Насамперед цьому сприяло покращення фінансового стану позичальників – корпоративних клієнтів та фізичних осіб. Рівень дефолтів та кредитний ризик за новими кредитами низький. Тож можна очікувати, що з

відновленням кредитування частка непрацюючих кредитів продовжить скорочуватися, хоч і низькими темпами. У І-ій половині 2018 р. кредитний ризик знизився завдяки поліпшенню фінансового стану населення й бізнесу, реструктуризації проблемної заборгованості великих позичальників, зниженню частки незарезервованих дефолтних кредитів. До кінця року очікується подальше зміцнення фінансового стану позичальників, що сприятиме відновленню якості кредитів.

За даними «Звіту НБУ про фінансову стабільність за I півріччя 2018 р.» та інших статистичних даних НБУ [1, 2] банківське кредитування залишається млявим, єдиною динамічною складовою є надання позик населенню на споживчі цілі (+39% р/р за чистими гривневими кредитами). На сьогодні кредитування фізичних осіб усе ще не створює системних ризиків для фінансової системи, проте, за оцінками НБУ, низка банків недостатньо консервативно оцінює ризики за новими кредитами.

Необхідно відмітити, що корпоративний портфель знаходиться під тиском поганих кредитів, зараз лише кожен третій клієнт із кредитом понад 2 млн грн. жодного разу не допускав дефолту за кредитами. Проте кредитування якісних корпоративних позичальників, які не допускали дефолтів у попередніх періодах, зростає понад 20% р/р.

За результатами квітня 2018 року чистий кредитний портфель банків за фіксованим курсом підвищився на 3,0% р/р. Чисті кредити населенню продовжували динамічно зростати (+22,2% за фіксованим курсом, зокрема гривневі +39% р/р), але скорочення корпоративних кредитів (-0,4% у гривні р/р та -0,3% у іноземній валюті в доларовому еквіваленті) суттєво гальмувало відновлення кредитування.

Співвідношення кредитів фізичним особам до ВВП за рік майже не змінилося (5,7% до ВВП за валовими та 3,1% – за чистими кредитами) і залишається дуже низьким порівняно з країнами-сусідами. Валові кредити корпораціям продовжували скорочуватися – до 28,7% ВВП.

Після кризи 2008 року банки фокусувалися переважно на кредитуванні корпорацій, в результаті чого частка кредитів фізичним особам у валовому кредитному портфелі скоротилася з 36,4% у 2008 році до 15,7% в 2016 року. Розгортання споживчого кредитування у 2017 році розвернуло цей тренд, особливо помітно за чистими кредитами. У квітні 2018 року частка валових та чистих кредитів фізичних осіб становила вже 16,6% та 17,7% відповідно.

В умовах значної кількості реструктуризацій зі зниженням відсоткових ставок та погіршення якості кредитного портфеля скоротилися процентні доходи банків, отриманих від корпорацій. Натомість відновлення споживчого кредитування та значно вища дохідність таких кредитів обумовила зростання частки процентних доходів від фізичних осіб – 33,8% за 4 місяці 2018 року. Наразі кожна гривня кредитів фізичним особам дає приблизно удвічі більше процентного доходу ніж за кредитами корпорацій.

Кредити фізичним особам залишаються двигуном зростання кредитного

портфеля.

Кредитний портфель фізичних осіб продовжує стрімко зростати. Чисті гривневі кредити населенню зросли на 39% р/р станом на кінець квітня 2018 року (рис. 1). Уповільнення темпів на початку року через статистичні ефекти не змінило загальної тенденції. Проте через погашення та списання попередніх валютних кредитів приріст портфелю фізичних осіб (із урахуванням валютних) в цілому був значно менший. Майже усі валютні кредити залишаються непрацюючими – ситуація не зміниться до законодавчого врегулювання проблеми валютної іпотеки та знання мораторію на стягнення забезпечення за такими кредитами.

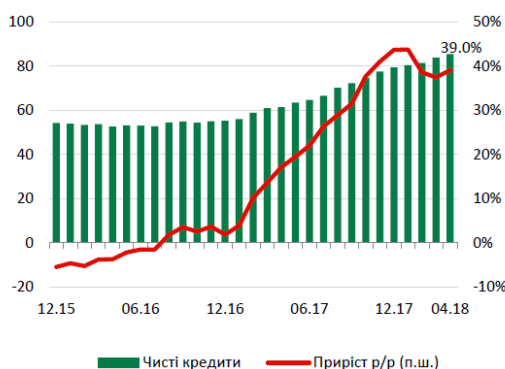

Рис. 1. Чисті кредити фізичним особам у гривні станом на 01.04.2018 р. [2]

Наприкінці 2017 року та у I кварталі 2018 року всі банки, які мали можливість, вийшли на ринок споживчого кредитування – близько половини банків у I кварталі продовжували нарощувати кредити населенню. Концентрація кредитів фізичним особам була досить високою – на 5 банків припадало 65% загального портфелю сектору. Найвища концентрація – у сегменті автокредитування – 5 банків займали 80% ринку. Зі збільшенням кількості фінустанов, що почали кредитувати купівлю нерухомості, концентрація таких кредитів скорочується.

Найвищими темпами зростають кредити на побутову техніку (більш ніж на 130% р/р), де домінує Приватбанк та приватні банки. Втім, поділ на види кредитів досить умовний, оскільки беззаставні кредити (карткові, готівкою, розстрочки тощо) використовуються на різноманітні цілі, які неможливо точно встановити. В цілому невеликі споживчі кредити (за виключенням іпотеки та автокредитування) зросли на 50,4% р/р.

З огляду на високу швидкість обертання, частка нових кредитів на поточні потреби (включно із картковим каналом) у нових видачах залишається домінуючою – 98%.

У гривневому кредитуванні фізичних осіб найвищі частки у Приватбанку та іноземних банках, у активах яких кредити населенню займають вагому частку.

Річні темпи приросту гривневого іпотечного кредитування на початку поточного року стали додатними вперше від початку кризи. Обсяги нових

іпотечних кредитів все ще залишаються на мінімальному рівні, проте видача нових позик стала більш стабільною. Зросла і кількість банків, які нарощувала іпотечне кредитування. Також банки повідомляють про послаблення жорсткості схвалення кредитних заявок, що сприятиме поступовому відновленню іпотечного кредитування населення.

Що стосується перспектив на наступні 12 місяців, то за даними «Опитування про умови кредитування», яке проводив Національний банк України з 20 вересня до 10 жовтня 2018 року, банки розраховують поживити кредитування та підвищують вимоги до позичальників [3].

Банки зберігають оптимізм і в наступні 12 місяців сподіваються на поживлення кредитування бізнесу та населення. Також банки очікують, що прискориться приплив депозитів, насамперед, коштів населення.

Опитування проводилось серед кредитних менеджерів 63 банків, на які припадає 98% активів банківської системи. У ньому йдеться про результати III кварталу й очікування на IV квартал 2018 р. та 12 наступних місяців. Потрібно зазначити, що результати опитування відображають думку респондентів і не є оцінками та прогнозами Національного банку України.

У III кварталі 75% опитаних банків повідомили, що розраховують на зростання обсягів корпоративних кредитів протягом наступних 12 місяців. Баланс відповідей становив 35%. На збільшення кредитного портфелю домогосподарств очікують 68% респондентів (баланс відповідей 54%). Оптимізм у роздрібному кредитуванні зберігається вже десять кварталів поспіль, з II кварталу 2016 року, а збільшення кредитування бізнесу банки незмінно прогнозують з IV кварталу 2016 року.

Майже половина опитаних банків розраховує на підвищення якості корпоративних кредитів протягом наступних 12 місяців. При цьому, банки очікують, що зі сторони юридичних осіб зростатиме попит на усі види кредитів, найбільше – на гривневі та на короткострокові позики, а також кредити малим та середнім підприємствам (МСП).

Банки також планують підвищувати вимоги до великих корпоративних позичальників, але пом'якшувати для позичальників з-поміж МСП.

У III кварталі деякі великі банки підвищили вимоги й до позичальників – фізичних осіб, хоча три чверті респондентів залишили кредитні стандарти незмінними. У IV кварталі банки також планують незначно підвищити вимоги при кредитуванні населення.

Банки також розраховують, що у наступні 12 місяців прискориться приплив депозитів населення та бізнесу. Зростання депозитів населення очікують 68% опитаних, баланс відповідей становив 48% - це найвище значення за всю історію спостережень.

Також, зростає попит населення та бізнесу на кредити.

У III кварталі банки фіксували збільшення попиту на кредити як серед бізнесу, так й серед домогосподарств. Ця тенденція триває з III кварталу 2015 року в споживчому сегменті та з II кварталу 2016 року – в іпотечному. Але, на

думку респондентів, у III кварталі 2018 року попит серед населення зростав повільніше, ніж у попередні три квартали.

Найвагомішими факторами збільшення попиту клієнтів банків на споживчі кредити стали покращення споживчих настроїв та підвищення витрат на товари тривалого вжитку. При цьому якщо у двох попередніх кварталах головними рушіями попиту банки називали скорочення заощаджень домогосподарств та доступність кредитів від інших фінустанов, то у третьому кварталі ці фактори вже не відігравали значної ролі.

Драйвером попиту бізнесу на позикові ресурси банки називають зростання потреб підприємств у коштах на поповнення оборотного капіталу, проведення реструктуризації боргів, а також залучення коштів на інвестиційні потреби.

Особливо потрібно відмітити той факт, що у III кварталі 2018 року банки вперше з IV кварталу 2013 року повідомили про зниження кредитного ризику. Натомість зросли валютний та процентний ризику: баланси відповідей становили 22% та 18% відповідно. Менш суттєво зріс ризик ліквідності (15%).

У IV кварталі банки очікують дальшого збільшення ризиків валютного, ліквідності та процентного й розраховують на зниження операційного та кредитного ризиків.

Таким чином, не зважаючи на всі виклики сьогодення, на значні наслідки системних ризиків та криз для української економіки, кредитування її галузей було й залишатиметься однією із основних рушійних сил зростання валового внутрішнього продукту України.

Література

1. Грошово-кредитна та фінансова статистика
https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1

2. Звіт про фінансову стабільність (НБУ, червень 2018 р.) Доступно за посиланням <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71475860>

Огляд банківського сектору
https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=80799449&cat_id=55838

Тищенко О. – студент

Науковий керівник – д.н.держ.упр., проф. Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

КРЕДИТНА ПОЛІТИКА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Діяльність банків завжди пов'язана із ризиками, виникнення яких супроводжується втратами банку, переважно фінансового характеру. Найбільш небезпечним ризиком для банку прийнято вважати кредитний, що створює передумови для побудови ефективного механізму мінімізації та протидії даному виду ризику. Підґрунтям для мінімізації кредитного ризику вважається розробка нормативних актів, внутрішніх положень, що регламентують діяльність банку на кредитному ринку. Одним з ключових документів є кредитна політика банку, що необхідна для ефективного функціонування банку.

Розглядаючи механізм формування та реалізації кредитної політики, перш за все, необхідно дослідити сутність даного поняття.

Варто зазначити, що використання даного підходу при визначенні сутності кредитної політики можливе лише при дослідженні банківської системи в цілому, що унеможливорює аналіз кредитної політики окремого банку.

Представниками мікроекономічного підходу можна вважати: Меркулова І. В., Лагутін В. Д., Гуцал І. С., Антіпова Н. А., Смовженко Т. С., Васюренко О.В. та інші. В межах теми нашого дослідження розгляд мікроекономічного підходу є більш релевантним, що пов'язано із безпосередньою направленістю на діяльність банку.

На нашу думку, під терміном «кредитна політика банку» варто розуміти структурно-функціональну цілісність взаємопов'язаних між собою елементів (завдань, принципів, цілей, технологій), взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії діяльності банку на кредитному ринку.

Основою створення кредитної політики банку виступають її цілі та завдання. Формуючи кредитну політику слід підкреслити, що її цілі тісно пов'язані із стратегічними цілями банку та ототожнюються з цілями його банківської політики.

Кредит виник на певному етапі розвитку людського суспільства, як явище випадкове, зумовлене особливими взаємовідносинами між товаровиробниками – коли продавцю потрібно було продати товар, а в покупця не було грошей, щоб його купити. Тому й виникла потреба у передачі продавцем покупцеві товару з відстрочкою платежу, тобто – у кредит.

Згідно положення про кредитування, кредит – це економічні відносини між юридичними та фізичними особами і державами з приводу перерозподілу

вартості на засадах повернення і, як правило, з виплатою відсотка.

У кредитних відносинах беруть участь дві сторони : позичальник і кредитор. Ці сторони називаються суб'єктами кредитної угоди, а ті грошові чи матеріальні цінності, затрати чи проекти, стосовно яких укладена угода позички, є об'єктами кредиту [2].

Рушійним мотивом кредитних відносин є отримання додаткового прибутку (доходу) кожним із суб'єктів кредитних відносин: кредитор отримує його у формі відсотку на кошти, надані у позику, а боржник - у вигляді прибутку на позичені кошти, використані у підприємницькій діяльності, чи на розширення свого власного споживання. Завдяки цьому, кредит справляє важливий стимулюючий вплив на поведінку економічних суб'єктів. Але об'єктивної необхідності кредиту, а також його стимулюючих мотивів недостатньо для повноцінної реалізації кредитних відносин. Для цього необхідні також певні економіко-правові умови.

Сама природа кредитної угоди, яка ґрунтується на тимчасовому запозиченні чужої власності, зумовлює необхідність матеріальної відповідності її учасників за виконання взятих на себе зобов'язань. Це можливо у випадку, коли кругообіг коштів господарюючих суб'єктів відокремлений від кругообіг коштів суспільства і організації, які вступають в кредитні відносини і повинні бути власниками наявного у них майна або (якщо це державні підприємства і організації) мати право володіння в користування майном. Таким чином, учасники кредитної угоди повинні бути юридично самостійними особами і функціонувати на засадах господарського або комерційного розрахунку. Фізичні особи можуть стати суб'єктами кредитних відносин, якщо вони дієздатні в правовому відношенні і мають стабільні гарантовані джерела доходів [3].

Операції з наданням кредитів належать до активних операцій банку. Кредитні операції здійснюються у формі надання позичок під зобов'язання позичальників повернути кошти та заплатити проценти у встановлені строки. Це ключовий вид активних операцій банків, вони забезпечують переважну частину доходів у багатьох банків. Позички банків – важливе джерело грошових коштів для бізнесового та споживчого секторів економіки. В процесі проведення кредитних операцій банки зустрічаються з кредитним ризиком, тобто з ризиком несплати позичальником в установлений строк наданої банком позички та процентів, належних кредитору.

Разом з тим, кредитні операції несуть в собі найбільшу загрозу для банків – ризик неповернення позичок. Таким чином, кожний банк розробляє і здійснює свою кредитну політику, що складається під впливом поточних та перспективних задач банку, а також економічної кон'юнктури і повинна бути спрямована на зменшення кредитного ринку. Тому банки при наданні кредитів повинні вдавати заходів щодо запобігання кредитних ризиків. До цих заходів належать :

- перевірка здатності позичальника повернути позичку;

- перевірка забезпечення позички, чи гарантії її повернення третьою особою (банком, страховою компанією);
- створювання резервного фонду, тощо.

Як було сказано вище, кредитна діяльність займає провідне місце в діяльності банків, яка водночас носить як ризиковий так і прибутковий характер. Потрібно також зазначити, що банківський кредит надається для забезпечення розвитку і розширення сфери виробництва і обігу, задоволення споживчого попиту населення, інших напрямків господарської діяльності.

Література

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність»: Відомості Верховної Ради, 2001, №5-6, ст.30.

2. А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко Аналіз банківської діяльності; Підручник. - За ред. А. М. Герасимовича. - К.: КНЕУ, 2015, - 600 с.

3. Кот Л.Л. Банківський кредит у трансформаційній економіці: Питання теорії, методології, практики. - К.: Знання України, 2016. - 93 с.

Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність / За ред. В.І. Міщенко. - К.: Знання-Прес, 2012. - 470 с.

Лисенко Т. А. – студент, бакалавр

Науковий керівник – к.е.н., старший викладач Д. Ю. Марущак

Черкаський Державний Технологічний Університет

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Банківська система виступає однією з ключових складових фінансового ринку. Її ефективне функціонування забезпечує сталість розвитку фінансового сектору економіки країни. Вагомий вплив банківської системи на економіку країни обґрунтований низкою функцій, які вона забезпечує. Зокрема, перерозподіл фінансових ресурсів між населенням, суб'єктами господарювання та державою у пріоритетні галузі економіки.

Банківська система України протягом останніх років знаходиться в періодичній трансформації та реформації, але поки для неї характерний кризовий характер, що зумовлений дефіцитом довгострокових банківських ресурсів, диспропорцією банківських балансів, зниженням інвестиційної активності населення, що призвело в свою чергу до девальвації гривні, вразливості банків та головне зменшення довіри з боку населення.

Проведена програма оздоровлення банківської системи, зумовила значне скорочення банків в Україні. Їх функціональна кількість наразі сягає 96 одиниць. Процес ліквідації банків в Україна має низку позитивних факторів. Зокрема, ліквідація позитивно вплинула на прозорість банківської системи та покращення якості обслуговування населення. З іншого боку ліквідація банків призвела до зменшення конкуренції та закріплення на ринку найбільш впливових банків. Для більш детального аналізу необхідно розглянути тенденції змін банківської системи що відбулися за останні роки.

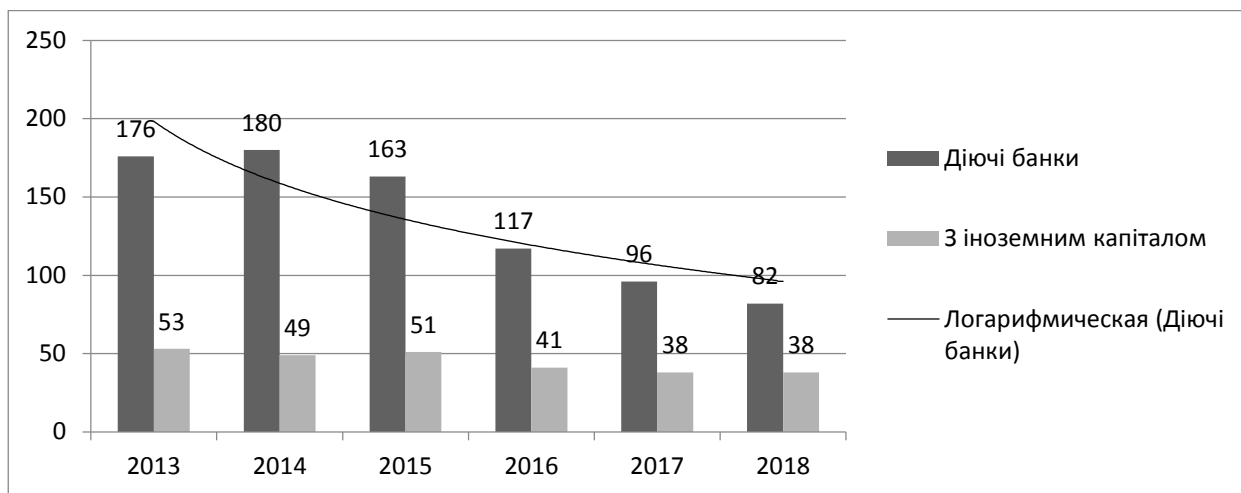

Рис.1. Динаміка зміни кількості комерційних банків в Україні протягом 2013 – 2018 років

Складено автором на основі:[1].

Отже, аналізуючи динаміку зміни кількості діючих комерційних банків на території України, слід відзначити що реформування банківського сектору призвело до скорочення кількості комерційних банків більш як у 2 рази, особливо це вплинуло на банки з вітчизняним капіталом. В той час, як скорочення банків з іноземним капіталом було менш вагомим. Їх кількість скоротилась від 53 одиниць в 2013 році, до 38 одиниць в 2018 році [1].

Вагому роль для банківської системи кожної країни відіграє присутність банків з іноземним капіталом. Але діяльність іноземних банків може нести для фінансового сектору країни ряд позитивних та негативних наслідків. Серед позитивних слід зазначити, перш за все впровадження сучасних методів введення банківської діяльності, що пов'язані з високим рівнем якості обслуговування клієнтів, наявністю новітніх інформаційних технологій, використанням досвіду фінансового оздоровлення банківської системи, реорганізацією та реструктуризацією банків.

Серед основних негативних факторів, варто відзначити вагому конкуренцію яку вони створюють українським банкам, саме завдяки високій якості обслуговування та сучасним методам підходу роботи з кожним клієнтом. Аналіз динаміки зміни комерційних банків протягом 2013-2018 років також

чітко показує стійкість банків з іноземним капіталом в порівнянні з вагомою ліквідацією українських банків. Скорочення кількості банків з національним капіталом призвело до збільшення в 2017 році кількості іноземних банківських груп. Зокрема, їх частка в статутному капіталі банківської системи України становила близько 48,8%. Але даний показник несе певну небезпеку для банківської системи України, оскільки в нормі він повинен знаходитися в межах 20-25%. Перевищення значення понад 40% вказує на значну залежність банківського сектору від іноземних банків. Також сучасні тенденції щодо діяльності банків з іноземним капіталом показують, що при вході їх на ринки країн які розвиваються, вони не завжди поспішають впроваджувати нові послуги та більш низькі процентні ставки. Більш важливим для них на даному етапі є отримання значного контролю за фінансовими потоками та швидкої інтеграції на ринок.

Важливо при аналізі стану банківської системи України, проаналізувати показники банківської діяльності, а саме зміни обсягів активів банків, обсяги кредитування, вкладення в цінні папери.

Таблиця.1
Основні показники банківської діяльності в Україні протягом 2013-2017 років

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
1 Чисті активи банків млрд грн	1278,1	1316,85	1254,39	1256,30	1354,7
2 Кредитний портфель млрд грн	911,40	1006,36	965,09	1005,92	1147,3
3 Вкладення в цінні папери млрд грн	138,29	168,93	194,84	332,27	443,88
4 Зобов'язання банків млрд грн	1085,5	1168,8	1150,7	1132,5	1210,4
5 Фінансовий результат діяльності банків млн грн	1436	-52966	-66600	-159387	-154387

Складено автором на основі:[2].

Отже, аналізуючи таблицю 1, слід відзначити що протягом 2013-2017 років обсяг чистих активів мав незначні коливання. Зростання активів відбулося, зокрема за рахунок переходу Приватбанку до державної власності та зменшенням кількості функціонуючих комерційних банків. Не менш важливим чинником є скорочення кредитних портфелів та періодична зміна курсу валюти. Серед основних тенденцій залишається незначна активність кредитних операцій та досить невисокі обсяги банківського кредитування. Але серед позитивних зрушень, важливо відзначити зростання вкладень в цінні папери в 2017 році в порівнянні з 2016 роком. Аналіз обсягу банківських зобов'язань демонструє, що протягом останніх 5 років їх загальний обсяг особливо не змінився. Протягом 2013- 2015 рр. у банківському секторі досить помітною

була тенденція до відтоку вкладів фізичних осіб та зниження їхньої питомої ваги у структурі зобов'язань банків, внаслідок зниження реальних доходів населення, підвищення недовіри до банківських установ, що зумовлено як складною економічною ситуацією в Україні.

В періоді 2016-2017 років спостерігається покращення фінансової активності населення, але не є досить суттєвим. Загальна оцінка структури банківських зобов'язань характеризує переважання короткострокових вкладів до 1 року. Погіршення показників банківської діяльності в Україні загалом негативно впливає на функціонування банківської системи, що проявляється в збитковості банківського сектору протягом останніх чотирьох років [3].

Підсумовуючи проаналізовану інформацію, щодо основних тенденцій банківської системи України, можна зробити висновок, що на сучасному етапі банківська система перебуває у кризовому становищі. Загальна тенденція сформувалась за рахунок основних показників банківського сектору а також таких факторів як військово-політична нестабільність, невисокий рівень капіталізації банків, зниження банківської ліквідності, слабка диференціація банківських послуг, загрозливий вплив тіньової економіки, значна економічна та географічна концентрація. Тому в перспективі банківський сектор України потребує покращення економічного середовища країни за рахунок подолання ряду вище наведених показників та факторів.

Література:

1. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2018>

2. Загальні показники банківської системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593

3. Річний звіт НБУ 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=71165707>

Каширіна Л. Ю. – студентка

Науковий керівник – ст. викладач Ю.В. Шевчук

Університет державної фіскальної служби України

ІННОВАЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

На сьогодні банки перебувають в скрутному становищі через низький рівень довіри вкладників та великі розміри збитків. Тому, єдиним та найефективнішим методом виходу із цієї ситуації виступає інноваційна діяльність. Банківські інновації не лише дозволяють залучити клієнтів, вони також підвищують рівень конкурентоспроможності банку, виділяють його серед інших банків, сприяють задоволенню потреб клієнтів, а також відображають рівень інтелектуального потенціалу персоналу банку, можливостей розробки інноваційних банківських продуктів та послуг.

Інноваційність відіграє для банків надзвичайно важливе значення, оскільки окреслює напрями подальшого розвитку усього банківського сектору в цілому. Саме на інноваційних технологіях та ідеях базується стратегічне орієнтування банківських установ, а отже банківські інновації виступають і метою, і необхідною умовою довгострокового функціонування банківського ринку[1]. Виходячи з цього інноваційна діяльність банку - це процес реалізації інноваційних ідей управлінського, маркетингового чи фінансового характеру, у якому банк може виступати як учасник реалізації інноваційного проекту або як інноватор [2].

Інноваційна діяльність в банківській сфері поділяється на організаційну, технологічну та фінансову. Фінансова складова полягає в створенні якісно нових продуктів, які б підвищили конкурентоспроможність банку на ринку, та як результат призвели б до збільшення прибутку. Натомість організаційна складова забезпечує удосконалення банківських продуктів з метою задоволення потреб клієнтів. На сьогодні найбільш розвинута технологічна складова, насамперед через стрімкий розвиток ринку ІТ технологій, який дозволяє банкам отримати значні конкурентні переваги на ринку [3].

За останній десяток років український банківський сектор також суттєво змінився, він представлений новими технологіями, продуктами та підходом до клієнта. На сьогодні найбільш розповсюдженими є такі види вітчизняних інноваційних банківських продуктів: мобільний банкінг, інтернет-банкінг, «зона 24», електронний залишок, POS-термінали в торговельних мережах [4].

В сучасних умовах, не можливо уявити життя людини та ефективне функціонування будь-якої галузі без мережі Інтернет. Слід зауважити, що банки України почали активно впроваджувати можливості інтернет-банкінгу у свою практику надання банківських послуг нещодавно. Лише наприкінці 2011 р. про запуск ErsteWeb було оголошено Ернсте Банком, у січні 2012 р. було

впроваджено систему "Райффайзен Онлайн" Райффайзен Банку Аваль, у березні ВТБ Банк презентував систему VTOnline, у серпні було відкрито систему інтернет-банкінгу Platinum Click Платинум Банку. Потім поступово до цього процесу приєдналися й інші банки України. На сьогоднішній день в Україні близько 17 банків пропонують клієнтам мобільні додатки. Проте безсумнівним лідером у застосуванні таких інноваційних продуктів є Приватбанк, який пропонує на сьогодні своїм клієнтам не один, а 13 мобільних додатків, а саме: «Приват24», «Скарбничка», «Privat24 Business», «Бонус Плюс», «SMS-банкінг», «ПриватБюджет», «Автомобіль облік витрат», «Мої вклади», «Оплата частинами», «ПриватАгент», «AirPay», «Фінансовий контролер», «iPay» [2].

Найбільш унікальними та цікавими для клієнтів є такі інновації «ПриватБанку», які повинні зацікавити інші банківські установи:

- QR-банкінг – це ноу-хау забезпечує легку оплату рахунків, товарів та Інтернет-покупок просто через QR-код за безконтактною банківською системою;

- «Розумна заправка» - це додаток, який знаходить заправку по GPS-координатам, після чого вибирається номер колонки, марка бензину і кількість літрів або сума, на яку необхідно заправитися через телефон;

- Send money – це послуга, що дозволяє переводити гроші за номером мобільного телефону одержувача;

- «ФотоКаса» – це додаток для передачі фотокопій рахунків, квитанцій операціоністу для подальшого проведення платежу без необхідності відвідування банківського відділення чи терміналу самообслуговування.

Як бачимо, Приватбанк на сьогодні є лідером у застосуванні продуктових інформаційних інновацій, проте інноваційних розв'язок банківських продуктів не стоїть на місці. Тому, необхідно звернутись до досвіду провідних банків світу. Найбільш цікавими банківськими інноваціями, які могли б бути започатковані на Україні, слід уважати:

- Депозитний проект SmartyPig від WestBank (Великобританія). Цей проект побудований за принципом соціальної мережі – треба зареєструватися, виставити цілі, на які призначено вклад, запросити друзів.

- Проект Keep the change від Bank of America. Суть проекту полягає в тому, що у процесі покупки банк округлює суму, а різницю залишає клієнту на окремому ощадному рахунку.

- CIBC Bank (Канада) створив та запропонував своїм клієнтам нову кредитну карту – «Кобренд» у співробітництві з відомою мережею ресторанів Tim Hortons. Ця інноваційна картка має кнопки, тому при здійсненні покупки або оплати рахунку в ресторані клієнт обирає потрібну йому кнопку і здійснює платіж.

- Сервіс P2P-перекази через мобільний телефон, який представлений на ринку банківських послуг як Oboray, Hal-Cash от Bankinter, POPmoney от PNCBank. Суть його полягає в тому, що для переказу грошей не потрібно знати

прізвище, банк та номер рахунку. Все, що потрібно, – зареєструватися в проєкті P2P-переказів і відправити гроші парою натиснень кнопок на телефоні [4].

Отже, проведений аналіз дає змогу дійти висновків, що вітчизняні банки слідує світовим тенденціям розвитку фінансових інновацій в банківській сфері і деякі банківські інновації вже успішно використовуються на українському ринку. Тому важливими є подальші дослідження у цьому напрямі, адже саме банківські інновації здатні бути тим інструментом, що може забезпечити подальший розвиток банківського сектору України.

Література:

1. Бондаренко Л.П. Банківські інновації як необхідність ефективного функціонування банківського ринку рішень / Л.П. Бондаренко, М.П. Політило, П.А. Гориславець // Науково-фахове видання з питань економіки журнал “Інвестиції: практика та досвід” Чорноморського державного університету імені Петра Могили. – 2018. – № 3. – С. 5-8.

2.Рошило В. Інновації в банківській сфері України / В. Рошило // Схід. - 2016. - № 2. - С. 15-20.

3. Танчак Я. А. Вплив інновацій на розвиток вітчизняного ринку банківських послуг / Я. А. Танчак // Розвиток банківських систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків : тези доп. матеріалів XI між наук. – практ. конф., 27 жовтня 2017 р. – Черкаси, 2017. – С. 237-240.

4. Золотарьова О. В. Інноваційні банківські продукти та специфіка їх упровадження в Україні / О. В. Золотарьова, А. А. Чекал // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – № 1. – С. 163–179.

Коваленко Д.Ю. – студентка 3 курсу, гр. ФК-161

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Серватинська І.М.

Черкаський державний технологічний університет

НЕДОЛІКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного бюджету. Лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому.

Значний внесок у вивчення проблематики функціонування банківської системи здійснили такі вітчизняні науковці Т. Євенко, О. Материнська, А. Меньшова, А. Олійник, А. Платковська, О. Сорокіна, К. Фрумкін, Д. Чеховський та інші.

Однак, враховуючи високий рівень недовіри населення до діючої банківської системи, доцільно продовжити наукові пошуки із вирішення окресленої проблематики.

Головною ланкою кредитної системи у будь-якій країні є банки, які здійснюють основну масу кредитних і фінансових операцій.

Банки (в економічному аспекті) – це фінансові інститути, що акумулюють грошові кошти та різноманітні нагромадження (золоті запаси, цінні папери та ін.), надають кредити, здійснюють грошові розрахунки, операції із золотом та дорогоцінними металами, забезпечують обіг грошей і цінних паперів, виконують інші функції.

Сьогодні в більшості країн світу функціонує дворівнева банківська система. За такою системою відносини між банками будуються в двох площинах: по вертикалі і по горизонталі. По вертикалі – це відносини підпорядкування між центральним банком, як керівним органом усієї банківської системи, і комерційними банками. По горизонталі – це відносини рівноправного партнерства та конкуренції між комерційними банками. Серед ключових питань, з якими українські банки стикатимуться на сучасному етапі в своїй поточній діяльності, слід виділити такі [1]:

- перехід до системи постійного контролю ліквідності та введення нового порядку регулювання діяльності комерційних банків з боку НБУ;

- впровадження системи регулярної оцінки ефективності діяльності комерційних банків та визначення рейтингових показників;

- створення автоматизованих систем, баз даних, що забезпечуватимуть відслідковування кредитної історії клієнтів комерційних банків;

- реформування механізму оподаткування банківської діяльності;

- завершення формування системи страхових, резервних та статутних фондів;

- вдосконалення системи фінансового оздоровлення комерційних банків тощо.

В цілому, дослідження сучасного стану та перспектив розвитку банківських систем розвинутих держав та України потребує виділення найважливіших проблем, що мають бути вирішені в ході реформування національної фінансово-економічної системи:

- високий ступінь невідповідності між формами власності та рівнями ефективності діяльності в банківській та виробничо-промисловій сферах;

- нераціональна територіальна структура - висока концентрація банків, а отже, і наявність відчутної конкуренції у великих торговельно-промислових центрах та практично повний монополізм двох-трьох банків у менш розвинених регіонах;

- недостатність правової бази в області фінансової діяльності в цілому (захист інтересів клієнтів, механізм банкрутства, злиття банківського та промислового капіталу, трастові операції, венчурний бізнес, небанківські фінансово-кредитні інститути), також практична відсутність податкових та

інших регулюючих важелів в плані стимулювання інвестиційної діяльності; диверсифікації банківських операцій;

незначна участь іноземного капіталу, іноземних банків та їх філіалів, що істотно обмежує притік іноземних інвестицій [2;3].

На стан банківської системи впливають численні фактори – зовнішні, внутрішні, економічні, неекономічні, викликаючи велику кількість серйозних проблем, які стоять на заваді підвищення конкурентоспроможності банківського сектору в Україні.

Проте проблеми, які стоять перед українськими банками, не є неподоланими. Вони потребують лише формалізації і цілеспрямованої роботи як органів державної влади, так і самих комерційних банків.

Професіоналізм і накопичений практичний досвід більшої частини теперішніх працівників банківської сфери дозволяють сподіватися, що з часом в Україні сформується повноцінна банківська система, яка буде сприяти розвитку ринкової економіки.

Література:

1. Лобач О. Платоспроможність та істотна загроза платоспроможності банку: визначення і зміст / О. Лобач // Юридична Україна. – 2005. – № 12. – С. 47-55.
2. Логінов О. Історія становлення та розвитку платіжних систем України / О. Логінов // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 12. – С. 131-136.
3. Яценюк А.П. Обґрунтування принципів і стандартів банківського регулювання та нагляду / А.П. Яценюк // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 1. – С. 3-8.

Кучеренко Є. В. – студентка II курсу магістратури, гр. ФКМ-017

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Серватинська І. М.

Черкаський державний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сучасний ринок фінансових послуг України представлений банками, страховими компаніями, інвестиційними фондами, компаніями, що спеціалізуються на операціях із цінними паперами, кредитними спілками та іншими суб'єктами фінансового ринку. Однак найрозвинутішою і найсформованішою є банківська система, де конкуренція загострюється, і ця сфера потребує удосконалення своєї діяльності.

Проблеми розвитку вітчизняної банківської системи досліджувалися

багатьма фахівцями, серед яких можна виділити праці Г. М. Азаренкової, О. І. Барановського, Т. А. Васильєвої, В. М. Гейця, А. О. Єпіфанова, Ю. О. Заруби, С. В. Леонова, А. М. Мороза, С. К. Реверчука та інших.

На сьогоднішній день в умовах політичної та економічної нестабільності, деякі банківські установи взагалі призупинили свою діяльність, зменшилась кількість вкладених депозитів, збільшилась недовіра з боку населення, що негативно впливає на діяльність банківського сектору. Вище означені аспекти вимагають від банків підвищення ефективності своєї діяльності, вдосконалення методичних підходів до забезпечення фінансової стійкості шляхом більш повного використання банківських інструментів і послуг, правильного управління банківською діяльністю в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Це питання на сьогоднішній день є дуже актуальним для банківської і фінансової сфери, та економіки країни в цілому.

У світлі останніх подій щодо проведення процесу «очищення» вітчизняної банківської системи від неплатоспроможних банків, а також тих, що порушували законодавство з питань легалізації та відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом, слід констатувати той факт, що у функціонуванні вітчизняного банківського сектору надзвичайно гостро стоять проблеми непрозорих принципів ведення банківської діяльності, наявності великої кількості схем відмивання грошей, низького рівня менеджменту та відповідальності власників банків, цілеспрямованого банкрутства банківських установ їх акціонерами, недосконало розроблених стратегій розвитку банків тощо.

В результаті політики «очищення» Національного банку України, а також через несприятливу економіко-політичну ситуацію в країні відбулося суттєве зменшення кількості банків, які мають ліцензію на здійснення банківської діяльності: станом на 01.07.2018 року в Україні функціонує 82 банки, кількість яких зменшилася на 15 % у порівнянні з станом на 01.01.2017 року та на 30 % порівняно з станом на 01.01.2016 року, що зображено на рисунку 1.

Негативні наслідки виведення банків з ринку:

- відбулося зниження конкуренції на банківському ринку. Подальше виведення банків може поглибити структурну проблему української економіки – її олігополізацію;

- мережа структурних підрозділів банків суттєво скоротилася протягом 2016-2018 років, а саме: станом на 01.07.2018 року в Україні нараховується 9128 діючих структурних підрозділів банків, кількість яких зменшилася на 11,5 % порівняно з 2017 роком – 10316 та на 23 % порівняно з 2016 роком – 11871. Як наслідок, помітно зменшився показник доступності банківських послуг – кількість підрозділів банків на 100000 чоловік дорослого населення [1];

- виведення банківських установ країни з ринку мало негативний вплив на реальний сектор економіки, зокрема, через погіршення фінансового стану підприємств реального сектору економіки, які мали поточні та депозитні рахунки в цих банках, масове скорочення персоналу, що працює у реальному

секторі економіки [2].

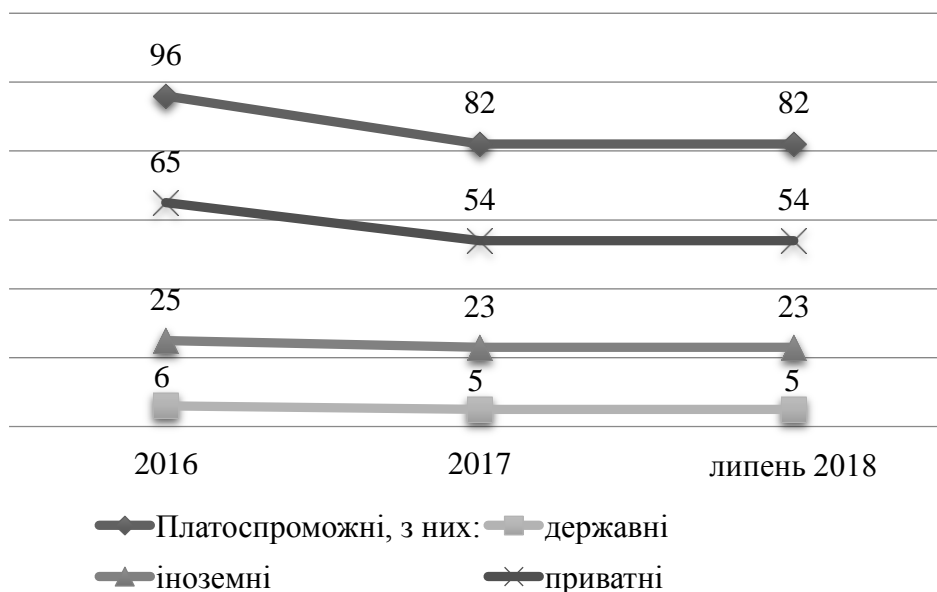

Рис. 1. Кількість діючих в Україні банків, які отримали банківську ліцензію за 2016-2018 роки [1]

Проаналізувавши стан банківської системи України, встановлено також наступні проблеми:

- низький рівень капіталізації банків;
- залежність банків від зовнішніх позик;
- часті зміни у нормативно-правовому полі, що призводить до нестабільності та підвищує вразливість банківської системи до кредитного, інвестиційного, валютного, юридичного ризиків;
- низький рівень прозорості економіки;
- зниження ліквідності банків;
- втрата довіри населення до банків, зменшення їхніх депозитних вкладів;
- низький рівень конкурентоспроможності українських банків з іноземними. Ліквідація банків з іноземним капіталом не така значна та їх кількість залишається досить стабільною протягом 2016-2018 років (рис. 1). Це свідчить про те, що іноземний капітал займає значне місце в банківській системі України – близько 30 % [1].

В умовах нестабільної ринкової економіки, неефективність роботи банківського сектору призводить до збоїв у роботі платіжної системи, коливань курсу національної валюти, викликає загострення політичних обставин. Однак кризу не можна розглядати лише з позиції негативних наслідків для економіки, водночас вона супроводжує процес поступового розвитку та удосконалення банківської діяльності.

На сучасному етапі представникам топ-менеджменту, власникам банків та уряду України необхідно враховувати те, що в кризових умовах визначальним фактором впливу на подальше функціонування банківського сектору економіки

є рівень довіри до банків з боку економічних суб'єктів. Для зміцнення останньої важливе значення має послаблення політичних ризиків у їх діяльності, в тому числі веденні підприємницької діяльності. Адже саме політичні ризики є найочевиднішими для клієнтів банків та застерігають їх від вкладення коштів.

Для банківських установ важливим завданням постає забезпечення свого стабільного розвитку для досягнення найвищих фінансових результатів, підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках, посилення взаємодії банків із реальним сектором економіки України.

Література:

1. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua
2. Стратегія розвитку банківської системи 2016-2020: «Синергія розвитку банків та індустріалізації економіки». – Київ, 2016. – 93 с.

Дубенська І.П. – студент спеціальності «Фінанси і кредит»

Науковий керівник – к.е.н., проф. О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

БАНКІВСЬКЕ СПОЖИВЧЕ КРЕДИТУВАННЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ

Одним із найбільш поширених видів банківського кредитування у розвинених країнах світу є споживче кредитування. Саме цей вид кредиту є визначальним стимулюючим чинником інтенсифікації розвитку економіки.

Споживчий кредит відіграє надзвичайно важливу роль як у швидкому задоволенні постійно зростаючих потреб населення, так і у розвитку економіки в цілому. Необхідність існування споживчого кредиту обумовлена витрачанням громадянами, що одержують низькі доходи, більшої частини своїх доходів на харчування та інші невідкладні статті споживання, оскільки питома вага витрат на харчування більша у тих, у кого доходи найменші, а менша – у забезпечених.

Сьогодні в економічній та законодавчо-нормативній літературі є різні підходи до тлумачення суті однієї й тієї ж економічної категорії – споживчого кредиту.

Відповідно до Закону України «Про споживче кредитування» (від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII) споживчий кредит - грошові кошти, що надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг)

для задоволення потреб, не пов'язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника [1].

За визначенням В. Я. Вовк та О. В. Хмеленка, споживчий кредит – це кредит, який надається в національній та іноземній валюті фізичним особам-резидентам України: на придбання споживчих товарів тривалого користування та послуг (оргтехніки, аудіо- та відеотехніки та ін.); придбання нерухомості; придбання автомобілів; оплати навчання, лікування та ін. [2, с. 118-119].

Деякі економісти вважають, що споживчий кредит надається як фізичним, так і юридичним особам. Так І. М. Лазепко в підручнику «Гроші та кредит» за редакцією М. І. Савлука споживчий кредит визначає як «кредит, який надається юридичним чи фізичним особам на споживчі цілі» [3, с. 481].

З огляду на розглянуті підходи до визначення сутності споживчого кредиту, ми вважаємо, що під споживчим кредитом слід розуміти кредит, що надається банком, небанківською фінансово-кредитною установою, фізичною особою іншій фізичній особі – резиденту в національній валюті для придбання споживчих товарів (робіт, послуг), що використовуються для невиробничих потреб на умовах повернення, строковості та платності.

Дослідження процесів банківського кредитування в Україні свідчить про його нерівномірний розвиток. Найбільшу частку в кредитах фізичним особам займає споживче кредитування: за дев'ять місяців 2018 р. відбулося зростання обсягу наданих споживчих кредитів на 2,9 %.

Починаючи з 2016 р. спостерігається збільшення обсягів наданих споживчих кредитів. Станом на 01.01.2018 року обсяги споживчих кредитів зросли на 7,92 % або на 20 538 млн. грн. порівняно з аналогічним періодом минулого року (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів кредитів фізичних осіб, наданих банками, за цільовим спрямуванням в 2015 р. – 9 місяців 2018 р. [4]

Період	Усього	Споживчі кредити		На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості		Інші кредити	
		млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
01.01.2016	174 869	104 879	59,98	66 169	37,84	3 821	2,19
01.01.2017	163 333	101 528	62,16	58 549	35,85	3 255	1,99
01.01.2018	174 182	122 066	70,08	48 268	27,71	3 848	2,21
01.10.2018	203 688	148 729	73,02	50 018	24,56	4 941	2,43

В основному українці беруть кредити на поточні потреби – придбання побутової техніки, аудіо і відеотехніки, гаджетів тощо. Близько 80% усього ринку споживчого кредитування сконцентровано в великих торговельних мережах «Фокстрот», «Ельдорадо» та ін.

Збільшення споживчих кредитів можна пов'язати із збільшенням такого показника як реальний наявний дохід населення. У 2016 р. вперше за три роки спостерігався ріст реального наявного доходу населення (рис. 1).

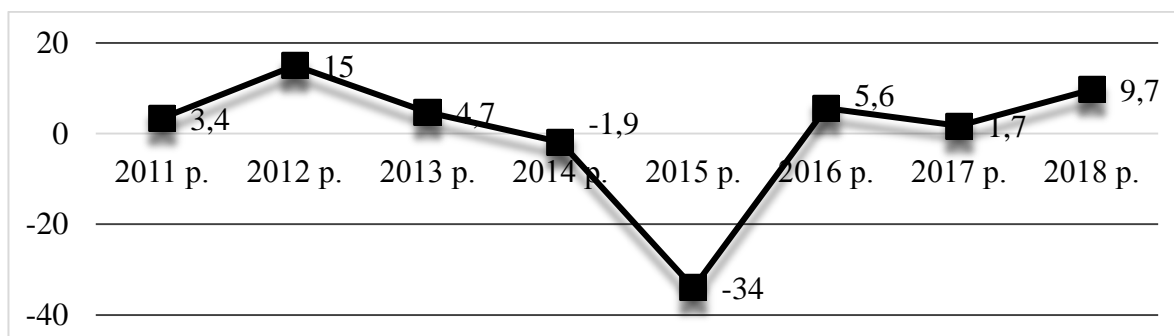

Рис. 1. – Динаміка реального наявного доходу населення за II квартал з 2011 по 2018 р., %, річна зміна [5]

Якщо порівняти рівень безробіття та реального наявного доходу, можна помітити обернену залежність, тобто зростання безробіття викликає зменшення реального наявного доходу населення.

Реальний наявний дохід, який визначений з урахуванням цінового чинника, у II кварталі 2017 р. порівняно з II кварталом 2016 р. зменшився на 3,9 п. п. Така динаміка реального наявного доходу та рівня безробіття, своєю чергою, негативно впливає на зростання простроченої заборгованості за кредитами, що є головною проблемою в секторі споживчого кредитування, а також на зменшення попиту на споживчі кредити.

Динаміка структури споживчих кредитів у розрізі валют є нестабільною (рис.2). Валютні кредити становили 62,0% у 2010 році всіх споживчих кредитів, виданих банками фізичним особам.

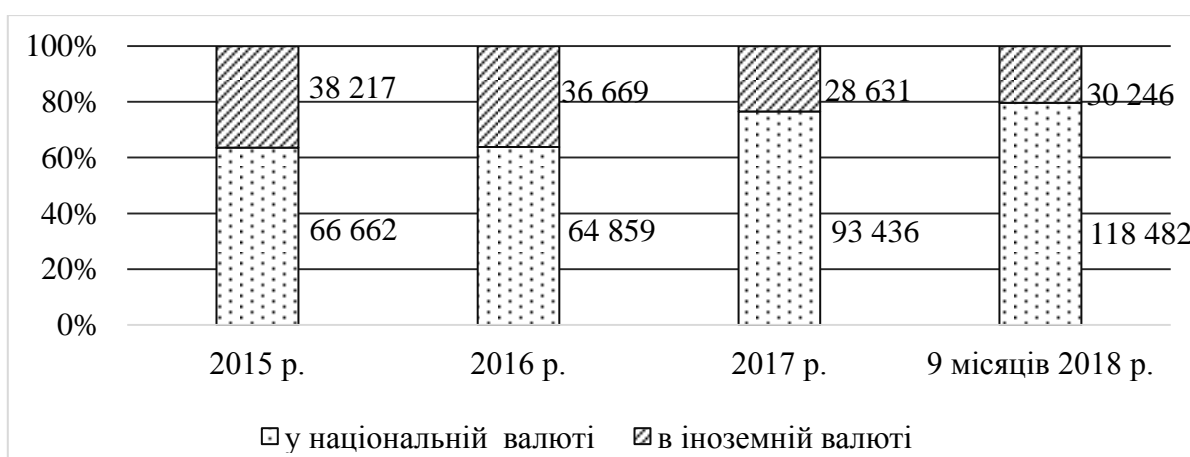

Рис. 2. – Структура споживчих кредитів, наданих банками України, у розрізі валют у 2015 р. – 9 місяців 2018 р., млн. грн. (станом на кінець року)

За аналізований період у структурі кредитів, наданих фізичним особам, у розрізі валют погашення переважають кредити в національній валюті. У 2015 р. частка валютних кредитів становила 36,44 %, а в 2017 – 23,46% [4]. Тобто,

кредитів у національній валюті більше майже у 4 рази, ніж валютних, що пов'язано із заборонаю видавати споживчі кредити в іноземній валюті. Обсяг залишків за кредитами в іноземній валюті продовжує скорочуватися.

З 2010 року по 2016 рік середні ставки за кредитами домашнім господарствам зросли з 25,2% до 30,6%, тобто середня ставка зросла на 5,4%. Таке стрімке зростання вартості банківських споживчих кредитів пояснюється їх ризикованістю. Незважаючи на суттєве зниження інфляції у 2016-2017 роках та більш стабільну гривню, процентні ставки за кредитами населенню суттєво не змінилися. Середні банківські номінальні процентні ставки коливалися у діапазоні 29-33% річних у 2016-2017 роках [4]. Високий рівень ставок визначався високими ставками по залученню депозитів та високою оцінкою ризикованості кредитування з боку банків.

На розмір процентних ставок за кредитами не вплинуло навіть значне зниження облікової ставки НБУ з 22% в січні 2016 року до 12,5% у травні 2017 року. Це свідчить про те, що банки бачать значний ризик на ринку споживчого кредитування або просто почувають себе невпевнено при розширенні цієї ринкової ніші.

Що стосується структури споживчих кредитів у розрізі строків погашення, то за 2015 - 9 місяців 2018 р. споживчі кредити терміном до 1 року постійно зростають. У 2017 р. частка кредитів терміном до 1 року зросла до 34,9 %, а за 9 місяців 2018 року зросла ще до 44,9% (рис. 3) [4].

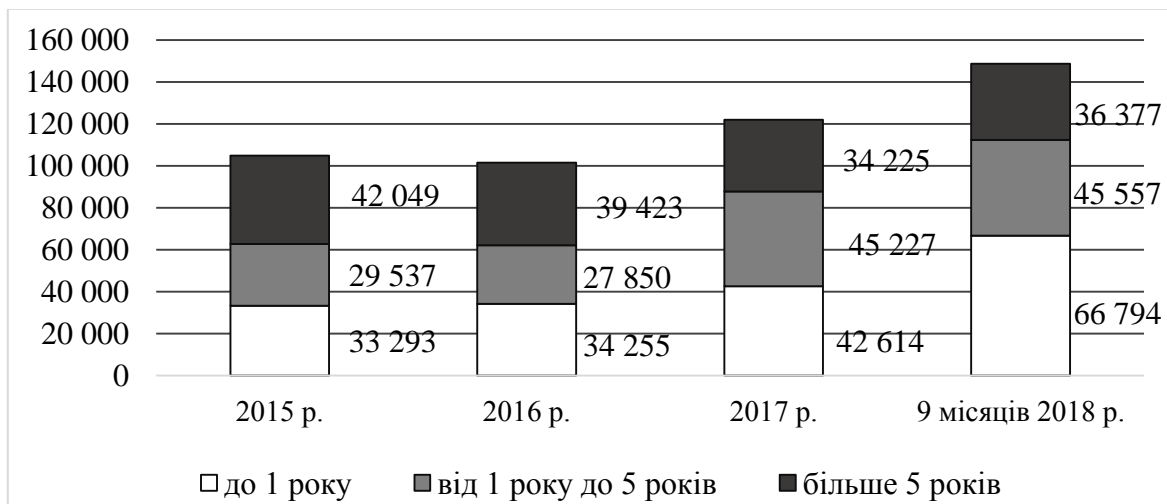

Рис. 3. – Динаміка наданих банками України споживчих кредитів у розрізі строків погашення у 2015 р. – 9 місяців 2018 р., млн. грн. (на кінець року)

За результатами проведеного аналізу сучасного стану розвитку споживчого кредиту з'ясовано низку чинників, що гальмують його розвиток в Україні, а саме:

– підвищення рівня інфляції та зниження рівня життя населення. Низький рівень заробітної плати спричиняє неможливість повернення багатьма позичальниками кредиту і відсотків за ним;

- нестабільність курсу валют, їх стрімке зростання, а отже, підвищення ризику неповернення кредитів, отриманих в іноземній валюті;
- недовіра населення до вітчизняної банківської системи;
- висока вартість споживчих кредитів;
- недостатність аналізу банківськими установами кредитоспроможності позичальників-фізичних осіб, що призводить до зростання кредитних ризиків та обсягів неповернення банківських споживчих кредитів.

Література:

1. Про споживче кредитування: Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734 VIII 4640. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>.
2. Вовк, В. Я. Кредитування і контроль [Текст]: навчальний посібник / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К.: Знання, 2008. – 463 с.
3. Гроші та кредит [Текст]: підручник. – 5-те вид., без змін / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. ; За заг. ред. М. І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2008. – 744 с.
4. Національний банк України: Офіційний сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>
5. Державна служба статистики України: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

СЕКЦІЯ 6. Управління фінансово-економічним потенціалом суб'єктів господарювання

Чубенко Л.А. – студентка 2-го курсу освітнього ступеня магістр, факультет економіки та управління

Науковий керівник – к.е.н., доцент Бережна Л.В.

Черкаський державний технологічний університет

РЕСУРСИ ТА ФІНАНСОВА СПРОМОЖНІСТЬ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

Фінансова децентралізація зробила незалежними місцеві бюджети від державного бюджету і створила можливості планування розвитку територій, можливості втілення реальних проектів.

Децентралізація стала справжнім шансом для економічного відновлення міст та сіл України. Уперше за роки незалежності кожна адміністративно-територіальна одиниця одержала можливість самостійно розпоряджатися заробленими коштами, бути господарями на власній землі.

Об'єднані територіальні громади одержали чималі фінансові ресурси, їх бюджети стали пропорційні із бюджетами міст обласного значення, а державна підтримка дала такій общині стимул створювати на сільських територіях нові можливості для одержання людьми послуг, яких раніше їм не вистачало [4]. Проте сьогодні є актуальним питання джерел формування та достатності цих коштів для забезпечення повноцінних потреб спільноти.

Фінансові ресурси – це кошти, що перебувають у розпорядженні підприємств і призначені для виконання ними певних фінансових зобов'язань. Формуються за рахунок створення підприємства, власних та прирівняних до них коштів, мобілізуються на фінансовому ринку, надходять у порядку розподілу грошових надходжень. Ресурси, що є у комунальній власності, належать до матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування і управління ними здійснюються його органами у межах низки наданих законодавством повноважень. Зокрема, на органи місцевого самоврядування покладено забезпечення ефективного використання природних ресурсів шляхом попереднього розгляду відповідних планів, а також підготовка пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, які опікуються цими питаннями на відповідній території.

Важливо, що плата за використання природних ресурсів є також джерелом підвищення доходів місцевих бюджетів. Ресурсний потенціал об'єднаної територіальної громади характеризується наявними ресурсами, основними з яких виступають територіальні (просторові), земельні та фінансові ресурси.

Необхідно відмітити, що створення умов для ефективного використання ресурсного потенціалу, усунення основних диспропорцій, застосування територіального маркетингу сприятиме максимальному наближенню послуг до населення, підвищенню спроможності територіальних громад та їх представницьких органів до вирішення питань місцевого значення власними силами.

Підвищення ефективності і водночас економне використання наявних ресурсів, збереження при цьому довкілля в належному стані для наступних поколінь, потребує надійної теоретичної бази та практичних навичок у посадових осіб місцевого самоврядування, які опікуються питаннями розвитку об'єднаних територіальних громад [5].

Фінансові ресурси слід розглядати як один із надзвичайно важливих видів ресурсного забезпечення громади. А оскільки, насправді, можливостей отримання фінансових ресурсів в об'єднаній територіальній громаді (ОТГ) є досить багато, то виникає необхідність у класифікації їх джерел, визначенні особливостей, розгляду альтернативних джерел мобілізації ресурсів з урахуванням ряду обмежуючих факторів та можливих способів використання.

Для забезпечення потреб ОТГ можуть бути використані фінансові ресурси різних економічних агентів, зокрема, місцевих та центральних органів влади, приватних суб'єктів господарювання, фінансових установ та неурядових організацій, а також іноземних держав та міжнародних фінансових організацій. Фінансові ресурси можна класифікувати за різними критеріями: за територіальним походженням, регулярністю використання, економічним змістом, способом залучення [4].

Більшість фінансових ресурсів має внутрішнє походження. Деякі ресурси (інвестиції, благодійна допомога) можуть бути водночас і внутрішніми, і зовнішніми. Досить довго для місцевих громад з-поміж зовнішніх ресурсів практично були доступні хіба що трансферти з державного бюджету. Сьогодні визначено (частина четверта статті 67 Бюджетного кодексу), що бюджети об'єднаних територіальних громад: мають такі ж повноваження, як міста обласного значення; мають прями міжбюджетні відносини з державним бюджетом [1].

У ОТГ затверджуються обсяги міжбюджетних трансфертів. Це – базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція, інші субвенції та дотації, якщо є підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів (статті 97, 99, 100, 102, 103-2, 103-4 і 108 Бюджетного кодексу).

Потрібно зазначити, що ОТГ одержали доступ до інших зовнішніх фінансових ресурсів. Рада об'єднаної територіальної громади має право здійснювати місцеві запозичення до бюджету ОТГ – як місцеві, так і внутрішні, в тому числі шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій. Запозичення здійснюються до бюджету розвитку і кошти спрямовуються на реалізацію інвестиційних програм (проектів), метою яких є розвиток комунальної інфраструктури, впровадження ресурсозберігаючих

технологій, створення, приріст чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань міських рад, спрямованих на задоволення інтересів населення їх громад.

У багатьох ОТГ, де є чимало невирішених проблем, тільки за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів їх вирішити неможливо, тому варто задуматись про вихід на ринки запозичень, а також залучення інвестицій та інших ресурсів ззовні. Важливою ознакою як доступності певного фінансового ресурсу для місцевого соціально-економічного розвитку, так і зацікавленості місцевих органів влади в його застосуванні є його регулярність, постійність і сталість, а відтак можливість їх врахування при здійсненні довгострокового планування та використання в майбутньому. Відмінністю останнього критерію класифікації фінансових ресурсів місцевого розвитку – спосіб залучення – є його комплексність, поєднання в собі інших критеріїв. За цим критерієм відокремлюють [3] такі джерела фінансування місцевого соціально-економічного розвитку: бюджетні, інвестиційні, кредитні, грантові. Прикладами бюджетних ресурсів внутрішнього походження є надходження від податків та зборів, продажу та оренди об'єктів комунальної власності. Для фінансування розвитку своєї громади місцеві органи влади також можуть залучати кредитні ресурси. В світовій практиці вироблено багато механізмів розподілу витрат і ризиків впровадження проектів у сфері місцевого соціально-економічного розвитку між публічним і приватним сектором, зокрема державноприватне партнерство, податкові стимули для приватного сектору, концесія, місцеві гарантії тощо.

Розвиток навичок залучення фінансових ресурсів з усіх доступних джерел є ключовим фактором успіху у реалізації будь-яких ініціатив у сфері місцевого розвитку. Для забезпечення реалізації проектів ОТГ можуть використовувати різноманітні механізми фінансування. Фінансова та кадрова спроможність громади – її здатність самостійно забезпечити себе коштами та фахівцями для здійснення ефективного управління створеною громадою.

Спроможність об'єднаних територіальних громад значною мірою визначається тим, наскільки результативно вони використовують ресурси, які є в їх розпорядженні та складають їх ресурсний потенціал. Ресурсний потенціал являє собою джерело і засіб їх відтворення, а також відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки їх розвитку.

Функціонування ринкової економіки інфраструктури вимагає від об'єднаної територіальної громади вирішення складних завдань управління ресурсним потенціалом, серед яких – максимально повне використання потенційних можливостей, формування здатності швидко адаптуватися до змінної ситуації на ринку.

Спроможна територіальна громада – здатна самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема в сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту та житлово-комунального господарства, з урахуванням

кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Потрібно зазначити, що спроможність тут означає не наявність коштів, а передусім, можливість надавати весь комплекс послуг, який належить до міст обласного значення. Тому не можна йти на поводу тих громад, які на своїй території мають джерела надходжень достатніх для утримання сільської ради, але чисельність населення таких громад є надто малою для формування повноцінної школи, надання адміністративних послуг, забезпечення послугами в інших сферах.

Спільною проблемою багатьох громад, у т.ч. ОТГ є те, що на реалізацію цікавих ініціатив часто не вдається залучити достатньо ресурсів не стільки через їх недоступність, а через брак досвіду, неспроможність підготовки проектних заявок чи інших необхідних документів, представлення всім зацікавленим сторонам інвестиційних та інших проектів. Розвиток навичок залучення фінансових ресурсів з усіх доступних джерел є ключовим фактором успіху у реалізації будь-яких ініціатив у сфері місцевого розвитку.

Література

1. Бюджетний кодекс України : прийнятий 8 липня 2010 року № 2456-VI (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 50-51. –Ст. 572.
2. Закон України про місцеве самоврядування в Україні : прийнятий 25 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. –Ст. 170.
3. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? (навчальний модуль) /Анатолій Ткачук, Маркіян Дацишин. – К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. –152 с.
4. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник. / Авт. кол. : В. Мамонова, Н. Балдич, Н.Гринчук, Л. Чорній, К. Рубановський, М. Борода. – К. : Центр громадської експертизи. Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. – 176 с.
5. Інструменти розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади / За заг. ред. доктора наук з державного управління, професора, Заслуженого юриста України В.М. Олуйко. – К. : Ваіте, 2017. –432 с.

Белець Х.І. – студентка

Науковий керівник – д.е.н., проф. К.А. Стрижиченко

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ПОЛІТИКА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Політика управління дебіторською заборгованістю представляє собою частину загальної політики управління оборотними коштами, а також впливає на формування маркетингової політики підприємства, основна мета якої полягає в оптимізації загального обсягу реалізації продукції і забезпечення своєчасної інкасації заборгованості. У свою чергу, вкладення коштів в дебіторську заборгованість тягне за собою вибір між прибутковістю підприємства і ризиком. Об'єктивний розгляд і аналіз існуючих методів управління дебіторською заборгованістю, з урахуванням можливих ризиків, що виникають під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, а також основних змінних дозволить здійснювати ефективне управління даним видом активів.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю та уміння правильно розпоряджатися нею є важливою частиною успішної діяльності підприємства. Для того, щоб правильно вибудувати взаємини з клієнтами, необхідно постійно контролювати поточний стан взаєморозрахунків. Для цього необхідно як слід управляти дебіторською заборгованістю. Фахівці підприємства повинні аналізувати дебіторську заборгованість за списком кредиторів і дебіторів, термінами виникнення і розмірами; контролювати розрахунки по відстроченій або простроченій заборгованості, оцінювати наявність дебіторської заборгованості; визначати прийоми і способи зменшення боргів.

Управління дебіторською заборгованістю включає в себе аналіз дебіторів, аналіз реальної вартості існуючої дебіторської заборгованості, розробку політики надання комерційних кредитів, контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей характеризує фінансову стійкість фірми і ефективність фінансового менеджменту [1].

Політику управління дебіторською заборгованістю підприємства можна представити у вигляді рис 1. Запропоновані етапи утворюють систему управління дебіторською заборгованістю, що дозволяє здійснювати ефективний контроль і оперативний механізм дій щодо запобігання та ліквідації простроченої дебіторської заборгованості.

На першому етапі необхідно сформулювати принципи кредитної політики по відношенню до покупців продукції. В процесі їх формування вирішуються два основних питання: в яких формах здійснювати реалізацію продукції в кредит і

який тип кредитної політики варто обрати підприємству. Реалізація продукції в кредит буде здійснюватися у формі товарного (комерційного) і споживчого кредиту.

Рис. 1. Політика управління дебіторською заборгованістю підприємства

Механізмом реалізації політики такого типу є поширення кредиту на більш ризиковані групи покупців продукції, збільшення періоду надання кредиту та його розміру, зниження вартості кредиту до мінімально допустимих розмірів, надання покупцям можливості пролонгування кредиту.

На другому етапі розробки політики управління дебіторською заборгованістю підприємства повинна бути сформована система кредитних умов.

Третій етап у політики управління дебіторською заборгованістю підприємства полягає у визначенні можливого обсягу грошових коштів, що інвестуються в дебіторську заборгованість.

На четвертому етапі відбувається формування стандартів оцінки покупців і диференціація умов надання кредиту. В основі встановлення таких стандартів оцінки покупців лежить їх кредитоспроможність. Кредитоспроможність покупця характеризує систему умов, що визначають його здатність залучати кредит в різних формах і в повному обсязі в передбачені терміни виконувати всі пов'язані з ним фінансові зобов'язання.

На п'ятому етапі розробки політики управління дебіторською

заборгованістю формується процедура інкасації дебіторської заборгованості. У складі цієї процедури повинні бути передбачені терміни і форми попереднього і наступного нагадувань покупцям про дату платежів, можливості і умови пролонгування боргу за наданим кредитом, умови порушення справи про банкрутство неспроможних дебіторів та інші умови.

На шостому етапі повинні бути вивчено забезпечення використання в організації сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості.

Розвиток ринкових відносин та інфраструктури фінансового ринку дозволяють використовувати в практиці фінансового менеджменту ряд нових форм управління дебіторською заборгованістю - її рефінансування, тобто прискорений переказ в інші форми оборотних активів підприємства: грошові засоби і високоліквідні короткострокові цінні папери.

Основними формами рефінансування дебіторської заборгованості, використовуваними в даний час, є факторинг, облік векселів, виданих покупцями продукції і форфейтинг.

На сьомому етапі повинні бути побудовані ефективні системи контролю за рухом і своєчасної інкасацією дебіторської заборгованості. Одним з видів таких систем є АВС-система стосовно портфелю дебіторської заборгованості підприємства. До групи «А» включаються при цьому найбільші і сумнівні види дебіторської заборгованості (так звані проблемні кредити); в групу «В» - кредити середніх розмірів; в групу «С» - інші види дебіторської заборгованості, що не роблять істотного впливу на результати фінансової діяльності організації.

На восьмому етапі побудови політики управління дебіторської заборгованості встановлюється регламент управління дебіторською заборгованістю. В першу чергу необхідно не тільки розподілити відповідальність між підрозділами, зайнятими в управлінні дебіторської заборгованості, але і описати їх дії.

На останньому етапі розробки політики управління дебіторською заборгованістю необхідно розробити механізм мотивації співробітників підприємства, що займаються управлінням дебіторською заборгованістю. Преміюються за виконання плану з продажу, за виконання зобов'язань тими контрагентами, яким зробили відвантаження з розстрочкою платежу

Засоби, що становлять дебіторську заборгованість організації, відволікаються з участі в господарському обороті, що негативно впливає на її фінансовий стан. Зростання дебіторської заборгованості означає збільшення суми, абстрактній з обороту, а значить приводить до нестачі коштів для розрахунків, тобто до утворення кредиторської заборгованості.

Важливе значення має аналіз ступеня впливу різних чинників на величину дебіторської заборгованості.

Перш за все, необхідно звернути увагу на якість дебіторської заборгованості. Безсумнівно, що її величина і структура, а також швидкість оборотності дозволить виявити конкретних дебіторів, які створюють проблеми з поточною платоспроможністю підприємства.

Крім того, умови розрахунків з покупцями і замовниками, платіжна дисципліна покупців, політика стягнення дебіторської заборгованості, а також частка продажів в загальному обсязі продукції, реалізованої на умовах наступної оплати, безпосередньо впливає на величину дебіторської заборгованості. І тільки ефективна система внутрішнього контролю дозволить вчасно виявити дебіторську заборгованість, своєчасно пред'явити більш жорсткі вимоги до дебіторів, а також вибрати контрагентів, які зарекомендували себе з позитивного боку [2].

У своїй практичній діяльності кожна організація повинна враховувати всі ці фактори, а не зводити все лише до простої реєстрації наявності заборгованості, тобто необхідно проводити політику активного управління дебіторською заборгованістю, яка передбачає оптимізацію її розміру, а також цілеспрямований вплив на умови реалізації продукції і своєчасну інкасацію.

Удосконалення управління дебіторською заборгованістю також має дуже велике значення для підприємств, що функціонують в умовах ринку, тому що вмиле і ефективне управління цією частиною поточних активів є невід'ємною умовою підтримки потрібного рівня ліквідності та платоспроможності.

Формування політики управління дебіторською заборгованістю передбачає: вибір моделі управління дебіторською заборгованістю за товарними операціями; аналіз дебіторської заборгованості, її питома вага в складі оборотних коштів; розробку принципів кредитної політики; формування процедури інкасації дебіторської заборгованості; розробку системи заходів і заходів по оптимізації параметрів дебіторської заборгованості, співвідношення її величини з кредиторською заборгованістю.

Щодо вдосконалення управління дебіторською заборгованістю полягає в оцінці надійності покупця. Одним із заходів по управлінню дебіторською заборгованістю є забезпечення ефективності системи мотивації, орієнтованої на зниження обсягу простроченої дебіторської заборгованості, на зацікавленість кожного співробітника в досягненні запланованого рівня дебіторської заборгованості. Одним з найбільш дієвих заходів, пропонованих в роботі і які дозволяють максимізувати потік грошових коштів і знизити ризик виникнення простроченої дебіторської заборгованості, є система знижок і штрафів [3]. Керівники підприємства повинні мати повну інформацію про результати господарської діяльності та приймати відповідні рішення, надаючи тим самим вплив на процес управління дебіторської заборгованості. Ефективне управління дебіторською заборгованістю сприятиме зміцненню фінансового стану підприємства, підвищенню ефективності його діяльності та створення сприятливих умов для інноваційних перетворень.

Література:

1. Скрипченская Т. А. Повышение эффективности системы управления дебиторской и кредиторской задолженностью предприятия / Т. А. Скрипченская // Современные тенденции в экономике и управлении: новый взгляд. – 2016. – № 38. – С. 97 – 101.
2. Аванесова Н. Е. Переваги факторингу в управлінні дебіторською заборгованістю підприємств України / Н. Е. Аванесова, Є. С. Чупрін // Молодий вчений. - 2017. - № 1. - С. 531-534.
3. Ковтуненко К. В. Управління дебіторською заборгованістю як інструмент зменшення фінансових ризиків на малих підприємствах / К. В. Ковтуненко, О. А. Ковалик // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. - 2017. - № 1. - С. 52-57.

Першина А. Ю. – студентка

Науковий керівник – д.е.н., проф. К.А. Стрижиченко

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В Україні та її регіонах все ще не створено належного середовища для забезпечення фінансової безпеки підприємництва. Характерними для нашої держави залишаються такі проблеми та перешкоди, як низький рівень захищеності інтересів інвесторів, що стримує процеси як внутрішнього, так і зовнішнього інвестування та перешкоджає належному оновленню матеріально-технічної бази вітчизняних підприємств, технічній модернізації економіки; нерозвиненість системи кредитної інформації, що є однією з перешкод подальшого розвитку вітчизняної системи кредитування, зокрема за напрямками: пришвидшення операцій кредитування, покращення рівня довіри між фінансовими установами та суб'єктами підприємництва, зниження вартості кредитних ресурсів (її діапазону, доступності, обсягів інформації про кредитування юридичних осіб, наявної в державних реєстрах чи приватних бюро); критично низька ефективність (стосовно стимулювання ділової активності населення) системи оподаткування, що практично унеможливає отримання підприємствами високих показників фінансової та економічної ефективності діяльності, не сприяє капіталізації підприємств, ведення ними "прозорої" підприємницької та фінансової діяльності.

Першочерговими напрямками удосконалення вітчизняної системи регулювання розвитку підприємництва є:

покращення вітчизняної податкової системи передусім щодо: загального

зниження рівня податкового навантаження, а також вирівнювання останнього для всіх суб'єктів підприємництва; сприяння розвитку інноваційно-інвестиційного типу виробництва [2];

стимулювання подальшого розвитку інформаційного складника фінансово-кредитної системи в Україні та її регіонах.

Стосовно оцінювання системи державного регулювання підприємництва на предмет її ефективності щодо покращення фінансових позицій підприємств вітчизняними підприємцями, то основний негативний вплив має нестабільність державної політики та корупція в органах державного управління і контролю. Крім того, більшість вітчизняних підприємців у регіонах України вважають, що бізнес в нашій державі стикається з високими процентними ставками, які збільшують вартість капіталу та стають часто непереборною перешкодою на шляху розвитку нового бізнесу. Високі ставки податків поєднуються з браком кредитів на розвиток приватного сектору та дефіцитом довіри до вітчизняного банківського сектору.

Однією з причин недостатнього рівня доступності суб'єктів підприємництва до фінансово-кредитних ресурсів у регіонах України є те, що в нашій державі неповною мірою використовується механізм державної фінансової підтримки підприємництва. Так, на сьогодні не лише законодавчо закріплено, але й розроблено та відпрацьовано на практиці механізми фінансово-кредитного сприяння суб'єктам підприємництва. Водночас аналіз цієї складової державної політики виявив неоднозначне ставлення з боку органів місцевого самоврядування у різних регіонах України. В окремих областях виділяються достатні кошти для фінансування програм фінансово-кредитного сприяння суб'єктам підприємництва, в окремих – кошти не виділяються взагалі [1].

Відтак в Україні визріла необхідність загальнодержавного закріплення норми виділення органами місцевого самоврядування грошових засобів у розмірі не менше певного визначеного відсотка від бюджету розвитку області (міста, району тощо) з метою забезпечення фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємництва через регіональні та місцеві фонди підтримки підприємництва на тендерній основі із наданням такої допомоги підприємцям (підприємствам), проекти яких є економічно ефективними та сприятимуть соціально-економічному розвитку регіону (зокрема спрямовані на розвиток депресивних районів, ефективних сільськогосподарських підприємств, на створення нових робочих місць тощо).

Обумовлений механізм підтримки підприємництва може бути доповнений реалізацією на практиці розробкою і затвердженням методичних рекомендацій з формування рейтингу районів та територій регіону за рівнем розвитку підприємництва, законодавчим закріпленням цієї методики та, відповідно, фінансування регіонів (чи на субрегіональному рівні), які відстають за рівнем розвитку підприємництва, визначенням в межах регіонів депресивних районів щодо розвитку підприємництва та концентрацією фінансово-

кредитного сприяння бізнесу у цих районах [3].

Зазначимо також, що аналіз стану розвитку підприємництва в регіонах України в аспекті секторів підприємництва (йдеться про сектори малого, середнього та великого бізнесу), дає змогу стверджувати про критично великий розрив у показниках фінансово-економічної ефективності діяльності підприємств різних секторів. Причому найгіршими є показники функціонування сектору малого бізнесу, що є не закономірним з огляду на наявність істотних преференцій з боку держави до вітчизняних малих підприємств [1].

Відповідно, фінансові показники (а отже, й рівень фінансової безпеки) малих підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності є гіршими, ніж для середніх і великих підприємств. На нашу думку, на це є як об'єктивні, так і суб'єктивні причини. До об'єктивних віднесемо те, що суб'єкти малого бізнесу є більш вразливими до змін ринкового середовища функціонування; вони характеризуються меншими обсягами фінансового забезпечення діяльності, а отже фінансової стійкості та платоспроможності; життєвий цикл функціонування малих підприємств часто є коротким. До суб'єктивних віднесемо те, що суб'єкти малого підприємництва часто "використовуються" середніми та великими підприємствами з метою мінімізації (оптимізації) податкових зобов'язань останніх за рахунок фіктивного збільшення їх витрат чи виконання частини операцій з найбільшим рівнем витратомісткості, служать так званім буфером ефективності діяльності. Напрями удосконалення рівня фінансової безпеки наведено на рис. 1.

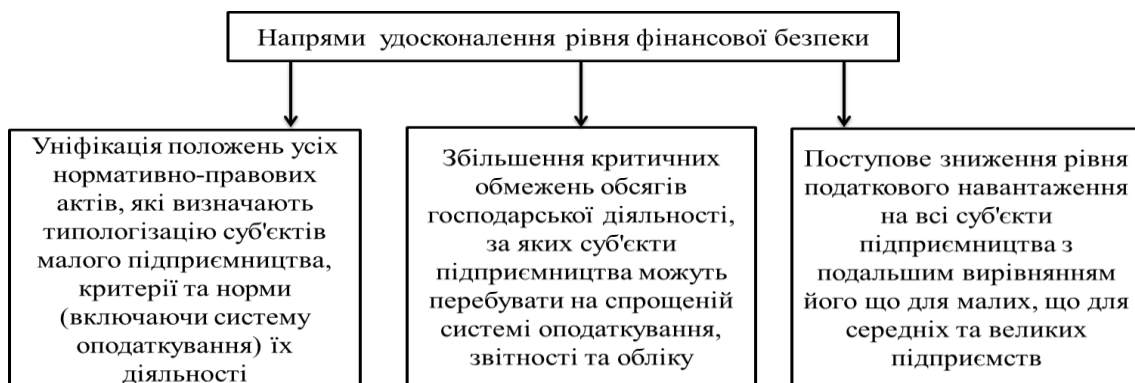

Рис. 1. Напрями удосконалення рівня фінансової безпеки

Як видно з рис. 1, окремим аспектом проблеми ефективності державної політики стосовно зміцнення системи фінансової безпеки підприємництва у регіонах України є використання страхування та розвиток страхового ринку як чинника зниження рівня ризику підприємницької діяльності. Більше того, страхова сфера забезпечує захист майнових інтересів громадян та суб'єктів підприємництва, використовується для забезпечення майнової відповідальності, є вагомою основою фінансово-кредитної системи держави, є дієвою формою накопичення інвестиційних ресурсів та позичкового капіталу. У

розвинених країнах страхова сфера є системо-формульним чинником розвитку підприємництва та є вагомим джерелом венчурного капіталу, основні потоки капіталу страхових компаній спрямовуються у галузі з високими темпами росту та інтенсивним розвитком. У розвитку страхової сфери прихований резерв економічного сприяння підприємництву, інноваційним проектам підприємств та зміцнення як економічної, так і фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності в Україні [2].

Натомість недоліками системи державного регулювання та сприяння розвитку страхової сфери в Україні залишаються: недостатність спадковості у програмуванні розвитку цього виду економічної діяльності на загальнодержавному та регіональному рівнях; істотне зниження рівня контролю та ролі держави у страховій сфері через скорочення кількості державних та збільшення кількості недержавних страхових компаній; невисокий рівень довіри до фінансових інституцій та страхової культури в Україні як підприємницького середовища, так і населення загалом; як правило, олігополістичний характер конкуренції на страховому ринку; фінансовий потенціал вітчизняних страхових компаній є недостатнім; мотивація та усвідомлення потреби добровільного страхування у суб'єктів підприємницької діяльності є недостатніми.

Вказане потребує посилення цільового програмного розвитку страхової сфери в Україні та у регіонах через розроблення відповідних програм її розвитку; стимулювання участі страхової сфери у забезпеченні доступу вітчизняних підприємств до фінансово-кредитних ресурсів та конкурентних позицій на зовнішніх ринках; гарантування ефективного захисту майнових інтересів підприємств-страхувальників шляхом запровадження інституту обов'язкового державного страхового нагляду з боку держави за діяльністю страхових компаній (практика більшості країн Європи); забезпечення ширшої присутності держави у страховій сфері не лише як регулятора, але й як ефективного суб'єкта страхової діяльності; сприяння розвитку інститутів ефективної саморегуляції страхової сфери (створення та розвиток асоціативних об'єднань страхових компаній та страхових пулів (добровільних об'єднань страхових компаній)); проведення просвітницької (роз'яснювальної) діяльності щодо використання страхової сфери як складової фінансової безпеки вітчизняних підприємств. Окремим аспектом недосконалої системи фінансової безпеки підприємництва, зумовленим недостатнім державним регулюванням розвитку фінансової сфери в Україні, є проблеми мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва.

Для подолання вказаних недоліків та покращення таким чином цієї складової характеристики фінансової безпеки підприємництва в Україні необхідно спростити механізм отримання мікрокредиту, реалізувати заходи, спрямовані на стимулювання банків і небанківських фінансових установ до збільшення обсягів мікрокредитування, а також вдосконалити законодавче забезпечення їх діяльності, посилити державну підтримку інформаційних та

освітніх програм з мікрокредитування.

Надійність системи безпеки значною мірою визначається рівнем захищеності її об'єкта від настання ризикових подій, які завдають йому втрат чи збитків. Щодо системи фінансової безпеки підприємництва, то вагомим ризиком для вітчизняних підприємств (в умовах недостатньо ефективного державного регулювання підприємництва та забезпечення його захищеності) є так звані рейдерство. Практично жодне підприємство в Україні не застраховане від правомірним чи неправомірним втручання у його власність, що є чи не найбільш вразливим аспектом безпеки підприємництва в Україні.

Література:

1. Васькова Ю. І. Фінансова безпека підприємства – провідна складова економічної безпеки та засіб попередження кризи підприємств / Ю. І. Васькова // Наука й економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 230–234.
2. Войнаренко М. А. Управління економічною безпекою підприємств на основі оцінки відхилень порогових показників / М. А. Войнаренко, О. П. Яременко // Економіст. – 2013. – № 12. – С. 60–63.
3. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / [А. О. Єпіфанов, О. Л. Пластун, В. С. Домбровський] ; за ред. д.е.н., проф. А. О. Єпіфанова. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – 295 с.

Карпищенко Я. – студент

Науковий керівник – д.н.держ.упр., проф. Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

РЕАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ТА ДЖЕРЕЛА ЇХ ФІНАНСУВАННЯ

Інвестиційна діяльність - це діяльність, що пов'язана з придбанням і реалізацією необоротних активів, а також із здійсненням фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів.

Згідно з цим визначенням інвестиційна діяльність включає і реалізацію необоротних активів, тобто це визначення відрізняється від того, що існувало раніше. Відповідно до такого трактування інвестиційної діяльності до її напрямів, згідно з зазначеним стандартом, крім придбання основних засобів, нематеріальних активів, акцій, облігацій, цілісних майнових комплексів тощо, відносять надходження грошових коштів у вигляді процентів за аванси грошовими коштами та позики, надані іншим суб'єктом господарювання, грошові надходження у формі дивідендів, від повернення позик, від ф'ючерсних

і форвардних контрактів, опціонів, а також виплати коштів за такими контрактами (за винятком тих контрактів, які укладаються для основної діяльності підприємства). Такі грошові надходження лише опосередковано стосуються інвестиційної діяльності. Тому в подальшому ми розглядатимемо інвестиційну діяльність з погляду її економічної ефективності в розрізі окремих форм інвестицій [2].

Основною ознакою, за якою виділяють форми інвестицій, є об'єкт вкладення капіталу. За цією ознакою західна економічна теорія інвестиції поділяє на реальні та фінансові. Віднесення до форм інвестицій реінвестицій, які характеризують не об'єкт вкладення капіталу, а процес використання доходу, отриманого від інвестиційних операцій (у процесі реінвестицій), є некоректним.

Перехід до ринкових методів господарювання зумовив переорієнтацію інвестиційних ресурсів на випереджаюче накопичення капіталу в галузях з швидкою його окупністю та мінімальним економічним ризиком. Саме тому рівень інвестицій в галузі сільського господарства різко знизився. Хоча в системі заходів по підйому економіки сільськогосподарського виробництва важлива роль відводиться саме інвестиціям та розвитку інвестиційних проектів. Активізація їх створює реальні передумови для розвитку сільськогосподарської діяльності, інтенсифікації, зростання продуктивності праці, розв'язання соціальних проблем села.

Сільське господарство посідає одне з найважливіших місць в економіці України. Пріоритетне значення цього сектора економіки проявляється в постійному зростанні обсягів бюджетного фінансування. У 2015 році на державну підтримку АПК передбачено виділити 11 млрд. грн., що становить 5% видатків державного бюджету України. Проте ринкові трансформації, міжнародні інтеграційні процеси крім нарощування кількісних параметрів, на нашу думку, потребують якісних змін у формуванні механізму державної підтримки [4].

Незважаючи на зростання рівня державної підтримки в країні, ефективність більшості аграрних підприємств залишається низькою. Так, у країнах ЄС економічна підтримка останніми роками становила 331 євро у розрахунку на 1 га, тоді як за нашими розрахунками фінансова підтримка на 1 га сільськогосподарських угідь України становила 199 грн. або 27 євро, що у 12,3 рази менше. Тому мають значення не лише обсяги державної підтримки, а й механізм їх надання. Механізм державної підтримки регулюється Законами України "Про державний бюджет України" і "Про державну підтримку сільського господарства України", а порядок витрачання бюджетних коштів щорічно визначається окремими постановами Кабінету Міністрів України [3].

Досвідом зарубіжних країн доведено, що неодмінною умовою їх економічного зростання є прискорене нарощування інвестицій і забезпечення на цій основі оновлення та нагромадження капіталу на інноваційній основі. Саме завдяки здійсненню такого курсу створюється індустріальна база

виробництва, досягається рівень його ефективності. Здійснення заходів, спрямованих на перетворення України в європейську державу з відповідним рівнем добробуту громадян, яке передбачене довгостроковою стратегією розвитку національної економіки, потребує здійснення структурних реформ, переорієнтації економіки на випереджаючий розвиток наукоємних, енергозберігаючих виробництв, розширення експортних можливостей.

Забезпечення сталого економічного зростання, нарощування обсягів виробництва досягатиметься за рахунок раціонального використання наявних ресурсів, зміцнення виробничого потенціалу, створення привабливих умов для підвищення привабливості вітчизняного виробництва, для залучення реальних інвестицій [2].

Досліджуючи інвестиційні процеси, ми виділили найбільш типові фактори, які впливають на рівень ризику від інвестиційної діяльності. До них слід віднести політичні ризики, заборону експорту, непередбачуваність, неповернення ПДВ, нульові ставки рентабельності, "сіру" та "чорну" контрабанду, непередбачене введення квотування продукції та ліцензування тих чи інших видів діяльності, заборону на міжрегіональне перевезення продукції. До цих факторів також належать юридичні ризики, побоювання нечесних умов роботи та ймовірність негативних змін у макроекономічній динаміці. Реалізацію інвестиційного потенціалу України в цілому стримує зарегульованість інвестиційної діяльності, недосконале оподаткування. На отримання деяких дозволів і погоджень інвестор витрачає понад 1 рік. Серйозною проблемою є також низький рівень захисту інвестора. Розв'язання зазначених питань дало б змогу поліпшити інвестиційний клімат та збільшити надходження іноземного капіталу.

Література.

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 року. // ВВР – 1991 – № 125 – С. 5-11.
2. Боярко І.М. Оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. // Актуальні проблеми економіки. 2015. №7. Ст. 90-99.
3. Кручок С. Оцінка інвестиційних проектів – передумова їх кредитування // Фінанси України – 2015 – № 12 – С 43-45.
4. Фінанси підприємств: Підручник / під ред. проф. Поддєрьогіна А.М. – К.: КНЕУ, 2009, С. 180-201.

Остапенко А.С. – к.т.н., доц.,
Повод Т.М. – к.е.н., доц.

Херсонський національний технічний університет

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Інноваційний шлях розвитку – єдиний можливий напрямок забезпечення конкурентоспроможності підприємств в сучасних зовнішньоекономічних умовах [1, с. 39].

Інноваційна діяльність підприємства пов'язана з створенням нового блага і тут ключовою характеристикою є унікальність. Тому, важливим атрибутом інтелектуальних ресурсів виступає саме їх унікальність. Об'єктами процесу управління, в ході реалізації процедур інноваційного менеджменту, виступають інтелектуальні активи – унікальні знання і компетенції, що є, одночасно, як ресурсами так і результатом інноваційної діяльності.

Зарубіжний досвід свідчить про те, що найбільш успішні інноваційні системи світу саме сформовані навколо дослідницьких (підприємницьких) університетів, які є носіями інноваційних ідей та які можуть бути успішно комерціалізовані і виведені на ринки [5, с. 136].

Вагому роль у перебігу загальносвітових глобалізаційних процесів відіграє розвиток інновацій, який базується на наукових результатах. Прикладом реалізації такої моделі в Україні є науковий парк «Київська політехніка», який по суті є корпорацією, що об'єднала 55 іноземних та українських високотехнологічних компаній, 100 наукових груп і лабораторій, що створюють для компаній потік конкурентоспроможних ноу-хау. У цій ситуації усім добре: компанії зацікавлені у постійному підживленні новими винаходами з метою модернізації і підвищення конкурентоспроможності власної продукції, учені – в практичному впровадженні власних проектів і отриманні роялті від цієї діяльності. Держава повинна включитися в процес взаємодії з університетами і виробничим сектором та замовляти створення високих технологій для критично важливих сфер, таких як ресурсо- та енергозбереження, харчового і аграрного сектору промисловості, інформаційних систем тощо [5, с. 137].

Ключовими ресурсами інноваційної діяльності виступають інтелектуальні ресурси. Економічна сутність інтелектуальних ресурсів полягає в тому, що вони є, одночасно, необхідною передумовою та результатом процесу створення інновацій [2, с. 20].

У сучасних умовах розвитку економіки України теоретичні основи ефективного управління формуванням і використанням інтелектуальних ресурсів у забезпеченні інноваційного розвитку підприємства потребують ретельного дослідження, адже інформація, наукові знання, професіональний, науковий і культурний потенціал суспільства визначає розвиток економічний

стабільних територій, національної економіки, якість виготовленої продукції, надання послуг тощо.

Всі характеристики інтелектуальних ресурсів з погляду інтелекту, освіченості, кваліфікації, вмінь, навиків і досвіду відіграють й надалі відіграватимуть у майбутньому ключову роль у формуванні конкурентоспроможних національних економік, що в свою чергу, спричинятиме зміни в характері конкуренції на світових ринках, визначатиме місце країни в міжнародному поділі праці [3, с. 5].

Інтелектуальні ресурси підприємства можна поділити на дві категорії. Продуктивні інтелектуальні ресурси задіяні у процесі виробництва, уречевлюються в кінцевому продукті та приймають участь у формуванні фінансового результату підприємства. Очевидно, що дана категорія тотожна поняттю інтелектуальний капітал підприємства [2, с. 38-39]. Непродуктивні, безпосередньої участі у виробничому процесі не приймають. Мова йде про знання, навички, прийоми роботи, технології, що не використовуються у процесі виробництва в даний момент часу. Ці інтелектуальні ресурси становлять своєрідний інтелектуальний резерв підприємства [2, с. 47].

За деякими оцінками частка вартості знань у загальній вартості продукції безперервно зростає і вже перевищує 50%, це обумовлює необхідність розробки моделей інтелектуального забезпечення розвитку підприємства, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності не тільки окремих підприємств, але й стабільності територій та всієї країни в цілому, що неминуче призведе до зростання добробуту населення. У зв'язку з цим, постає необхідність визначення значущості системи освіти в інтелектуальному забезпеченні, напрямів, моделей і механізмів її розвитку для підтримки та активізації інноваційного зростання підприємництва. Для ефективного рішення цієї задачі повинні змінитися відносини між системами освіти та введення бізнесу, які на даний момент роз'єднані та розвиваються незалежно, автономно, що стримує процеси інтелектуалізації та інноватизації підприємництва [4].

Основними джерелами інтелектуальних ресурсів є наука, освіта та інноваційне виробництво, які пов'язані між собою, а основною їх зв'язуючою ланкою є і завжди буде суспільство, тобто його знання, досвід, уміння та здібності, що є двигуном економічного росту підприємств, регіонів і держави. Нарощування і доцільне використання інтелектуальних ресурсів будь-якого підприємства в умовах інноваційно-орієнтованого середовища є важливим аспектом в його діяльності. Тому, інтелектуальні ресурси є основою сучасної економіки, яка забезпечує конкурентоспроможність, добробут підприємств, та вирішують широке коло стратегічних і економічних завдань при формуванні економічної стабільних територій. Вони становлять основу розвитку підприємства і суспільства в цілому, та являють собою інтегральне поєднання індивідуальних інтелектуальних потенціалів зайнятих працівників, що здатне викликати синергетичний ефект підвищення конкурентоспроможності підприємства на рівні регіону та країни в цілому [3, с. 25].

Управління інтелектуальними ресурсами підприємства можна представити як певну послідовність процедур, що утворюють замкнутий цикл, пов'язаний з циклом перетворення інтелектуальних ресурсів підприємства.

Управління інтелектуальними ресурсами на рівні окремо взятого підприємства в даний час пов'язане не тільки з пошуком способів ефективного створення і використання знань та інформації для досягнення поставлених економічних цілей – таких, як зростання прибутку, економія витрат, збільшення обсягів реалізації продукції, але із створенням умов для реалізації потреб співробітників у творчості.

Створення ефективної системи управління інтелектуальними ресурсами в такому випадку неможливе без використання систем управління, заснованих на концепції маркетингу, оскільки саме вони припускають найбільш повний облік потреб усіх учасників ринку, в тому числі і працівників підприємств. А це, в свою чергу, сприяє найбільш повному розкриттю інтелектуального потенціалу даних працівників.

Отже, складність завдання управління інтелектуальними ресурсами обумовлена складністю саме інноваційного процесу. Результат інновацій полягає у впровадженні того, чого немає у конкурентів, у створенні інтелектуальних активів.

Література

1. Головченко Т.М. Інноваційний розвиток підприємств та його фінансове забезпечення / Головченко Т.М., А.С. Остапенко // Економіка харчової промисловості. – 2011. - № 4. – С. 36-39.

2. Карлик А.Е. Управление интеллектуальными ресурсами инновационно-активных предприятий: Монография / А.Е. Карлик, В.В. Платонов, Н.Н. Тихомиров, В.П. Воробьев, А.С. Ковалева. – СПб.: Изд-во: СПбГЭУ, 2013. – 167 с.

3. Луцик М.В. Управління формуванням та використанням інтелектуальних ресурсів в економіці України [Електронний ресурс] / М.В. Луцик. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. – Львів, 2015. – Режим доступу: http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/dis_lutsyk.pdf.

4. Миносян А.А. Роль интеллектуальных ресурсов в обеспечении инновационного развития предприятия [Електронний ресурс] / А.А. Миносян. – Режим доступу: http://edu.tltsu.ru/sites/sites_content/site1238/html/media68604/09_minosjn.pdf.

5. Повод Т.М. Фінансові аспекти інноваційного розвитку України в контексті євроінтеграції: проблеми та перспективи / Т.М. Повод, А.С. Остапенко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 1 (52). – С. 135-139.

**Данилюк-Черних Ірина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент
кафедри фінансів,
Зеленська Ірина Василівна – магістр кафедри фінансів**

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від рівня розвитку системи управління капіталом, який є необхідним атрибутом бізнес-діяльності – від моменту створення до ліквідації або реорганізації суб'єкта господарювання.

Оцінка ефективності управління капіталом підприємства, як правило, ґрунтується на дослідженні різних фінансових показників, таких як чистий прибуток, рентабельність інвестицій, ринкова вартість підприємства.

Напрямки, які є актуальними для визначення ефективності управління капіталом підприємства представлені співвідношенням отриманого результату з витратами діяльності підприємства; співвідношення отриманого результату з наміченими цілями.

При здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємства капітал є інвестиційним та виробничим ресурсом, використання якого має приносити максимальний ефект при мінімальних витратах та ризиках [1].

Структура капіталу ДП «Верховинське лісове господарство» формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Найбільш суттєво на неї впливають темпи зростання обігу та прибутковості підприємства, податкове навантаження, структура активів підприємства, потреба у фінансуванні нових проектів, прийнятний рівень ризику. Динаміка активів та пасивів балансу ДП «Верховинське лісове господарство» наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка показників балансу ДП «Верховинське лісове господарство»

Показники	Роки			Абсолютний приріст, тис.грн.		Темп приросту, %	
	2015	2016	2017	2016 - 2015	2017- 2016	2016/ 2015	2017/ 2016
<i>Актив</i>							
Необоротні активи	3221	3585	4072	364	487	11,30	13,58
Оборотні активи	7209	8100	9118	891	1018	12,36	12,57
БАЛАНС	10430	11685	13191	1255	1506	12,03	12,89
<i>Пасив</i>							
Власний капітал	7609	8352	8983	743	631	9,76	7,56
Поточні зобов'язання і забезпечення	2821	3333	4207	512	874	18,15	26,22
БАЛАНС	10430	11685	13191	1255	1506	12,03	12,89

Джерело: сформовано автором на основі [2]

З наведених даних в цілому спостерігається динаміка збільшення майна

підприємства як оборотних на 12,6%, так і необоротних активів на 13,6%, у 2017 році порівняно із 2016 роком.

Власний капітал, який є основним джерелом формування майна підприємства, складає 68% у загальній вартості пасивів. Джерела формування майна підприємства зростають протягом аналізованого періоду. Так приріст власного капіталу становить 7,6%, а поточних зобов'язань і забезпечення – 26,2%. Такі зміни є позитивними, тому що в динаміці валюта балансу зростає та спостерігається приріст власного капіталу.

Важливою складовою правильної стратегії управління капіталом підприємства є оптимізація його структури. Від співвідношення між власним і позиковим капіталом залежить результат діяльності підприємства та його стан у майбутньому. Тому підприємству потрібно чітко визначити, за рахунок яких джерел буде сформовано його фінансові ресурси.

Одним з методів визначення оптимальної структури капіталу є критерій максимізації рівня фінансової рентабельності. Зміст цієї методики полягає в визначенні найоптимальнішої структури капіталу, при якій досягається максимальний рівень фінансової рентабельності власного капіталу [3]. Керуючись цим підходом, розрахуємо ефекту фінансового левериджу для ДП «Верховинське лісове господарство» (табл. 2).

За проведеними розрахунками (табл. 2) визначили, що структура капіталу досліджуваного підприємства протягом 2015-2017 років була найоптимальнішою в 2016 році, оскільки рівень рентабельності власного капіталу досягнув найвищого значення і становив 37,3%.

У 2015 році рівень рентабельності власного капіталу був найнижчим за аналізований період і становив 26,9 %. Це зумовлено великою часткою власного капіталу, а саме 73 % у загальній вартості, що характеризувалось найнижчим за період рівнем ризику – 0,331. Проте рівень прибутковості активів становив лише 19%, який в наступному році зріс до 27 %. Передумовою цього було стрімкіше збільшення загального обсягу капіталу – на 12% ніж зростання обсягу валового прибутку – на 8 %.

У 2016 році частка власного капіталу переважала і становила 71,5 %, оскільки його обсяг збільшився на 12,4 %. У 2016 році спостерігаємо зниження власного і позикового капіталу до 71,5 % та 28,5 % відповідно. Це супроводжувалось зростанням рівня ризиковості – 0,399, але разом з тим і зростанням прибутковості власного капіталу – 37%.

У 2017 році спостерігаємо незначне зменшення власного капіталу до 68 % та збільшення позикового капіталу до 32 %, проте в загальному обсязі капітал підприємства зріс на 12,9 %. Хоча у 2017 році спостерігається незначний ріст прибутку на 13,6 %, проте ми бачимо спад рівня рентабельності активів до 20,3%, а власного капіталу – до 29%.

Таблиця 2

Розрахунок ефекту фінансового левириджу для
ДП «Верховинське лісове господарство» за 2015 – 2017 роки

Показники	Роки			Абсолютний приріст, тис.грн.		Темп приросту, %	
	2015	2016	2017	2016-2015	2017-2016	2016/2015	2017/2016
Обсяг власного капіталу, тис.грн. (ВК)	7609	8352	8983	743	631	12,36	12,57
Обсяг позикового капіталу, тис.грн. (ПК)	2821	3333	4207	512	874	11,30	13,58
Загальний обсяг капіталу, тис.грн. (ВК +ПК)	10430	11685	13191	1255	1506	12,03	12,89
Сума валового прибутку, тис.грн. (ВП)	7215	7799	8861	584	1062	8,09	13,62
Власний капітал, %	73	71,48	68,1	-1,52	-3,38	-	-
Позиковий капітал, %	27	28,52	31,9	1,52	3,38	-	-
Коефіцієнт фінансового левиреджу (КФЛ=ПК/ВК)	0,331	0,399	0,468	0,008	0,069	20,54	17,29
Коефіцієнт рентабельності активів (КРА=ВП/(ВК+ПК))	19,1	26,9	20,31	7,8	-6,59	40,84	-24,5
Коефіцієнт фінансової рентабельності власного капіталу, % (КРВК=ВП/ВК*100%)	26,9	37,3	29,1	10,4	-8,2	38,36	22

Джерело: сформовано автором на основі [2]

З наведених розрахунків видно, що найбільш рентабельним власний капітал був у 2016 році тоді, коли його частка була значно більша від частки позикового капіталу. Але на даному етапі діяльності підприємства залучати позичені кошти не зовсім доцільно. Надмірне нарощення позикових коштів призводить до зростання їх вартості та порушення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності [4]. Крім того, обсяг капіталу та прибуток не надто швидко збільшується. Тому необхідно нарощувати обсяг останнього, передумовою чого є більш ефективне використання як власного, так і позикового капіталу.

Висновки. У результаті проведених досліджень можна зазначити, що у ДП «Верховинське лісове господарство» спостерігається позитивна зміна співвідношень між групами активів та пасивів. У 2016 році ми спостерігається ріст показників рентабельності власного капіталу, загальної суми активів та обсяг валового прибутку, однак у 2017 році відбувається незначний спад за деякими показниками, хоча зберігається чітка тенденція до збільшення прибутковості діяльності ДП «Верховинське лісове господарство», зокрема за показником отриманого валового прибутку.

Для вирішення цих проблем підприємству варто фінансовий менеджмент доповнити маркетинговими інструментами. Також необхідно підвищити рівень управління витратами, скорочувати затрати на виробництво одиниці продукції, що дозволить зменшити собівартість і збільшити прибуток, та підтримувати оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу.

Таким чином, спроможність підприємства досягнути успіху на ринку в умовах жорсткої конкуренції, перш за все, залежить від ефективності управління його капіталом. Своєчасна та правильна оцінка ефективності використання капіталу дозволяє виявити не тільки стан, але й причини, що перешкоджають успішному розвитку підприємства.

Література:

1. Щепіна Т. Г. Особливості ефективного формування і використання капіталу підприємства / Т. Г. Щепіна, У. В. Люлько. // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2015. – №. 40. – С. 91-95.
2. Фінансово-економічні показники. Офіційний сайт ДП «Верховинське лісове господарство» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://verhlis.at.ua/index/finansovo_ekonomichni_pokazniki/0-41
3. Безбородова Т.В. Сутність та необхідність аналізу фінансового стану / Т.В. Безбородова // Економіка. Управління. Інновації. Випуск № 1 (11) – 2014. – С.1-7.
4. Бичкова Н. В. Оптимізація структури капіталу вітчизняних підприємств у контексті підвищення ефективності фінансової діяльності / Н.В. Бичкова. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – №. 1 (48). – С. 16-23.

Даниленко І.О. – студ. 2-го курсу, гр.ФКМ-017

Науковий керівник – к.е.н., доц. Дудченко Н.В.

Черкаський державний технологічний університет

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий стан підприємства, характеризується множиною певних фінансових показників, тому для співставлення та упорядкування окремих підприємств виникає необхідність агрегування усіх ознак множини до одного кількісного показника, яким є інтегральна оцінка. Одним із різновидів інтегральної оцінки є рейтингова оцінка, яка по суті є порівняльним аналізом одиниць досліджуваної сукупності.

Для оцінки фінансового стану підприємства існує нормативно-правове забезпечення, зокрема: Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій № 81 від 27.06.97 [1];

Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій № 22 від 23.02.98 [2]; Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій № 759/10/20-2117 від 27.01.98 р. [3].

Методика оцінки фінансового стану підприємства та розрахунок інтегральної оцінки передбачає реалізацію декількох етапів, а саме:

- визначення основних напрямів оцінки;
- вибір основних фінансових коефіцієнтів за кожним з аналітичних напрямів;
- розрахунок для кожного з коефіцієнтів нормативного значення;
- визначення вагомості окремих коефіцієнтів;
- формування узагальнюючих показників; розробку інтегральної оцінки фінансового стану підприємства [4].

Проведення діагностики за інтегральним показником фінансово-господарської діяльності дозволяє отримати досить вичерпну інформацію про фінансовий стан підприємства на даному етапі його розвитку та можливу динаміку у майбутньому. Інтегральна оцінка формується на основі опису досліджуваного об'єкта, який характеризується великою кількістю ознак, меншим числом інформативних показників. Агрегування ознак в одну інтегральну оцінку ґрунтується на так званій «теорії адитивної цінності», згідно з якою цінність цілого дорівнює сумі цінностей його складових [5].

Оскільки показники, що характеризують фінансовий стан мають різний вплив, тобто вони різновагові, то для побудови рейтингу необхідно використовувати формулу середньоарифметичної зваженої, яка передбачає надання кожному показнику певного рівня значимості:

$$I = \sum_1^m S_i \cdot w_i$$

де: m – кількість фінансових показників рейтингової оцінки;

S_i – стандартизоване значення фінансового показника;

w_i – вага (значимості) фінансового коефіцієнта [6].

Фінансовий стан підприємства, насамперед, характеризується показниками фінансової стійкості, ліквідності і платоспроможності та ефективності використання капіталу, тому інтегральна оцінка являє собою сумарне значення стандартизованих показників, що характеризують ці складові.

Стандартизація вибраних показників здійснюється шляхом ділення фактичних показників на стандартне значення, тобто:

$$S_i = \frac{x_i}{a_i}$$

де: x_i – фактичне значення фінансового показника;

a_i – стандартне значення фінансового показника [6].

Таким чином, виходячи із визначеного механізму стандартизації формула

буде мати такий вигляд:

$$I = \sum_1^m \frac{xi}{ai} \cdot wi$$

Система показників, що покладені в її основу та їх вага буде мати наступний вигляд (табл. 1).

Таблиця 1 - Стандартні значення фінансових показників та їх вагові коефіцієнти після формалізації процесу формування інтегральної оцінки

Показник	wi	ai
Показники ефективності використання капіталу, Z		
Прибутковість поточних активів	6	0,1
Ефективність використання власного капіталу	2	0,06
Загальна рентабельність продукції	10	0,1
Рентабельність продажу за чистим прибутком	4	0,05
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	3	2,4
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3	5
Показники платоспроможності та ліквідності, Y		
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	2	0,2
Коефіцієнт покриття	2	0,7
Показники фінансової стійкості, X		
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	2	0,1
Коефіцієнт фінансової незалежності	2	0,5

Таким чином, із раніше розглянутої методики рейтингової оцінки, залишився тільки спосіб стандартизації показників.

На нашу думку, доцільно давати оцінку як на основі складових інтегральної оцінки, так і на основі інтегрального показника, оскільки ці лінгвістичні характеристики доповнюють одна одну.

В сучасній економічній літературі виділяють 12 типів фінансового стану підприємств.

Таким чином, виходячи з проведеного дослідження, можна стверджувати, що універсальність та адекватність запропонованої моделі дозволяє покласти її в основу прогнозування фінансового стану підприємства, тому подальшої розробки потребує модель прогнозування фінансового стану підприємства.

Література:

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій № 22 від 23.02.98 [Електронний ресурс] / Рекомендації Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

2. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій № 81 від 27.06.97 [Електронний ресурс] /

Рекомендації Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

3. Методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій від 27.01.98 р. № 759/10/20-2117 [Електронний ресурс] / Рекомендації Державної податкової адміністрації України. – Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php>.

4. Жидяк О.Т. Фінансовий стан та вдосконалення контролю за фінансовими показниками аграрного підприємства / О.Т. Жидяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 11. – С. 192–199.

5. Москаленко В.П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства / В.П. Москаленко, О.Л. Пластун // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 6. – С. 180–191.

6. Вакульчик О.М. Інтегральна оцінка фінансового стану суб'єктів господарювання під час отримання статусу уповноваженого економічного оператора / О.М. Вакульчик, О.О. Книшек, А.М. Петросян // Вісник АМСУ. – Серія: „Економіка”. – 2014. – № 1(51). – С. 98–105.

Скрипник С.В. – к.е.н., доц.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

НЕОБХІДНІСТЬ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЯК ВАЖЛИВОГО КРИТЕРІЮ УСПІШНОЇ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток підприємства є тим фінансовим результатом, що являє собою основне джерело його економічного і соціального розвитку та держави в цілому. Величина фінансового результату віддзеркалює всі аспекти діяльності суб'єкта господарювання: технологію і організацію виробництва, систему внутрішнього та зовнішнього управління, особливості діяльності, які визначають якість та обсяг виготовленого продукту, рівень собівартості та ціноутворення, стан продуктивності праці тощо.

Діяльність будь-якого підприємства при взаємодії всіх учасників господарської діяльності (власників, найманих працівників, покупців, постачальників та держави, територіальної громади) спрямована на зростання його кінцевих фінансових результатів. Тому операції з формування, розподілу та використання фінансових результатів підприємства підлягають контролю, щоб забезпечити своєчасність внесення коригувань у господарську діяльність для уникнення збитків та досягнення бажаного прибутку.

Як правило, прибутком вважають позитивний фінансовий результат, який визначається за звітний період та характеризується перевищенням доходів над понесеними на їх досягнення витратами, а збиток розглядається як негативний

фінансовий результат і визначається навпаки – як перевищення суми витрат над сумою доходу [1]. У Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку прибуток визначається як залишкова сума після вирахування витрат (що включає коригування збереження капіталу в разі необхідності) з доходу, а також як будь-яка величина, що перевищує суму, необхідну для збереження капіталу на початок періоду [2].

Доходи і витрати, які формують фінансовий результат підприємства, є специфічним об'єктом бухгалтерського обліку, аналізу і контролю та потребують особливої уваги і з боку держави, і на рівні підприємства. Адже недоотримання прибутку відображається на вартості робочої сили, рівні амортизаційних відрахувань, ціні, яка не забезпечує отримання бажаного прибутку. Отже, в прибутку втілена синергетична основа, оскільки його величина відображає стан розвитку багатьох факторів, виступає найважливішим критерієм успішної роботи підприємства, що характеризує остаточний результат усіх видів діяльності.

Контроль фінансових результатів передбачає спостереження і перевірку суб'єктом господарювання фактичного стану формування, розподілу і використання фінансових результатів підприємств з метою визначення його відповідності встановленим нормам (показникам бюджетів, стандартам, вимогам статуту, чинного законодавства тощо) та попередження і виявлення відхилень, що виникають під час здійснення господарської діяльності, а також прийняття необхідних управлінських рішень для забезпечення обґрунтованих фактичних результатів [3]. Тобто представляє собою активний, всеохоплюючий, систематичний та безперервний процес.

Вмонтоване в щоденну діяльність підприємства інтегроване внутрішнє контролювання фінансових результатів створює можливості для об'єктивної оцінки ризиків, результативного управління ситуацією. Якісно функціонуюча система внутрішнього контролю дозволяє попереджувати виникнення помилок і недоліків у процесі формування, розподілу та використання фінансових результатів. Система контролю фінансових результатів повинна спиратися на достовірну, оперативну, релевантну інформацію, яка формується в системі бухгалтерського обліку та її аналітичного опрацювання. Оскільки у процесі контролю фінансових результатів основою такої інформації є кількісні, вартісні та якісні характеристики при визначенні допущених відхилень та факторів, що їх спричинили.

Бухгалтерський облік є основним джерелом інформаційного забезпечення внутрішнього контролю, що дозволяє своєчасно виявити та усунути ті умови і фактори, які не забезпечують ефективного ведення виробництва і досягнення поставлених цілей. Саме облікова інформація забезпечує дієвість інформаційного забезпечення у системі контролю за формуванням, розподілом і використанням фінансових результатів підприємства, бо враховує всі особливості діяльності підприємства, розкриває економічні, технічні і технологічні особливості виробничих процесів і внутрішньовиробничі

відносини.

Важливим напрямом здійснення ефективного процесу контролю, оперативності управління та дієвості аналізу є виділення аналітичних рівнів формування фінансових результатів з різним ступенем деталізації. По кожному такому аналітичному рівню визначаються об'єкти аналізу та контролю:

- за об'єктами діяльності – окремі види продукції (товари, роботи, послуги);
- за центрами відповідальності – окремі структурні підрозділи підприємства (центри витрат, центри доходів, центри прибутків);
- за видами господарської діяльності – окремі види діяльності (основна, операційна, інвестиційна, фінансова);
- на рівні підприємства – чистий фінансовий результат (прибуток / збиток);
- за покупцями – канали збуту готової продукції (товарів, робіт, послуг);
- за географічними сегментами – регіони збуту готової продукції (товарів, робіт, послуг);
- за формами розрахунків – готівкова та безготівкова форми розрахунків.

В розрізі цих аналітичних рівнів доцільно впроваджувати на підприємствах систему управлінського обліку, основним призначенням якого є надання деталізованої та достовірної інформації про доходи і витрати як по підприємству в цілому, так і в розрізі центрів відповідальності, об'єктів діяльності, покупців тощо. Отже, від якості організації внутрішнього контролю за кожним із напрямів управління фінансовими результатами залежить ефективність управлінських рішень у ході господарської діяльності підприємств [4].

Інструментами управлінського обліку в процесі контролювання фінансових результатів є: формування центрів відповідальності за фінансовими результатами; бюджетування прибутку; управлінський контроль прибутку за об'єктами реалізації через методи обліку доходів і витрат; оцінка одержаного фінансового результату за рівнем точки беззбитковості; побудова аналітичних рахунків для формування фінансових результатів; система управлінської звітності за фінансовими результатами

Саме облік за центрами відповідальності є тією системою, що забезпечує збір, систематизацію, опрацювання та передачу інформації про результати діяльності кожного центру відповідальності. Створення і функціонування системи обліку формування фінансових результатів за центрами відповідальності передбачає:

- визначення центрів відповідальності;
- складання бюджету для кожного центру відповідальності (бюджет центру відповідальності традиційно складається лише з тих витрат і доходів, які контролює керівник цього центру);
- регулярне складання звітів про виконання бюджету;
- аналіз причин бюджетних відхилень та оцінка діяльності центру відповідальності.

Таким чином, для процесі побудови системи інформаційного забезпечення контролю фінансових результатів в управлінському обліку формуються групи показників, що відображають обсяги діяльності, величину та склад витрат, а також величину та склад одержуваних доходів. Для кожного центру відповідальності визначають показники, за які даний структурний підрозділ несе відповідальність, результати діяльності постійно фіксуються у встановлених звітних формах, а на основі зафіксованої інформації керівник центру відповідальності звітує на основі сформованої зведеної інформації про підконтрольні показники (витрати, доходи, фінансові результати)

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/929_013.
3. Шипіна С. Б. Фінансові результати як об'єкт внутрішнього контролю / С. Б. Шипіна // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Вип. 1 (22). – С. 400-408.
4. Мельник Т.Ю. Формування інформаційних ресурсів управлінського обліку для контролювання фінансових результатів підприємства / Т.Ю. Мельник // Молодий вчений. – 2015. – № 8 (23), Ч. 2. – С. 63–68.

Іванець О.О. – асистент

Херсонський національний технічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ТА ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Найчастіше, маркетинговим потенціалом окремими вченими окреслюється можливість підприємства забезпечувати свої шанси на ринку, іншими – можливість підприємства продавати більше, ніж реалізується зараз. Деякі вчені в маркетинговому потенціалі вбачають максимальне використання можливостей, що виникають у підприємства.

Складовими маркетингового потенціалу підприємства є: потенціал маркетингової інформації та досліджень, потенціал комплексу маркетингу (товарний, ціновий, збутовий, комунікаційний потенціали), потенціал персоналу, потенціал контролю, потенціал фінансових ресурсів, потенціал управління ризиками.

Варто зазначити, що формування на рівні підприємства кожної складової потребує потужного інтелектуального потенціалу, який є основою інноваційного розвитку, підсилення конкурентних переваг, підприємницьких і управлінських навиків, та лідерських якостей працівників. Він задає темп і характер управлінським нововведенням у системі менеджменту підприємства.

Формування маркетингового потенціалу відбувається під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. Їх сукупність можна назвати маркетинговим середовищем, оскільки на сучасному етапі будь-яке підприємство, прагнучи вистояти в конкурентній боротьбі й перебувати в числі прибуткових, є учасником ринкових відносин [1].

До факторів, що формують структуру маркетингового потенціалу підприємства, відносять: рівень кваліфікації та досвіду персоналу; рівень співвідношення «ціна – якість»; частка ринку; відома торгова марка; оптимальний асортимент; партнерські відносини з посередниками і постачальниками; лояльні споживачі; маркетингова інформаційна система; виважена цінова політика; власна збутова мережа; рівень обслуговування [2].

Характерною ознакою маркетингового потенціалу підприємства виступає саме ступінь відповідності його маркетингової діяльності складному комплексу вимог, що встановлюється низкою суспільних, національних, підприємницьких цілей. Необхідність узгодження різноманітних пріоритетів розвитку підприємства згідно із зазначеним складним комплексом цілей обумовлює необхідність застосування не менш складного стратегічного підходу до планування МПП і визначення оптимальних шляхів забезпечення найвищої ефективності його використання. Основними вимогами щодо зазначеного стратегічного підходу виступають такі:

1. МПП та відповідні його складові (стан, кількісні та якісні параметри) є відбиттям (насамперед – умовою досягнення) сукупності загальних (стратегічних) цілей підприємства, які мають довгостроковий характер і виступають підґрунтям для визначення поточних цілей та завдань та які погоджуються з існуючими пріоритетами усталеного соціально-економічного розвитку та завданнями формування цільових конкурентних переваг. Характерною ознакою процедури вибору такого роду цілей є комплексний багатокритеріальний характер, високий рівень невизначеності, незначні можливості для формалізації та ін.

2. Джерелами формування маркетингового потенціалу підприємства та забезпечення його конкурентоспроможності в цілому можуть ставати різноманітні за природою внутрішні та зовнішні фактори (економічні, соціально-демографічні, правові, культурні, науково-технологічні та ін.), більшість з яких майже не підкорятиметься будь-якому регулюючому впливу з боку підприємства. Важливою умовою формування належного маркетингового потенціалу за такої умови є забезпечення активної адаптації підприємства (насамперед – різноманітних аспектів його маркетингової активності) до можливих трансформацій зазначених факторів.

3. Формування та подальша трансформація маркетингового потенціалу носить чітко виражений ситуативний характер, обумовлений різними варіантами сполучення (поєднання) стратегічних ресурсів підприємства в різноманітних умовах зовнішнього (переважно – ринкового) середовища. Перетворення складу або умов доступу підприємства до цих ресурсів, релевантні зовнішні зміни неодмінно будуть приводити до необхідності перегляду пріоритетів розвитку маркетингового потенціалу та забезпечення сталості конкурентних переваг.

4. Умови та пріоритети формування маркетингового потенціалу підприємства майже завжди носять заздалегідь невизначений характер, що заперечує можливість екстраполяції минулих тенденцій розвитку підприємства при плануванні маркетингової діяльності. Основним принципом планування процесів формування та використання МП за таких умов стає «рух від майбутнього до теперішнього стану», що, своєю чергою, свідчить про необхідність застосування методології стратегічного планування.

5. Визначення пріоритетів формування та розвитку МПП базується на послідовному зіставленні та встановленні відповідності комплексних релевантних характеристик внутрішнього середовища підприємства (перш за все – різних аспектів його маркетингової діяльності) до вимог його зовнішнього оточення, а також на обґрунтуванні оптимальних способів адаптації підприємства до навколишніх умов (теперішніх і майбутніх).

6. Забезпечення бажаних конкурентних переваг у процесі реалізації маркетингового потенціалу обумовлює необхідність залучення та використання величезних капітальних ресурсів (інвестицій), обсяги яких у деяких випадках можуть дорівнювати вартості створення нового підприємства. Невдача або неможливість досягнення певних конкурентних переваг обов'язково буде приводити до перетворення стратегічних і поточних цілей, а також відповідних стратегій і планів щодо досягнення цих цілей, використання стратегічних виробничих ресурсів тощо [3, с. 403-404].

Отже, маркетинговий потенціал являє собою сукупність внутрішніх і зовнішніх можливостей максимально задовольняти потреби споживачів у продукції (послугах), безпосередньо і опосередковано сприяє розкриттю і розвитку загального потенціалу підприємства, при цьому збільшуючи темпи зростання обсягів продажу, прибутку і підвищення рентабельності виробництва за умов більш повільного збільшення собівартості виробництва продукції, ніж зростання ціни у зв'язку з підвищенням її якості або зниження собівартості одиниці продукції при незмінній якості.

Найбільш значимими чинниками-активаторами маркетингового потенціалу підприємства є:

- інформаційна насиченість маркетингового простору;
- рівень стратегічної маркетингової чутливості;
- ступінь інноваційності комплексу маркетингового інструментарію;
- гармонічність співвідношень із стейкхолдерами;

– гнучкість та динамічність маркетингових бізнес-процесів [4].

Наведені чинники-активатори можуть по різному впливати на розвиток маркетингового потенціалу підприємства.

Таким чином, своєчасна оцінка маркетингового потенціалу підприємства дасть можливість виявити та вчасно й гнучко реагувати на зміни факторів зовнішнього середовища, порівняти можливі напрями розвитку підприємства та визначити найбільш перспективні, встановити зв'язки між станом підприємства та можливими стратегічними напрямками розвитку, сегментувати ринок товарів та послуг, виявити найбільш привабливі для підприємства сегменти, визначити параметри конкурентоспроможності підприємства та ринкову позицію відносно конкурента, встановити альтернативний набір стратегій для кожної господарської одиниці з метою прийняття стратегічних управлінських рішень щодо остаточного вибору і реалізації стратегій розвитку підприємства.

Література:

1. Шумкова О.В. Необхідність оцінювання маркетингового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / О.В. Шумкова // Вісник Сумського національного аграрного університету. – Сер. «Економіка та менеджмент». – 2016. – № 8 (69). – Режим доступу: <http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/4910>.

2. Мороз Л.А. Стратегічний аналіз маркетингового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / Л.А. Мороз, Т.В. Лебідь. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2741/1/30.pdf>.

3. Коваль Т.О. Економічна сутність та закономірності формування маркетингового потенціалу підприємства / Т.О. Коваль, О.О. Пономаренко, В.П. Яхкінд // Бізнес інформ. – 2016. - № 10. – С. 397-405.

4. Бубенець І.Г. Чинники розвитку маркетингового потенціалу торговельного підприємства [Електронний ресурс] / І.Г. Бубенець // Траєкторія науки. – Електронний науковий журнал. – 2016. – № 3 (8). - Режим доступу: www.pathofscience.org.

Філенко В.В. – студент

*Науковий керівник – д.е.н., проф., Н.В. Шандова
асистент, О.О. Іванець*

Херсонський національний технічний університет

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ СУЧАСНОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Специфіка сучасної української економіки змушує вітчизняні промислові підприємства кардинально переглядати підходи до управління. Інтенсивність конкурентної боротьби, підвищення вимог до якості продукції вимагають впровадження прогресивних управлінських технологій, здатних ефективно вирішувати завдання бізнесу та швидко реагувати на зміни ринкового середовища. Сьогодні необхідні такі рішення, які дозволять об'єднати людей, інформацію та бізнес-процеси для ефективного управління всіма сферами діяльності підприємства.

Практика менеджменту пропонує безліч методик управління, однак, глобальні, незворотні зміни у середовищі функціонування підприємств розкривають їх недоліки, обумовлюючи неможливість застосування, виступають причиною перегляду традиційних методів організації діяльності вітчизняних підприємств, управління їх стратегією й тактикою, поведінкою у діловому світі. Сформоване в останнє десятиріччя нове ринкове макросередовище не завжди чинить позитивний вплив на діяльність підприємств, що пояснюється безліччю структурних змін в технології, економіці, ринковій ситуації в поєднанні з встановленням нових соціальних пріоритетів.

Сучасні умови функціонування компаній призвели до кардинальної зміни парадигми ведення бізнесу. Трансформація діяльності підприємств вплинула на всі елементи системи менеджменту і зумовила об'єктивну необхідність впровадження управлінських інновацій, які дозволяють оперативно адаптувати підприємства до змін зовнішнього середовища.

Основною метою діяльності підприємства має бути задоволення потреб споживача при раціональному, ефективному використанні ресурсів з метою отримання максимального прибутку, процвітання підприємства шляхом просування своєї продукції. Однак більшість керівників протягом останніх років характеризують процес функціонування свого підприємства як виживання, наголошуючи, що економічні труднощі і невизначеність майбутнього не дозволяють здійснювати довгостроковий прогноз розвитку підприємства та формування моделі його функціонування [1, с. 96].

Головною особливістю управління підприємством за сучасних умов є те, що ефективна система управління – це, перш за все, система, що здатна

забезпечити швидку адаптацію підприємства до змін його бізнес-середовища за умов максимально можливого врахування запитів і задоволення потреб потенційних споживачів. Отримання прибутку має розглядатися виключно як результат ефективного функціонування такої управлінської системи.

Діяльність кожного суб'єкта господарювання здійснюється в умовах невизначеності та ризику і залежить від впливу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Зміни у зовнішньому середовищі носять непередбачуваний або недостатньо прогнозований характер. Така ситуація змушує підприємства приймати рішення, які могли б зменшити негативний вплив факторів зовнішнього середовища на результати діяльності підприємства [2, с. 178]. Сьогодні стан розвитку економіки характеризується необхідністю дослідження системи управління суб'єктами господарювання та, обов'язково, причин, що обумовлюють внутрішні зміни.

Важливою умовою ефективного функціонування будь-якого підприємства та основою його стабільного розвитку в конкурентному середовищі є забезпечення високого рівня його ефективності. Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу підприємства в умовах нестабільної економіки залежить від наявності надійної системи управління. При цьому, важливим етапом в формуванні перспективних шляхів розвитку та ефективному управлінні підприємством, яке дозволяє зменшити негативний вплив нестабільного макросередовища, є комплексна оцінка рівня розвитку та визначення рівня надійності та ефективності системи управління [3, с. 56]. Це пов'язано з тим, що у ринкових умовах підприємство самостійно має розробляти стратегію своєї діяльності та розвитку, знаходити необхідні для її реалізації ресурси, що вимагає значного розширення сфери управління, зростання відповідальності управлінців за результати діяльності підприємства, за якість і своєчасність ухвалення необхідних рішень.

Система менеджменту підприємства демонструє високу ефективність не тільки тоді, коли керівники підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми та види контролю, і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але і тоді, коли між рівнями управління налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин. Відсутність такого механізму між рівнями управління підприємство знижує управлінську ефективність. Це пов'язано з тим, що за нових реалій ведення бізнесу, значна частка створюваної підприємством вартості генерується нематеріальними активами, а неефективність системи управління призводить до автоматичного зниження потенціалу підприємства генерувати додану вартість.

Основні можливості для вдосконалення управлінської системи необхідно шукати не в спробах модернізації існуючої системи та не у використанні поліпшуючих інновацій, а в упровадженні нововведень та інноваційних підходів до управління діяльністю підприємства. Шляхи вдосконалення управлінської діяльності повинні включати всі аспекти діяльності

підприємства. Вдосконалення управління підприємством можна через такий аспект його діяльності, як управління витратами. Ми пропонуємо здійснювати управління витратами на підприємствах наступним чином:

- виділяти основні поняття і процедури, системи управління витратами;
- виявляти існуючі проблеми формування та контролю витрат на підприємстві;
- формувати моделі управління витратами з урахуванням особливостей галузі та підприємства;
- створювати та вдосконалювати інформаційної системи;
- адаптувати процес документообігу до обраної інформаційної системи;
- розподіляти відповідальність за формування витрат та створення механізму мотивації і стимулювання їх зниження.

Оскільки в даний період економічної кризи підприємства знаходяться в стані постійної конкурентної боротьби, тому для отримання максимального прибутку вони повинні постійно відслідковувати напрямки удосконалення системи управління підприємством. Отже, метою вдосконалення та створення й ефективного функціонування сучасної системи управління підприємством потрібно застосовувати сучасні засоби і методи керування в межах обраної концепції управління, зосередитись на цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення прийняття ефективних рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень; удосконалювати організаційну структуру підприємства; покращення інформаційної системи управління підприємством, для можливості швидкого доведення рішень до виконання; використовувати світовий досвід, а також шукати шляхи співпраці всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління на підприємстві.

Література:

1. Духонина О. Управление предприятиями в современных условиях / О. Духонина, П. Горянский // Финансовая газета. Региональный выпуск. - 2015. - № 10. - С. 96-99.
2. Мазур В.С. Нові підходи і форми менеджменту, як особливого типу управління / В. С. Мазур // Пріоритети економічного розвитку України: історія та сьогодення. – Вінниця, 2016. – С. 178-183.
3. Небава М.І., Ратушняк О.Г. Менеджмент організацій і адміністрування: навчальний посібник. – Вінниця: ВНТУ, 2012. – 108 с.

Кривенко О.С. – студентка 5 курсу, групи ФKM-018

***Науковий керівник к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів
Серватинська І.М.***

Черкаський державний технологічний університет

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Одне із важливих місць у людській діяльності відіграє інформація. Адже у своїх рішеннях людина постійно керується інформацією та управляє нею. Українське законодавство тлумачить інформацію як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [1].

Одним із найважливіших призначень інформації є усунення та зменшення невизначеності, що в результаті сприяє формуванню стратегії розвитку підприємства та пошукам шляхів її реалізації. Тому для ефективної діяльності підприємства необхідно володіти повною, достовірною, своєчасною, актуальною інформацією, яка надаватиме підприємству певні конкурентні переваги в процесі його функціонування.

Однак, слід зауважити, що інформація без певного опрацювання не може служити основою для прийняття управлінських рішень. Інформація, якою володіє підприємство, дає змогу: 1) визначити цілі та завдання підприємства; 2) здійснювати контроль за діяльністю підприємства; 3) приймати ефективні управлінські рішення; 4) здійснювати розподіл функцій між підрозділами підприємства для досягнення цілей. На підставі аналізу наукових праць Пономаренка В.С., Гужви В.М., Матвієнка О.В., Цивіна М.Н., Новака В.О. та інших, нами визначено такі вимоги до інформації, яка використовується у діяльності підприємства: – повнота.

Повнота інформації означає, що вона повинна надходити в обсязі достатньому для здійснення ефективного управління підприємством; – своєчасність. Частково, але своєчасно отримана інформація є більш кориснішою у процесі діяльності підприємства, ніж повна, проте не своєчасна інформація. Тобто, під своєчасною, слід розуміти інформацію, яка є такою, яка необхідна в конкретний момент часу; – доступність. Доступність означає, що користувач, який наділений відповідними повноваженнями має доступ до інформації; – вірогідність. Вірогідною є та інформація, яка відображає реальний стан підприємства та не містить помилок і перекручень; – зрозумілість.

Інформація повинна бути зрозумілою для користувачів яким вона призначена; – корисність. Корисність інформації оцінюють за тим, як ця інформація впливає на результат управління; – достовірність. Достовірною є та інформація, яка відображає реальність. Метою інформаційного забезпечення, як основи на якій підприємство здійснює свою діяльність, є надання користувачам

повної, правдивої, достовірної та своєчасної інформації необхідної для забезпечення процесу управління. Отримати таку інформацію можна шляхом створення ефективної системи інформаційного забезпечення. Систему інформаційного забезпечення підприємницької діяльності визначають як сукупність взаємопов'язаних інформаційних підсистем, що опосередковують на міжсуб'єктному рівні відносини щодо організації та здійснення підприємництва [2].

У свою чергу, інформаційна система підприємства, на нашу думку, повинна забезпечувати вирішення таких завдань на підприємстві:

- 1) збір даних необхідних для забезпечення своєчасною, повною та достовірною інформацією осіб, які приймають управлінські рішення;
- 2) опрацювання інформації, яка необхідна для прийняття управлінських рішень;
- 3) розповсюдження інформації на різних ланках управління.

Отже, під інформаційним забезпеченням слід розуміти сукупність інформації необхідної для управління економічними процесами та прийняття управлінських рішень. Належний рівень інформаційного забезпечення дасть змогу підприємству підвищити результативність прийнятих рішень у процесі діяльності. Адже основною метою інформаційного забезпечення є надання користувачам необхідної інформації, яка у свою чергу є важливим ресурсом, адже містить дані які зменшують невизначеність у діяльності об'єктів.

Література:

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
2. Корнєв Ю. Інформаційне забезпечення розвитку підприємницької діяльності [Електронний ресурс]

Биндич Г.М. – студентка 5 курсу, гр. ФКМ-017

Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач Серватинська І. М.

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВІ РИЗИКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Системні трансформаційні перетворення аграрного сектора економіки в умовах нестабільності й невизначеності зумовлюють необхідність адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкового середовища. Однією з найбільш гострих є проблема ресурсного забезпечення підприємств, передусім, фінансового. Стан забезпеченості ресурсами (природними, матеріальними та нематеріальними, трудовими та ін.) визначається переважно фінансовими

можливостями господарюючого суб'єкта. Фінансові ресурси – один з найважливіших чинників економічного відтворення та зростання підприємства. Значний внесок у вивченні проблематики фінансів агропромислових підприємств здійснили такі науковці: Т. Антоненко [1], С. Грабарчук, К. Олійник, П. Стецюк, О. Терещенко [3], та інші. Науковці звертають увагу на тлумаченні сутності фінансових ресурсів агропромислових підприємств та економічній природі їх формування. Враховуючи значний науковий внесок вітчизняних та зарубіжних науковців у поясненні сутності фінансів агропромислових підприємств проблематика залишається актуальною, враховуючи чутливість таких підприємств не лише від економічних циклів, але і від природних умов. Враховуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне продовжити наукові пошуки із вирішення окресленої проблематики. Проаналізувавши науковий підхід вчених до класифікації джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, відобразимо графічно таку класифікацію, рис. 1.

Рис. 1. – Класифікація джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

Власні фінансові надходження можуть формуватися в результаті внутрішніх грошових потоків у вигляді чистого доходу від звичайної і надзвичайної діяльності та зовнішніх – вкладів засновників (акціонерів), цільових надходжень, безоплатної фінансової допомоги.

Залучені кошти підприємство отримує як відстрочку платежу за окремими видами зобов'язань: перед господарськими партнерами, засновниками, працівниками, бюджетом, державними цільовими фондами тощо. Ці засоби не є реальними грошовими надходженнями, але це конкретна вартість, якою підприємство продовжує користуватись ще протягом певного періоду, вона забезпечує кругообіг і приносить дохід.

Позичені кошти підприємство отримує у вигляді позик фінансово-кредитних установ або на фінансовому ринку. Ці кошти обтяжують позичальника величиною нарахованої плати за кредит, але якщо прибутковість від такого фінансування перевищує рівень позичкового процента, їх використання є доцільним.

Сільське господарство як галузь матеріального виробництва має ряд особливостей, що позначаються на його функціонуванні в умовах ринкової економіки, а отже, доцільно відмітити деякі характерні ознаки фінансових ресурсів, які притаманні їм саме в цій галузі функціонування: сезонність; значна тривалість виробничого циклу; підвищена потреба в кредитних ресурсах; широке використання оренди землі, специфічні правила формування і використання у різних організаційно-правових формах господарств (табл. 1).

Таблиця 1

Чинники впливу на фінансове забезпечення

Технологічні
значні обсяги незавершеного виробництва та втрат продукції, наявність низьколіквідних запасів, низький рівень технологічної оснащеності виробництва та відставання
Природні
сезонність, використання землі як основного засобу виробництва, просторова обмеженість, залежність від природно-кліматичних умов, урожайність
Економічні
вплив інфляції, віддаленість від фінансово-кредитних установ, недостатня державна фінансова підтримка, високі відсоткові ставки за кредитами. специфіка застави, нерівномірність потреби у фінансових ресурсах та їх надходження
Організаційні
присутність значних ризиків, велика тривалість виробничого процесу, проблеми зі збутом продукції, значний часовий розрив між виробництвом та реалізацією продукції, значний обсяг орендованих активів, відсутність якісного менеджменту

Специфікою функціонування сільськогосподарських підприємств України є те, що переважна більшість з них орендує землю та майно у великій кількості власників (91,2 % сільськогосподарських угідь взято сільськогосподарськими підприємствами в оренду). Це суттєво впливає на забезпечення фінансовими ресурсами згаданих підприємств насамперед через значні орендні виплати.

Отже, особливими рисами управління фінансовими ресурсами сучасних сільськогосподарських товариств слід вважати: здатність акумулювати значні обсяги землі та майна на основі залучення земельних і майнових паїв; відсутність емісії та вторинного ринку корпоративних цінних паперів сільськогосподарських підприємств; розпорошеність інтересів значної кількості співвласників, які не завжди є зацікавленими у підтримці і розвитку сільського господарства та ін.

Світова практика пропонує низку фінансових інструментів для розширення аграрного бізнесу. Зокрема, в Україні правомірним є використання

таких інструментів як: двосторонні кредити, синдиковані кредити, експортне кредитування, банківські інструменти торгового фінансування (гарантії, акредитиви), складські свідоцтва, аграрні розписки, FCR (Forwarder's Certificate of Receipt), єврооблігації, IPO (initial public offering). Особливості їх застосування та обігу дають змогу виробникам, трейдерам, експортерам та імпортерам обирати зручний та оптимальний спосіб фінансування свого розвитку.

Усі вище зазначені галузеві особливості діяльності сільськогосподарських підприємств доцільно враховувати як при формуванні обліково-інформаційної системи забезпечення фінансового менеджменту в аграрному секторі економіки, так і у процесі імплементації результатів моніторингу реальних тенденцій формування і використання фінансових ресурсів та формуванні логічної моделі управління капіталом аграрних підприємств.

Література:

1. Антоненко Т. В. Особливості формування інвестиційних ресурсів у сільському господарстві / Т. В. Антоненко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.znau.edu.ua/visnik/2013_12_2/216.pdf.
2. Олійник К. А. Фінансове забезпечення малих сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.04 / К. А. Олійник – Миколаїв, 2013. – 23 с.
3. Терещенко О.О. Фінансування підприємств в Україні: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення / О.О.Терещенко // Економіка України. – 2002. – №1. – С. 14.

Мариніч А.І. – студентка 5 курсу, групи ФКМ-018

***Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів
Серватинська І.М.***

Черкаський державний технологічний університет

ОЦІНКА ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема аналізу фінансового стану підприємства та його фінансової діяльності є досить актуальною і на сьогодні, оскільки з одного боку це є результатом діяльності підприємства, тобто його досягнення, а з другого боку – визначає передумови розвитку підприємства.

Оцінка ефективності фінансової діяльності є визначальною у діяльності підприємства, оскільки є запорукою досягнення поставлених цілей підприємства – отримання прибутку. Вважаємо, що чим якіснішою є фінансова

діяльність підприємства, тим на більший економічний, соціальний результат виходить підприємства.

Для вітчизняних реалій, проблематика ефективності фінансової діяльності підприємства є актуальною, особливо в умовах економічної нестабільності та соціальної напруги.

Значний внесок у вивчення проблематики ефективності фінансової діяльності підприємства здійснили як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема такі як , І.Бланк, Є. Брігхем, Дж. Стіглер, В. Андрущенко, І. Балабанов, О. Данілов, Т. Паєнтко, А.Поддєрьогін, А.Мазаракі,Д.Моляков та інші.

Однак, проблематика ефективності фінансової діяльності підприємства та якісна методика її проведення залишається актуальною в умовах тіньових схем на ринку, в умовах інфляційних процесів в економіці тощо. Враховуючи вищезазначене, вважаємо за доцільне продовжити наукові пошуки із вирішення окресленої проблематики.

Вважаємо за доцільним сказати, що визначальними складовими оцінювання ефективності фінансового стану підприємства є фінансове планування та прогнозування – для досягнення збалансованості балансу підприємства. Основні завдання фінансового планування діяльності підприємства в умовах ринку такі [1]:

забезпечення необхідними фінансовими ресурсами виробничої, інвестиційної та фінансової діяльності;

визначення шляхів ефективного вкладення капіталу;

встановлення раціональних фінансових відносин з бюджетом, банками та іншими підприємствами; дотримання інтересів акціонерів тощо.

Враховуючи, що Україна перебуває на етапі євроінтеграційного розвитку, доцільно врахувати зарубіжний досвід оцінювання ефективності фінансової діяльності підприємства.

Так, у багатьох високорозвинених країнах використовують методику експрес-аналізу фінансового стану підприємства, табл. 1[2].

Вважаємо, що використання на практиці експрес-аналізу дає можливість провести оперативну оцінку основних показників, які характеризують фінансовий стан будь-якого підприємства.

Після розрахунку показників фінансового стану підприємства надають рекомендації щодо його поліпшення або пропонують заходи для його стабілізації.

Література:

1. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін // – К.: КНЕУ. – 2001. – 460с.
2. Данілов О.Д., Паєнтко Т.В. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.

Таблиця 1

Показники експрес-аналізу фінансового стану підприємства	
Процедура аналізу	Показник
1. Оцінка економічного потенціалу суб'єкта господарювання	
1.1. Оцінка майнового стану	Розмір основних засобів і їхня частка у загальній сумі активів Коефіцієнт зносу основних засобів Загальна сума господарських засобів, що перебувають у розпорядженні підприємства
1.2. Оцінка фінансового стану	Розмір власних коштів і їхня частка в загальній сумі джерел Частка власних оборотних коштів у загальній їх сумі Коефіцієнт покриття Частка довгострокових позичкових коштів у загальній сумі джерел Коефіцієнт покриття запасів
1.3. Наявність «хворих» статей у звітності	Збитки Позички не погашені в строк Прострочені дебіторська і кредиторська заборгованість
2. Оцінка результативності фінансово-господарської діяльності	
2.1. Оцінка прибутковості	Прибуток Рентабельність загальна Рентабельність основної діяльності
2.2. Оцінка динамічності	Порівняльні темпи зростання виручки, прибутку й авансованого капіталу Обіг активів Тривалість операційного і фінансового циклу Коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості
2.3. Оцінка ефективності використання економічного потенціалу	Рентабельність авансового/власного капіталу

Шевченко А.О. – студентка II курсу магістратури, гр. ФКМ-017

***Науковий керівник – к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів
Серватинська І. М.***

Черкаський державний технологічний університет

СТРАХУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ РИЗИКІВ

Економічний механізм страхування сільськогосподарського виробництва полягає у створенні і використанні страхового фонду з метою відшкодування

непередбачених збитків, заподіяних сільськогосподарським підприємствам стихійними лихами, іншими несприятливими подіями, що порушують нормальний процес відтворення.

Нині, в умовах змін кліматичних умов та дефіцитності державного фінансового ресурсу для підтримки галузі особливо актуальним постає питання страхування сільськогосподарських підприємства та агостраховання загалом.

Проблематика сільськогосподарського страхування висвітлена в численних працях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких: Алексєрова Ю.В., Басаков М.І., Вовчак О.Д., Нікітенков Л.К., Осадець С.С., Шумелда Я.П. та інші.

Враховуючи вищезазначене вважаємо за необхідне продовжити наукові пошуки із вирішення окресленої проблеатики.

У світі використовуються різні системи страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою. У таких країнах як Канада, США, Іспанія державою здійснюється субсидіювання програм мультиризикового страхування; у Франції та Австрії – субсидіювання страхових премій за окремими страховими продуктами; у Швеції страхування аграрних ризиків здійснюється приватними страховиками без допомоги держави [1].

Багато країн світу наслідують досвід тих країн, де діє модель аграрного страхування за державною участю, і особливо Канадської системи, яка вважається найбільш розвинутою у світі. У Канаді державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників здійснюється через королівські корпорації, які діють у кожній провінції і є державними компаніями, функціонуючими на ринкових засадах. Кожна корпорація розробляє свої програми страхування на основі методичних рекомендацій Федерального Міністерства сільського господарства. Відповідно, там діє кілька державних програм мінімізації ризиків та фінансування фермерів. Так, програма стабілізації чистого доходу виробника і страхування сільськогосподарської продукції, передбачає добровільну участь аграріїв у страхуванні й сприяє стабілізації їхніх доходів шляхом мінімізації втрат урожаю, зумовлених несприятливими погодними умовами та іншими ризиками. Відповідно до цієї програми уряд частково компенсує страхові платежі, сплачені фермерами при страхуванні сільськогосподарської продукції, а також створює сприятливі умови для сплати ними платежів з урахованням сезонності виробництва.

За програмою весняного та осіннього авансування фермерів, аграрій може отримати від асоціації фермерів аванс у розмірі до 250 тис. канадських доларів для тривалого зберігання продукції з метою реалізації її в періоди зростання цін протягом року для одержання максимального прибутку [1].

В Європі найкращою вважається комплексна програма субсидованого аграрного страхування, яка діє в Іспанії. Вона передбачає добровільну участь сільськогосподарських товаровиробників в агострахованні й здійснюється приватними страховими компаніями, які передають всі ризики в страховий пул.

Перші кроки у створенні дієвого механізму здійснення страхування

сільськогосподарської продукції в Україні були зроблені у 1999 – 2001 рр. завдяки низки законодавчо-нормативних актів, серед яких виділимо такі: Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 03.12.1999 р. № 1529/99. [2], Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження програми розвитку страхового ринку України на 2001-2004 роки» від 02.02.2001 р. № 98 [3], Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 роки» від 18.01.2001 р. № 2238-III [4]. Основною їх метою було вдосконалення умов фінансування, кредитування та страхування в сільському господарстві. Крім того, активізації розвитку страхування сільськогосподарської продукції сприяли, створені в 2001 році, пул зі страхування сільськогосподарських ризиків, провідна роль в якому належала страховій компанії «АСКА»; Український пул з перестраховування сільськогосподарських ризиків та сервісна (асистанська) компанія «АгроРизик Україна ЛТД», яка займалася розробкою правил страхування сільськогосподарських ризиків, актуарними розрахунками та наданням консультативної допомоги страховикам, які займалися таким страхуванням.

Тривалий час перелік страхових подій у сільському господарстві був надто великий. Страховикові важко було визначити справжні причини та розміри конкретних ризиків. Останнім часом застосовується значно коротший перелік страхових ризиків.

Страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень здійснюється на випадок їх пошкодження або загибелі з таких причин: вимерзання, град, злива, буря, ураган, повінь. Крім того, до страхових подій належать вимокання, випрівання, спричинені стихійним лихом.

Страхування тварин охоплює: свиней, хутових звірів і кролів, домашню птицю яйценосних порід, птицю в господарствах, що спеціалізуються на вирощуванні бройлерів віком від 1 місяця, велику рогату худобу, овець, коней, а також бджолосім'ї - на випадок загибелі, знищення або вимушеного забою внаслідок пожежі, стихійного лиха, або нещасного випадку, також вимушеного забою за розпорядженнями ветеринарних служб у зв'язку із заходами боротьби з інфекційними хворобами. Молодняк тварин, які не досягли віку страхування, на випадок загибелі, падежу, вимушеного забою або знищення унаслідок стихійного лиха, пожежі, дії електричного струму. Будівлі, споруди, сільськогосподарська техніка, об'єкти незавершеного будівництва, передавальні пристрої, силові, робочі та інші машини, транспортні засоби, сировина, матеріали, продукція страхуються на випадок знищення або пошкодження внаслідок пожежі, вибуху, повені, паводку, зсуву, обвалу, затоплення, у тому числі через аварії комунікаційних мереж. Рослинництво найбільше з усіх галузей сільськогосподарського виробництва піддається впливу несприятливих природнокліматичних умов.

Об'єктами страхування в рослинництві є всі види сільськогосподарських культур: зернові, зернобобові, технічні, овочеві, кормові, бахчеві, урожай садів,

виноградників, теплиць тощо.

Страхова сума залежить від технології вирощування тієї чи іншої культури та не повинна бути вищою за 70% вартості врожаю (50%-обов'язкове страхування). Решта вартості продукції у випадку її знищення при настанні страхових обставин покривається за рахунок господарства [5].

Страхові премії обчислюються по кожній культурі шляхом множення вартості врожаю зі всієї площі посіву на тарифну ставку. Страхові тарифи мають відповідати агрокліматичним зонам України. Однак, недостатня фінансова спроможність, низький рівень довіри сільгоспвиробників до страхових компаній та їх послуг (програм), відсутність механізму лобювання та захисту прав сільськогосподарських підприємств у цій сфері страхування також залишаються негативними чинниками впливу на загальний стан страхування сільськогосподарської продукції в найближчій перспективі.

Таким чином, вищезазначені проблеми можуть бути вирішені як зусиллями самих страховиків, так і за активної регулюючої участі держави щодо побудови ефективно діючого механізму державної підтримки аграрного сектору країни.

Література:

1. Кривошлик Т.Д. Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції в Україні / Т.Д. Кривошлик // Фінансова політика. – С. 57-61.
2. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 03.12.1999 р № 1529/99. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1529/99>.
3. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження програми розвитку страхового ринку України на 2001-2004 роки» від 02.02.2001 р. № 98. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/98-2001-%D0%BF>.
4. Закон України «Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 роки» від 18.01.2001 № 2238-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2238-14>.
5. Дісяк О.П. Страхування майна сільськогосподарських підприємств / О.П. Дісяк // Наукові конференції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/disyak-op-strahuvannya-mayna-silskogospodarskih-pidpriemstv>.

Король Ю.В. – магістр 2 курсу спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к.е.н., професор О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова стратегія є частиною загальної стратегії підприємства, формування якої здійснюється у кілька етапів [1-2]:

1. Визначення загального періоду формування фінансової стратегії. Цей період залежить від низки чинників. Головним із них є тривалість періоду, який встановлено для формування загальної стратегії розвитку підприємства, оскільки фінансова стратегія має відносно неї підлеглий характер, вона не може виходити за межі цього періоду.

2. Дослідження зовнішнього фінансового середовища та кон'юнктури фінансового ринку. Для такого дослідження необхідно вивчити економіко-правові умови фінансової діяльності підприємства і можливі їх зміни в наступному періоді. Крім того, на цьому етапі розроблення фінансової стратегії аналізуються кон'юнктура фінансового ринку та фактори, які її визначають, а також розробляється прогноз кон'юнктури в розрізі окремих сегментів цього ринку, пов'язаних з наступною фінансовою діяльністю підприємства.

3. Формування стратегічних цілей фінансової діяльності. Головою метою цієї діяльності є підвищення рівня виробничого та соціального розвитку підприємства і максимізація його ринкової вартості. Водночас ця головна мета потребує конкретизації з урахуванням завдань і особливостей подальшого фінансового розвитку підприємства.

Система стратегічних цілей повинна забезпечувати формування достатнього обсягу власних фінансових ресурсів і високорентабельне використання власного капіталу; оптимізацію структури активів і капіталу, що використовується; прийнятний рівень фінансових ризиків у процесі господарської діяльності.

4. Конкретизація цільових показників фінансової стратегії за періодами її реалізації. У процесі цієї конкретизації забезпечується динамічність системи цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності, а також їх зовнішня і внутрішня узгодженість у часі.

Зовнішня узгодженість передбачає узгодження у часі реалізації розроблених показників фінансової стратегії з показниками загальної стратегії розвитку підприємства, а також з прогнозованими змінами кон'юнктури фінансового ринку.

Внутрішня узгодженість передбачає узгодження в часі основних цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності між собою.

5. Розроблення фінансової політики за окремими аспектами фінансової діяльності. Цей етап формування фінансової стратегії є найбільш відповідальним.

Фінансова політика являє собою форму реалізації фінансової ідеології і фінансової стратегії підприємства в розрізі найважливіших аспектів фінансової діяльності на окремих етапах її здійснення. На відміну від фінансової стратегії в цілому фінансова політика формується лише за конкретними напрямками фінансової діяльності підприємства, які потребують забезпечення найефективнішого управління для досягнення головної стратегічної мети цієї діяльності.

6. Розроблення системи організаційно-економічних заходів щодо забезпечення реалізації фінансової стратегії. У системі цих заходів передбачається формування на підприємстві «центрів відповідальності» різних типів; визначення прав, обов'язків та міри відповідальності їх керівників за результати фінансової діяльності; розроблення системи стимулювання працівників за їх внесок у підвищення ефективності фінансової діяльності.

7. Оцінювання ефективності розробленої фінансової стратегії. Вона є завершальним етапом розроблення фінансової стратегії підприємства і проводиться за такими основними параметрами:

- узгодження фінансової стратегії підприємства із загальною стратегією його розвитку. При цьому виявляється ступінь узгодження цілей, напрямів та етапів у реалізації фінансової стратегії;

- узгодження фінансової стратегії підприємства з передбаченими змінами зовнішнього фінансового середовища. Під час цієї оцінки визначається, якою мірою розроблена фінансова стратегія відповідає прогнозованому розвитку економіки країни та змінам кон'юнктури фінансового ринку в розрізі окремих його сегментів;

- внутрішня збалансованість фінансової стратегії. Під час такого оцінювання визначається, якою мірою узгоджуються між собою окремі цілі та цільові стратегічні нормативи майбутньої фінансової діяльності; наскільки ці цілі і нормативи кореспондують зі змістом фінансової політики з окремих аспектів фінансової діяльності; якою мірою узгоджені між собою за напрямками і в часі заходи з забезпечення реалізації фінансової стратегії;

- можливість реалізації фінансової стратегії. У процесі такого оцінювання передусім розглядаються потенційні можливості підприємства у формуванні власних фінансових ресурсів. Крім того, оцінюється рівень кваліфікації фінансових менеджерів та їх технічної оснащеності з позицій завдань реалізації фінансової стратегії;

- оптимізація рівня ризиків, пов'язаних з реалізацією фінансової стратегії. У даному разі необхідно визначити, якою мірою рівень прогнозних фінансових ризиків, пов'язаних із діяльністю підприємства, забезпечує достатню фінансову рівновагу в процесі його розвитку і відповідає фінансовому менталітету його власників та відповідальних фінансових менеджерів. Крім того, необхідно

оцінити, якою мірою рівень цих ризиків допустимий для фінансової діяльності даного підприємства з позицій можливого розміру фінансових втрат і генерування загрози його банкрутства;

- ефективність розробленої фінансової стратегії. Результативність фінансової стратегії може бути оцінена насамперед на підставі прогнозних розрахунків. Поряд з цим можуть бути оцінені і нефінансові результати реалізації розробленої стратегії – зростання ділової репутації підприємства; підвищення рівня управління фінансовою діяльністю структурних його підрозділів (у процесі створення «центрів відповідальності»); підвищення рівня матеріальної і соціальної забезпеченості фінансових менеджерів (за рахунок ефективної системи їх матеріального стимулювання за результатами фінансової діяльності; більш високого рівня технічного оснащення їх робочих місць) [3].

Розроблення та практична реалізація фінансової стратегії і фінансової політики з найбільш важливих питань фінансової діяльності дає змогу приймати ефективні управлінські рішення, пов'язані з фінансовим розвитком підприємства.

Література:

1. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент. К.: Ника-Центр Ельга, 2011. – 528с.
2. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. –536 с.
3. Porter, M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analizing Industries and Competitors Текст./M.E. Porter. N. Y.: The Free Press, 1980.

Закрепа Л.В. – магістр 2 курсу спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник – к.е.н., професор О.Ю. Березіна

Черкаський державний технологічний університет

ФІНАНSOVA ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ТА ЄС

Сутність державної підтримки підприємництва зводиться найчастіше до опрацювання конкретних заходів за такими напрямками:

1. консультаційний супровід процесу створення і функціонування нових підприємницьких структур на початковому етапі;
2. надання фінансової підтримки чи визначених пільг (зазвичай в сфері оподаткування) тільки-но створеній структурі;
3. надання технічної, науково-технічної чи технологічної допомоги малопотужним у фінансовому відношенні підприємницьким структурам.

Для вітчизняної економіки, що йде тернистим шляхом реформування, завдання розвитку і підтримки підприємництва державою, насамперед малих його форм у виробничій сфері, є одним з найважливіших.

Існують різні форми державної підтримки:

1. створення системи інформаційного забезпечення, навчання і перепідготовки кадрів, нормативної бази, фінансової інфраструктури тощо;
2. надання податкових пільг і послаблення адміністративного тиску;
3. створення цільових фондів фінансування з державного і місцевого бюджетів, розвиток закордонної фінансової допомоги на підтримку підприємницьких структур.

Здійснення державної підтримки підприємництва в Україні регламентовано в ГКУ ст.48, відповідно до якої з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом виконують таке:

1. надають підприємцям земельні ділянки, передають державне майно, необхідне, для здійснення підприємницької діяльності;
2. сприяють підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування їх діяльності, підготовці кадрів;
3. здійснюють первісне облаштування неосвоєних територій об'єктами виробничої і соціальної інфраструктури з продажем або передачею їх підприємцям у визначеному законом порядку;
4. стимулюють модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг;
5. надають підприємцям інші види допомоги.

Підприємництво в Україні регулюється системою правових актів, включаючи Конституцію України; рядом державних законів, в тому числі Законом України „Про державну підтримку малого підприємництва” № 2063-III від 19 жовтня 2000 року; Законом України „Про державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні” № 4618-17 від 22 березня 2012 року; Цивільним, Податковим та Господарським кодексом України; указом Президента України, зокрема від 12 травня 1998 року № 459/98 „Про державну підтримку малого підприємництва”; указом Президента України від 15 липня 2000 року № 906/2000 „Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності”; указом Президента України від 12 травня 2005 року № 779/2005 „Про лібералізацію підприємницької діяльності та державну підтримку підприємництва”; указом Президента України від 22 червня 2009 року № 466/2009 „Про стимулювання розвитку підприємницької діяльності в умовах світової кризи”; постановами Кабінету Міністрів України: від 28 грудня 1991 року „Про створення Українського національного фонду підтримки підприємництва і розвитку конкуренції”; від 17 березня 1993 року „Про програму державної підтримки підприємництва в Україні”; від 27 серпня 1995 року „Про Український фонд підтримки підприємництва”; від 3 квітня

1996 року № 404 „Про Концепцію державної політики розвитку малого підприємництва”; від 12 вересня 2012 року №846 „Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з виконання Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні” тощо.

Протягом вісімнадцяти років інтереси невеликих компаній і підприємців захищав Закон України „Про державну підтримку малого підприємництва” № 2063-III від 19 жовтня 2000 року. Цей нормативний акт гарантував підприємцям і невеликим фірмам пільгові умови використання державних фінансових, матеріально-технічних та інформаційних ресурсів (пільги кредитування страхування), збереження порядку та умов оподаткування, а також ряд спрощених процедур, необхідних для здійснення підприємницької діяльності. Однак після прийняття цього Закону відбулися суттєві зміни, тому окремі його норми застаріли і визнані такими, що втратили силу. В березні 2012 року прийнято Закон України „Про державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні”, оскільки Закон України „Про державну підтримку малого підприємництва” № 2063-III від 19 жовтня 2000 року багато в чому вичерпав, тобто дискредитував себе. Так, програми фінансування підприємництва за допомогою державних і регіональних фондів приводили, з одного боку, до зловживань ресурсами, що виділяються державою (коли відбувалась реєстрація малих підприємств, на створення яких отримано фінансування, а через певний час цей бізнес банкрутів, залишаючи собі державні гроші), а з іншого боку, до недоступності даних програм для реально діючих підприємців.

Закон України „Про державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні” № 4618-17 від 22 березня 2012 року вводить поняття мікропідприємництва, яке широко застосовується у світовій практиці. Раніше до суб'єктів малого підприємництва відносилися тільки комерційні організації та фізичні особи, які займаються підприємницькою діяльністю без утворення юридичної особи.

Малий бізнес в Європі становить основу соціально-економічного розвитку ЄС. В Євросоюзі налічується понад 20 мільйонів підприємств малого та середнього бізнесу, які дають більше половини загального обороту і доданої вартості. Число зайнятого населення в малому бізнесі Європи становить близько 70%. Найбільша кількість малих підприємств створено в торгівлі, будівництві та харчової промисловості.

Малий бізнес в Європі стимулює розвиток конкуренції, "змушує" великі компанії впроваджувати нові технології та поліпшувати ефективність виробництва, ефективність всієї економіки ЄС безпосередньо залежить від успішної діяльності малого та середнього бізнесу. Тому, в рамках Євросоюзу здійснюється політика підтримки малого підприємництва, головна мета якої - збалансування інтересів держави і бізнесу, забезпечення оптимальних умов для підприємницької діяльності, збільшення конкурентоспроможності малого

бізнесу.

Основні цілі регулювання і підтримки малого бізнесу в Європі:

1. зміцнення єдиного внутрішнього ринку ЄС;
2. усунення адміністративних бар'єрів;
3. уніфікація законодавчої бази, посилення взаємодії країн ЄС для більш глибокого економічного співробітництва.

Унікальна система регулювання і підтримки малого бізнесу в Європі почала складатися в 70-х роках минулого століття.

Державне регулювання малого бізнесу в Європі здійснюється шляхом законодавства, розробки і реалізації цільових програм фінансового, технологічного, інформаційного та кадрового сприяння розвитку малого та середнього підприємництва. Для стимулювання розвитку малого бізнесу були розроблені нові юридичні моделі (Європейська акціонерна компанія, Європейський пул економічних інтересів), які дозволяють малим підприємствам з різних країн, що вступають в ділові відносини, ефективно вирішувати проблеми розбіжностей правових систем різних держав.

На сьогоднішній день в найбільш розвинених країнах Заходу малі фірми становлять 70-90% від загального числа підприємств, що свідчить про важливість підприємств малого бізнесу для економіки цих країн (табл. 1).

Таблиця 1 – Порівняльні дані про стан розвитку малого підприємництва в деяких країнах

Країни	Кількість малих підприємств, тис.	Кількість малих підприємств на 1 тис. населення	Зайнято в малих підприємств, млн. чол.	Частка малих підприємств у загальній кількості зайнятих, %	Частка малих підприємств у ВВП країни, %
Великобританія	2630	46	13,6	49	50 – 53
Німеччина	2290	37	18,5	46	50 – 54
Італія	3920	68	16,8	73	57 – 60
Франція	1980	35	15,2	54	55 – 62
ЄС-27	15770	45	68,0	72	63 – 67

Зарубіжний досвід державної підтримки малих підприємств до джерел фінансування такої підтримки відносить залучення державних коштів, ресурсів міжнародних фінансових організацій, капіталів приватних фірм та включає кредитування, страхування, надання експортних гарантій, підтримки венчурного інвестування. Таке, наприклад, у скандинавських країнах основним донором фінансових вкладів в мале підприємництво є держава. Уряди цих країн надають субсидії та прямі позики початківцям в малому бізнесі. Перспективні та важливі проекти на 50-75 % можуть фінансуватися державними коштами. Ірландія деяким категоріям підприємців-початківців протягом року виплачує щомісячну допомогу в 50 фунтів стерлінгів. У Великобританії впроваджуються спеціальні програми підтримки малого бізнесу: сприяння створенню малих

підприємств, які започатковують безробітні; гарантії кредитів у малий бізнес через резервування біля 50 млн. ф. ст. щорічно; створення самостійних регіональних бюро, що здійснюють фінансову підтримку малих підприємств на місцевому рівні; допомога молоді у створенні та розвитку власної справи; допомога місцевій владі у розвитку малого бізнесу на місцях; створення мережі спеціалізованих фондів, що фінансують малий бізнес.

В Італії розвинута система державної фінансової підтримки малого бізнесу через субсидювання та пільгове кредитування діяльності окремих напрямків малого бізнесу та діяльності консорціумів і кооперативів, що об'єднують малі підприємства. На реалізацію нових проектів та модернізацію підприємств малого бізнесу виділяються пільгові кредити, за ставкою майже вдвічі нижчою від ринкової.

В Іспанії недержавна фінансова підтримка суб'єктів малого бізнесу проводиться шляхом створення товариств взаємного гарантування, що створюються за кошти добровільних внесків підприємців. Метою таких товариств є надання гарантій банкам за своїх членів при отриманні кредитів. У випадку нестачі власних коштів уряд Іспанії надає товариствам фінансову допомогу. При накопиченні товариством певного капіталу, воно може перетворитись у товариство взаємного фінансування, набуває статусу фінансової установи і займається прямим інвестуванням підприємницької діяльності.

Аналіз закордонного досвіду дозволяє виділити чотири основні напрями державної підтримки:

1. фінансова (реалізація державних цільових кредитних програм, гарантування позик, надання пільгових і безповоротних субсидій перш за все на цілі науково-технічного розвитку, участь в діяльності і формуванні ресурсів різних кредитно-фінансових та інвестиційних організацій, підвищення кредитоспроможності малих підприємств за допомогою системи страхування);

2. управлінська (консультації, навчання, інформаційне обслуговування, фінансування і участь в роботі організацій, що надають безпосередню підтримку підприємцям, створення сприятливих умов і допомогу в розробці і передачі технологій);

3. податкова (пільгова система оподаткування, система прискореної амортизації основних засобів і виключення амортизаційних відрахувань з об'єктів оподаткування);

4. антимонопольна політика (дерегуляція, тобто забезпечення справедливих і рівноправних умов підрядних відносин та тендерів по державним замовленням, а також між великим і малими підприємствами; заходи з попередження затримок платежів з боку великих фірм невеликим підрядним підприємствам, з запобігання банкрутств серед дрібних компаній).

Література:

1. <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/index.html>

2. <http://www.dkrp.gov.ua>

3. <http://www.zakon.rada.gov.ua>

4. United Nations Economic Commission for Europe. Strategy for SME Development. Observ SMEs, No. 2. SMEs in Europe, including a first glance at EU Candidate Countries – 2002. – 45 p.

Ярошенко В.В. – студент 2 курсу магістратури

Науковий керівник – к.е.к., доц. А.М. Шевченко

Черкаський державний технологічний університет

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ГАЛУЗІ: ПЕРСПЕКТИВИ, СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ

Проблематика дослідження фінансування фармацевтичної галузі є особливо актуальною, оскільки з кожним роком в Україні можна спостерігати все більшу кількість людей, які слідкують за власним здоров'ям та мають підвищений інтерес до правильного харчування. Населення хоче продовжити власну молодість, тривалість життя, зменшити вплив шкідливих звичок та швидко реабілітуватись після хвороб.

За класифікацією МВФ, Україна відноситься до сегменту країн, що розвиваються з порівняно низьким рівнем доходів населення, а, отже, з низькою купівельною спроможністю, що підтверджують дані державної служби статистики. Рівень споживання фармпродукції на душу населення в Україні найнижчий в Європі і третій за величиною з країн СНД. Динаміка ринку лікарських препаратів безпосередньо залежить від особистого добробуту населення.

Окреслимо тенденції розвитку світового ринку фармпрепаратів.

1. Світовий ринок має достатньо високу спеціалізацію і поділ ринку як за фармацевтичними групами, так і за окремими препаратами. Характерним явищем є злиття крупних фірм або поглинання ними більш дрібних з метою створення конгломератів, які контролюють певний сектор фармацевтичного ринку.

2. У фарміндустрії існує два сектори з принципово різною економікою і бізнес-стратегією. Перший – наукоємний (інноваційний), для якого характерними рисами є використання патентів, торговельних марок, агресивної реклами та висока рентабельність. Другий сектор – відтворювальних продуктів – генериків, який є відносно низькорентабельним

3. Періодичне закінчення термінів дії патентів на ряд інноваційних препаратів приводить до значних втрат для Великої Фарми. Для світового фармацевтичного ринку характерні циклічні коливання темпів зростання.

Тимчасове зниження темпів зростання ринку через втрату патентів замінюється зростанням масового випуску генериків – відтворених аналогів оригінальних препаратів.

4. Ключовою тенденцією й проблемою фармацевтичного ринку є постійне зростання вартості розробки одного оригінального препарату. В останні десятиліття витрати на розробку нових ліків зростали експонентними темпами.

5. Характерною особливістю фармацевтичного ринку є те, що світова фармацевтична спільнота вкладає кошти в економічно більш вигідні розробки – для лікування онкологічних захворювань і неінфекційних хронічних хвороб (цукровий діабет, серцево-судинні, імунні захворювання, хвороби Альцгеймера й Паркінсона), які розповсюджені в основному в розвинених країнах, і де платоспроможність населення є високою, а також існує медичне страхування. Компанії «Великої Фарми» неохоче беруть участь у проектах, які фінансуються міжнародними фондами, з метою створення ЛЗ для боротьби з небезпечними інфекціями (ВІЛ/СНІД, туберкульоз, малярія). Ця ніша може бути заповнена українською фармацевтикою.

6. Втрата патентного захисту на ряд провідних блокбастерів стане основним фактором зростання світового ринку непатентованих лікарських засобів, при цьому відбудеться переділ часток світового генерикового фармринку в бік Індії, Китаю, Бразилії, Туреччини й Південної Кореї. Ця тенденція пов'язана із привабливістю й меншою схильністю до конкуренції сегментів генерикового ринку. Поряд із закінченням строків патентного захисту за багатьма препаратами, прискореному зростанню світового ринку генериків буде сприяти реформування систем охорони здоров'я, спрямоване на економію бюджетних коштів, і, як наслідок, зрушення структури споживання з дорогих оригінальних лікарських засобів на більш доступні.

7. Основні точки зростання сучасного фармацевтичного ринку: – розвиток сегментів біологічно активних добавок (БАД) і генериків; – перехід від переважаючої сьогодні хімічної технології в виробництві ліків до біотехнології, а також виробництво фармацевтичних препаратів рослинного походження, частка яких, за прогнозами ВООЗ, у найближчі десять років перевищить у загальному обсязі лікарських засобів 60%; – посилення міжнародного законодавства в області інтелектуальної власності (монопольне право на протязі 20 років на свою розробку, згідно з яким не дозволяється іншим фармпідприємствам випускати її дешеві копії), що забезпечує розробникам високий прибуток; – серйозні протиріччя між інтересами фармацевтичної промисловості Заходу й потребами багаточисельного населення бідних країн і країн, що розвиваються; – географічний зсув світового фармацевтичного ринку з північноамериканського і європейського регіонів в Азію й Латинську Америку; – активізація країн, що розвиваються, й країн третього світу у напрямі подолання в найближчі 10 років переваг Заходу на світовому ринку лікарських засобів.

Отже, залежність вітчизняного ринку від імпорту лікарських засобів, а це

свідчить, що бюджетні кошти і гроші населення фактично фінансують розвиток фармацевтичної промисловості і науки за кордоном. Для успішного інтегрування вітчизняного ринку в світові структури необхідна розробка і впровадження напрямків інноваційного розвитку галузі.

Література:

1. Гречка А.В., Лучка В.В. Стан і перспективи розвитку фармацевтичного ринку України/Сучасні проблеми економіки і підприємництва. Випуск 21, 2018.

2. Пашков В. Реалії та тенденції аптечного бізнесу в Україні. [Електронний ресурс]._ Режим доступу: <https://www.apteka.ua/article/6447>

СЕКЦІЯ 7. Проблеми обліку та оподаткування підприємств

Панченко І. С. - магістр спец.071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник – к.е.н., доцент Д.І. Бойко

Херсонський національний технічний університет

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Суб'єкти малого підприємництва виконують важливу роль в розвитку передусім економіки на регіональному рівні та вирішують ряд місцевих соціально-економічних проблем: розвиток конкуренції, розвиток споживчих ринків, забезпечення робочими місцями населення, підвищення рівня життя та поліпшення соціального середовища.

Внаслідок внесених змін до закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1] змінились критерії поділу суб'єктів господарювання за розмірами – на великі, середні, малі і мікропідприємства. До існуючих раніше критеріїв – чисельність працівників і обсяг річного доходу – додали показник балансової вартості активів. З трьох встановлених критеріїв повинні виконуватись щонайменше два. Так до малих підприємств належать підприємства з балансовою вартістю активів до 4 млн. євро, чисельність працівників – до 50 осіб та обсяг річного чистого доходу від реалізації не повинен перевищувати 8 млн. євро. Для мікропідприємств ці показники значно менші: балансова вартість активів – до 350 тис. євро; кількість працівників – до 10 осіб; чистий дохід від реалізації – до 700 тис. євро. Незмінним залишився критерій чисельності працівників для поділу підприємств за розмірами.

Згідно статистичних даних в Херсонській області на кінець 2017 р. зареєстровано 8107 підприємств. З них 7824 підприємства є суб'єктами малого підприємництва, що становило 96,51 % від загальної кількості суб'єктів господарювання. З них 6918 одиниць або 85,33 % – це мікропідприємства з кількістю працівників до 10 осіб і річним доходом до 2 млн. євро (табл.1). При цьому кількість суб'єктів господарювання Херсонської області складає всього 2,4 % загальнодержавного рівня.

41,61% працездатного населення Херсонської області зайняті на малих підприємствах, 17,13% - на мікропідприємствах. Невисокі показники зайнятості обумовлені критеріями визнання малих і мікропідприємств. По Україні цей показник становив ще нижчий рівень - всього 28,54% і 12,29% відповідно.

В 2017 році малими підприємствами Херсонської області було вироблено продукції, робіт, послуг на 26921135 тис. грн., мікропідприємствами – 8503351,4 тис. грн., що становило 41,2% та 13,01% відповідно, загального регіонального обсягу реалізації. Загальнодержавний показник обсягу реалізації

продукції малими і мікропідприємствами в 2017 році склав 19,23% і 6,46% від загального обсягу реалізації.

Отже, малі підприємства Херсонської області, в порівнянні з більшістю інших регіонів, відіграють значно більшу роль як у зайнятості, так і реалізації товарів та послуг.

Таблиця 1

Діяльність суб'єктів малого підприємництва Херсонської області [2]

Показники	2017 рік
<i>Кількість підприємств всього, в т.ч.</i>	8107
малі	7824
% до загальної кількості	96,51
в т.ч. мікропідприємства	6918
% до загальної кількості	85,33
<i>Кількість найманих працівників, осіб, в т.ч.</i>	80058
на малих підприємствах	33309
% до загальної кількості	41,61
В т.ч. на мікропідприємствах	13716
% до загальної кількості	17,13
<i>Обсяг реалізованої продукції, тис. грн.</i>	65335675,3
малими підприємствами	26921135
% до загального обсягу	41,20
В т.ч. на мікропідприємствах	8503351,4
% до загального обсягу	13,01
<i>Прибуток до оподаткування, тис. грн.</i>	5660274,5
малі підприємства	2797705,9
% до загальної кількості малих підприємств	76,7
У т.ч. мікропідприємства	1031308
% до загальної кількості мікропідприємств	76,5
<i>Збиток, тис. грн.</i>	1620249,7
малі підприємства	991060,8
% до загальної кількості малих підприємств	23,3
У т.ч. мікропідприємства	604484
% до загальної кількості мікропідприємств	23,5

Основними галузями, в яких працює більшість малих підприємств Херсонської області є сільське господарство та торгівля. На обидві галузі припадає близько половини всіх зайнятих на малих підприємствах та також понад три чверті від обсягу реалізованої малими підприємствами продукції. Така концентрація може мати негативні наслідки для розвитку малого підприємництва, оскільки діяльність у цих галузях супроводжується високими ризиками: якщо сільське господарство (зокрема рослинництво) значною мірою залежить від погодних умов та ринкової кон'юнктури, то торгівля є чутливою до коливань економічної активності в цілому та доходів населення зокрема.

Щодо результативності діяльності суб'єктів господарювання Херсонської області, то 76,5% малих підприємств отримали прибуток та 23,7% - збиток за результатами 2017 року.

Внесок малого підприємництва в економіку області можна охарактеризувати такими показниками:

- частка надходжень від суб'єктів малого підприємництва до бюджетів всіх рівнів – 96,8% (4520260,7 тис. грн.) від загального обсягу податкових надходжень;

- частка надходжень до місцевого бюджету – 95% (2214324 тис. грн.)

Органи місцевої влади усвідомлюють важливість розвитку малого та середнього бізнесу для регіону, підтримку через розробку низки заходів, програм, проектів та інших ініціатив. З метою створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва, забезпечення його конкурентоспроможності та підвищення ролі у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку області рішенням обласної ради від 16.03.18. № 751 прийнята Програма фінансово-кредитної підтримки малого та середнього підприємництва у Херсонській області на 2018-2020 роки.

На замовлення Херсонської ОДА програмою USAID «Лідерство в економічному врядуванні» підготовлена «Стратегія розвитку малого та середнього підприємництва Херсонської області на період до 2020 року», метою якої є створення умов для сталого розвитку малого підприємництва шляхом: активізації діалогу між бізнесом та владою; покращення регуляторного середовища; сприяння виходу суб'єктів малого і середнього підприємництва нові ринки; полегшення та розширення доступу до фінансових ресурсів; активізації залучення окремих верств населення до підприємницької діяльності.

Розвиток малого підприємництва в регіоні пов'язаний із низкою проблем як регіонального так і загальнодержавного рівня, серед яких можна виділити:

- недосконалість та нестабільність законодавства у сфері розвитку малого підприємництва, що не дає можливості бізнесу планувати свою діяльність на тривалий період;

- нерівноправність відносин суб'єктів малого та середнього підприємництва і органів публічної влади;

- нестабільність податкового законодавства України;

- складність виходу на європейські ринки та розвиток ефективної зовнішньоекономічної діяльності.

Унікальна система регулювання і підтримки малого бізнесу в Європі включає насамперед усунення адміністративних перешкод, коригування умов фінансування і зміни в соціальній політиці держав [3, 15].

В умовах системних структурних перетворень національної економіки сектор малого підприємництва виконує провідну роль і виступає гарантом стабільності економіки та підвищення рівня життя її громадян. Сталий розвиток малих підприємств має привести до насичення ринку товарами, підвищити експортний потенціал, привести до кращого використання місцевих сировинних ресурсів.

Література:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Діяльність підприємств Херсонської області у 2017 р. [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Херсонській області. – Режим доступу: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/1740-2-1-3-diyalnist-pidpriemstv.html>
3. Програма фінансово-кредитної підтримки малого та середнього підприємництва у Херсонській області на 2018-2020 роки: Рішення Херсонської обласної ради XVII сесії VII скликання від 16.03.2018 № 751 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.old.khor.gov.ua/751-pro-programu-finansovo-kreditnoyi-pidtrimki-malogo-ta-serednogo-pidpriyemnitstva-u-hersonskiy-oblasti-na-2018-2020-roki/>
4. Європейська хартія для малого бізнесу Європи. Офіційний переклад. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_860.

Сарапіна О.А. – д.е.н., проф.
Пінчук Т.А.- к.е.н., доц.
Булах Н.І. – магістрант

Херсонський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ДІЯЛЬНОСТІ З НАДАННЯ АВТОСЕРВІСНИХ ПОСЛУГ

Тенденції автомобільного ринку України у 2018 р. вказують на скорочення продажів нових автомобілів. За повідомленням асоціації «Укравтопром», у червні 2018 р. у порівнянні з травнем 2018 р. попит на нові машини знизився на 4,8%, а у порівнянні до червня 2017 року – знизився на 5,4% [1]. Це деякою мірою впливає на зростання показника середнього циклу життя автомобіля, тобто терміну заміни власником на новий.

Але цей фактор не йде ні в яке порівняння з кількістю авто на вторинному ринку, які легально та нелегально (судячи з повідомлень прес-служби ДФС України [2]) щорічно ввозяться в Україну та збільшують кількість автомобілів, які їздять по наших шляхах. Значна частина таких автомобілів потребує, крім регламентного технічного обслуговування, ще й негайного ремонту, а незадовільний стан шляхів лише сприяє розвитку ринку автосервісу.

За оцінками Агентства Стратегічних Досліджень (АСД) [3] обсяг лише вартості робіт з ремонту та технічного обслуговування, який виконувався станціями технічного обслуговування (далі – СТО) тіньового сектора ще до кризи 2012-2013 рр. становив до 2 млрд. грн. А лише продаж автозапчастин в

Україні щорічно оцінюється у суму 4 млрд. дол. США. І це без урахування послуг технічного обслуговування, автомийки та інших супутніх послуг автосервісу.

Ці факти вказують на колосальний обсяг ринку автосервісних послуг, на можливості його розвитку, виходу з тіні та сплати податків.

Організація діяльності СТО регламентується низкою нормативних документів, головними з яких є Закон України «Про автомобільний транспорт» від 05.04.01 р. № 2344-III (далі – Закон № 2344) та Правила надання послуг з технічного обслуговування і ремонту колісних транспортних засобів, затверджені наказом Міністерства інфраструктури України від 28.11.14 р. № 615 (далі – Правила № 615) [4].

Закон № 2344 визначає засади організації та діяльності автомобільного транспорту, в т. ч. регулює відносини власників транспортних засобів (далі – ТЗ) з юридичними та фізичними особами - суб'єктами підприємницької діяльності, які забезпечують діяльність автомобільного транспорту та безпеку перевезень. Закон встановлює вимоги до технічного обслуговування і ремонту ТЗ, до контролю технічного стану ТЗ. Закон визначає особливості договору про технічне обслуговування і ремонт транспортного засобу, обов'язки та відповідальність виконавця за договором про технічне обслуговування і ремонт ТЗ, права замовника за договором про технічне обслуговування і ремонт транспортного засобу.

Правила № 615 регулюють взаємовідносини між замовником і виконавцем послуг з технічного обслуговування і ремонту колісних ТЗ, їх складових частин (систем), а також вимоги щодо контролю за відповідністю наданих послуг.

Особливості договору про технічне обслуговування та ремонт ТЗ визначено ст. 25 Закону № 2344. Серед умов такого договору істотними є:

- найменування та місце розташування сторін за цим договором;
- перелік робіт з технічного обслуговування чи ремонту та термін їх виконання;
- перелік складових частин (матеріалів), використаних виконавцем, а також наданих замовником виконавцю для виконання робіт із технічного обслуговування або ремонту ТЗ;
- перелік документів, що надаються замовнику для підтвердження виконання технічного обслуговування чи ремонту, та гарантійні зобов'язання виконавця щодо проведених робіт.

Документальне оформлення послуг автосервісних підприємств здійснюється за загальними вимогами, встановленими ст. 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 16.07.99 р. № 996-XIV. Але консультант Ю. Граковський [5] звертає увагу, що існують деякі особливості, встановлені правилами № 615. Так:

- послуги, які надаються у присутності замовника без надання виконавцем гарантійних зобов'язань (підкачування шин, заміна експлуатаційних рідин, діагностичні роботи тощо), можуть оформлятися лише шляхом видачі

документа, що підтверджує оплату робіт за надані послуги (п. 5 розділу III Правил № 615);

- облік заяв замовників, договорів, нарядів-замовлень, накладних, квитанцій, гарантійних талонів і претензій ведеться в журналі реєстрації. Журнал повинен бути прошнурований, з пронумерованими сторінками та скріплений печаткою виконавця (за наявності) (п. 9 розділу III цих Правил № 615);

- прийняття ТЗ у ремонт або у обслуговування обов'язково оформлюється актом передавання-приймання (розділ IV Правил № 615);

- виконавець оформлює для юридичних осіб окремо документи на оплату матеріалів і послуг з технічного обслуговування і ремонту (включаючи необхідні діагностичні роботи) та окремо документи на оплату матеріалів і виконання робіт з ремонту (включаючи необхідні діагностичні роботи) (п. 5 розділу V Правил № 615).

У бухгалтерському обліку автосервісні підприємства керуються вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку щодо відображення доходу та витрат, пов'язаних з наданням послуг.

Відповідно до п. 10 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 29.11.99 р. № 290 (далі – П(С)БО 15), дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з їх надання на дату балансу, якщо може бути достовірно оцінений результат такої операції.

Оцінка ступеня завершеності операції з надання послуг проводиться шляхом вивчення виконаної роботи; визначення питомої ваги обсягу послуг, наданих на певну дату, у загальному обсязі послуг, що мають бути надані; визначення питомої ваги витрат, яких зазнає підприємство у зв'язку із наданням послуг, у загальній очікуваній сумі таких витрат (п. 11 П(С)БО 15).

Це означає, що для складання наряд-замовлення або загальноприйнятого акту приймання-передачі результатів виконаних робіт (наданих послуг) необхідно, щоб усі заплановані стадії послуг з ремонту та технічного обслуговування було виконано та відповідно усі заплановані витрати було понесено (заплановані суми можуть бути у кошторисах, специфікаціях), тобто їх питома вага у загальній очікуваній сумі становила 100 %.

Щодо відображення витрат слід зазначити, що:

- згідно з п. 7 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. № 318, витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Тобто це стосується прямих витрат, безпосередньо пов'язаних з наданням послуг, змінних загальновиробничих та постійних розподілених загальновиробничих витрат;

- витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені - це стосується витрат на збут, адміністративних та інших витрат

діяльності.

Література.

1. Асоціація автовиробників України «УкрАвтопром». Холодний червень на ринку нових легкових авто. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrautoprom.com.ua/uk/xolodnyj-iyun-na-rynke-novykh-legkovykh-avto>
2. Державна фіскальна служба України. Офіційний портал. З порушенням терміну на території України знаходиться 57,9 тис авто з іноземною реєстрацією, ввезених у 2018 році в режимі «транзит». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/print-343488.html>
3. Агентство Стратегічних Досліджень (АСД). Автосервіс-2017: благополучен по многим признакам. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sd.net.ua/2017/07/13/avtoservis-2017-blagopoluchen-po-mnogim-priznakam.html>
4. Правила надання послуг з технічного обслуговування і ремонту колісних транспортних засобів, затверджені наказом Міністерства інфраструктури України від 28.11.14 р. № 615.
5. Граковський Ю. СТО: облік наданих послуг / Ю. Граковський // Вісник. Право знати все про податки і збори. - 2017. - № 46. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006551-sto-oblik-nadanikh-poslug>

Шепель І.В.- к.е.н., доц.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ПОДАННЯ ЧЕРЕЗ ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ

У зв'язку з появою нових об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з оподаткуванням підприємства, та користувачів інформації про них гостро постало питання взаємозв'язку податкових розрахунків і звітності із бухгалтерськими обліком. Виходячи з цього окремими фахівцями ставиться питання про виділення податкової інформації та притаманних їй методів обробки даних в окрему підсистему бухгалтерського обліку – так званий “податковий облік”. В науковій літературі відсутність об'єктивних підстав для такої диференціації на сучасному етапі як з точки зору теорії обліку, так і з позиції нормативного трактування і практичного втілення, на доказ чого наводяться наступні аргументи:

- у жодному нормативному документі не подається чіткого визначення терміна “податковий облік”;
- на відміну від бухгалтерського обліку, облік оподаткування щодо

податку на прибуток та податку на додану вартість не є обов'язковим для всіх суб'єктів господарювання, а саме у випадку сплати єдиного податку;

• обмеженість методичного інструментарію обліку оподаткування не дозволяє виділити його в окрему підсистему. З метою відображення в обліку податкових взаємовідносин підприємства застосовуються такі елементи методу як рахунки і подвійний запис. Поза системою бухгалтерського обліку інформація узагальнюється шляхом лінійних записів з використанням податкової документації та звітності, що проілюстровано на рис. 1.

Рис. 1. Облік оподаткування в інформаційній системі бухгалтерського обліку

Облік оподаткування є складовою частиною інформаційної системи бухгалтерського обліку і виноситься за межі останнього лише епізодично – документація з ПДВ та визначення прибутку до оподаткування.

В силу вимог Закону України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність” єдиною базою для складання всіх видів звітності є бухгалтерський облік. Особливість формування податкової звітності полягає у застосуванні трансформації облікової інформації за допомогою податкових розрахунків, що зображено на рис. 2.

Рис. 2 Формування фінансової і податкової звітності

Вказаний процес здійснюється у формі вибірки, податкових методів розрахунку амортизації, арифметичних операцій і стосується не лише податку на прибуток, але й інших податків (зборів), які не здійснюють розрахунок податкового зобов'язання на рахунках бухгалтерського обліку.

Ефективність організації і здійснення податкових розрахунків на підприємстві знаходиться у прямій залежності від рівня організації і досконалості методики внутрішньогосподарського контролю податкових розрахунків, який спрямований на попередження (профілактику) порушень нормативно-правових актів чи зловживань. Одним із найбільш актуальних завдань такого контролю є побудова і втілення податкової стратегії підприємства, що визначена обліковою політикою. Вона передбачає розробку податкової політики підприємства, податкове планування, а також аналіз результатів його впровадження, й спрямована на мінімізацію сум, належних до сплати у бюджет та позабюджетних фондів.

Нами наведена детальна інформація по функціонуванню Електронного кабінету платника cabinet.sfs.gov.ua.

Державною фіскальною службою (ДФС) модернізовано електронний сервіс «Електронний кабінет платника», який розпочав роботу в тестовому режимі з лютого 2016 року. Знайти Електронний кабінет платника можна за адресою cabinet.sfs.gov.ua, а також на офіційному веб-порталі ДФС [1].

Нами визначені переваги Електронного кабінету платника: працює за допомогою персональних комп'ютерів та смарт-пристроїв; вхід до особистого кабінету за наявності ЕЦП (електронна цифрової підпис) будь-якого АЦСК.; працює безкоштовно; працює цілодобово (у т.ч. святкові та вихідні дні); отримання інформації в режимі он-лайн; економія часу

Не потрібно відвідувати Центру обслуговування платників, працює без встановлення програмного забезпечення, неможливий доступ до відкритої інформації без ЕЦП. В Електронному кабінеті платника зареєстровано користувачів з понад 70 країн світу.

Таблиця 1

Можливості Електронного кабінету платника

Варіанти	Характеристика
1. Можливості Електронного кабінету платника	
Подання заяв, записів для отримання інформації	Отримання відомостей про отриманні доходи та утриманні податки
Декларація про майновий стан	Створенні та направлення Декларації в електронному вигляді
Листування з ДФС	Направлення листів в електронному вигляді до органів ДФС та отримання відповідей
Система обліку публічної інформації	Доступ до публічної інформації
Стан розрахунків з бюджетом	Сплата податків, зборів, платежів
	Перегляд даних щодо розрахунків з бюджетом
Заплановано реалізацію нових можливостей внесення змін в ДРФО	Запис на особистий прийом
2. Можливості Електронного кабінету платника ПДВ	
Подання заяв, запитів для отримання інформації	Подання реєстраційної заяви платника ПДВ
	Запит про отримання витягу з реєстру платників ПДВ
	Запит щодо отримання інформації з реєстру платників ПДВ
Дані реєстру платників ПДВ	Перегляд та друк даних реєстру платників ПДВ
Стан розрахунків з бюджетом	Перегляд даних щодо розрахунків з бюджетом по ПДВ
Реєстрація податкових накладних	Формування та направлення податкових накладних/розрахунків коригувань
	Завантаження та друк квитанції про реєстрацію в ЄРПН податкової накладної/розрахунок коригування
Система електронного адміністрування ПДВ	Перегляд проведених операцій в системі електронного адміністрування
	Отримання інформації про рух коштів на електронному рахунку
Звітність	Направлення податкової декларації з податку на додану вартість
Листування з ДФС	Направлення листів до органів ДФС та отримання відповідей
3. Можливості Електронного кабінету платника Єдиного податку (4 група) (для 1,3 мільйона платників єдиного податку)	
Реєстр платників єдиного податку	Перегляд та друк реєстру платників єдиного податку
Звітність	Направлення податкової декларації платника єдиного податку
Стан розрахунків з бюджетом	Перегляд даних щодо розрахунків з бюджетом
Листування з ДФС	Направлення листів в електронному вигляді до органів ДФС та отримання відповідей

Ініціативи щодо подальшого розвитку та удосконалення:

1. Подання заяв на видачу ліцензій; реєстр заяв на відшкодування ПДВ.
2. Видача всіх довідок, витягів в електронному вигляді.
3. Формування та направлення електронних звернень громадян.
4. Запис на особистий прийом.
5. Створення функціоналу для обміну інформацією з ЦОВВ, правоохоронними органами.
6. Впровадження митної складової.

Відтепер модернізований сервіс включає дві функціональні частини: відкрита (загальнодоступна); приватна (особистий кабінет). Користуватися функціоналом відкритої частини можна без ідентифікації особи (без використання електронного цифрового підпису).

Через відкриту частину платник має можливість: скористатися інформацією з реєстрів, що є загальнодоступними (дані про взяття на облік платників; дані реєстру платників ПДВ; дані реєстру страхувальників; дані реєстру платників єдиного податку; інформація про РРО; інформація про книги РРО); отримати інформацію про граничні терміни сплати податків, зборів, обов'язкових платежів та подання звітності (податковий календар); отримати контакти та адреси діючих центрів обслуговування платників (ЦОП); ознайомитись з новинами Державної фіскальної служби України; скористатися іншою корисною інформацією.

Робота з електронним сервісом у приватній частині здійснюється з використанням електронного цифрового підпису (ЕЦП).

У приватній частині після ідентифікації особи надається можливість: скористатися індивідуальним податковим календарем; переглянути та перевірити свої облікові дані; створити запит для отримання інформації; подати реєстраційну заяву платника податку на додану вартість, заяву про анулювання реєстрації платника податку на додану вартість, заяву про видачу довідки про відсутність заборгованості з податків і зборів; направити листа до органу ДФС;

- переглянути стан розрахунків з бюджетом; зареєструвати податкові накладні у Єдиному реєстрі податкових накладних; скористатися сервісами системи «Електронного адміністрування ПДВ» (для платників ПДВ) [2].

Фізичним особам після ідентифікації також надано можливість за допомогою платіжної системи сплатити податки, збори, платежі (особистий кабінет – «Стан розрахунків з бюджетом»). Наразі ДФС активно працює над вдосконаленням роботи нового сервісу через розширення спектру послуг, які надаються через кабінет.

Література:

1. Оновлений «Електронний кабінет платника» розпочав свою роботу у тестовому режимі [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/media-tsentr/novini/235681.html>

2. Електронний кабінет платника податків від ДФС [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://prokey.org.ua/elektronnyy-kabinet-nalogoplatelshchika>

Поліщук Б. – студент

Науковий керівник – д.н.держ.упр., проф. Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ЯК СКЛADOVA ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Податки є важливим джерелом формування доходів бюджету, гарантом фінансової стабільності держави, що виражається у можливості повного та своєчасного фінансування урядових витрат. Водночас процес податкової роботи передбачає низку витрат на адміністрування податків, які в свою чергу забезпечуються бюджетними надходженнями. Фіскальній історії відомі випадки, коли державні видатки на розроблення та заповнення документації, перерахунки податкових зобов'язань у поєднанні з широким діапазоном пільг призводили до того, що сума податкових надходжень була меншою за здійснені витрати. Традиційно високими витратами вирізняється система оподаткування доходів фізичних осіб, особливо в умовах відносно низького рівня доходів середнього класу. З великими витратами пов'язане, як правило, запровадження нових форм оподаткування, які передбачають повну заміну старих форм звітності. Тому принцип рентабельності податкових заходів має набути особливої актуальності, лежати в основі функціонування кожного виду податкових платежів, усебічно враховуватися в умовах проведення податкових реформ.

Принцип нейтральності оподаткування щодо форм і методів економічної діяльності не суперечить регулювальній функції податків. Умови оподаткування впливають на прийняття рішень в економіці поряд з такими чинниками, як вартість засобів виробництва, витрати на оплату праці, рівень процентних ставок, темпи інфляції.

Виправданим є використання податків для стимулювання приросту капіталу в пріоритетних секторах економіки, створення сприятливих умов для національних товариств, стримування перенаселення великих міст, зниження споживання промисловими підприємствами енергетичних і природних ресурсів. Податки можуть також використовуватися як протекціоністський

інструмент при зовнішньоекономічних операціях. Придбання устаткування, сировини, матеріалів, іноземної валюти, залучення кредитів, створення нових підприємств, їхніх структурних підрозділів і філіалів підприємства повинні здійснювати з метою підвищення ефективності господарювання, а не залежно від умов оподаткування. Наслідком грубого порушення принципу нейтральності податків є поширення організаційно-правових форм підприємницької діяльності (банків, бірж, страхових компаній, інноваційних фірм, підприємств з великою кількістю працівників-інвалідів тощо), для яких встановлені особливі умови оподаткування - особливості формування податкової бази, специфічні пільги, відмінний від інших порядок виконання податкових зобов'язань перед бюджетом.

До основних принципів побудови цивілізованої податкової системи належить доступність і відкритість інформації про нарахування й сплати податкових платежів, а також даних про використання коштів платників податків. Практичне застосування цього принципу означає, що податковий орган зобов'язаний надати будь-яку інформацію з питань регламентування податкової сфери кожній особі, що звернулася по неї. Відкритість і доступність інформації може обмежуватися лише галуззю правил щодо контролю за справами податків.

Відомо, що адміністрування податків і зборів є однією з найважливіших ознак держави та необхідною умовою її існування. Адміністрування (від англ. «administration») означає управління, організація, виконання, здійснення, нагляд (контроль); у широкому розумінні, це - організаційно-розпорядча діяльність керівників і органів управління, що здійснюється шляхом наказів і розпоряджень. Адміністрування процесів оподаткування об'єднує за допомогою однієї ідеї комплекс заходів, спрямованих на забезпечення виконання законодавчих та нормативно-правових актів. Об'єктом адміністрування є процес узгодження й погашення податкових зобов'язань платників податків. Метою адміністрування є забезпечення погашення податкових зобов'язань платників шляхом оптимального втручання в їхню господарську діяльність через застосування законодавчо встановлених механізмів і процедур.

Існують різні види адміністрування у фінансовій та економічній сферах. На відміну від них податкове адміністрування являє собою комплекс правових, економічних і фінансових заходів держави для формування системи оподаткування, забезпечення своєчасної і повної сплати податків і зборів з метою задоволення фінансових потреб суспільства в цілому, а також розвитку економіки країни шляхом перерозподілу фінансових ресурсів.

Отже, під податковим адмініструванням слід розуміти сукупність норм (правил), методів, засобів і дій, за допомогою яких спеціально уповноважені органи держави здійснюють управлінську діяльність у податковій сфері, спрямовану на контроль за дотриманням законодавства про податки та збори (обов'язкові платежі), за правильністю нарахування, повнотою і своєчасністю внесення у відповідні бюджети податків і зборів, а у випадках, передбачених

законами України, - за правильністю нарахування, повнотою та своєчасністю надходжень у відповідний бюджет інших обов'язкових платежів та притягнення до відповідальності порушників податкового законодавства.

Література.

1. Податковий кодекс України від 02.12.10р. № 2755-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.sfs.gov.ua](http://www.sfs.gov.ua).
2. Буряк О. П. Податковий менеджмент: підручник / О. П. Буряк. – К.: Ліра-К, 2014. – 352 с.
3. Зайцев О. В. Податковий менеджмент: підручник / О. В. Зайцев. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. – 308 с.
4. Податковий менеджмент. Рева Т.М. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauchim.org.ua/uchebnaja-literatura/podatki/390.html>

Ястреб Я.М. – студентка факультету фінансів та банківської справи

Науковий керівник – д.е.н., доц. Л.В. Козарезенко

Київський національний торговельно-економічний університет

АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Одним з першочергових завдань Державної фіскальної служби України (далі – ДФС) є забезпечення виконання планових показників надходжень до бюджетів, удосконалення процесу адміністрування податків, виявлення та усунення схем мінімізації податкових зобов'язань, запобігання правопорушень у сфері оподаткування, митній та бюджетних сферах, впровадження електронних сервісів для платників податків, тощо.

Key Performance Indicators (далі – KPIs) є системою показників для оцінки ефективності роботи ДФС, що Міністерство фінансів України розробило у співпраці з ГО «Інститут податкових реформ» [1]. Передбачалося, що дані показники суттєво доповнять вже існуючі інструменти боротьби з корупцією в ДФС, зниження рівня необґрунтованих перевірок, підвищення ефективності апеляційних оскаржень, зменшення рівня податкового боргу, покращення якості роботи сервісів, тощо [2].

KPIs складаються з одинадцяти показників, що характеризують поточну роботу ДФС, відображають конкретні задачі за кожним напрямом роботи та передбачають постійний контроль за їх виконанням. До них належать:

– рівень своєчасного подання податкових декларацій, що є часткою податкових декларацій, які подані із дотриманням вимог законодавства у загальній кількості поданих податкових декларацій;

– рівень погашення грошових зобов'язань, визначених за результатами податкового та митного аудиту - це частка погашених (сплачених) грошових зобов'язань, донарахованих за результатами перевірок, у загальній сумі грошових зобов'язань, донарахованих за результатами перевірок;

– рівень узгодження грошових зобов'язань, визначених за результатами податкового та митного аудиту - це частка узгоджених грошових зобов'язань, донарахованих за результатами перевірок, у загальній сумі грошових зобов'язань, донарахованих за результатами перевірок;

– кількісна результативність розгляду податкових та митних спорів у судовому порядку, тобто частка податкових та митних спорів, вирішених судами різних інстанцій на користь органів ДФС у загальній кількості податкових та митних спорів, вирішених судами різних інстанцій;

– вартісна результативність розгляду податкових та митних спорів у судовому порядку, що становить частку суми позовів за спорами, вирішеними судами на користь органів ДФС у загальній сумі за спорами, вирішеними судами різних інстанцій;

– рівень підтвердження судом рішень процедури адміністративного оскарження або частка справ, розглянутих в судовому порядку після проходження процедури адміністративного оскарження, рішення за якими прийнято на користь ДФС у загальній кількості справ, розглянутих у судовому порядку після проходження процедури адміністративного оскарження;

– динаміка податкового боргу, показник що відображає зменшення сум податкового боргу по відношенню до сум боргу станом на початок поточного року та без врахування боргу, який виник у поточному році [3].

Інші показники ефективності роботи стосуються поточних питань реформування: переходу до функціонування ДФС як єдиної юридичної особи, посилення сервісних функцій на рівні територіальних підрозділів ДФС та централізація контрольної функції, вирішення спорів, погашення податкового боргу, тощо [4].

Протягом 2017 року інформація про досягнення ключових показників ефективності на сайті ДФС оновлювалася щомісячно, із зазначенням фактичних значень у порівнянні зі встановленими цільовими показниками і примітками щодо причин, за яких цільове значення не було досягнуто, або інших характеристик щодо фактичного стану справ у кожній з аналізованих сфер. Варто зазначити, що аналогічні дані за 2018 рік відсутні. Очевидно, це пов'язано з тим, що, насамперед, КРІs на 2018 рік не були затверджені Міністерством фінансів України.

Вважаємо, що в сучасних умовах КРІs не в змозі повною мірою відобразити ефективність податкового адміністрування в Україні. Зокрема, не відображена така важлива сфера системи адміністрування податків, як актуальність бази зареєстрованих платників податків, а між тим, реєстрація у відповідності до встановлених норм є першим і надзвичайно важливим кроком в процесі адміністрування податків. Крім того, ключові показники ефективності

та відповідні цільові показники були затверджені лише одноразово для оцінювання проміжних результатів реформ [5].

Отже, оцінка досягнення ключових показників ефективності Державної фіскальної служби України повинна проводитися систематично на основі універсальних показників, які не потребують затвердження кожного року. Вони мають бути універсальними, затверджуватися на довгострокову перспективу з можливістю лише періодичного перегляду чи коригування. Їх аналіз в динаміці забезпечить можливість системного аналізу ефективності податкового адміністрування в Україні, дасть можливість приймати обґрунтовані рішення в процесі реалізації реформ фінансового сектору України.

Література.

1. Міністерство фінансів України. Окреме доручення Міністра фінансів України № 11000-08/1117 від 27.09.2016р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/Окреме_доручення_Міністра.pdf
2. Міністерство фінансів України. Ключові показники ефективності (KPIs) для Державної фіскальної служби України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/KPI_для_ДФС.pdf
3. Звіт про досягнення ключових показників ефективності Державної фіскальної служби України у січні-грудні 2017 року. ДФС України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://sfs.gov.ua/data/material/000/216/291179/KPIs_12.2017_sayt_ostat1.pdf
4. Концепція реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 березня 2017 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://apitu.wordpress.com/2017/04/18/concept/>
5. Козарезенко Л. В., Точиліна І. В. Інструменти оцінювання ефективності податкового адміністрування в Україні // Бізнес Інформ. – 2018. – №9. – С. 182-189.

Борис Т.А. – ст. викладач

Смілянський промислово-економічний коледж ЧДТУ

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

З розвитком ринкових відносин облік у системі оподаткування стає одним з основних видів обліку в державі. Необхідність його організації обумовлена забезпеченням умов для проведення державного контролю за дотриманням податкового законодавства суб'єктами господарювання.

На основі даних обліку, який побудований на суцільному і безперервному фіксуванні господарських процесів платника податків, складається податкова звітність. Порушення у веденні обліку в системі оподаткування тягнуть за собою неправильне визначення розмірів нарахованих податкових платежів, їх неповну або несвоєчасну сплату до бюджету, фінансові санкції. Від створення ефективної системи обліку з метою оподаткування на рівні підприємства залежить як якість облікової інформації, що надходить до державних податкових органів, так і поліпшення фінансового стану самого підприємства, оскільки правильна організація обліку дасть змогу уникнути фінансових санкцій з боку державних фіскальних органів та оптимізувати податкові платежі [2].

Облік у системі оподаткування, як впорядкована система збору, реєстрації та узагальнення, зберігання й передачі інформації для визначення податкових платежів на основі даних первинних документів, що здійснюється шляхом суцільного, безперервного документування господарських операцій, пов'язаних з обчисленням та сплатою податків та зборів, можна показати за ієрархічною структурою (рис.1) [4]:

Рис.1. Ієрархічна структура обліку у системі оподаткування

Згідно з п. 5 ст. 8 Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" підприємство самостійно затверджує правила документообігу й технологію обробки облікової інформації [1].

На сучасному етапі через відсутність нормативної регламентації ведення обліку з метою оподаткування суб'єкти господарювання стикаються з рядом проблемних питань щодо: - формування системи первинних облікових документів, якість та кількість яких буде вважатися достатньою для підтвердження бази оподаткування; - формування системи податкових реєстрів на основі первинних облікових документів; - повного і достовірного забезпечення відображення інформації у податковій звітності на основі даних бухгалтерського обліку.

Більшість підприємств самостійно встановлюють порядок накопичення даних з метою оподаткування без записів у системі реєстрів і рахунків бухгалтерського обліку з наступним використанням таких даних для складання податкової звітності. Набули поширення так звані «наборки» за формою, не передбаченою податковими правилами, які за своїм змістом є звичайними реєстрами обліку. Низки крупних підприємств реалізували можливість автоматичного ведення обліку з метою оподаткування за допомогою бухгалтерських програм шляхом зазначення у первинному документі по кожній операції ознаки, згідно з якою сума операції включається або не включається до складу показників доходу чи витрат у податкового обліку [4].

При такому формуванні даних обліку у системі оподаткування зростає кількість суто механічних помилок, велика ймовірність невірної визначення ознаки податкових показників у зв'язку з різноманітністю нетипових господарських операцій, ускладнюється контроль. Тому актуальним залишається пошук нових підходів щодо організації обліку у системі оподаткування, створення особливого алгоритму формування його форм та реєстрів. Неузгодженість правил щодо ведення обліку з метою оподаткування викликає конфлікт інтересів користувачів, тому на сучасному етапі злободенними залишаються проблеми удосконалення організації та методичного забезпечення обліку в системі оподаткування.

Оподаткування підприємницької діяльності в Україні також потребує невідкладного реформування, оскільки значна частина суб'єктів господарювання не здатне сплачувати діючі податки та не встигає за постійними змінами в податковому законодавстві. Існує багато недоліків при оподаткуванні підприємницької діяльності в Україні, що призводить до відтоку підприємств у тіньову сферу, тобто до ведення нелегальної діяльності і повному ухилянню від сплати податків, порушення податкового законодавства і зменшення суми податків, яку необхідно перерахувати до бюджету (виплата більшої частини заробітної плати «у конвертах»).

Концептуальним вирішенням фіскальної реформи може стати цілковите скасування податку на додану вартість (ПДВ) (доходи державного бюджету поповнюються в основному за рахунок ПДВ з імпорту, який можна компенсувати митним збором).

Разом зі скасуванням ПДВ, інший «великий» податок - податок на прибуток - можна істотно спростити, скасувавши окремий податковий облік за

ним. Ставку податку на прибуток при цьому бажано зменшити до 15 %.

Щоб дрібний бізнес не напружувати необхідністю вести бухгалтерський облік і документальний облік витрат, можна зберегти нинішній єдиний податок у вигляді невеликого податку з обороту/продажу (за ставкою 1 - 3 %, але податки з найнятих робітників сплачуються в повному обсязі), що слугуватиме деяким компенсатором не отриманих бюджетних доходів зі скасованого ПДВ. Також для спрощення податкової системи слід прибрати дублювання податків і зборів. Наприклад, якщо скасувати податок на транспорт, і навзаєм трохи збільшити акцизи на паливо-мастильні матеріали, то при незмінних бюджетних доходах зменшаться документообіг і витрата робочого часу на сплату податку. Аналогічно, можна ліквідувати збір на виноградарство і хмелярство (за рахунок акцизів на алкогольні напої).

Ну і апофеозом спрощення українських податків міг би стати порядок, коли податковий облік ведеться безпосередньо працівниками податкової інспекції на підставі наданих підприємцем первинних документів. Обчислений державою податок при цьому можна оскаржувати до його сплати, але щоб після сплати будь-які претензії до підприємця були б неможливі [5].

Слід наголосити, що зменшення податкового тягаря на підприємства не призведе до зменшення доходів до бюджетів, а навпаки, може їх збільшити за рахунок виходу з «тіні» підприємств, яким стане нарешті вигідніше сплачувати податки, а не шукати обхідних шляхів, в тому числі через хабарі. А потенціал збільшення платників податків в Україні величезний, адже за різними оцінками в тіншовому секторі працює від 40 до 70% українського бізнесу.

Підводячи підсумок, можна сказати, що на сьогоднішній день існує багато проблем в сфері оподаткування підприємств у нашій державі. Шляхами подолання цих проблем є: застосування податкового планування і методів податкової оптимізації на самих підприємствах, а також удосконалення діючої системи оподаткування з боку держави, в тому числі за використання досвіду зарубіжних країн, однак з урахуванням реалій української економіки.

Література:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.99 р. (в редакції, що діє з 22.12.2011 р.)// [http://\(режим доступу: zakon2.rada.gov.ua\)](http://zakon2.rada.gov.ua).
2. Артюх О.В. Бухгалтерський облік (для не облікових спеціальностей): Навч. посібн. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 305 с.
3. Голов С.Ф. Примари гармонізації / С.Ф. Голов // Удосконалення обліку, аналізу і звітності у сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці: Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород. 2010р. – Серія: Економіка. – Спец. Вип.. 29(ч.1). – С. 389.
4. В.Ф. Максимова, О.В. Артюх. Облік у системі оподаткування: Навч. посібник – Одеса: ОНЕУ, ротاپринт, 2013. – 267 с.
5. Романов О. Українські податки - від абсурду до ефективності. -

<http://ua.glavred.info/>

Лакіза О.Р.- студентка економічного факультету

Науковий керівник – к.е.н., доц. Г.В. Ползікова

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Становлення і розвиток податкової системи України свідчить про її переважну роль у формуванні та розподілі фінансових ресурсів держави. Проте найбільш дієвий вплив система оподаткування має на функціонування і ділову активність підприємницьких структур, тобто на ту ланку господарської діяльності, де створюється фінансовий потенціал країни. Податки є важливим фактором впливу на ефективність фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Управління податковими платежами на будь-якому підприємстві є складовою загальної системи управління і являє собою систему корпоративного податкового менеджменту.

Податковий менеджмент підприємства передбачає розробку управлінських рішень, спрямованих на формування фінансового потенціалу і підвищення його ефективності. Головна мета податкового менеджменту підприємства – забезпечення йому оптимальних податкових платежів з урахуванням чинного законодавства [1, с. 21-22]. При цьому потрібно звернути увагу на вирішення таких проблем: дисципліна та культура платників податків; поєднання стратегічної та тактичної мети податкового менеджменту; мінімізація та оптимізація сплати податків; ризик податкових платежів для платників податку [2, с. 131-134].

До основних елементів системи управління податковими платежами (податкового менеджменту) підприємства належать такі: податкова політика; податкове планування; організація та ведення оперативного бухгалтерського й податкового обліку; бюджетування податків; податковий контроль (рис. 1).

Однією із проблем сучасного податкового менеджменту в Україні є запозичення та перенесення зарубіжних способів і прийомів у вітчизняну практику оподаткування підприємств без наукового обґрунтування внаслідок порівняно недовгого періоду існування податкової системи держави. Це, в свою чергу, не сприяє підвищенню його ефективності [3, с. 105-106].

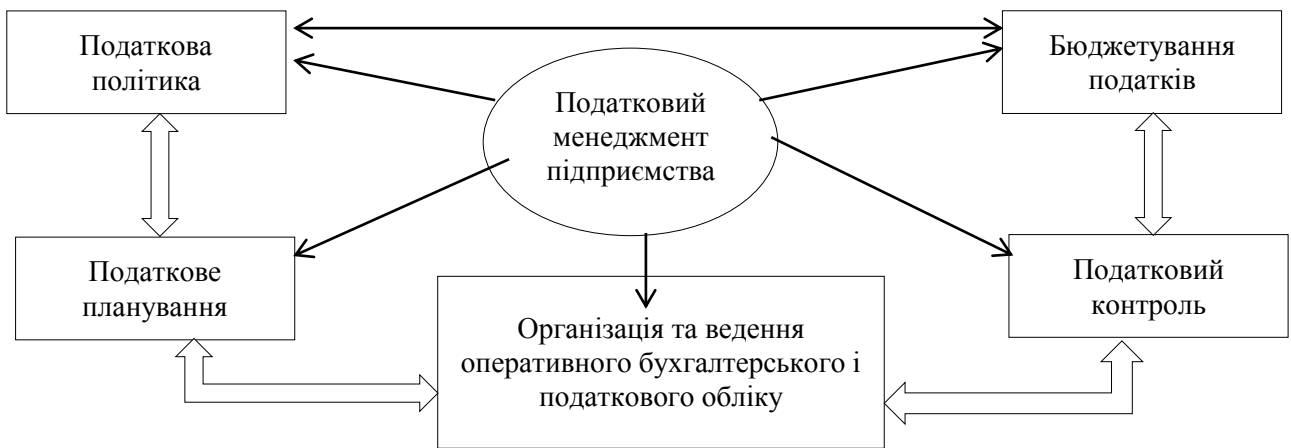

Рис. 1. Основні елементи системи податкового менеджменту підприємства

На мою думку, забезпечити ефективність податкового менеджменту в сучасних умовах господарювання можна насамперед, шляхом запровадження чіткої системи забезпечення платника податків необхідною інформацією з метою підвищення ефективності прийняття ним відповідних управлінських рішень [4, с. 219-222]. Дана система повинна відповідати таким вимогам, як корисність, цілісність (інформація повинна в повному обсязі характеризувати різні аспекти діяльності підприємства), фактичність, динамізм та ефективність [5, с. 4-11]. Також необхідною умовою у здійсненні управління оподаткуванням на підприємстві має бути підвищення ділової культури платника, оскільки її відсутність обумовлює протиріччя вітчизняного податкового менеджменту (з однієї сторони, метою діяльності підприємства є отримання прибутку, а з іншої, зниження його частки з метою мінімізації податкових витрат).

Отже, ефективне функціонування податкового менеджменту можливе при належній організації та узгодженій взаємодії усіх його функціональних елементів, зокрема, податкового планування, податкового аналізу, податкового моніторингу господарських операцій, податкового обліку та податкового контролю.

Важливо також зробити своєчасний висновок за результатами проведеної роботи та вжити необхідних заходів. Лише в таких умовах стає можливим оптимізувати податкові видатки та покращити фінансовий стан самого суб'єкта господарювання. На сьогодні в Україні суб'єкти господарювання недостатньо використовують можливості корпоративного податкового менеджменту, тому ця підсистема управління потребує подальшого дослідження та реалізації на практиці.

Література:

1. Єлісеєв А. В. Податкове планування. Мінімізація оподаткування законними способами / А. В. Єлісеєв, М. П. Підлужний. – Л. : Ліга-Прес, 2003. – 274 с.

2. Загородній А. Г. Податкове планування в системі фінансового менеджменту підприємства / А. Г. Загородній, А. В. Єлісеєв // Фінанси України. – 2001. – № 8. – 256 с.

3. Суторміна В. М. Держава – податки – бізнес: (із світового досвіду фіскального регулювання ринкової економіки) : [монографія] / Суторміна В. М., Федосов В. М., Андрущенко В. Л. – К. : Либідь, 1992. – 382 с.

4. Кізіма А. Я. Еволюція поглядів на поняття «податковий менеджмент» / А. Я. Кізіма // Інноваційна економіка. – 2012. – № 10. – 304 с.

5. Маринець В. П. Податковий менеджмент у системі управління фінансами на сучасному підприємстві / В. П. Маринець // Вісник податкової служби України. – 2008. – № 1. – 38 с.

Сідельникова Л.П. – д.е.н., доц.

Херсонський національний технічний університет

ТЕОРЕТИЧНІ РАКУРСИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДАТКУ ЯК СУСПІЛЬНОГО ФЕНОМЕНУ

Дослідження науково-методологічних постулатів податкових надходжень як домінуючої компоненти бюджетних ресурсів держави доцільно, на нашу думку, розпочати з розуміння концептуальних засад природи податку як соціально-економічної категорії.

До речі, зарубіжні вчені, зазвичай, не зв'язують дефініції податку з терміном «відносини» (суспільні, економічні, фінансові). Крім того, в інтерпретації податків західні автори, як правило, не використовують поняття «категорія», більш властиве марксистській методології.

Натомість, О. Десятнюк трактує податок як універсальну вихідну категорію, що виражає фінансові відносини між державою і платниками податків з приводу примусового відчуження частини знову створеної вартості з метою формування централізованих фондів грошових ресурсів, необхідних для виконання державою її функцій [1, с. 107].

І. Лютий дає визначення податку як об'єктивній економічній категорії, яка відображає фінансові відносини, що складаються між органами державної влади, юридичними та фізичними особами з приводу мобілізації до бюджетів та цільових фондів частини вартості ВВП, визначеної на законодавчому рівні щодо забезпечення громадян суспільними благами та послугами [2, с. 10].

В. Мельник зазначає, що «податки – це система економіко-правових відносин з приводу перерозподілу створеного продукту, у ході яких провадиться вилучення частини доходів юридичних та фізичних осіб на користь держави для її забезпечення і вторинного перерозподілу на користь окремих юридичних і фізичних осіб та на громадські потреби» [3, с. 10].

О. Сидорович трактує податки як модальну фінансову категорію, що відображає їх функціонування як елементу складної, ієрархічно-субординованої системи фінансових відносин, пов'язаних з розподілом і перерозподілом ВВП з метою формування фондів фінансових ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства [4, с. 11].

Разом з тим, на переконання А. Крисоватого, враховуючи те, що будь-який податок, крім фіскальної та регулюючої дії, має ще побічні, зовнішні для фіску соціальні наслідки, податки варто розглядати не просто як економічну категорію, а як суспільно-соціальну [5, с. 34], з чим не можна не погодитися.

Акцентуємо увагу на тому, що більшість існуючих трактувань цієї категорії зіставляє податки з обміном на суспільні блага або розглядає, як фінансові ресурси уряду. Перший підхід (визначає податок як плату за суспільні блага, що надаються державою) розроблявся М. Алле, Дж. Бьюкененом, К. Вікселлем, Е. Ліндалем, Д. Норттом, У. Беком. Другий підхід (вказує, що податки - це фінансова база діяльності держави, яка призначена для фінансування чітко не визначених дій уряду) розробляли К. Маркс, Ф. Енгельс, Ф. Рамсей, А. Пігу, Дж. Стігліц.

Зв'язок між цими двома підходами до визначення економічної категорії податків проходить через бюджетне обмеження уряду, яке, з одного боку, вказує на податки, як основу доходів бюджету, з іншого - підкреслює процес обміну податків на державні закупівлі, встановлюючи рівності між цими складовими фіскальної політики.

В контексті уточнення теоретико-методологічних постулатів суспільної природи податків, як мети нашого дослідження, інтерес викликають наукові доробки адептів розуміння податків як плати за суспільні блага, що надаються державою. З вчених, які визначають податок як складову частину обміну між державою і громадянами, найближче до визначення податків як бюджетних ресурсів підійшли М. Алле і Дж. Бьюкенен, констатуючи узагальнений обмін податків на суспільні блага, тобто розглядаючи податки як ресурси уряду. На відміну від них, Д. Норт і У. Бек виокремлюють певний вигляд суспільного блага і підкреслюють обмін податків саме на це благо. Д. Норт в якості такого блага зазначає справедливість і захист прав власності; У. Бек вказує на освіту, охорону здоров'я, соціальне забезпечення.

У 1992 році американські економісти Б. Хілдрес і Р. Картер сформулювали «дизайн податків» - одну з найбільш повних у західній літературі дефініцій податків, узятих у сукупності їх сучасних функцій і породжуваних ними ефектів: «Податки - головне джерело державних доходів. Податок - обов'язковий платіж державі. Уряд збирає податки з метою фінансування суспільних благ і послуг. Податки корисні і в інших економічних призначеннях. Податкова політика впливає на розміщення ресурсів, розподіл багатства, суспільний вибір, а також стабільність економіки на макрорівні; за допомогою фіскальної і монетарної політики - на зайнятість, ціни та економічне зростання» [6, с. 410].

Отже, у західних вчених та практиків достатньо поширений спосіб сприймання податку як загальновідомого, самоочевидного явища, що потребує не визначення і так само собою зрозумілого, а пояснення його економічних ефектів і соціального значення. Вважаємо, що більшість визначень податків веде родовід від дефініції, сформульованої Установчими зборами в часи Великої французької революції (1789 р.), ще на початках становлення демократично-правової державності: «Оподаткування - спільний обов'язок громадян, форма компенсації та ціна тих переваг, які дає членство в суспільстві» [7, с. 12], та виходить з того, що податки виконують роль попередньої оплати благ цивілізованого існування.

Пошук методологічних підстав для сприйняття поглядів західних теоретиків та ефективного використання зарубіжного досвіду в Україні лежить через концентровані уявлення про природу податку провідними вітчизняними вченими, дефініції яких знаходяться в найширшому науковому вжитку.

Насамперед, зазначимо, що в епоху соціалізму в Україні, як і в цілому у Радянському Союзі, у фінансовій науці визначення податку зводилося до його ідеологічного та класового змісту: податок трактувався як інструмент експлуатації в буржуазних державах. Погляди вчених-фінансистів радянського періоду були ідеологічно заангажовані в категоріях соціалістичної доктрини і марксистської теорії і тим принципово відрізнялися від позицій західних науковців. Останні десятиріччя існування колишнього СРСР фундаментальні дослідження в податковій сфері взагалі не проводилися. Як влучно підкреслив В. Панєков: «... не було потреби: суспільство законодавчо промовило побудову першої в світі держави без податків» [8, с. 12].

У незалежній Україні домінують інші закономірності соціально-економічного розвитку, інші суспільні цінності, які впливають як на теоретичні уявлення про сутність податків, так і на ставлення до них суспільства. Сучасні дослідження проблем оподаткування українськими вченими ґрунтуються на переосмисленні наукової думки Заходу з позиції поступового відходу від концепції панівного до 90-х років ХХ ст. марксистського вчення.

Так, В. Андрущенко та Ю. Ляшенко пропонують розширити сферу дослідження сутності податків за межі суто економічної категорії та розглядати природу оподаткування з позиції теорії інституціоналізму, трактуючи податки як частину приватних ресурсів, передану громадянами у формі грошових внесків у розпорядження держави в обмін на блага цивілізованого існування, уже наявні, одержувані або ті, що стануть доступними у майбутньому [9, с. 42].

«Податки є ефективним знаряддям реалізації державної політики стосовно життєдіяльності суспільства, а саме: .... компенсації недоліків ринкових механізмів розміщення ресурсів і забезпечення суспільними благами... Вони є вельми небезпечною зброєю у розпорядженні держави», - стверджують М. Суторміна, В. Федосов, В. Андрущенко [10, с. 4-5].

А. Крисоватий, продовжуючи цю тезу, вказує на те, що «податки в руках одних можуть виступати знаряддям та інструментом стабілізації та

економічного процвітання в державі, а в руках інших - засобом нестабільності й економічного саморуйнування» [11, с. 10].

А. Соколовська тлумачить податки як своєрідну плату за послуги, які надає держава, виконуючи свої функції: «Для всього загалу платників ця плата, яка вимірюється величиною сукупних податкових платежів до бюджету держави, є еквівалентною вартості суспільних (державних) благ» [12, с. 22]. Щодо кожного окремого платника, то між його платежами до бюджету та участю у споживанні суспільних благ, на думку вченого, відповідності (еквівалентності) немає [12, с. 24].

Найбільш повну характеристику суспільної природи податків пропонує, на нашу думку, О. Сидорович, яка констатує, що податки є стійким елементом суспільного життя, який закріплений у вигляді навичок, способів економічного мислення та зразків поведінки; вони реалізуються завдяки встановленим законодавчим нормам, формам застосування та механізмам здійснення у певному середовищі, окресленому культурними та ментальними параметрами; є трансакційними витратами особливого виду, які уможливають отримання трансакційних благ, представлених соціальними і суспільними благами [4, с. 14].

Узагальнюючи науковий доробок сучасної української фінансової думки, пропонуємо трактувати податок як обов'язковий елемент у системі суспільного життя, необхідний для формування бюджетних ресурсів держави, який справляється у певному соціальному середовищі, окресленому культурними та ментальними параметрами, із платників податків у формі грошових внесків без прямого обміну на певні блага і послуги, але з гарантованою умовою бути забезпеченими суспільними благами, які споживаються колективно, а не в порядку індивідуального присвоєння.

Література:

1. Фінанси: Підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. – К.: Знання, 2012. - 687 с.
2. Податкова система: Навч. посіб. / [І.О. Лютий, Л.М. Демиденко, М.В. Романюк та ін.]; [за ред. І.О. Лютого]. – К: Центр учбової літератури, 2009. - 456 с.
3. Мельник В.М. Домінанти податків і оподаткування та забезпечення повноти їх дії: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – К., 2007. - 31 с.
4. Сидорович О.Ю. Інститути оподаткування: детермінанти функціонування в фіскальному просторі: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; Тернопільський національний технічний університет. - Тернопіль, 2018. - 40 с.
5. Крисоватий А.І. Теоретико-організаційні домінанти та практика реалізації податкової політики в Україні: Монографія / А.І. Крисоватий. -

Тернопіль: Карт-бланш, 2005. - 371 с.

6. Lexicon of Terms and Concepts in Public Administration, Public Policy and Political Science / Compiled, selected and edited by S. Badger, M. Bejzuk, S. Christianson a. o. - Kyiv: Osnovy Publishers, 1994. - 442 p.

7. Musgrave R., Warren N., Peacock A. Classics in the Theory of Public Finance. - London: Macmillian; New York: St. Martin's Press, 1967. 342 p

8. Панеков В. Российские налоги. Нужна научная основа / В. Панеков // Российский экономический журнал. - 1993. - № 12. - С. 12-20.

9. Андрущенко В. Економічні та позаекономічні аспекти оподаткування / В. Андрущенко, Ю. Ляшенко // Фінанси України. - 2005. - № 1. - С. 36-44.

10. Держава - податки - бізнес: (Із світового досвіду фіскального регулювання економіки): Монографія / за ред. В.Л. Андрущенка, В.М. Федосова, В.М. Суторміної. – К.: Либідь, 1992. - 328 с.

11. Крисоватий А.І. Аксиоми суспільного вибору в податкових фінансах / А.І. Крисоватий // Світ фінансів. - 2007. - № 3 (12). - С.7-15.

12. Соколовська А.М. Податкова система держави: теорія і практика становлення: Монографія / А.М. Соколовська. – К.: Знання-прес, 2004. - 454 с.

Малюжець О.І. – студент

Науковий керівник – д.е.н., проф. Л.П. Сідельникова

Херсонський національний технічний університет

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ПОДАТКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ»

Для визначення податкового зобов'язання платників податків на певній території та за певний проміжок часу доцільним є розрахунок податкового потенціалу, прогнозування якого дає можливість оцінити ефективність фіскальної політики держави, з'ясувати обсяги бюджетних втрат від ухилення від оподаткування.

У науковій літературі існують різні підходи до розуміння сутності поняття «податковий потенціал»:

- потенціал податковий – це максимальна сума податків і зборів (обов'язкових платежів), яку можливо отримати від платників податків протягом певного періоду часу;

- податковий потенціал можна визначити як реальний національний дохід, зменшений на суму витрат для відтворення життєво необхідних потреб громадян і капіталу, спрямованого на інвестиційні потреби. Такий підхід дозволяє розглядати податковий потенціал як фактор, що визначає розміри податкових надходжень [2, с. 48].

Ю. Іванов цілком доречно акцентує увагу, що для виміру податкового

потенціалу необхідно визначити всі його складові: «Метод розрахунку податкового потенціалу враховує його основні складові, у тому числі фактичні податкові надходження, приріст заборгованості по податках, податкові пільги, результати контрольної роботи податкових органів, податкові втрати по тіньовому сектору економіки» [3, с. 35]. Погоджуємось з позицією віднесення податкових пільг до складових податкового потенціалу, оскільки доцільність застосування преференційного оподаткування буде доведена лише зі збільшенням інвестицій у відповідну галузь економіки. Відповідно, розрахунок податкового потенціалу має відбуватися з урахуванням пільг як показника майбутніх податкових втрат.

Загальний податковий потенціал складається з потенціалу окремих податків і зборів. Так, на думку І. Горського, якщо структурно аналізувати податковий потенціал, то слід сказати про потенціал прямих, непрямих, майнових і інших груп податків [4, с. 27].

Податковий потенціал також слід розглядати як «податкові можливості» окремих регіонів. Коректно визначені «податкові можливості» регіонів різко зменшать ймовірність суб'єктивного підходу до оцінки дійсної потреби регіонів у фінансовій допомозі центру. Якщо підвищиться самостійність регіонів у використанні свого податкового потенціалу, зникнуть певні суперечності між центром і регіонами щодо розподілу фінансових ресурсів.

Так, Л. Тарангул переконана, що у широкому розумінні поняття «податковий потенціал» – це обсяг реальних і потенційних ресурсів регіону, які підлягають оподаткуванню, а також можуть бути об'єктом оподаткування при розширенні його податкової бази. У більш вузькому розумінні податковий потенціал регіону – це фактичний обсяг податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які акумулює регіон при використанні своїх ресурсів в умовах діючого податкового законодавства [5, с. 11].

Головною причиною невідповідності потенційних податкових надходжень фактичним залишається тіньова економіка. Податковий потенціал тіньової економіки є не тільки важливим резервом збільшення доходів бюджетів всіх рівнів, його реалізація в ході здійснення заходів податкового характеру по виведенню економіки «з тіні» сприяє збільшенню ділової активності в результаті більш справедливого і рівномірного розподілу податкового тягаря, зниження ризику підприємництва і переорієнтації фінансових потоків.

І. Таранов підкреслює різницю між податковим та фіскальним потенціалом. Науковець вважає, що фіскальний потенціал являє собою потенційно можливий обсяг бюджетних надходжень на душу населення, який можна мобілізувати в сучасних умовах господарювання, не зазіхаючи на фінансову свободу та самостійність економічних суб'єктів, для реалізації інтересів держави [6, с. 63].

Фіскальний потенціал тісно пов'язаний з податковим потенціалом, однак на відміну від останнього, він передбачає можливість збільшення податкових надходжень не тільки в межах чинної податкової бази, але й за рахунок

реалізації невикористаних можливостей у зв'язку з удосконаленням механізму справляння податків. Тобто, за своїм змістом фіскальний потенціал містить в собі податковий потенціал.

Його можливості значно полегшують податкове навантаження на платників податків та посилюють податковий контроль, передбачаючи збільшення дохідної частини бюджетів всіх рівнів за рахунок реформування малоєфективних елементів податків, та, як наслідок, не обтяжують фінансові можливості суб'єктів оподаткування.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що податковий потенціал являє собою максимальну можливість збираності податків на певній території за дійсних умов з урахуванням податкових пільг. Наближення потенційних податкових надходжень до фактичних, на нашу думку, сприяє не лише збільшенню дохідної частини бюджетів всіх рівнів, що характеризує фінансову самостійність країни, а й створює сильну, відкриту для інвестицій економіку. «Податковий потенціал визначається трьома основними чинниками: ступенем відкритості економіки, рівнем її розвитку і доходу, структурою доходів» [3, с. 35]. Тому вважаємо податковий потенціал важливою компонентою фінансової безпеки держави.

Література:

1. Фінанси. Бюджет. Податки. Національна та міжнародна термінологія: у 3 т. / за ред. Т.І. Єфименко, А.І. Мярковського. - Вид. 2-ге, перероб. й допов. - Т. 1. - Київ: ДННУ «Акад. фінанс. упр.», 2010. - 624 с.
2. Каламбет С.В. Податковий потенціал: теорія, практика, управління: Монографія / С.В. Каламбет. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – 304 с.
3. Іванов Ю.Б. Регулятивний потенціал податкової системи України: Монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. Ю.Б. Іванова. – Харків: ХНЕУ, 2009. – 400 с.
4. Горський І.В. Податковий потенціал у механізмі міжбюджетних відносин / І.В. Горський // Фінанси – 1999. – № 6. – С. 27–30.
5. Тарангул Л.Л. Податкова політика та економічний розвиток регіонів: теорія, методологія, практика : автореф. дис. д-ра екон. наук / НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2003. – 32 с.
6. Таранов І.М. Теоретико-організаційні засади визначення фіскального потенціалу держави / І.М. Таранов // Світ фінансів. – 2006. – № 2. – С. 60-65.

Дмитренко І.А. – студентка II курсу магістратури, гр. ФКМ-017

Науковий керівник – д.н.д.у., професор кафедри фінансів Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Побудова збалансованої оптимальної податкової системи ринкового типу є основою нарощування приросту валового внутрішнього продукту, наповнення державного та місцевих бюджетів, поліпшення добробуту в суспільстві, сприяння зайнятості населення та зміцнення національної валюти. Саме податки, їх найраціональніше використання визначають фінансову основу практичного реформування перехідної економіки, успішного подолання кризових негараздів, підвищення рівня соціального захисту населення.

Дослідженням питань прямого оподаткування займалися такі вчені, як: В. Андрущенко, О. Василик, М. Дем'яненко, Д. Дема, О. Кириленко, А. Крисоватий, А. Поддєрьогін, А. Соколовська, Л. Сідельникова та ін. Однак, проблематика прямого оподаткування залишається актуальною в умовах сьогодення, враховуючи дефіцитність державного бюджету, нераціональність перерозподілу ВВП між різними верствами населення та тіньового сектору економіки. Враховуючи вищезазначене, вважаємо за доцільне, продовжити наукові пошуки із вирішення окресленої проблематики.

В Україні практично запроваджена класична європейська модель оподаткування прибутку підприємств, яка є найпоширенішою в країнах ЄС та ОЕСР. Згідно із цією моделлю, базовим показником для розрахунку об'єкта оподаткування є бухгалтерський фінансовий результат до оподаткування, який коригується на податкові різниці, визначені у розділі III Податкового кодексу України. При цьому в Україні діє одна з найнижчих в Європі ставка податку на прибуток підприємств – 18% [2].

Для визначення фіскальної ефективності прямих податків проаналізуємо динаміку доходів зведеного бюджету України впродовж 2012–2016 рр.

З огляду на наведені дані, можна спостерігати збільшення доходів зведеного бюджету України з 370,52 млрд. грн. (2012 р.) до 616,28 млрд. грн. (2016 р.). Найбільшу частку в доходах зведеного бюджету України в 2013 р. займали податкові надходження, а саме в 2013 р. вони становили 330,48 млрд. грн., а в 2016 р. збільшилися до 503,88 млрд. грн. [1].

Серед податкових надходжень найбільшу питому вагу становить податок на додану вартість, який у 2012 р. був зафіксований на рівні 136,99 млрд. грн., а в 2016 р. – 182,01 млрд. грн.

Серед прямих податків, які мають суттєве фіскальне значення для формування фінансових ресурсів держави, можна відзначити податок на

доходи фізичних осіб (ПДФО). Рівень ПДФО в 2012 р. становив 68,09 млрд. грн., а вже в 2016 р. цей показник був зафіксований на рівні 114,15 млрд. грн. Одним із факторів впливу на рівень надходження податку на доходи фізичних осіб є підвищення мінімальної заробітної плати [1].

Надходження від податку на прибуток підприємств упродовж досліджуваного періоду поступово зменшувалися. Так, у 2012 р. надходження від податку на прибуток до зведеного бюджету України становили 54,46 млрд. грн., а в 2016 р. скоротилися до 53,44 млрд. грн., що на 1,16 млрд. грн. менше, ніж у 2012 р. [1].

До цього призвело масове банкрутство підприємств, велике скорочення кількості зареєстрованих юридичних осіб.

Крім зменшення кількості платників податку на прибуток, спостерігається тенденція збільшення різноманітних схем ухилення від сплати податків. У різних країнах ухилення від оподаткування має різні відмінності, які залежать від положення чинного національного податкового законодавства, але всі вони зводяться до таких основних принципів:

- сплата товарів чи послуг з вигодою для виробника у формі позик, які нерідко є безпроцентними;

- оподаткування стає менш обтяжливим, якщо представлення капіталу є у формі позик;

- шляхом використання механізму виплати дивідендів для перетворення доходу в капітал або прибуток на капітал;

- використання юридично оформленої спільної власності на паритетних засадах щодо доходів чи активів, які можуть бути передані особі, яка користується звільненням від сплати податків чи оподатковується за нижчими ставками.

Закономірне підвищення ролі прямих податків може бути забезпечене тільки внаслідок загальної зміни економічної ситуації в країні: економічного зростання, підвищення рівня доходів юридичних і фізичних осіб, тобто внаслідок створення сприятливого фінансового середовища для розвитку ринкових відносин [3].

Враховуючи вищезазначене пропонуємо такий вектор розвитку прямого оподаткування:

- запровадження у вітчизняну практику загальноприйнятих у міжнародній практиці методів обчислення та оптимізації податкових різниць відповідно до податку на прибуток підприємств;

- удосконалення середовища оподаткування (необхідно створити середовище, сприятливе для активізації підприємницької діяльності, забезпечити рівність усіх платників перед діючою системою законодавства);

- поетапне зниження податкового навантаження на національну економіку з урахуванням збалансованості бюджетної системи;

- спрощення податкової системи шляхом скорочення кількості податків та зборів.

Вважаємо, що впровадження запропонованих заходів сприятиме поліпшенню діючої податкової системи.

Література:

1. Виконання Зведеного бюджету України за 2012–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua>.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17](http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17)
3. Чижова Т.В. Сучасні реалії прямого оподаткування в Україні та перспективи розвитку / Т.В. Чижова // Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. – Вип. № 20. – № 17. – С. 904 – 907.

Ковальова О.С. – студентка 5 курсу, групи ФКМ-018

Науковий керівник – д.н.д.у., професор Гончаренко І.Г.

Черкаський державний технологічний університет

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ДФС

Інститут податків і зборів є ключовим у сфері формування доходів органів влади в більшості розвинених країн. Ратифікувавши Європейську Хартію, та проголосивши одним із напрямів подальшого розвитку економіки інтеграцію до ЄС, Україна змушена поступово адаптувати систему формування доходів бюджету до умов і стандартів Євросоюзу. Саме тому питання вдосконалення системи податків і зборів в Україні на сьогодні набуває актуальності.

Вагомий внесок у вивчення проблематики модернізації податкової системи України та її організаційної структури здійснили такі вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Ватаманюк, М. Онуфрик, П. Савлук, І. Тофан – досліджували проблематику засад діяльності та моделей функціонування фіскальних органів, організаційної структури ДФС; В. Гой, В. Журавський, В. Москаленко, Ф. Ярошенко – аналізували обов'язки працівників органів ДФС; О. Бречко, В. Москаленко – висвітлили проблематику технологій податкового сервісу та податкового ризик-менеджменту тощо.

Аналіз наукових робіт вчених показав, що національні податкові системи часто є неспівставними з точки зору організації взаємодії між платниками і податковими органами щодо таких важливих проблем як порядок обчислення та погашення податкового зобов'язання, порядок декларування, відповідальність платника, механізм оскарження рішень податкових органів, механізм застосування непрямих методів обчислення податкових зобов'язань тощо [1, с. 15]. Проте на шляху до застосування єдиних концептуальних

підходів до ідеології та процедур податкового адміністрування можливим є створення інтегрованої інтернет-системи, що дозволить запровадити електронне декларування і сплату загальнодержавних та місцевих податків і зборів у зручний час та у зручному місці. Наприклад, саме така система успішно реалізована в Ірландії [2].

Впровадження електронного уряду є одним із головних напрямів розвитку податкової системи більшості держав ЄС, що проводять політику модернізації державних органів. У 2003 році в ЄС розроблено план досліджень у сфері електронного уряду, де все базується на двох основних проблемах: покращенні урядових послуг для громадян і бізнесу та організаційної трансформації [3, с. 330].

На думку Л. Матвейчук, електронне оподаткування є складною системою, в якій усі процеси оподаткування автоматизовані. До загальної системи електронного оподаткування належить: електронна інформаційна взаємодія державних податкових органів і платників податків із використанням електронного документообігу та цифрового підпису, електронна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, електронна ідентифікація платників податків, електронні податкові сервіси, автоматизація процесів адміністрування податків і зборів, електронна звітність, електронний аудит, тощо [4, с. 199].

Одним із напрямів модернізації інформаційної системи органів ДФС України стало запровадження нового електронного сервісу з надання електронних послуг платникам податків із використанням Інтернет-середовища та єдиного веб-порталу ДФС України – персонального електронного кабінету платника податків. Це дозволило розширити спектр послуг для платників, суттєво скоротити час на подання звітності.

Електронний кабінет – це індивідуальний податковий календар платника з вичерпною інформацією про види та строки подання податкової звітності, сплати платежів, автоматичне нагадування про наближення строків сплати тощо [4, с. 331].

Слід зазначити, що нині електронний кабінет платника податків в Україні доступний лише для платників податків – юридичних осіб. Відповідно до пп. 266.7.3. п. 266.7 ст. 266 Податкового кодексу України платники податку на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки мають право звернутися з письмовою заявою до контролюючого органу за місцем проживання для проведення звірки даних щодо:

об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, зокрема їх часток, що перебувають у власності платника податку;

розміру загальної площі об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності платника податку; права на користування пільгою зі сплати податку;

розміру ставки податку;

нарахованої суми податку.

Можливість попередньої звірки за допомогою електронного кабінету платника податків дозволить зекономити час на адміністрування податку, кожен матиме змогу в електронному режимі уточнити дані щодо об'єкта оподаткування без звернення з письмовою заявою. Здійснення такої взаємодії передбачає створення в державних органах спеціальних підрозділів, відповідальних за ведення постійного діалогу з платниками податків.

Щодо взаємодії між державою та платниками податків в ЄС, то заслуговує на увагу довід Франції, де платники податків через Інтернет мають можливість порахувати свої податки як за поточний звітний рік, так і за наступний. Крім того, можна дізнатися стан свого податкового рахунку за останні три роки, стан платежів, реєстр термінів сплати. Також заповнити декларації, автоматично їх порахувати, відправити та отримати повідомлення про оплату [2, с. 330].

Отже, необхідність у модернізації ДФС України зумовлена євроінтеграційною стратегією розвитку України, яка передбачає демократизацію діяльності, підвищення ефективності ДФС України, запровадження нових підходів, спрямованих на комп'ютеризацію процесів оподаткування, втілення нового стилю роботи з платниками податків, формування демократичних стандартів професійної діяльності.

Література:

1. Онуфрик М. Порівняльний аналіз податкових систем і податкового навантаження країн-членів ЄС та України // Економіка і держава. – 2006. – № 11. – С. 14–18.
2. Міжнародний досвід реформування податкових систем: види податків та податкова звітність // Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>
3. Шкуренко Н. Г. Позитивні тенденції реформування податкової служби в рамках європейського досвіду / Н. Г. Шкуренко // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту фінансового права за 2012 рік / НДІ фінансового права. – К.: Алерта, 2012. – С. 330–331.
4. Матвейчук Л.О. Теоретичні аспекти електронного оподаткування в контексті підвищення ефективності державного управління в Україні / Л.О. Матвейчук // Ефективність державного управління. – 2014. – Вип. 39. – С. 195-200.

СЕКЦІЯ 8. Розвиток міжнародних кредитно-фінансових відносин

Одінцов О.М. – д.е.н., проф.

Черкаський державний технологічний університет

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО КЛАСТЕРУ

Становлення й розвиток конкурентоспроможної національної економіки неможливі без використання всіх доступних механізмів, які прискорюють реформування і вдосконалення внутрішніх ринкових інститутів, зокрема кластерів. Такий підхід до вивчення проблем підвищення економічної ефективності національного господарства ставить нові завдання. Перш за все, йдеться про вибір конкурентоздатної моделі економіки, про пріоритетні галузі, що мають економічний потенціал підвищення конкурентоспроможності, про виявлення чинників і елементів, що впливають на ступінь розвитку конкурентних стосунків та механізмів через призму зовнішньоекономічної конкурентоспроможності [1, с. 48–50].

Необхідність формування кластерів на фінансовому ринку, обумовлена загальними закономірностями розвитку економіки на сучасному етапі та полягає в розвитку партнерства між самими фінансовими установами, між державою і фінансовими установами, між фінансовими установами та суб'єктами бізнесу. На сьогоднішній день пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності фінансових установ стає більш актуальним. В умовах збільшення рівня концентрації капіталу, вимог щодо достатності капіталу, ліквідності та платоспроможності стає очевидним, що проблема розвитку ринку фінансових послуг не може бути вирішена шляхом ведення окремими фінансовими установами самостійної політики в даному напрямку. Тому для отримання відчутного ефекту необхідним стає об'єднання учасників ринку в фінансовий кластер.

Перед тим як перейти до розгляду фінансових кластерів наведемо загальне визначення поняття «кластер».

Кластер походить від англійського слова «cluster», яке має кілька значень: 1) кисть, гроно, пучок, рій; 2) скупчення, концентрація; 3) група. Вживають в економіці, фізиці, інформатиці, біології, математиці. Згідно з тлумачним словником, кластер – це об'єднання кількох однорідних елементів, яке може розглядатися як самостійна одиниця, що володіє певними властивостями. В економічній літературі найчастіше зустрічається в словосполученнях «економічний кластер», «діловий кластер», «промисловий кластер», «конкурентний кластер», «регіональний кластер» тощо.

Загалом поняття «економічний кластер» сформулював американський економіст Майкл Юджин Портер, який визначив його як: «сконцентровані за географічним принципом групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих

постачальників, постачальників послуг, фірм й споріднених галузей, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій, що конкурують між собою, але при цьому ведуть спільну роботу» [2].

Американський вчений М. Енрайт дає визначення регіонального кластеру, під яким розуміється географічна агломерація фірм, що працюють в одній або кількох споріднених галузях господарства. Як передумови формування такого роду об'єднань він виділяє особливості розвитку регіонів й ведення бізнесу, унікальність природних ресурсів, близькість до постачальників й споживачів, високий рівень розвитку інфраструктури й кваліфікації робочої сили [3].

Закордонний досвід передових країн свідчить не тільки про ефективність, але і про неминучу закономірність виникнення різного виду кластерів.

Взірцем фінансових кластерів є Німеччина, яка має кластер «Фінансові послуги». Він включає в себе один з найкращих майданчиків управління активами, займає перше місце на страховому ринку і друге місце на банківському майданчику цієї країни. Його платформою є Баварський фінансовий центр (Bavarian Finance Center) [4].

Фінляндія активно застосовує кластерну систему, яку визнав Всесвітній економічний форум, який відзначив, що в цій країні є одне із базових умов успішності кластерних ініціатив на основі розробки ефективної цільової програми.

Найбільш потужний у Великобританії кластер побудований на наданні фінансових послуг. Основою Лондонського фінансового кластеру «Сіті» є фондові біржі й позабіржова торгівля. У кластер входять багато навчальних шкіл й університети, такі як Лондонська школа економіки і Оксфорд. Кластер включає всі види фінансової діяльності (посередництво, консалтинг, менеджмент тощо), які підтримуються потужною інфраструктурою. Також кластер має третій найбільший фондовий ринок [5, с. 59–65].

Поняття фінансового кластеру будемо тлумачити як об'єднання банківських й небанківських фінансових установ, які складають його основу та інфраструктуру, діяльність яких направлена на досягнення позитивного ефекту взаємодії. Формування фінансового кластеру передбачає відносини партнерства та співпраці, тому виділимо основні переваги даної співпраці:

- об'єднання банку з банком дозволяє збільшити капітал, сприяє розширенню клієнтської бази та територіальної діяльності;
- об'єднання банку зі страховою компанією призводить до розширення клієнтурної бази, зростання каналів збуту, впровадження нових фінансових продуктів;
- об'єднання банку з факторинговою компанією допомагає збільшити кредитний портфель й базу клієнтів, розширити перелік послуг й покращити їх якість;
- об'єднання банку з лізинговою компанією допомагає збільшити кредитний портфель, розширити базу клієнтів та перелік й якість послуг.

Кластерам властивий підвищений інноваційний та економічний потенціал.

Ядром кластеру може виступати один банк, об'єднання банків й страхової компанії та об'єднання банку, страхової компанії й компанії з управління активами.

Визначимо особливості, які властиві фінансовому кластеру:

- наявність банку як невід'ємного учасника фінансового кластеру і який може бути основою ядра;
- відсутність товарно-матеріальних потоків всередині кластеру;
- основу та інфраструктуру фінансового кластеру становлять фінансові установи, які входять до його складу;
- наявність конкуренції всередині кластеру за локалізації в його складі фінансових установ одного типу;
- головними мотивами об'єднання фінансових установ є збільшення капіталу, клієнтської бази й напрямів діяльності.

Формування сучасної фінансової системи, яка відповідає міжнародним стандартам й ефективно впливає на всі сектори економіки, сприяє збільшенню надходжень до бюджету та зможе покращити бізнес-інфраструктуру й умови проживання населення.

Закордонний досвід використання кластерного підходу на фінансових ринках є запорукою високого розвитку системи господарювання та закономірним етапом розвитку сучасної економіки. Формування кластерів стає для фінансових установ надійним засобом утримання конкурентних переваг на ринку.

Важливу роль в кластерному процесі відіграє держава. Участь державних органів в даному процесі повинно сприяти розвитку фінансових об'єднань й виведенню національної економіки на якісно новий рівень на міжнародному ринку. Саме фінансові кластери дозволяють державним органам в регіонах чіткіше регулювати напрямки соціально-економічного розвитку територій, прогнозувати і корегувати тенденції господарського розвитку за рахунок координації та зусиль зацікавлених сторін.

Отже, формування фінансового кластеру завдяки локалізації банківських й небанківських установ передбачає об'єднання спільних зусиль з метою досягнення позитивного ефекту.

Література:

1. Мицюк С. Розвиток кластерів в національній економіці як ефективний механізм підвищення конкурентоспроможності / С. Мицюк // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2011. – Випуск 123. – С. 48–50.
2. Портер М. Ю. Конкуренція / М. Ю. Портер. – М.: Видавничий дім «Вільямс», 2005. – 608 с.
3. Enright M. J. Survey on the Characterization of Regional Clusters: Initial Results. Working Paper / M. J. Enright // Institute of Economic Policy and Business Strategy: Competitiveness Program University of Hong Kong, 2000. – 21 p.

4. Invest in Bavaria [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту : <http://www.invest-in-bavaria.de/BavariansCluster/finance.html>.

5. Зарічна Н. З. Міжнародний досвід створення та розвитку фінансових кластерів [Електронний ресурс] / Н. З. Зарічна // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2012. – Вип. 1 (6). – С. 59–65.

Повод Т.М. – к.е.н., доц.,
Остапенко А.С. – к.т.н., доц.

Херсонський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСІВ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Фінансова система – це надзвичайно складна за внутрішньою будовою фінансова конструкція, і тільки, за умови ефективної її побудови, реалізується збалансування інтересів і протиріч фінансової політики та економіки. Проте, процес формування оптимальних фінансових систем був і залишається досить трудомістким і складним.

В Україні було зроблено ряд кроків у напрямку поліпшення існуючої фінансової системи, однак і досі існує ціла низка проблем, необхідність розв'язання яких постала особливо гостро на сучасному етапі соціально-економічного розвитку країни. Обов'язковою складовою сучасної фінансової стратегії України є поглиблення її інтеграції в міжнародний фінансовий простір. Проте, одним із головних стримуючих факторів є відсутність необхідного досвіду для ефективної розбудови національної економіки на ринкових засадах. Така ситуація обумовлює гостру необхідність у вивченні та запозиченні досвіду провідних іноземних держав щодо організації і управління фінансовою системою [2, с. 203].

Було б доцільним звернути увагу на функціонування системи фінансів Сполучених Штатів Америки, адже саме США протягом останніх десятиліть була і залишається взірцем з точки зору побудови фінансової системи.

Економіка США на сьогодні є найпотужнішою у світі. Так у 2013 році ВВП США дорівнювало 16,7 трлн. дол., при цьому 1,1% ВВП створювалося у сільському господарстві, 22,1% – у промисловості, 76,8% – у сфері послуг [4, с. 175]. У 2015 році цей показник сягнув вже 18,1 трлн. дол. Дана країна є лідером у розвитку наукомістких галузей: авіаційної та ракетно-космічної техніки, електронного обладнання, а саме комп'ютерів, мікросхем, приладів, нових конструкційних матеріалів. Вченим та інженерам США належать більшість наукових відкриттів останнього десятиліття в галузі техніки і біотехнології. При цьому дослідники наголошують, що такі великі світові досягнень США обумовлені злагодженою роботою систем (зокрема фінансової системи),

відповідальних за різні галузі господарства [5, с. 88-89].

Особливістю фінансової системи США є те, що вона побудована на основі ринкових принципів шляхом створення власних інститутів та відповідних методів їх функціонування. При цьому властивістю фінансової системи США є тенденція до підвищення рівня саморегулювання, що визначається великою кількістю та надійністю фінансових інструментів. В даний час фінансова система США досягла високого ступеню розвитку та стала фундаментальною основою економіки країни, що забезпечує можливість динамічного розвитку та подолання кризових явищ [2, с. 204].

Фінансова система Сполучених Штатів Америки, федеративної конституційної республіки, складається з таких елементів:

– фінанси федерації, до яких належать федеральний бюджет, бюджет округу Колумбія (столичний), спеціальні фонди федерального рівня, фінанси державних підприємств;

– фінанси 50 штатів, кожен з яких має власний бюджет, спеціальні фонди та фінанси підприємств, що знаходяться у власності штату. Кожен штат має республіканські повноваження, свою законодавчу, виконавчу й судову гілку влади [4, с. 173];

– місцеві фінанси, які включають місцеві бюджети (графств та інших місцевих адміністративних одиниць, а саме – округів, муніципалітетів, міст), фінанси комунального господарства, різноманітні фонди.

Характерною ознакою організації фінансової системи в США є високий рівень автономності, яка полягає у тому, що кожен з рівнів державного управління самостійно провадить бюджетну та податкову політику.

Звісно на сьогодні, у чистому вигляді вище приведені особливості державного механізму управління фінансовою сферою у США в Україні навряд чи можна запровадити, зокрема в силу відмінності територіального устрою даних країн та діючої у них форми державного правління. І як наголошує Т.А. Кобзева, це не повинно перешкоджати посиленню контролюючої ролі влади за законністю, ефективністю та доцільністю використання бюджетних коштів, а також збільшення автономії регіональної влади щодо вирішення на локальному рівні питань фінансового характеру [4, с. 177].

Сьогодні, також одним з провідних економічних центрів світу, що справляє величезний вплив на економіку як в глобальному масштабі так і на регіональному рівні, є Європейський Союз – союз держав-членів Європейських Спільнот.

Фінансова система Європейського Союзу – багаторівнева. Поряд з цим вона характеризується органічною цілісністю, взаємопов'язаністю її складових і структурною єдністю її функціональних елементів. Особливістю функціонування фінансової системи Європейського Союзу є те, що на відміну від інших міжнародних економічних організацій ЄС має самостійний бюджет, централізований міждержавний фонд грошових коштів країн-членів – Євробюджет, який об'єднує переважну більшість спільних фінансових фондів.

При цьому бюджет ЄС виконує роль головної фінансової бази інтеграційних заходів у рамках Союзу та важливого інструменту наднаціонального регулювання економіки країн-учасниць. Слід відмітити, що створення власної фінансової бази – безпрецедентний випадок в історії створення інтеграційних угруповань [1, с. 200].

Але, поряд з цим, кожну країну – члена ЄС наділено суверенними правами, а саме: здійснювати самостійну економічну та соціальну політику, формувати національний бюджет і податкову систему.

Європейська Рада визначила чотири основні принципи побудови нової фінансової системи, які необхідно застосувати для формування сучасної фінансової системи України [2, с. 207]:

– усі фінансові інструменти та ринкові сегменти повинні підлягати регуляторному впливу;

– підвищення вимог до звітності суб'єктів фінансового ринку та надання їй більшої прозорості;

– запобігання кризам шляхом необхідності оцінки ризиків за допомогою координованого моніторингу функціонування багатонаціональних фінансових інститутів;

– закріплення за Міжнародним валютним фондом ключової ролі у системі модернізованої фінансової архітектури шляхом зростання обсягів його ресурсів та розширення можливості надання допомоги країнам, що її потребують.

Отже, особливості побудови та функціонування фінансів розвинених країн обумовлено специфікою їх державного, політичного та економічного устрою та історичними етапами розвитку. Разом з тим, слід зазначити, що в умовах глобалізаційних ризиків загострюється проблема вироблення нових засад формування та функціонування фінансових систем, які не можуть функціонувати як набір елементів зі своїми локальними цілями розвитку та автономними принципами регулювання.

Література:

1. Виноградня В.М. Особливості функціонування фінансових систем в країнах з ринковою економікою / В.М. Виноградня // Економічний вісник. – 2013. – Вип. 20/1. – С. 199-205.

2. Забедюк М.С. Особливості формування та функціонування фінансових систем зарубіжних країн / М.С. Забедюк // Економічний форум. – 2015. – № 1. – С. 202-207.

3. Кізима Т.О. Фінанси зарубіжних країн: Навч. посіб. / [Т.О. Кізима, Н.Я. Кравчук, В.П. Горин та ін.]; [за ред. О.П. Кириленко]. – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 287 с.

4. Кобзєва Т.А. Зарубіжний досвід управління фінансовою системою та можливості його використання в Україні (на прикладі Сполучених Штатів Америки) / Т.А. Кобзєва // Верховенство права. – 2017. – № 1. – С. 172-177.

5. Ткаченко І.В. Фінансова система США / І.В. Ткаченко, О.М. Пастухова // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2011. – Вип. 2 (1). – С. 88-92.

Іщенко М.В. – студент

Науковий керівник – к.т.н., доц.. А.С. Остапенко

Херсонський національний технічний університет

СТРАТЕГІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КОНСОЛІДАЦІЇ В МІЖНАРОДНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

В умовах посилення процесів інтеграції ключовим елементом у забезпеченні передумов активного розвитку підприємств стає зовнішньоекономічна діяльність (далі – ЗЕД). ЗЕД визначає конкурентні переваги на світовому ринку товарів та послуг шляхом запровадження комплексу сучасних форм та методів міжнародних економічних відносин, техніко-технологічного вдосконалення виробництва, а також підвищення продуктивності праці, якості продукції та послуг.

Основна мета ЗЕД повинна бути спрямована на успішне її здійснення з урахуванням зовнішніх чинників економічного росту. Вибір напрямку здійснення ЗЕД залежить від конкретної спеціалізації підприємства. Його фінансового стану, механізму державного регулювання, організаційно-правової форми ведення бізнесу та форми власності.

У сучасних умовах глобалізації економічних відносин перед підприємствами України стоїть завдання консолідації в міжнародний економічний простір. Для того, щоб досягти цієї мети необхідно розробляти стратегічні плани. При цьому важливо визначитися із загальним напрямом стратегії розвитку та з розумінням сутності стратегії ЗЕД. Наявність стратегічного управління при здійсненні ЗЕД підвищує економічне зростання підприємства та підтримує його ефективний розвиток.

Під стратегічним управлінням ЗЕД підприємства розуміють напрям діяльності, який складається з низки процесів, що базується на функціональному підході за наявності системного, ситуаційного та процесного підходів до ЗЕД підприємства як об'єкту управління, що спрямований на розробку та реалізацію стратегії ЗЕД у складі загальної стратегії підприємства з урахуванням його відповідних можливостей та змін, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі [3, с. 117].

Підприємства, що працюють на зовнішньому ринку, повинні здійснювати правильне оцінювання бізнес-середовища та розробляти ефективні способи

підвищення міжнародної конкурентоспроможності, які відповідали б, з одного боку, конкретній ринковій ситуації і тенденціям її розвитку, а з іншого – особливостям виробництва [1, с. 124].

Для ефективного входження у світовий економічний простір українським підприємствам необхідно виробляти таку продукцію, яка буде конкурентоспроможною на зарубіжних ринках. Це може бути досягнуто на підставі розробки стратегії, яка сприятиме не лише просуванню продукції українських підприємств на світовий ринок, але й допоможе закріпити свої позиції на ньому. Така стратегія повинна полягати не в простому нарощуванні обсягів експорту, а в сприянні створенню довготермінових конкурентних переваг та стабільному розширенні і якісному поліпшенні на основі цих переваг позицій країни на міжнародному ринку. Для цього необхідно мати чітку концепцію економічної політики, яка повинна міститися у стратегії зовнішньоекономічної діяльності підприємства [5].

Виділяють п'ять основних характерних ознак стратегії ЗЕД підприємства:

1. Спрямованість на зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства. Стратегія ЗЕД враховує існування взаємозв'язку внутрішнього та зовнішнього середовища: внутрішнього середовища з точки зору використання ресурсного потенціалу, а зовнішнього середовища з позиції можливості конкурувати на зовнішніх ринках.

2. Комплексність. Під цією особливістю стратегії ЗЕД розуміється її обов'язковий взаємозв'язок з іншими видами стратегій підприємств, а саме з конкурентною та функціональною.

3. Взаємозв'язок між ієрархічністю та гетерархічністю стратегій. Якщо підприємство, для якого ЗЕД не є пріоритетним напрямком діяльності, але тим не менш важливим, доцільно виділити певні організаційні одиниці в рамках організаційної структури управління, які й будуть здійснювати реалізацію експортно-імпортних операцій. Тож така стратегія може бути притаманною як підприємству в цілому, так і його окремим підрозділам.

4. Необхідність врахування пріоритетності ЗЕД серед інших видів економічної діяльності підприємства; Якщо стратегія ЗЕД відноситься до підприємства, яке в цілому переважно увагу приділяє експортно-імпортним операціям, тоді стає можливим розгляд такої стратегії як основної конкурентної або загальноекономічної стратегії.

5. Необхідність врахування обмеженого розмаїття можливих ситуацій і факторів, які безпосередньо впливають на стратегію ЗЕД підприємства, на її формування та реалізацію.

Оскільки кількість факторів внутрішнього та зовнішнього середовища є суттєвою, керівництву підприємства вкрай необхідно обрати саме ті пріоритетні або релевантні фактори, які можуть бути ключовими факторами успіху. Отже, вищенаведені характерні ознаки формування стратегії ЗЕД підприємства доцільно поділити на дві групи:

– загальні (комплексність, врахування обмеженого розмаїття ситуацій

та факторів, взаємозв'язок між ієрархічністю та гетерархічністю стратегій;

– специфічні (врахування пріоритетності ЗЕД підприємства, спрямованість на внутрішнє й зовнішнє середовище підприємства, а також комплекс управлінських рішень щодо вибору найоптимальніших векторів ЗЕД та набір конкретних довгострокових заходів «завоювання» зовнішнього ринку в межах загальної стратегії підприємства) [1, с. 124].

Розробка стратегії розвитку ЗЕД безпосередньо залежить від оптимально спланованої та організованої роботи щодо виходу на іноземні ринки, що здійснюється за допомогою певних етапів, на кожному з яких вирішуються конкретні завдання [2, с. 69].

Основними етапами розробки стратегії поведінки вітчизняних підприємств на зовнішньому ринку мають бути:

- всебічний аналіз стану і розвитку ЗЕД підприємств;
- аналіз очікуваних змін підприємствами у кон'юктурі зовнішнього ринку;
- аналіз можливостей підприємств на зовнішньому ринку з урахуванням прогностичних змін у його кон'юктурі;
- аналіз внутрішньої і зовнішньої бюджетно-податкової політики, вплив змін у ній на умови діяльності підприємства;
- аналіз тенденцій розвитку світової економіки, стан і тенденції розвитку світового ринку, включаючи ринок кредиту, зовнішньоторговельної політики різних країн, оцінка впливу змін у ній на умови функціонування підприємств;
- розробка довгострокової стратегії ЗЕД з урахуванням існуючого і прогнозного стану на зовнішніх ринках, а також можливостей і очікуваних змін в умовах функціонування підприємств.

Процес стратегічного управління ЗЕД підприємства на тому чи іншому етапі має свої специфічні особливості, пов'язані насамперед з необхідністю дослідження найбільшій кількості чинників середовища підприємства для успішного функціонування його зовнішньоекономічної діяльності [3, с. 118].

Отже, успішність ЗЕД підприємства залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників, які, в свою чергу, формують експортний потенціал, що є основою для розробки стратегії.

До внутрішніх чинників відносять: організацію менеджменту ЗЕД підприємства; інформаційне забезпечення; планування експортного виробництва; облік і аналіз зовнішньоторговельних поставок; кадровий менеджмент.

Серед зовнішніх чинників формування стратегії ЗЕД можна виділити: економічні; демографічні; політико-правові; соціокультурні; науково-технічні.

Сукупність усіх зазначених чинників визначають зовнішньоекономічний потенціал підприємства, на основі якого розробляється стратегія розвитку ЗЕД, що включає процес обґрунтування стратегії та реалізацію стратегічного плану [4, с. 121].

Стратегія розвитку ЗЕД повинна вказувати на розв'язання багатьох завдань: фінансових, маркетингових, управлінських тощо, хоча сьогодні поширено виділяють лише одну стратегічну ціль і будують на ній стратегію. Розглянемо ті, які можуть бути функціональними одиницями стратегії ЗЕД:

– конкурентна стратегія – дає змогу вибрати таку поведінку компанії на міжнародному ринку, яка забезпечує максимальне використання сильних сторін, конкурентних переваг та можливостей компанії;

– логістична стратегія – являє собою дії, рішення, підходи ефективного управління матеріальними, виробничими, фінансовими, інформаційними потоками для досягнення довгострокових бізнес-цілей корпорації з оптимальними затратами її ресурсів;

– фінансова стратегія – визначення цілей фінансової діяльності, аналіз чинників зовнішнього середовища та економічного потенціалу організації, генерація стратегічних альтернатив;

– стратегія управління ризиком – повинна бути логічною складовою загальних стратегій, а також взаємозалежною зі стратегією управління активами і пасивами та іншими стратегіями відповідно до критеріїв системності і комплектності. Необхідно знайти оптимальне співвідношення поєднання ризику та прибутковості організації [5].

Таким чином, необхідність стратегічного управління ЗЕД є очевидною, адже за відсутності такого управління на підприємстві виникають проблеми нерозуміння стратегічних завдань та цілей щодо здійснення ЗЕД, невміння розглядати ЗЕД та іншу діяльність підприємства як комплексний процес, втрачається правильна виробничо-господарська орієнтація підприємства внаслідок слідування короткостроковим інтересам, а також послаблюються або взагалі втрачаються стабільні конкурентні позиції підприємства на міжнародному ринку.

Література:

1. Бабій І.В. Особливості формування стратегій управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств / І.В. Бабій // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – Вип. 2 (02). – С. 123-126.

2. Пергат Л.І. Етапи розробки стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства / Л.І. Пергат // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 238. – С. 69-73.

3. Пергат Л.І. Сутність стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства / Л.І. Пергат // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 244. – С. 114-119.

4. Пітель Н.Я. Особливості стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства в умовах глобалізації / Н.Я. Пітель // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2015. – Вип. 87. – Ч. 2.: Економіка. – С. 120-129.

5. Фатенок-Ткачук А.О. Економічна стратегія як категорія зовнішньоекономічної діяльності [Електронний ресурс] / А.О. Фатенок-Ткачук / Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua>.

**Богуславська С. І. – к.е.н., доц.,
доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки**

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗОВНІШНЬОГО ФІНАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Одним з основних чинників своєчасного та всеосяжного реформування економіки є відповідність обсягів фінансових ресурсів, що залучаються, а також їх вчасне надходження та цільове використання. В умовах та с Результативність економічних реформ в Україні безпосередньо обмеженості бюджетних коштів, що можуть бути використані для здійснення реформ, важлива роль відводиться мобілізації ресурсів від міжнародних фінансових організацій (МФО). Одним із стратегічних завдань у напрямі мобілізації фінансових ресурсів із зовнішніх джерел є впровадження нових механізмів поєднання кредитних ресурсів МФО та грантових ресурсів, донорів, розширення участі вітчизняних виробників і постачальників у реалізації спільних з МФО проектів.

Сьогодні Україна співпрацює з переважною частиною найважливіших міжнародних фінансових організацій. Міжнародний валютний фонд (МВФ) є найбільшим серед міжнародних організацій кредитором України, його частка становить 60%. Кредити МВФ почали надходити в Україну коли її економіка перебувала в загрозовому стані. Завдяки ним вдалося приборкати гіперінфляцію та ввести в обіг нову грошову одиницю – гривню. Стабілізація гривні в 2000-2001 рр. відбулася також за допомогою МВФ [3].

Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) є другим кредитором України. Його частка становить 33% всіх позик. Кошти, що надходили від МБРР, використовуються на реалізацію довгострокових інвестиційних проектів, підтримку українських підприємств, страхування імпорту тощо.

Третьою за обсягом надання кредитів організацією є Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР), позики якого спрямовуються на розвиток виробництва, причому значна їх частка – на підтримку приватних малих і середніх підприємств. Якщо брати по галузях, то ЄБРР інвестує переважно видобуток нафти й газу, телекомунікації, портове господарство, агробізнес, харчову промисловість, а також вкладає кошти у фінансову сферу [1].

Співпраця України з МФО в рамках реалізації проектів у значній мірі підпорядковується зовнішнім процесам. Зокрема узагальнення прогнозів провідних міжнародних організацій щодо розвитку країн Євросони на середньострокову перспективу засвідчує збереження істотних ризиків для фінансової стабільності [2, с.75].

Враховання викликів і загроз, які формуються в країнах Євросони, при співробітництві з МФО повинно відповідати мінімізації фінансових ризиків для України. У зв'язку з цим цільові орієнтири співпраці з міжнародними фінансовими організаціями мають визначатися :

1. Впровадженням нових фінансових інструментів для реалізації проектів. Доцільно передбачити інноваційні фінансові механізми, зокрема тимчасові чи постійні, з участю держави і МФО для забезпечення довгострокового фінансування пріоритетних проектів, насамперед у машинобудуванні, сучасних проектів пріоритетних галузей промислового виробництва, в умовах ускладнення доступу до міжнародних фінансових ринків.

2. Вивченням зовнішніх ризиків і загроз. Доцільно створити механізм раннього попередження негативних наслідків системних ризиків і загроз для національних державних фінансів, які генеруються сферою міжнародних фінансів.

Для розвитку співробітництва України з МФО необхідно:

- забезпечити доступ українських виробників і постачальників до участі в тендерних закупівлях при організації матеріального постачання та обслуговування в рамках проектів МФО;

- створити кредитний інструментарій МФО для України у зв'язку з розвитком фінансових інструментів, номінованих у національній валюті;

- розробити критерії ініціювання та цільові орієнтири результативності проектів, які реалізуються з використанням ресурсів МФО, в державному секторі України.

Важливим заходом для поліпшення ситуації в національній економіці є запровадження стратегічного партнерства зі світовими фінансовими організаціями. Новий підхід, закладений у стратегії партнерства передбачає наступне:

- увага до ризиків і можливостей, пов'язаних з питаннями боротьби з корупцією, за допомогою попередніх діагностичних досліджень, залучення широкого загалу до консультацій і досягнення консенсусу з метою пом'якшення ризиків, пов'язаних з питаннями економічної політики;

- підготовка пілотних ініціатив, що дають змогу залучити недержавних учасників як партнерів у проектах Світового банку і які у середині періоду впровадження підлягатимуть оцінці та подальшому розширенню;

- приділення більшої уваги готовності до впровадження з використанням аналізу («фільтр готовності»).

Водночас для України в сучасних умовах зростання зовнішнього боргу важливо забезпечити ефективну систему запобігання кризовим явищам, що

передбачає:

- запровадження механізмів компенсації фінансування економіки на випадок погіршення кон'юнктури на зовнішніх ринках;
- дослідження найбільш імовірних сфер і механізмів трансферу зовнішніх криз, зокрема боргової кризи Єврозони, у національну фінансову систему;
- оптимізацію джерел зовнішнього фінансування та розширення можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу, враховуючи розвиток сучасних фінансових механізмів;
- формування неборгових джерел погашення державного боргу.

Література:

1. Бідник Н. Б. Співпраця України з міжнародними фінансовими організаціями як чинник економічного розвитку держави / Н. Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – №19. – С. 153-157.
2. Юхименко П. І. Міжнародні фінансові організації та їх функції. Теорія фінансів: Підручник / За ред. проф. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури. – 2010. – 576 с.
3. 25 years of transition : post-communist Europe and the IMF / James Roaf, Ruben Atoyán, Bikas Joshi, Krzysztof Krogulski and an IMF staff team. – Washington, D.C. : International Monetary Fund, 2014.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. Розвиток фінансового ринку в умовах глобалізації

Березіна О.Ю. Енергетична компонента забезпечення сталого розвитку регіонів України	3
Березіна О.Ю., Бондаренко А.О. Стратегічні сценарії забезпечення енергоефективності регіональної економіки та модернізації енергетичних підприємств регіону	5
Шокер Р.І. Інвестиційний складник як індикатор стану технологічного укладу країни	7
Копилець В. Фінансування освіти та шляхи його вдосконалення в Україні	10
Кобзарь Т.С. Поведенческая экономика: наука на стыке психологии и экономики	13
Кульчицька Н. Є. Цифрова економіка - нові можливості для ведення українського бізнесу	15
Мережко О.А. Тенденції розвитку ринку зерна на світовому рівні	18
Пріхно І.М. Інструментарно-методичний апарат механізму фінансування соціальної сфери	22
Коваленко А. Г. Тіньовий сектор економіки України	26

СЕКЦІЯ 2. Грошово-кредитні механізми регулювання економіки

Лісненко А.О. Роль прогнозування у досягненні цілей грошово-кредитної політики	29
Очеретяна А. С. Інфляція як одна з найбільш актуальних проблем фінансової системи України	33
Вікол Л.Г. Сутність та основні засади грошово-кредитної політики України	36
Голиш В.М. Переваги та недоліки лібералізації валютного регулювання в Україні	40

СЕКЦІЯ 3. Проблеми розвитку фінансового ринку, фінансових посередників

Скуратова І. Г. Проблеми та перспективи розвитку біржової діяльності в Україні	43
Преображенський Д.І. Краудфандинг як джерело фінансування освіти	46
Шокер Р.І. Інвестиційний складник як індикатор стану технологічного укладу країни	49
Кріпкий Н.М. Характеристика сучасного стану фондового ринку України та перспективи його розвитку	52
Серватинська І.М. Фінанси домогосподарств: вітчизняний та зарубіжний досвід	57

СЕКЦІЯ 4. Страхування в Україні: стан та тенденції розвитку	
Черницький Е. Ринок страхових послуг в Україні	61
Кравченко О.В. Страхування сільськогосподарських ризиків як одного з видів добровільного страхування	63
СЕКЦІЯ 5. Актуальні питання розвитку банківської системи	
Бережна Л.В., Снитюк О.І. Роль, мета та стан стрес-тестування банків в Україні	67
Дудченко Н.В. Вплив офшорних банків на фінансову безпеку країни	71
Лисенко В.І. Довгострокові проблеми банківського сектору	74
Литвин О.А. Розвиток ринку платіжних карток в Україні	77
Ременюк А.Р. Оцінка системних ризиків фінансової системи України	80
Ситник О.Ю. Ризики та стан кредитного ринку України	84
Тищенко О. Кредитна політика комерційних банків як системоутворюючий елемент фінансової системи України	89
Лисенко Т. А. Стан і перспективи розвитку банківської системи України	91
Каширіна Л. Ю. Інновації в банківській сфері України	95
Коваленко Д.Ю. Недоліки банківської системи України	97
Кучеренко Є. В. Проблеми банківської системи України	99
Дубенська І.П. Банківське споживче кредитування: сучасний стан та проблеми розвитку	102
СЕКЦІЯ 6. Управління фінансово-економічним потенціалом суб'єктів господарювання	
Чубенко Л.А. Ресурси та фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад України	107
Белець Х.І. Політика управління дебіторською заборгованістю та підвищення її ефективності	111
Першина А. Ю. Удосконалення фінансової безпеки підприємства	115
Карпищенко Я. Реальні інвестиції підприємства та джерела їх фінансування	119
Остапенко А.С., Повод Т.М. Роль інтелектуальних ресурсів у забезпеченні інноваційного розвитку підприємства	122
Данилюк-Черних І.М., Зеленська І.В. Оцінка ефективності управління капіталом державного підприємства	125
Даниленко І.О. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства	128
Скрипник С.В. Необхідність контролю фінансових результатів як важливого критерію успішної роботи підприємства	131
Іванець О.О. Концептуальні аспекти сутності та формування маркетингового потенціалу підприємства	134
Філенко В.В. Управління економічним потенціалом підприємства в умовах сучасного бізнес-середовища	138

Кривенко О.С. Роль інформації у діяльності підприємства	141
Биндич Г.М. Фінансові ризики агропромислового підприємства	142
Мариніч А.І. Оцінка та ефективність фінансової діяльності підприємства	145
Шевченко А.О. Страхування сільськогосподарських ризиків	147
Король Ю.В. Фінансова стратегія розвитку підприємства	151
Закрепа Л.В. Фінансова підтримка підприємництва в Україні та ЄС	153
Ярмоленко В.В. Тенденції розвитку фармацевтичної галузі: перспективи, стратегічні напрями	158

СЕКЦІЯ 7. Проблеми обліку та оподаткування підприємств

Панченко І. С. Розвиток малого підприємництва в Херсонській області	161
Сарапіна О.А., Пінчук Т.А., Булах Н.І. Особливості організації та обліку діяльності з надання автосервісних послуг	164
Шепель І.В. Формування податкової звітності та можливості її подання через електронний кабінет платника податків	167
Поліщук Б. Адміністрування податків як складова податкового менеджменту	172
Ястреб Я.М. Аналіз ключових показників ефективності роботи державної фіскальної служби України	174
Борис Т.А. Проблеми обліку та оподаткування підприємств	177
Лакіза О.Р. Шляхи підвищення ефективності податкового менеджменту підприємства	180
Сідельникова Л.П. Теоретичні ракурси дослідження податку як суспільного феномену	182
Малюжець О.І. Концептуалізація поняття «податковий потенціал»	186
Дмитренко І.А. Сучасні реалії прямого оподаткування в Україні та перспективи розвитку	189
Ковальова О.С. Модернізація інформаційної системи органів ДФС	191

СЕКЦІЯ 8. Розвиток міжнародних кредитно-фінансових відносин

Одінцов О.М. Закордонний досвід формування фінансового кластеру зарубіжних країн	194
Повод Т.М., Остапенко А.С. Особливості функціонування фінансів зарубіжних країн	197
Іщенко М.В. Стратегії зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах консолідації в міжнародний економічний простір	200
Богуславська С. І. Переваги та недоліки зовнішнього фінансування економічних реформ в Україні	204

*XV міжнародна науково-практична конференція
«Актуальні проблеми фінансової системи України»*

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Збірник тез доповідей
XV міжнародної науково-практичної конференції

Підписано до друку 01.12.2018.
Формат 60x84 V16. Папір офсетний,
Умов. друк. арк. 7,56. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим.

Видавець: Чабаненко Ю. А.
Свідоцтво про внесення
до Державного реєстру видавців
серія ДК№ 1898 від 11.08.2004 р.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 39
Тел: 0472/45-99-84; 56-46-66
E-mail: office@2upost.com

Друк ФОП Чабаненко Ю.А.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашкевича, 39
Тел: 0472/45-99-84
E-mail: office@2upost.com